

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK

POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

W numerze:

Ireneusz Wolwiak

Zapewnienie przez sąd należytego wykonania egzekucji w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w związku z projektem zmiany Kodeksu postępowania cywilnego (część 2) – zarządzenie nadzorcze jako czynność konwencjonalna

Joanna Bodio

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jako przewinienie dyscyplinarne

Michał Dubiel

Egzekucja sądowa z egzotycznych i niebezpiecznych zwierząt

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

Redaktor Naczelny

Robert Kulski

Redaktor Prowadząca

Henryka Bednorz-Godyń

Redaktor Wydawnictwa

Magdalena Ruzicka

Sekretarz Redakcji

Magdalena Ruzicka

Redaktor języka angielskiego

Ewa M. Bilińska

Komitety Redakcyjne

Henryka Bednorz-Godyń, Joanna Bodio, Marcin Dziurda, Andrzej Jarocha, Robert Kulski, Agnieszka Laskowska-Hulisz, Magdalena Ruzicka, Maciej Rzewuski

Rada Naukowa**Przewodniczący:** Andrzej Marciniak

Tomasz Banach, Laura Ervo, Svetlana Fursa, Yevhen Fursa, Viktória Harsági, Anna Hrycaj, Józef Jagieła, Andrzej Jakubecki, Johann Kindl, Marek Mrówczyński, Vytautas Nekrošius, Joan Picó i Junoy, Álvaro Pérez Ragone, Ricardo Sichel, John Sorabji, Andrzej Jan Szereda, Andrzej Torbus, Olha Verba

„Przegląd Prawa Egzekucyjnego” ukazuje się nieprzerwanie od 1993 r.

Za publikację naukową na łamach „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” Autor otrzymuje 20 punktów zgodnie z załącznikiem do komunikatu Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Zasady składania materiałów do publikacji są zamieszczone na stronie internetowej:
www.przegladowprawaegzekucyjnego.pl

Wersją podstawową czasopisma jest wersja papierowa.

ISSN 1731–030X

eISSN 3072–1911

Nakład 380 egz.

Sopot 2026

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81–853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Kontakt do Sekretarza Redakcji:

magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310

www.sklep.currenda.pl

www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladowprawaegzekucyjnego.pl

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Spis treści

ARTYKUŁY

Ireneusz Wolwiak

Zapewnienie przez sąd należytego wykonania egzekucji w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w związku z projektem zmiany Kodeksu postępowania cywilnego (część 2)
– zarządzenie nadzorcze jako czynność konwencjonalna7

Grzegorz Wolak

O możliwości stosowania art. 118 zdanie drugie k.c. do roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu (art. 125 k.c.)29

Joanna Bodio

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jako przewinienie dyscyplinarne ...42

Michał Dubiel

Egzekucja sądowa z egzotycznych i niebezpiecznych zwierząt65

Anna Czarna

Opłaty egzekucyjne w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy o kosztach komorniczych89

Joanna Szachta

Wpływ ogłoszenia upadłości na sądowe postępowanie egzekucyjne obejmujące egzekucję z nieruchomości..... 109

Michał Najman

Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka
dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej..... 131

Andrzej Antkiewicz, Dominik Bednarski

Pojęcie stanu nieruchomości w postępowaniach
sądowych i egzekucyjnych – część I..... 154

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH EGZEKUCYJNYCH

Agnieszka Laskowska-Hulisz, Arnold Pustkowski

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego za 2025 rok z zakresu sądowego
postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych 194

REVIEW OF ENFORCEMENT LAW

Contents

ARTICLES

Ireneusz Wolwiak

The Court’s Assurance of the Proper Execution of Enforcement Proceedings as Part of Supervision Carried Out Pursuant to Article 759 § 2 of the Code of Civil Procedure in Connection with the Draft Amendment to the Code of Civil Procedure (Part 2) – Supervisory Order as a Conventional Act7

Grzegorz Wolak

On the Possibility of Applying Article 118, Second Sentence, of the Civil Code to Claims Established by a Final Judgment of a Court or Other Body (Article 125 of the Civil Code)29

Joanna Bodio

Breach of the Dignity of the Office of a Court Bailiff as a Disciplinary Offence42

Michał Dubiel

Judicial Enforcement Against Exotic and Dangerous Animals65

Anna Czarna

Enforcement Fees in the Event of Discontinuance of Enforcement Proceedings under Article 29(4) of the Act on Bailiffs’ Costs89

Joanna Szachta

The Impact of a Bankruptcy Declaration on Judicial Enforcement Proceedings Involving the Enforcement Against Immovable Property 109

Michał Najman

The Enforcement of the Order to Preserve Evidence
in the Proceedings in Intellectual Property Matters 131

Andrzej Antkiewicz, Dominik Bednarski

The Concept of the Condition of Real Property in Judicial
and Enforcement Proceedings – Part I 154

SUPERME COURT CASE LAW ON ENFORCEMENT CASES

Agnieszka Laskowska-Hulisz, Arnold Pustkowski

Review of the Case Law of the Supreme Court for the Year 2025
Concerning Judicial Enforcement Proceedings in Civil Matters 194

Zapewnienie przez sąd należytego wykonania egzekucji w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w związku z projektem zmiany Kodeksu postępowania cywilnego (część 2) – zarządzenie nadzorcze jako czynność konwencjonalna

1. Wprowadzenie

W części pierwszej niniejszego opracowania¹ zaprezentowano obszar dyskusji prowadzonej w oparciu o treść art. 759 § 2 k.p.c.² Część drugą opracowania poświęcono natomiast zbadaniu uregulowania zawartego w tym przepisie dla potrzeb

¹ I. Wolwiak, *Zapewnienie przez sąd należytego wykonania egzekucji w ramach nadzoru realizowanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w związku z projektem zmiany Kodeksu (część 1) – zakres nadzoru*, PPE 2026, nr 1, s. 7–30.

² Przepis art. 759 § 2 k.p.c. stanowi, że sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika.

wyprowadzenia z niego – w połączeniu z dalszymi przepisami prawa cywilnego procesowego – normy kompetencyjnej. Przy wykorzystaniu tej konstrukcji naukowej podjęto próbę wyznaczenia granic działań nadzorczych sądu. Dla osiągnięcia tego zamierzenia niezbędne było zaś wcześniejsze stworzenie pojęcia czynności konwencjonalnej w egzekucji wraz z regułami jej wykonania. Wyprowadzone wnioski pozwoliły na dodanie do dyskursu naukowego dalszej argumentacji, w tym co do potrzeby zmiany postanowienia zamieszczonego w art. 759 § 2 k.p.c., zwłaszcza wobec treści projektu nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego³.

2. Charakter czynności egzekucyjnych

Założeniem dla przeprowadzenia analizy funkcjonowania instytucji dotyczącej wydawania zarządzeń nadzorczych jest twierdzenie, że czynności procesowe są czynnościami konwencjonalnymi powodującymi skutki w postępowaniu cywilnym i obejmują swym zasięgiem wszystkie rodzaje postępowań cywilnych, do podejmowania których uprawnione są wyłącznie podmioty postępowania⁴. Z tego względu czynności egzekucyjne należy również uznać ze swej istoty za czynności konwencjonalne mające skutki w postępowaniu cywilnym. Przy czym od czynności procesowych odróżniają je dwa kryteria:

- czynności egzekucyjne są podejmowane tylko przez organy egzekucyjne;
- czynnościami egzekucyjnymi organy egzekucyjne stosują przymus w postępowaniu egzekucyjnym⁵.

³ Projekt zmiany ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Druk UD 261; tekst: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych3>; <https://www.gov.pl/attachment/3bb5f4b2-6039-43ea-a028-1d686006c1f4> (dostęp: 20.08.2025).

⁴ Na temat czynności konwencjonalnych w postępowaniu cywilnym zob. więcej: K. Markiewicz, *Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 2013, s. 21–60; I. Wolwiak, *Skutek konwencjonalnej czynności procesowej jako jej element konstytutywny*, *Acta Iuris Stetinensis* 2022, nr 5, s. 151–169; I. Wolwiak, *Zakończenie postępowania rozpoznawczego*, Warszawa 2019, s. 43–63 i zacytowana tam literatura przedmiotu co do czynności konwencjonalnych w prawie.

⁵ F. Zedler, *Czynności egzekucyjne a czynności procesowe (wybrane zagadnienia)* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagiły, R. Kułskiego, Warszawa 2022, s. 140. Choć nie są to jedynie czynności podejmowane przez organy egzekucyjne w toku postępowania egzekucyjnego. Obok nich bowiem organy egzekucyjne podejmują także czynności procesowe.

Czynności egzekucyjne są podejmowanymi w ramach egzekucji przez organy egzekucyjne czynnościami konwencjonalnymi, które wywierają skutki prawne w ramach postępowania egzekucyjnego. Wiążą się one z wykorzystaniem środków przymusu egzekucyjnego dla doprowadzenia do osiągnięcia celu egzekucji, a więc realizacji świadczenia na rzecz wierzyciela zgodnie z treścią tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę egzekucji⁶.

Podobnie jak czynności prawne oraz czynności procesowe, czynności egzekucyjne należy usytuować w szerokiej kategorii czynności konwencjonalnych, a więc zachowań ludzkich, którym na mocy pewnych wyraźnie ustanowionych lub zwyczajowo ukształtowanych reguł (tzw. reguły sensu) nadaje się nowy sens społeczny i kulturowy. Czynności egzekucyjne również są czynnościami konwencjonalnymi doniosłymi prawnie, gdyż o tym, czy pojedyncza czynność człowieka w znaczeniu psychofizycznym jako tzw. czynność prosta bądź też nawet kilka takich czynności, a nawet cały kompleks powiązanych ze sobą czynności psychofizycznych, będzie mieć walor czynności egzekucyjnej, decydują normy prawne regulujące te czynności w ramach systemu postępowania cywilnego⁷.

Należy przy tym dodać, że w przypadku czynności egzekucyjnych wyróżnianych tradycyjnie w literaturze jako manualne, takich jak czynności związane z otwarciem pomieszczeń, schowków, czy przeszukaniem pomieszczeń albo odzieży dłużnika, ich kwalifikacja jako czynności konwencjonalnych podlegających ścisłej reglamentacji prawnej z punktu widzenia całości systemu prawa jest wręcz kluczowa. Czynności te wiążą się z daleko idącą, bezpośrednią ingerencją w sferę prawnie chronionych dóbr – praw i wolności jednostki. Zatem ich prawna dopuszczalność warunkowana jest działaniem na podstawie i w granicach prawa, a wobec tego zgodnie z właściwymi dla nich regułami sensu określonymi przez obowiązujące normy prawa egzekucyjnego. Niezachowanie wymogów prawnych przewidzianych dla dokonania takich czynności spowoduje, że nie tylko nie powstaną skutki prawne związane z ich podjęciem, ale będą one aktem bezprawia⁸.

⁶ A. Olaś, *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* – cz. 2, PPC 2023, nr 4, s. 769.

⁷ A. Fruk, *Czynności procesowe – wnioski i postulaty w kontekście relacji do czynności materialnoprawnych*, PPC 2023, nr 2, s. 246.

⁸ F. Zedler, *Czynności egzekucyjne...*, op. cit., pkt 9.

Czynności egzekucyjne dokonywane przez komornika będą więc włączone do zbioru czynności konwencjonalnych wyznaczonych regułami prawa cywilnego procesowego, ale taką czynnością będzie również wydanie przez sąd postanowienia zawierającego zarządzenie nadzorcze, z tym że bez dodatkowych elementów w zakresie kwalifikacji zachowania jako czynności egzekucyjnej (wymienionych wcześniej), choć oczywiście w ramach reguł sensu prawa procesowego.

3. Upoważnienie do dokonania czynności

3.1. Reguły wyznaczenia upoważnienia – pojęcie ogólne

Przyjmuje się, że akty normatywne zawierające w swej treści upoważnienie o charakterze kompetencyjnym mają mieć trzejelementową listę czynników składających się na zakres pojęcia kompetencji (czyli tzw. element podmiotowy, proceduralny i substancjalny). Nie ma co prawda jakichkolwiek postanowień, które stanowiłyby wzór umożliwiający tworzenie aktu kompetencji dla oznaczonego podmiotu, ale w nauce prawa administracyjnego przeprowadzono rozważania odnośnie do wyprowadzenia takiej zasady na podstawie obowiązujących wówczas przepisów, a nawet w oparciu o prawo związkowe⁹.

W treści art. 759 § 2 k.p.c. zawarto jedynie sformułowanie o wydaniu przez sąd zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwających spostrzeżone uchybienia. Odwołując się wobec tego do podanego w literaturze przedmiotu pojęcia kompetencji, można przypadek jej wykonania ująć w trzy przesłanki w związku z wymienionymi wcześniej elementami kompetencji. Niezbędne jest więc istnienie w danym porządku prawnym odpowiedniej reguły kompetencyjnej, która określa:

- kto ma tytuł do podjęcia doniosłej prawnie czynności konwencjonalnej;
- w jaki sposób podjęte działania uznane zostaną za doniosłe ze względu na oczekiwane skutki prawne;
- w jakim obszarze regulacji prawnej działanie tego podmiotu może być uznane za zdolne do wywołania skutków prawnych¹⁰.

⁹ W. Góralczyk jr, *Zasada kompetencyjności w prawie administracyjnym*, Warszawa 1986, s. 18.

¹⁰ A. Bator, *Kompetencja w prawie i prawoznawstwie*, Wrocław 2004, s. 104–105.

Przy czym w zakresie prawa publicznego element podmiotowy będzie zawsze rodzajem tytułu szczególnego, a tym samym zakresowo ograniczonego; opartego na regule stanowiącej¹¹ (wobec występowania zasady zakazu domniemywania kompetencji w prawie publicznym¹²).

3.2. Reguły kompetencji podmiotu procesowego

W pierwszej kolejności trzeba zatem wskazać podmiot, który ma kompetencję. Następnie zaś zaistnieje potrzeba wyznaczenia sposobu wykonania czynności realizujących posiadane kompetencje w oparciu o przepisy prawa procesowego. W przedmiocie zakresu kompetencji istotne będzie natomiast stwierdzenie, czy podmiotowi temu przysługuje kompetencja do określenia obowiązków adresatów na gruncie prawa procesowego¹³. Zaznaczano w nauce, że podmiot taki powinien być wyraźnie legitymowany normą prawa stanowiącego, przyznającą kompetencję do działania w danym z góry określonym obszarze¹⁴.

Regułą, która wskazuje podmiot posiadający upoważnienie do dokonania czynności konwencjonalnej, jest ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁵. Dookreślenie tego podmiotu znajduje się w treści art. 758 k.p.c., który stanowi, że sprawy egzekucyjne należą do właściwości sądów rejonowych. Nie jest więc podmiotem posiadającym taką kompetencję – do wydania zarządzenia w trybie art. 759 § 2 k.p.c. – sąd II instancji. Niezależnie od tego, czy będzie to sąd okręgowy (w związku z postanowieniem art. 767⁴ § 1¹ zd. 2, art. 767⁴ § 1², art. 767⁴ § 1³ k.p.c.), czy sąd rejonowy rozpoznający zażalenie jako sąd II instancji (art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.). Z uwagi na postanowienie art. 758 §1¹ k.p.c. przewidujące, że czynności zastrzeżone dla sądu mogą być wykonywane przez referendarza sądowego, z wyłączeniem wymienionych szczegółowo czynności bądź wszystkich czynności w oznaczonych sprawach egzekucyjnych (art. 758

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, s. 105.; A. Bator, *O zastosowaniu pojęcia kompetencja w prawie publicznym i prywatnym* [w:] *Wokół problematyki orzeczeń*, pod red. Ł. Błaszczaka, Toruń 2007, s. 192.

¹³ A. Bator, *Kompetencja...*, op. cit., s. 107.

¹⁴ Ibidem, s. 110–111, 113–114.

¹⁵ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 334.

§1¹ pkt 1–6 k.p.c.), podmiotem upoważnionym do wydania zarządzenia nadzorczego (z wyłączeniem tych, które wskazano) jest referendarz sądowy (wraz z uzupełnieniem wyznaczenia tej reguły przez ustawę – Prawo o ustroju sądów powszechnych).

W przedmiocie reguł postępowania niezbędne staje się przeprowadzenie szerszego badania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Ustawodawca nie wprowadził bowiem żadnych odrębnych przepisów pozwalających na wyznaczenie przebiegu takiego postępowania. Jest to oczywiście kompetencja wprowadzona w ustawie – Kodeks postępowania cywilnego, przez co fundamentem dla wyznaczenia toku postępowania będą przepisy zawarte w k.p.c. W treści art. 759 § 2 k.p.c. znaleźć można jedynie wyrażenie o wydawaniu przez sąd zarządzeń. Czynności procesowe mogą być przy tym realizowane tylko w toku oznaczonego postępowania. Z tego też względu niezbędne staje się wprowadzenie bardziej szczegółowych postanowień dla określenia czynności podejmowanych przez sąd, strony tego postępowania, czy nawet inne podmioty. Wobec braku takich postanowień w art. 759 § 2 k.p.c. nie da się odwołać do odpowiedniego stosowania działań, jakie mogłyby zaistnieć w razie zainicjowania przez stronę postępowania ze skargi na czynności komornika.

Nie ma także przepisu, który przewidywałby jakąkolwiek inicjatywę stron postępowania egzekucyjnego co do wszczęcia takiego postępowania, niezależnie od treści przepisu art. 759 § 2 k.p.c. o wydaniu zarządzenia z urzędu. Ale też nie ma potrzeby podejmowania czynności co do dania wyrazu rozpoczęcia przez sąd takiego postępowania poprzez wydanie odpowiedniego postanowienia. Dokonane zostaną wobec tego jedynie działania będące ogólnymi czynnościami procesowymi, a zrealizowanymi według wzoru czynności, którego reguły sensu wyznaczone są przepisami Kodeksu postępowania cywilnego o procesie z uwagi na treść art. 13 § 2 k.p.c., choć w pierwszej kolejności będą to przepisy części trzeciej k.p.c. – postępowanie egzekucyjne (przepisy ogólne). Wymienić należy więc czynności dotyczące złożenia wyjaśnień, doręczenia pism sądowych, przeprowadzenia czynności stanowiących uprawdopodobnienie faktów. Zastosowanie znajdzie postanowienie art. 760 § 1 k.p.c. o składaniu wniosków i oświadczeń, według wyboru składającego, na piśmie

albo ustnie do protokołu, chyba że przepis szczególny stanowiłby inaczej. Nie ma przy tym w chwili obecnej możliwości wnoszenia w postępowaniu cywilnym pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 125 § 2^{1a} k.p.c.) ani na adres do doręczeń elektronicznych (art. 125 § 5 k.p.c.)¹⁶.

W sytuacji zaś gdy zajdzie potrzeba wysłuchania strony, odbędzie się ono stosownie do okoliczności, przez spisanie protokołu w obecności lub nieobecności drugiej strony albo przez oświadczenie strony złożone na piśmie (art. 760 § 2 k.p.c.). Sąd podejmie czynności w przedmiocie wydania zarządzenia na posiedzeniu niejawnym, chyba że zajdzie potrzeba wyznaczenia rozprawy albo wysłuchania na posiedzeniu stron lub innych osób (art. 766 zd. 1 k.p.c.). Zarządzenie nadzorcze będzie wydane jako orzeczenie w formie postanowienia (art. 766 zd. 2 k.p.c.). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu uzasadnia i doręcza wraz z uzasadnieniem, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 766¹ § 1 k.p.c.). Orzeczenie sądu jest czynnością konwencjonalną realizowaną według reguł sensu wynikających z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, gdzie działaniem psychofizycznym będzie wypowiedź sformułowana zgodnie z regułami języka polskiego i zamieszczona w dokumencie pisemnym¹⁷.

Merytoryczny zakres działania sądu rejonowego w przedmiocie wydania zarządzenia określają przepisy regulujące czynności postępowania egzekucyjnego. Wobec tego należy wyznaczyć w pierwszej kolejności ten obszar jako zbiór działań podejmowanych w toczącym się postępowaniu egzekucyjnym. Będzie on ograniczony brzegowo w odniesieniu do elementu czasowego przez chwilę złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji¹⁸ oraz moment prawomocnego zakończenia postępowania egzekucyjnego.

¹⁶ Ustawą z dnia 5 sierpnia 2025 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2025 r., poz. 1172) wprowadzono nowy art. 125¹ § 2 k.p.c. w przedmiocie składania przez zawodowych pełnomocników określonych pism za pośrednictwem Portalu Informacyjnego, ale wejście przepisu nastąpi w dniu 1 marca 2027 r. Choć art. 14 ust. 2 ustawy dopuścił taką możliwość już w okresie od 1 marca 2026 r.

¹⁷ O orzeczeniu jako czynności konwencjonalnej dokonanej w wykonaniu kompetencji – zob. K. Markiewicz, *Zasady orzekania...*, op. cit., s. 21–60; I. Wolwiak, *Zakończenie postępowania...*, op. cit., s. 176–183.

¹⁸ Również wtedy, gdy jest to żądanie przeprowadzenia egzekucji złożone przez sąd działający z urzędu (art. 796 § 2 k.p.c.).

W ogólnym przedstawieniu czynności konwencjonalnych zaznaczono konstytutywną regułę sensu takich czynności, jaką jest wywołanie odpowiedniego skutku. W przypadku czynności konwencjonalnych, których reguły sensu wyznaczają przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, jest to skutek dla toczącego się konkretnego postępowania cywilnego¹⁹. Jednak na ten obszar nakłada się treść art. 759 § 2 zd. 1 k.p.c. co do wprowadzanego w niej postanowienia określającego zakres reguły merytorycznej jako konieczność zapewnienia należytego wykonania egzekucji. Zagwarantowanie możliwości osiągnięcia tego stanu rzeczy – należytego wykonania egzekucji – staje się więc elementem wyznaczenia zakresu merytorycznej dopuszczalności wydania zarządzenia, wprowadzając do niego czynnik intencjonalny. Właściwe będzie bowiem dodanie, że organem egzekucyjnym, który dokonuje czynności konwencjonalnych egzekucyjnych, jest komornik. Zaś sąd ma kompetencję tylko w zakresie podjęcia czynności, które będą prowadziły do zapewnienia prawidłowego toku postępowania egzekucyjnego. Nie zastępuje on organu egzekucyjnego w dokonaniu czynności. Nie ma takiego upoważnienia, a w przypadku organu władzy publicznej, nie jest dopuszczalne rozszerzanie kompetencji, która musi być wyznaczona ściśle i bez jakichkolwiek możliwości interpretacji na rzecz ich rozszerzenia, czego gwarantem jest przede wszystkim art. 2 Konstytucji RP. W związku z tym tak istotny staje się element intencjonalny wydawanego zarządzenia, które ma osiągnąć stan rzeczy zapewniający prawidłowy tok postępowania egzekucyjnego. Zatem treść zarządzenia co do nakazu podjęcia czynności, ponownego – właściwego – jej dokonania, czy co do uchylenia zrealizowanej czynności będzie wyznaczona osiągnięciem takiego właśnie stanu jako prawidłowego prowadzenia egzekucji, jeśli należyte prowadzenie egzekucji to prawidłowość podejmowanych działań przez organ egzekucyjny. Tę prawidłowość wskazują z kolei przepisy Kodeksu postępowania cywilnego wraz z zapewniającą ich właściwą interpretację zasadą legalizmu działania komornika oraz dalszymi zasadami prawa postępowania egzekucyjnego wraz z niezbędną oceną tam, gdzie przepis zawiera „luz decyzyjny”.

¹⁹ O skutkowym charakterze czynności egzekucyjnych – zob. A. Olaś, *Pojęcie czynności egzekucyjnych...*, op. cit., s. 769.

Ograniczenie czynności sądu będzie także wynikało z nakazu zachowania, jakie wyznaczy treść zarządzenia. Przy odesłaniu do dalszej analizy, gdzie czynność konwencjonalna sądu zostanie umieszczona jako element normy kompetencyjnej, można już w tym miejscu posłużyć się tą konstrukcją naukową, co pozwoli na uwydatnienie znaczenia czynności konwencjonalnej w aktualizacji dyrektywy zachowania oznaczonego podmiotu. Będzie on adresem tej normy, choć jego zachowanie wyznacza bezpośrednio norma merytoryczna (norma generalna i abstrakcyjna). Norma taka nie jest oczywiście zamieszczona w określonej jednostce tekstu prawnego. Pozostając na gruncie prawa cywilnego procesowego, normę tę należy wyprowadzić z treści poszczególnych przepisów k.p.c., bazując na podstawowym określeniu normy prawnej jako jednoznacznego wyznaczenia podmiotu, jego zachowania oraz dokładnie wskazanych okoliczności. Upraszczając, można w tym miejscu przyjąć, że hipotezą normy kompetencyjnej będzie sytuacja dokonania przez sąd czynności konwencjonalnej, jaką jest zarządzenie nadzorcze. Adresem normy kompetencyjnej będzie komornik, co daje się wywieść bezpośrednio z treści art. 759 § 2 k.p.c. Norma merytoryczna to nakaz zachowania zaktualizowany treścią zarządzenia oraz uzupełniony o postanowienie zawarte w przepisie Kodeksu postępowania cywilnego przewidującym dokonanie przez komornika czynności egzekucyjnych. Zachowanie to może być jedynie nakazem podjęcia działań w związku z wydanym zarządzeniem, w tym uchylającym czynność egzekucyjną. W określonym zakresie, jak w przypadku każdej czynności procesowej sądu, postanowienie to będzie wyznaczać normę zachowania stron postępowania egzekucyjnego, gdy chodzi o posłuch dla normy – nakaz zaniechania działań, które podważałyby jej treść. Takiego nakazu nie będzie w przypadku osób trzecich, które uzyskują oznaczone uprawnienia w prowadzonej egzekucji, jak choćby w razie nabycia praw do majątku dłużnika, jeśli nie są stroną tego postępowania.

Określenie zakresu działania sądu w ramach upoważnienia do dokonania czynności procesowej pozwala zarazem wyłączyć spod tego upoważnienia wydanie zarządzenia, które powodowałoby uchylenie czynności procesowej strony, gdy jest ona realizowana w ramach posiadanej przez nią kompetencji, z jej inicjatywy,

wniosku, bądź wręcz zastąpienia jej czynności konwencjonalnej procesowej (wniosku) poprzez nakazanie komornikowi podjęcia określonej czynności²⁰.

Takie ujęcie kompetencji sądu pozwala stwierdzić, że nie ma ograniczenia co do wydania zarządzenia odnośnie do prawomocnej czynności egzekucyjnej komornika, w tym wydanego przez niego postanowienia, za czym przemawia dodatkowo treść art. 767³ § 2 k.p.c., skoro przy odrzuceniu skargi na czynności komornika występuje również powinność stosowania art. 759 § 2 k.p.c.

Wypadnie tylko dodać, mimo iż pozostaje to w związku z przepisami postępowania cywilnego – w ramach reguły formalnej – że sąd będzie związany wydanym wcześniej przez siebie postanowieniem nadzorczym z możliwością jego zmiany ramach treści art. 359 § 1 i 2 k.p.c.²¹

Zaistnienie sytuacji wymagającej zapewnienia należytego wykonania egzekucji, czy usunięcia spostrzeżonego uchybienia staje się jednocześnie elementem kontekstu do podjęcia przez sąd działania polegającego na dokonaniu czynności konwencjonalnej w postaci wydania orzeczenia nadzorczego, przenosząc upoważnienie do realizacji czynności konwencjonalnej z możliwości na płaszczyznę obowiązku jej dokonania.

W przypadku podmiotu, który ma upoważnienie do dokonania czynności konwencjonalnej, jej realizację wyznacza kontekst sytuacyjny wynikający z zakresu działania tego podmiotu²². W przypadku podmiotów władzy publicznej

²⁰ Można tylko dodać, że również w oparciu o ogólną interpretację co do stosowania przepisu art. 759 § 2 k.p.c. wykluczono dopuszczalność wydania zarządzenia zastępującego wnioski stron – F. Zedler, *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, NP 1975, nr 7–8, s. 991; H. Pietrzkowski, *Nadzór nad czynnościami komornika po zmianach wprowadzonych ustawą z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych*, PS 2019, nr 6, s. 42; czy wyřeczającego komornika w prowadzeniu egzekucji – M. Dziewulska, *Nadzór z urzędu nad czynnościami komornika sądowego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, Warszawa 2025, s. 219.

²¹ Odwołanie się do treści art. 332 § 1 zd. 1 w zw. z art. 358, art. 359 i art. 361 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. stało się bowiem podstawą przyjęcia tezy, że przepisy regulujące związanie sądu wydanym postanowieniem znajdują odpowiednie zastosowanie również w postępowaniu egzekucyjnym. Zatem sąd egzekucyjny, sprawując nadzór nad postępowaniem egzekucyjnym, jest związany na podstawie wyprowadzonej z treści wymienionych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego wydanym przez siebie orzeczeniem nadzorczym – A. Ołař, *Czy w postępowaniu egzekucyjnym sąd jest związany wydanym przez siebie uprzednio w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego rozstrzygnięciem nadzorczym?*, PPC 2022, nr 2, s. 402, 405; H. Pietrzkowski [w:] *Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod. red. T. Erecińskiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025, kom. do art. 759, uw. 8.

²² Co do sytuacji podmiotu kompetentnego w zakresie realizacji kompetencji – zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 29–30.

przewidziane w prawie upoważnienie do podjęcia czynności staje się obowiązkiem jej dokonania w każdym przypadku zaistnienia kontekstu sytuacyjnego²³. Zamieszczenie w treści przepisu przez ustawodawcę wyrazu „może” stawowi o wprowadzeniu kompetencji danego podmiotu, co nie oznacza dowolności podjęcia takich działań. Jest to związane z zawarciem upoważnienia do dokonania czynności konwencjonalnej, gdy jej realizacja ma nastąpić w razie wystąpienia określonych okoliczności. Ustawodawca może nawet wprowadzić, obok upoważnienia do dokonania czynności konwencjonalnej, odrębną normę materialną, która wyznacza z mocy przepisów nakaz zachowania w postaci dokonania danej czynności konwencjonalnej w razie zaistnienia faktów stanowiących hipotezę takiej normy²⁴.

Nie wprowadzono ani w treści art. 759 § 2 k.p.c., ani w innych przepisach czynności konwencjonalnej, która miałaby inicjować postępowanie sądowe związane z wydaniem zarządzenia. W tym wypadku dokonanie takiej czynności prowadziłyby do nakazu odpowiedniego zachowania sądu. Jeśli zatem nie przewidziano żadnego działania – czynności – strony lub innego podmiotu uprawnionego, to wydanie zarządzenia może nastąpić tylko z urzędu²⁵.

²³ Zaistnienie kontekstu sytuacyjnego dla wykonania kompetencji kształtowane jest przez zróżnicowane standardy normatywne. Pojawia się tutaj kategoria interesu publicznego wyrażona bezpośrednio w przepisach prawa materialnego pod postacią nakazu wydania odpowiedniej decyzji w przypadku wystąpienia określonych okoliczności (A. Bator, *Kompetencja...*, op. cit., s. 127) albo kontekstu wprowadzonego poprzez pośrednie konstrukcje służące wyrażeniu powinności, jak normy zadaniowe, normy planowe, przepisy określające cele i funkcje działania organu administracji, czy w końcu zasady racjonalności działania połączone z zasadami słuszności oraz współżycia społecznego (A. Bator, *Kompetencja...*, op. cit., s. 127).

²⁴ Przy czym charakter takiego obowiązku także tutaj jest różny: od jednoznacznego obowiązku czynienia użytku z kompetencji aż do ogólnego obowiązku kierowania się interesami, których rozeznanie pozostawia się samemu organowi decydującemu (Z. Ziemiński, *Typologia norm prawnych* [w:] *Z teorii i filozofii prawa Zygmunta Ziemińskiego*, pod red. S. Wróńskiej, Warszawa 2007, s. 106). Zaznacza się również, że sposób uczynienia użytku z przyznanej kompetencji może być wyznaczony jednoznacznie albo pozostawić znaczne luzy wyboru decyzji w tej dziedzinie (Z. Ziemiński, *Typologia...*, op. cit., s. 106; M. Zieliński, *Dwa nurty pojmowania „kompetencji”* [w:] *Gospodarka. Administracja. Samorząd. Tom II*, pod red. H. Olszewskiego, B. Popowskiej, Poznań 1997, s. 587).

²⁵ Zasadność zmiany treści art. 759 § 2 k.p.c. poprzez wprowadzenie zamiast sformułowania „sąd może” sformułowania „sąd wydaje” została zakwestionowana w nauce, ponieważ każdy organ postępowania cywilnego powinien działać z urzędu, gdy w przepisie nie określono, z czyjej inicjatywy powinien podjąć dane działanie – I. Kunicki, *Uchylenie rygору natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym*, PPE – Supplement 2019, nr 1, s. 24.

Chociaż nie jest wówczas wyłączona aktywność innego podmiotu, która będzie stanowić impuls do podjęcia przez sąd czynności w przedmiocie wydania zarządzenia²⁶. Potwierdzenie tego obowiązku staje się więc zbędne, jeśli ustawodawca nie przewidział wszczęcia odrębnego postępowania dla wydania przez sąd zarządzeń w następstwie inicjatywy strony.

Należy także zwrócić uwagę na brak powiązania tej kompetencji z normą materialną, która wprowadziłaby nakaz podjęcia przez organ władzy oznaczonej czynności. W takim wypadku norma materialna musiałaby zawierać wszystkie elementy składowe, w tym hipotezę wskazującą całość elementów faktycznych, których zaistnienie stałoby się podstawą przyjęcia nakazu zachowania wprowadzonego w dyrektywie normy materialnej, a będącego wykonaniem czynności konwencjonalnej. Nie da się jednak wprowadzić takiej normy, gdy sąd ma wydać zarządzenie w zależności od przypadku, jaki zaistnieje w toku postępowania egzekucyjnego, gdy w kontekście realizacji kompetencji – w tym w zakresie okoliczności prowadzanego postępowania egzekucyjnego – wystąpi sytuacja oceniana przez sąd jako potrzeba zapewnienia należytego wykonania egzekucji bądź konieczność usunięcia uchybienia. Można tylko dodać, że wprowadzenie kompetencji dotyczącej podjęcia oznaczonej czynności w danej procedurze wiąże się przede wszystkim z jej sekwencyjnym przebiegiem i podjęciem działania przez inny podmiot, co ma miejsce chociażby w przypadku wniesienia skargi na czynności komornika, gdy jej złożenie prowadzi do nakazu przeprowadzenia przez sąd czynności w ramach rozpoznania skargi i wydania co do niej orzeczenia. Przeniesienie tego ogólnego rozważania na płaszczyznę przepisu art. 759 § 2 k.p.c. wskazuje zatem na obowiązek sądu realizacji przyznanej mu kompetencji przez wydanie zarządzenia, gdy zaistnieje kontekst dla podjęcia czynności konwencjonalnej. Będzie nim przypadek prowadzenia egzekucji sądowej przez komornika, gdy w jej toku zaistnieje sytuacja wymagająca podjęcia działania dla zapewnienia należytego wykonania egzekucji lub zaistnieją okoliczności podjęcia przez komornika czynności wymagających ich usunięcia dla

²⁶ W. Broniewicz, *Kilka uwag o znaczeniu wniosków stron i czynnościach sądu przy podmiotowej zmianie powództwa*, NP 1974, nr 2, s. 195.

zapewnienia należytego wykonania egzekucji. Należyte wykonanie egzekucji wiąże się przede wszystkim z zapewnieniem legalności działań organu egzekucyjnego, ale działania komornika powinny jednocześnie prowadzić do osiągnięcia podstawowego celu egzekucji, jakim jest zaspokojenie świadczenia wierzyciela.

4. Norma kompetencyjna

4.1. Zagadnienia podstawowe

Wprowadzenie czynności konwencjonalnej na obszar regulacji prawnych wywołuje potrzebę ich ujęcia w ramy konstrukcji naukowej: normy kompetencyjnej. Dokonanie czynności konwencjonalnej, wobec przyznanego danemu podmiotowi upoważnienia, powinno pociągać za sobą następstwo prawne dla tego podmiotu, które sytuuje się po stronie korzyści (połączone z aktualizacją nakazu zachowania innego podmiotu). Tymczasem skupienie się na samej czynności konwencjonalnej zrealizowanej przez podmiot upoważniony nie wskazuje jeszcze na jakąkolwiek korzyść w sferze ochrony prawnej. Również w przypadku organów władzy samo wykonanie czynności konwencjonalnej – mimo danego upoważnienia – nie świadczy o zaistnieniu sytuacji prawnej, jej aktualizacji, bez względu na ocenę, jakiej będziemy dokonywać od strony korzyści czy powinności. Nieodzowne będzie więc sięgnięcie do konstrukcji normy kompetencyjnej.

Językowy schemat normy kompetencyjnej przewiduje, jakie warunki normatywne (istnienie przepisów nadających kompetencję) i jakie dodatkowe warunki faktyczne (akt wykonywania kompetencji) muszą być spełnione, aby uznać normę merytoryczną za normę aktywną (obowiązującą), która nakazuje adresatowi tej normy ściśle określone zachowanie²⁷.

Norma kompetencyjna nakazuje postępowanie w określony sposób jej adresatowi wówczas, gdy podmiot mający do tego kompetencję, mocą tej normy kompetencyjnej, dokonana w przewidziany sposób określonej czynności

²⁷ A. Bator, *Kompetencja...*, op. cit., s. 78.

konwencjonalnej²⁸. Norma kompetencyjna nakazuje bowiem oznaczonemu podmiotowi, podległemu kompetencji, zachowanie się w oznaczony sposób w okolicznościach polegających między innymi na tym, że podmiot uzyskujący kompetencję dokona czynności konwencjonalnej w przewidziany sposób²⁹.

W najprostszym przypadku norma kompetencyjna wyrażona jest w postaci przepisu kompetencyjnego, który upoważniając jakiś podmiot do dokonania czynności, przez którą powstają lub aktualizują się obowiązki innych podmiotów (adresatów normy), prowadzi do wyznaczenia tym podmiotom (podległym kompetencji) nakazu odpowiedniego zachowania³⁰.

Podsumowując ten fragment, można przyjąć, że norma udzielająca kompetencji składa się z dwóch niejako odmiennych części, tj. z reguły, która pewnej czynności psychofizycznej lub prostej czynności konwencjonalnej dokonanej przez podmiot uzyskujący do tego kompetencję nada sens dokonania czynności konwencjonalnej danego rodzaju, oraz z normy konsekwencyjnej nakazującej podmiotowi podlegającemu udzielanej kompetencji odpowiednio zareagować na taką czynność jako na należycie dokonaną czynność konwencjonalną.

4.2. Norma kompetencyjna w postępowaniu egzekucyjnym

Przyjmując w tym miejscu dokonanie przez sąd czynności konwencjonalnej w postaci wydania postanowienia nadzorczego, należy stwierdzić aktualizację obowiązku adresatów normy kompetencyjnej. Zakres obowiązków, jakie są

²⁸ Z. Ziemiński, *Teoria...*, op. cit., s. 25–26; Z. Ziemiński, *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, PiP 1968, nr 1, s. 5; M. Zieliński, *Dwa nurty...*, op. cit., s. 585; M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie twierdzeń ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1988, s. 64; M. Zieliński, *Wykładnia prawa...*, op. cit., s. 28; Z. Radwański, M. Zieliński [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne część ogólna*, pod red. M. Safjana, Warszawa, 2007, s. 313.

²⁹ K. Świrydowicz, S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *O nieporozumieniach dotyczących tzw. norm zezwalających*, PiP 1975, nr 7, s. 60; S. Wronkowska [w:] S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 104, 108; M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie...*, op. cit., s. 81; Z. Radwański, A. Oleniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019, s. 42.

³⁰ Z. Ziemiński, *Kilka uwag...*, op. cit., s. 5. Inaczej jeszcze: norma kompetencyjna nakazuje postępowanie w określony sposób jej adresatowi wówczas, gdy podmiot uzyskujący do tego kompetencję, mocą tej normy kompetencyjnej, dokona w przewidziany sposób określonej czynności konwencjonalnej – Z. Ziemiński, *Teoria...*, op. cit., s. 25–26; Z. Ziemiński, *Kilka uwag...*, op. cit., s. 5. M. Zieliński, *Wykładnia prawa...*, op. cit., s. 27–28; M. Zieliński, *Dwa nurty...*, op. cit., s. 585; M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie...*, op. cit., s. 64.

następstwem decyzji sądu, wynika zarazem z normy merytorycznej istniejącej już w sferze prawnej – przepisach prawa cywilnego procesowego. Pozostaje więc posłużenie się konstrukcją normy prawnej, która będzie wyprowadzona – dekodowana – z przepisów prawa (tutaj prawa procesowego). W przypadku orzeczenia zawierającego zarządzenie nadzorcze trzeba zaznaczyć, że chodzi o obowiązek odpowiedniego zachowania jako następstwa wydania przez sąd postanowienia, co będzie zwykle wiązało się z powinnością dokonania przez komornika odpowiedniej czynności konwencjonalnej – egzekucyjnej – jako dyrektywy zachowania wyznaczonej komornikowi. W przypadku uchylenia czynności egzekucyjnej dyrektywa zachowania będzie obejmowała także strony postępowania egzekucyjnego, które są obowiązane do nakazu zaniechania działań, do których byłoby uprawnione w następstwie podjętej czynności, a uchylonej następnie przez sąd, tak jak to ma miejsce w postępowaniu procesowym.

Podobnie bowiem jak w przypadku procesu, wydanie przez sąd orzeczenia prowadzi do aktualizacji nakazu wyprowadzonego z przepisów prawa procesowego w zakresie dyrektywy ujętej ogólnie jako nakaz podporządkowania się decyzji sądu wiążącej strony na podstawie art. 365 § 1 k.p.c., choć zwykle już skutecznego od chwili wydania (art. 360 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują co prawda żadnej sankcji w razie podjęcia przez uczestnika postępowania dalszych czynności – nie ma normy sankcjonującej. Ale podjęte przez strony czynności powinny zostać uznane za bezskuteczne, co obejmuje również czynności komornika, a co nastąpi zwykle w postaci wypowiedzi sądu w wyniku wniesionego środka zażalenia bądź w trybie zarządzenia nadzorczego. W koncepcji normy prawnej sankcja nie jest jednak elementem definiującym normę postępowania³¹, aczkolwiek w przypadku komornika mogą być podjęte decyzje wynikające z nadzoru administracyjnego.

³¹ Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 154; Z. Radwański, A. Oleniczak, *Prawo cywilne...*, op. cit., s. 37–38; T. Gizbert-Studnicki, A. Grabowski, *Normy programowe w konstytucji* [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, pod red. J. Trzczińskiego, Warszawa 1997, s. 96, 109; Z. Radwański, M. Zieliński [w:] *System Prawa Prywatnego...*, op. cit., s. 313–314.

Wyniki przeprowadzonego podsumowania pozwalają zarazem stwierdzić, że postanowienie sądu może być wydane jedynie w toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Nie ma podstaw do wprowadzenia nakazu zachowania w zakończonym postępowaniu. Nawet więc w przypadku postanowienia o kosztach w zakresie kompetencji sądu nie mieści się wydanie zarządzenia nadzorczego z chwilą zakończenia postępowania egzekucyjnego, o ile nie jest możliwa modyfikacja nakazu z uwagi na zainicjowanie postępowania zażaleniowego bądź skargowego.

Sytuacja wydania przez sąd postanowienia uchylającego czynność komornika może bowiem stać się jednocześnie kontekstem dla realizacji przez stronę czynności konwencjonalnej, gdy posiada kompetencję do jej dokonania, jak to jest w przypadku możliwości zainicjowania postępowania zażaleniowego. Zgodnie z art. 770 § 5 k.p.c. na postanowienie sądu zażalenie przysługuje stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy, a co obejmuje każde orzeczenie sądu co do kosztów postępowania egzekucyjnego.

Właściwe będzie dodanie, że wśród typu norm prawnych wyróżnionych ze względu na ich treść są normy udzielające kompetencji do dokonania określonych czynności konwencjonalnych doniosłych prawnie. Przy czym będą to normy udzielające kompetencji prawodawczej lub normy udzielające kompetencji do aktualizowania przez odpowiednią czynność obowiązku prawnego opartego na poprzednio już ustanowionych normach³².

Dokonanie czynności konwencjonalnej w postaci wydania orzeczenia powoduje jednocześnie aktualizację zakazu podejmowania dalszych czynności związanych z przedmiotem rozstrzygnięcia w zakresie wydanego przez sąd rozstrzygnięcia. Nakaz ten obejmuje nie tylko komornika, uczestników postępowania, ale również sąd.

5. Podsumowanie

Postanowienie wydane na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. zawiera zarządzenie nadzorcze, które nakazuje komornikowi, jako adresatowi treści postanowienia,

³² Z. Ziemiński, *Problemy...*, op. cit., s. 160.

zachowanie, jakim będzie podjęcie czynności bądź zaniechanie działań, które byłyby następstwem uchylonej czynności. Postanowienia wydane przez sąd odnoszą się do aktualizacji nakazu zachowania komornika w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym. Tym samym, decyzje podjęte przez sąd nie powinny dotyczyć postępowania, które zostało zakończone. Bezprzedmiotowe staje się podejmowanie czynności, które nie prowadzą do aktualizacji zachowania adresata w sferze prowadzonej procedury jako aktu prawnego normatywnego, zarówno gdy jest to nakaz działania, jak i zaniechania. Nie jest to nadzwyczajny tryb postępowania z dopuszczalnością uchylecia czynności procesowych (egzekucyjnych).

Nie oznacza to wyłączenia dopuszczalności usunięcia uchybienia – uchylecia postanowienia, gdy postępowanie prowadzone w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zostało wszczęte przed zakończeniem postępowania egzekucyjnego, a czynności podejmuje sąd w następstwie zainicjowanego postępowania zażaleniewego, choć wówczas decyzja sądu II instancji nie jest oparta na podstawach wynikających z art. 759 § 2 k.p.c., skoro nie jest to podmiot upoważniany do wydawania zarządzeń nadzorczych.

6. Wnioski *de lege ferenda*

W opracowaniu dotyczącym podejmowania przez sąd czynności nadzorczych zaprezentowano poglądy nauki co do funkcjonowania tej instytucji. Wątpliwości, jakie wiążą się ze stosowaniem tego przepisu, pociągnęły za sobą wiele polemicznych wypowiedzi. Dołączyła się do tego także judykatura, co jednak tylko pogłębiło te wątpliwości, podczas gdy w uzasadnieniach orzeczeń Sądu Najwyższego brak szerszych motywów przemawiających za zasadnością podanych tylko ogólnie tez.

Inicjatywą do dokonania niniejszego opracowania był jednak rządowy projekt zmiany Kodeksu postępowania cywilnego, w którym przewidziano nową treść art. 759 § 2 k.p.c. Nie znalazła się w nim żadna propozycja przepisu regulującego postępowanie w przedmiocie wydawania zarządzeń nadzorczych, poza wprowadzeniem dalszych wątpliwości co do toku takiego postępowania poprzez otwarcie dyskusji w przedmiocie wniesienia zażalenia na postanowienie sądu

zwierające zarządzenie nadzorcze. Nie ma tam również jakiegokolwiek treści wyznaczającej merytoryczny zakres tych działań. Podjęta została więc próba przeprowadzenia analizy postanowień art. 759 § 2 k.p.c. w odniesieniu do pojęcia czynności konwencjonalnej. W ostatnim okresie pojawiły się bowiem wypowiedzi, w których w sposób wyraźny i zdecydowany opowiedziano się za wprowadzaniem czynności egzekucyjnych do zbioru czynności konwencjonalnych w prawie. Stawiając zatem jako fundament prowadzonego badania pojęcie czynności konwencjonalnej w prawie, przeprowadzono analizę tej instytucji w odniesieniu do reguł, które ją tworzą, z przeniesieniem tych rozważań na płaszczyznę prawa cywilnego procesowego. Dla zbadania funkcjonowania regulacji wynikającej z treści art. 759 § 2 k.p.c. posłużono się jednocześnie konstrukcją naukową: normą kompetencyjną.

Wnioski, które wynikają z tego badania, sprowadzają się do twierdzenia o dopuszczalności wydania zarządzeń nadzorczych tylko przez sąd rejonowy – sędziego, referendarza sądowego – przy prowadzeniu czynności w ramach postępowania, którego przebieg wyprowadzono z przepisów części trzeciej oraz z przepisów ogólnych Kodeksu postępowania cywilnego.

W przedmiocie merytorycznego obszaru podejmowanych działań, zamieszczając w nim jako elementy graniczne – czasowe – chwilę wszczęcia postępowania egzekucyjnego i jego prawomocnego zakończenia, ograniczono zakres zarządzeń wydawanych przez sąd w związku z adresatem normy kompetencyjnej, którym jest przede wszystkim komornik, a dopiero w dalszej kolejności strony postępowania egzekucyjnego. Następne ograniczenie szeroko ujętego upoważnienia sądu wynikającego z samej treści art. 759 § 2 k.p.c. było konkluzją interpretacji przepisu co do nakazu podjęcia przez komornika czynności lub uchylenia zrealizowanych czynności. Wszystkie podejmowane w tym trybie działania odniesiono bowiem do intencjonalności wyznaczającej aktywność sądu – jako dążenie do osiągnięcia stanu rzeczy, jakim jest zapewnienie należytego wykonania egzekucji, co sprowadza się do prawidłowego jej prowadzenia przy uwzględnieniu zasad prawa procesowego. Jeden z kolejnych wniosków, jaki wywiedziono z tego badania, sprowadza się do dopuszczalności zainicjowania postępowania zażaleniowego w następstwie wydanego przez

sąd postanowienia nadzorczego lub postępowania skargowego (w razie wydania postanowienia przez referendarza sądowego), choć również w ograniczonym zakresie ustawowej dopuszczalności modyfikacji nakazu zachowania zaktualizowanego wydanym zarządzeniem nadzorczym.

Ogólna myśl, która wynika z przeprowadzonych czynności badawczych, sprowadza się natomiast do postulatu wprowadzenia przez ustawodawcę szerszego uregulowania instytucji zarządzeń nadzorczych, o ile instytucja ta ma nadal obowiązywać. Należy bowiem zaznaczyć, że w nauce już po raz kolejny złożono postulat *de lege ferenda* uchylecia art. 759 § 2 k.p.c. Zwłaszcza że po wprowadzeniu zmiany treści przepisu poprzez wykreślenie słowa „może” wydawane są postanowienia zawierające negatywne rozstrzygnięcie co do wydania zarządzenia nadzorczego. Tym samym, w miejsce powinności wydawania przez sąd zarządzeń w sytuacjach szczególnych, związanych z zaistniałym kontekstem sytuacyjnym, pojawiło się obligatoryjne postępowanie co do wydawania zarządzeń nadzorczych w każdym przypadku zetknięcia się z prowadzonym przez komornika postępowaniem egzekucyjnym. To z kolei prowadzi do podejmowania przez strony działania w przedmiocie zainicjowania takiego postępowania wraz z postępowaniem zażaleniowym w kierunku przedłużenia postępowania egzekucyjnego. Wielkim zawodem staje się więc projekt zmiany Kodeksu postępowania cywilnego w odniesieniu do instytucji zarządzeń nadzorczych sądu, podczas gdy powinien on zawierać nowe i właściwe uregulowanie w tym przedmiocie, jak wskazano w niniejszym opracowaniu.

STRESZCZENIE Zapewnienie przez sąd należytego wykonania egzekucji w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w związku z projektem zmiany Kodeksu postępowania cywilnego (część 2) – zarządzenie nadzorcze jako czynność konwencjonalna

Przeprowadzona analiza instytucji zarządzeń nadzorczych sądu ukazała liczne kontrowersje pojawiające się na gruncie stosowania przepisu art. 759 § 2 k.p.c. Jednocześnie nie przedstawiono żadnych rozwiązań dla możliwości ich usunięcia. Udostępniony projekt zmiany Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 15 kwietnia 2025 r. nie zawiera nowego unormowania w sferze dokonywania czynności nadzorczych. Wypowiadane z kolei w nauce twierdzenia o kwalifikacji czynności egzekucyjnych jako czynności konwencjonalnych spowodowały potrzebę

poszerzenia badania takich czynności w odniesieniu do wydawanych przez sąd postanowień nadzorczych. Podjęte działania przy wprowadzeniu reguły podmiotowej, formalnej i merytorycznej dały obraz funkcjonowania instytucji zarządzeń nadzorczych w egzekucji sądowej prowadzonej przez komornika. Uzasadnione w takim przypadku ujęcie czynności konwencjonalnej w konstrukcji normy kompetencyjnej umożliwiło dalsze dookreślenie zakresu nadzoru sądu nad działaniami komornika.

Końcowe wnioski z przeprowadzonego badania potwierdziły znaczne rozszerzenie działań sądu poza zakres jego upoważnienia do dokonania takiej czynności konwencjonalnej. Przewidziano nawet upoważnienie sądu drugiej instancji do wydawania zarządzeń nadzorczych, i to wobec wyraźnego postanowienia art. 758 k.p.c., przy równoczesnym wprowadzeniu postępowania zażaleniowego, które jako modyfikacja nakazu wynikającego z normy kompetencyjnej powinno mieć miejsce tylko wyjątkowo. Niestety, kolejny projekt zmiany Kodeksu postępowania cywilnego nie wprowadza żadnych istotnych rozwiązań.

Słowa kluczowe: komornik, postępowanie egzekucyjne, sądowy nadzór, czynność konwencjonalna, norma kompetencyjna, czynność komornika

ABSTRACT The Court's Assurance of the Proper Execution of Enforcement Proceedings as Part of Supervision Carried Out Pursuant to Article 759 § 2 of the Code of Civil Procedure in Connection with the Draft Amendment to the Code of Civil Procedure (Part 2) – Supervisory Order as a Conventional Act

dr hab. Ireneusz Wolwiak, Institute of Law, Faculty of Law and Administration,
University of Silesia in Katowice; ORCID: 0000-0002-6894-058X

The analysis of the institution of court supervisory orders revealed numerous controversies arising in the area of application of the provision of Article 759 § 2 of the Code of Civil Procedure. At the same time, no solutions were presented for their possible removal. The published draft amendment to the Code of Civil Procedure of 15 April 2025 does not contain new regulations in the sphere of performing supervisory activities. In turn, the statements made in science about the qualification of enforcement actions as conventional actions resulted in the need to expand the study of such actions in relation to supervisory decisions issued by the court. The actions taken to introduce the subjective, formal and substantive rule provided an overview of the functioning of the institution of supervisory management in court enforcement carried out by a bailiff. The inclusion of a conventional act in the construction of the competence standard, justified in such a case, made it possible to further specify the scope of court supervision over the bailiff's actions.

The final conclusions of the conducted study confirmed a significant extension of the court's activities beyond the scope of its authorization to perform such a conventional action. The second instance court was even authorized to issue supervisory orders, in accordance with the express provision of Article 758 of the Code of Civil Procedure, while at the same time introducing an appeal procedure, which, as a modification of an order resulting from the competence norm, should only take place in

exceptional cases. Unfortunately, the next draft amendment to the Code of Civil Procedure does not introduce any significant solutions.

Keywords: *bailiff, enforcement proceedings, judicial supervision, conventional activity, competence standard, court enforcement officer's action*

Bibliografia/References

Bator A., *Kompetencja w prawie i prawoznawstwie*, Wrocław 2004.

Bator A., *O zastosowaniu pojęcia kompetencja w prawie publicznym i prywatnym [w:] Wo-
kół problematyki orzeczeń*, pod red. Ł. Błaszczaka, Toruń 2007.

Broniewicz W., *Kilka uwag o znaczeniu wniosków stron i czynnościach sądu przy podmio-
towej zmianie powództwa*, NP 1974, nr 2.

Dziewulska M., *Nadzór z urzędu nad czynnościami komornika sądowego na podstawie
art. 759 § 2 k.p.c.*, Warszawa 2025.

Góralczyk W. jr, *Zasada kompetencyjności w prawie administracyjnym*, Warszawa 1986.

Fruk A., *Czynności procesowe – wnioski i postulaty w kontekście relacji do czynności mate-
rialnoprawnych*, PPC 2023, nr 2.

Kunicki I., *Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad ko-
mornikiem sądowym*, PPE – Suplement 2019, nr 1.

Markiewicz K., *Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 2013.

Olaś A., *Czy w postępowaniu egzekucyjnym sąd jest związany wydanym przez siebie uprzed-
nio w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego rozstrzygnięciem nadzorczym?*
PPC 2022, nr 2.

Olaś A., *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym – cz. 2*,
PPC 2023, nr 4.

Pietrkowski H., *Nadzór nad czynnościami komornika po zmianach wprowadzonych usta-
wą z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych*, PS 2019, nr 6.

Pietrkowski H. [w:] *Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod. red. T. Ereciń-
skiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025.

Radwański Z., Zieliński M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część
ogólna*, pod red. M. Safjana, Warszawa, 2007.

Radwański Z., Oleniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019.

Gizbert-Studnicki T., Grabowski A., *Normy programowe w konstytucji [w:] Charakter
i struktura norm konstytucji*, pod red. J. Trzcíńskiego, Warszawa 1997.

Świrydowicz K., Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *O nieporozumieniach doty-
czących tzw. norm zezwalających*, PiP 1975, nr 7.

Wolwiak I., *Zakończenie postępowania rozpoznawczego*, Warszawa 2019.

Wolwiak I., *Skutek konwencjonalnej czynności procesowej jako jej element konstytutywny*, Acta Iuris Stetinensis 2022, nr 5.

Wronkowska S. [w:] S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997,

Zedler F., *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, NP 1975, nr 7–8.

Zedler F., *Czynności egzekucyjne a czynności procesowe (wybrane zagadnienia)* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagiły, R. Kulskiego, Warszawa 2022.

Zieliński M., Ziemiński Z., *Uzasadnienie twierdzeń ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1988.

Zieliński M., *Dwa nurty pojmowania „kompetencji”* [w:] *Gospodarka – Administracja – Samorząd. Tom II*, pod red. H. Olszewskiego, B. Popowskiej, Poznań 1997.

Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.

Ziemiński Z., *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, PiP 1968, nr 1.

Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.

Ziemiński Z., *Typologia norm prawnych* [w:] *Z teorii i filozofii prawa Zygmunta Ziemińskiego*, pod red. S. Wronkowskiej, Warszawa 2007.

O możliwości stosowania art. 118 zdanie drugie k.c. do roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu (art. 125 k.c.)

1. Wprowadzenie

Aktualne (obowiązujące od dnia 9 lipca 2018 r.) brzmienie art. 118 zd. 2 k.c. ustalone zostało na mocy ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw¹. W treści wskazanego przepisu określono, że jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata.

¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 1104; dalej: ustawa nowelizująca.

W ostatnim czasie problematyka zakresu zastosowania art. 118 zd. 2 k.c. określającego koniec biegu terminu przedawnienia roszczeń, których długość wynosi co najmniej dwa lata, wywołuje wątpliwości w praktyce sądów powszechnych. Potwierdzeniem tych wątpliwości jest m.in. zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 k.p.c. przez Sąd Rejonowy w Szczycinie². Odnosi się ono do kwestii, czy sposób określenia końca biegu terminu przedawnienia, wskazany w art. 118 zd. 2 k.c. znajduje zastosowanie do terminu przedawnienia z art. 125 § 1 k.c., czy też w przypadkach objętych tym ostatnim przepisem należy stosować regułę ogólną wyrażoną w art. 112 k.c. W uchwale z dnia 23 października 2025 r., III CZP 21/25³ Sąd Najwyższy uznał, że do określenia końca terminów przedawnienia roszczeń wymienionych w art. 125 § 1 k.c. ma zastosowanie art. 118 zd. 2 k.c. Powyższe orzeczenie było bezpośrednim powodem do napisania niniejszego opracowania.

2. *Ratio* rozwiązania z art. 118 zd. 2 k.c.

Dla odczytania motywów nowelizacji art. 118 k.c. wyrażającej się w dodaniu zdania drugiego określającego koniec biegu terminu przedawnienia, co da pełniejszą perspektywę dla znalezienia właściwego rozwiązania omawianego problemu prawnego, sięgnąć należy do uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej z dnia 13 kwietnia 2018 r.⁴ Wskazano w nim, że „wprowadzenie takiego rozwiązania (zakończenie biegu przedawnienia na koniec roku kalendarzowego dla terminów dwuletnich i dłuższych niż dwa lata) ułatwi obronę, zwłaszcza w tych przypadkach, kiedy wymagalność roszczenia jest uzależniona od momentu, w którym wierzyciel najwcześniej mógł podjąć działanie. Takie rozwiązanie będzie również stanowić ułatwienie dla samych wierzycieli, którzy nie będą musieli dokonywać szczegółowych obliczeń. Wskazywane ułatwienia nie powinny przy tym dotyczyć terminów krótszych niż dwa lata, gdzie na trudności dowodowe istotnie nie oddziałuje czynnik w postaci upływu czasu”.

² Postanowienie z dnia 9 czerwca 2025 r., I Cz 6/25, niepubl.

³ Niepubl.

⁴ Zob. rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji, nr 2216.

Również w doktrynie zwraca się uwagę, że moment wskazany w niektórych przepisach jako chwila początku biegu terminu przedawnienia w praktyce bywa bardzo trudny do ustalenia. Dotyczy to w szczególności chwili wymagalności lub hipotetycznej wymagalności roszczenia (art. 120 k.c.), ale również chwili dowiedzenia się (możliwości dowiedzenia się przy zachowaniu należytej staranności) o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia, wyznaczającej początek biegu przedawnienia roszczeń odszkodowawczych *ex delicto* (art. 442¹ k.c.). Z tego właśnie względu z myślą o utrudnieniach związanych z liczeniem biegu przedawnienia od chwili wymagalności (a tym bardziej hipotetycznej wymagalności) roszczenia ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie w art. 118 *in fine* k.c. rozwiązania, zgodnie z którym przedawnienie przypada na koniec roku kalendarzowego. Bez względu na to, kiedy w ciągu roku przypada początek biegu przedawnienia, w wypadkach objętych zakresem zastosowania art. 118 zd. 2 k.c. skutek przedawnienia następuje w ostatnim dniu roku⁵.

Truizmem jest stwierdzenie, że wprowadzona nowelizacją nowa reguła określania dnia zakończenia biegu przedawnienia stanowi *lex specialis* w stosunku do sposobu określania terminu według art. 112 k.c.⁶ Przepis art. 118 zd. 2 k.c. odbiega przy tym od dotychczasowych rozwiązań przyjętych w polskim prawie cywilnym już w okresie obowiązywania Kodeksu zobowiązań (art. 276 k.z.), a także w europejskich porządkach prawnych, np. niemieckim (§ 199 BGB) i szwajcarskim (art. 130–131 OR). Zakładają one, że punkt ciężkości regulacji biegu przedawnienia jest położony na zdarzeniu rozpoczynającym ten bieg (art. 120 k.c.), długości terminu przedawnienia (art. 118 k.c.) oraz reguł jego obliczania (art. 112 k.c.). Z odwołaniem do nich ustala się więc także datę końca biegu terminu przedawnienia⁷. Trudności związane z precyzyjnym ustaleniem momentu rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia w prawie niemieckim

⁵ R. Strugała [w:] *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2022, kom. do art. 118 k.c., nb. 27; P. Machnikowski, *Nowelizacja przepisów Kodeksu cywilnego o przedawnieniu roszczeń*, PS 2018, nr 9, s. 10.

⁶ P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. W. Borysiaka, Warszawa 2024, kom. do art. 118 k.c., pkt 20.

⁷ P. Zakrzewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 117–125*, pod red. M. Frasa, M. Habdas, Lex/el. 2019, kom. do art. 118 k.c., pkt 32.

rozwiązuje się, przyjmując, że termin przedawnienia nie kończy się, ale zaczyna biec na koniec roku kalendarzowego, w którym roszczenie stało się wymagalne i w którym wierzyciel dowiedział się lub – bez rażącego niedbalstwa – mógł się dowiedzieć o okolicznościach wywołujących roszczenie i o dłużniku obowiązany do jego zaspokojenia (§ 199 ust. 1 pkt 1–2 BGB)⁸. Można zgodzić się z poglądem, iż cel art. 118 zd. 2 k.c. jest taki sam jak § 199 BGB, tj. „chodzi o zwolnienie powoda i sądu z obowiązku precyzyjnego ustalenia daty początku biegu terminu przedawnienia, tyle że w inny sposób”.

Zastosowanie art. 118 zd. 2 k.c. nie zmienia zdarzenia rozpoczynającego bieg terminu przedawnienia, natomiast oznacza, że okres przedawnienia ulega przedłużeniu do końca bieżącego roku. Jak zauważa P. Machnikowski, art. 118 zd. 2 k.c. stanowi regułę uzupełniającą art. 112 k.c. Po ustaleniu długości terminu przedawnienia mającego zastosowanie do danego roszczenia oraz momentu, w którym rozpoczął on bieg, a w wyniku tego rozumowania – momentu, w którym termin upłynąłby, gdyby nie było art. 118 zd. 2 k.c. (a więc gdyby był on obliczany zgodnie z art. 112 zd. 1 k.c.), należy przyjąć, że termin ten nie kończy biegu w dacie wynikającej z art. 112 zd. 1 k.c., ale biegnie dalej, aż do ostatniego dnia tego roku kalendarzowego i upływa wraz z tym dniem. Ostatni dzień roku kalendarzowego jest więc ostatnim dniem, w którym wierzyciel może dochodzić swojego roszczenia, nie narażając się na negatywne skutki upływu czasu⁹. Zatem jeśli według reguły ogólnych biegu terminów (art. 112 k.c.) okres przedawnienia zakończyłby się w styczniu, okres ten może być przedłużony nawet o 11 miesięcy. Jak widać, skutkiem stosowania tej zasady będzie rok różnicy między terminem zakończenia przedawnienia roszczenia powstałego w grudniu a roszczenia tego samego rodzaju powstałego w styczniu następnego roku. Zastosowany w tym przepisie mechanizm przedłużenia okresu przedawnienia uznaje się za wykazujący podobieństwo do mechanizmu z art. 122 k.c.¹⁰

⁸ Ibidem; zob. też W. Kocot, *Zmiana regulacji przedawnienia roszczeń w kodeksie cywilnym*, PiP 2019, nr 3, s. 131, przypis nr 22 – autor ten takie rozwiązanie uznaje za bezpieczniejsze dla obrotu.

⁹ P. Machnikowski, *Nowelizacja...*, op. cit., s.10.

¹⁰ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, op. cit., kom. do art. 118 k.c., pkt 22.

3. Problem dopuszczalności stosowania art. 118 zd. 2 k.c. do roszczeń z art. 125 k.c.

1. Już *prima facie* możliwe wydają się co najmniej dwa przeciwstawne rozwiązania problemu prawnego związanego z zakresem zastosowania art. 118 zd. 2 k.c. do roszczeń z art. 125 k.c. Zgodnie z pierwszym stanowiskiem należałoby przyjąć, że art. 118 zd. 2 k.c. nie znajduje zastosowania do terminu przedawnienia z art. 125 § 1 k.c. W takiej sytuacji należy zatem stosować regułę ogólną wyrażoną w art. 112 k.c. Przepis ten jako szczególny wyłącza bowiem w całości zastosowanie art. 118 k.c. Możliwe jest jednak stanowisko przeciwne. Zgodnie z nim, już chociażby na gruncie argumentów wykładni gramatycznej, uznać należałoby, że koniec każdego terminu przedawnienia, który nie jest krótszy niż dwa lata, przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego. W przepisie tym zastrzeżono jedynie jeden wymóg dla zastosowania art. 118 zd. 2 k.c. Jest nim długość terminu przedawnienia nie krótsza niż dwa lata. Terminy przedawnienia z art. 125 § 1 k.c. są zaś dłuższe niż dwuletnie. P. Machnikowski stwierdza na przykład, że przyjęta w art. 118 zd. 2 k.c. metoda określania długości terminów przedawnienia nie krótszych niż dwa lata odnosi się do wszystkich istniejących w prawie prywatnym (w kodeksie i w aktach pozakodeksowych) terminów przedawnienia. W ocenie tego autora niedoskonałość techniczna (legislacyjna), wyrażająca się w tym, iż treść ze zdania drugiego art. 118 k.c. nie stanowi odrębnego przepisu, umiejscowionego po art. 118 k.c., nie powinna powodować problemu interpretacyjnego – potencjalny argument dotyczący umiejscowienia przepisu, przemawiający za jego wąskim zastosowaniem (tylko do terminów z art. 118 zd. 1 k.c.), nie wytrzymuje konfrontacji z argumentem semantycznym, zgodnie z którym przepis jednoznacznie odnosi się do terminów innych niż wymienione w poprzedzającym go zdaniu¹¹. W ocenie autora niniejszego artykułu stwierdzenie przywołanego autora skądinąd wcale nie musi pozostawać w opozycji ze stanowiskiem wyrażonym w niniejszym opracowaniu.

2. Zgodnie z art. 125 § 1 k.c. roszczenie stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju albo

¹¹ P. Machnikowski, *Nowelizacja...*, op. cit., s. 9–10.

orzeczeniem sądu polubownego, jak również roszczenie stwierdzone ugodą zawartą przed sądem albo sądem polubownym lub ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd przedawnia się z upływem sześciu lat. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, roszczenie o świadczenie okresowe należne w przeszłości przedawnia się z upływem trzech lat. *Ratio legis* tego unormowania powszechnie upatruje się w tym, że stwierdzenie roszczenia w powyższy sposób uchyla powody uzasadniające krótszy niż ogólny termin przedawnienia roszczenia, w szczególności znikają trudności dowodowe zarówno po stronie dłużnika, jak i uprawnionego. Z tego względu roszczenia takie przedawniają się po upływie sześciu lat, choćby ich natura uzasadniała krótszy termin przedawniania, jak jest to m.in. w przypadku roszczenia związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej.

W doktrynie nie brak słusznych głosów, że znowelizowany art. 125 § 1 k.c. (pomijając stwierdzone sądowym tytułem egzekucyjnym roszczenia obejmujące przyszłe świadczenia okresowe) skraca czas, który wierzyciel dysponujący sądowym tytułem egzekucyjnym ma na wszczęcie postępowania egzekucyjnego, ewentualnie ponowienie tego postępowania, umorzonego z powodu bezskuteczności egzekucji. Jednocześnie uzasadnienie dla skrócenia terminu przedawnienia w odniesieniu do tej kategorii roszczeń o tyle uznaje się za słabsze, o ile słabsze jest uzasadnienie samej zasady przedawniania się tych roszczeń. Jeżeli bowiem roszczenie jest stwierdzone tytułem egzekucyjnym, nie istnieją już ani trudności dowodowe, ani zasługujące na ochronę przekonanie dłużnika, że nie jest zobowiązany¹². Należy zatem podzielić pogląd W. Kocota, który uważa, że wzorem rozwiązania modelowego (art. III.-7:202 DCFR) należało pozostawić dziesięcioletni termin przedawnienia roszczeń, co do których nie istnieje już obawa trudności dowodowych, a pewność prawomocnego rozstrzygnięcia daje większe gwarancje stabilności porządku publicznego i sytuacji prawnej wierzyciela niż jego dyscyplinowanie, by dalej dochodził swych praw w terminie właściwym¹³. W tym kontekście celowe będzie wskazanie, że w większości europejskich regulacji przedawnienia termin ten

¹² Ibidem, s. 8–9.

¹³ W. Kocot, *Zmiana...*, op. cit., s. 131.

jest stosunkowo długi: dziesięcioletni w prawie austriackim, czeskim, fińskim, francuskim, niemieckim, szwedzkim i włoskim, a w prawie greckim i holenderskim nawet dwudziestoletni¹⁴.

3. Warto tu odwołać się do poglądu B. Kordasiewicza¹⁵, który jest zdania, że z punktu widzenia techniki legislacyjnej przepis art. 125 k.c. jest przepisem o podwójnie szczególnym charakterze. Z jednej strony jego unormowanie stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 118 k.c. Jednocześnie unormowaniu zawartemu w art. 125 k.c. służy status *legis specialis* w odniesieniu do wszelkich norm prawa cywilnego statuujących okresy przedawnienia. Przedawnienie sześcioletnie (poprzednio dziesięcioletnie) odnosi się do roszczeń wszelkiego rodzaju stwierdzonych orzeczeniami sądowymi, także tych, których dochodzenie ograniczone jest terminami zawitymi. Tak przyjął też Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 31 maja 1990r., III CZP 25/90¹⁶ z tezą: „Roszczenie o przywrócenie posiadania stwierdzone prawomocnym wyrokiem przedawnia się z upływem lat dziesięciu (sześciu) (art. 125 § 1 k.c.)”. W uzasadnieniu wskazanego orzeczenia trafnie zwrócono uwagę, że zasadniczy problem odnosi się do tego, czy przepis art. 125 § 1 k.c. zamieszczony w tytule VI księgi pierwszej Kodeksu cywilnego „Przedawnienie roszczeń” odnosi się tylko do tych roszczeń majątkowych, które z upływem określonego czasu ulegają przedawnieniu, czy też do roszczeń podlegających prekluzji, których dochodzenie ograniczone jest terminami zawitymi. Termin roczny przewidziany w art. 344 § 2 k.c. jest bowiem terminem zawitym, z upływem którego roszczenie o przywrócenie posiadania wygasa. Sąd Najwyższy przyjął, że art. 125 § 1 k.c. normuje przedawnienie wszystkich roszczeń niezależnie od ich charakteru stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu. Za wnioskiem takim przemawia przede wszystkim to, że w omawianym przepisie nie rozróżnia się roszczeń

¹⁴ Zob. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Outline Edition. Study Group on the European Civil Code, Research Group on EC Private Law (Acquis Group), Ch. v. Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke (red.), Munich 2009, s. 1176.

¹⁵ B. Kordasiewicz [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 2. Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2008, s. 590; zob. też T. Pałdyna, *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 111–112.

¹⁶ BSN 1990, nr 5, s. 8, Lex nr 156468.

ulegających przedawnieniu i prekluzji, a mówi się ogólnie o przedawnieniu roszczeń stwierdzonych orzeczeniem, a także to, że w Kodeksie cywilnym, ani też w innych aktach prawnych, łącznie z Kodeksem postępowania cywilnego, nie ma przepisu regulującego prekluzję roszczeń stwierdzonych orzeczeniem, a tym samym i możliwości wykonania wyroku po upływie terminu odpowiadającego terminowi przewidzianemu do dochodzenia roszczeń. Odmienne, i nietrafne, uznano natomiast w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 3 września 1976 r., III CZP 36/76¹⁷, stwierdzając, że zaniechanie wykonywania czynności w zakresie współposiadania nieruchomości przez dłuższy czas (ponad rok) na skutek przeszkód czynionych przez inną osobę, może doprowadzić do utraty tego współposiadania, mimo zapadłego prawomocnego wyroku zakazującego tej osobie czynienie przeszkód w wykonywaniu tego współposiadania, jeżeli współposiadacz nie prowadził egzekucji na podstawie tego wyroku.

Na gruncie tego unormowania W. Kocot prezentuje pogląd, że jeżeli przyjąć taki właśnie podwójnie szczególny jego status, to nie sposób uznać, że koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego. Zdaniem tego autora przepis art. 125 § 1 k.c. ma szersze zastosowanie i odnosi się także do roszczeń, których dochodzenie ograniczone jest terminem zawitym, co tym bardziej uzasadnia odrębne traktowanie trybu i sposobu określania biegu terminu tam wskazanego. Autor ten za niezasadne uznaje w związku z tym stosowanie art. 118 *in fine* k.c. do obliczania terminu przedawnienia roszczeń, o których mowa w art. 125 k.c. Bieg sześcioletniego terminu przedawnienia roszczeń stwierdzonych prawomocnie przypada dlatego – zdaniem tego autora – na ostatni dzień właściwego terminu przedawnienia i w związku z tym może być nawet krótszy niż zwykły termin przedawnienia obliczany zgodnie z art. 118 k.c.¹⁸ Stanowisko W. Kocota zaaprobował w nauce prawa L. Jantowski¹⁹. Można odnieść wrażenie, że powyższy głos doktryny Sąd Najwyższy potraktował *per non est* w uchwale w sprawie III CZP 21/25. Także w ocenie autora niniejszego artykułu przepis art. 125 § 1 k.c. należy uznać za stanowiący *lex specialis*

¹⁷ Lex nr 7843.

¹⁸ W. Kocot, *Zmiana...*, op. cit., s. 132.

¹⁹ L. Jantowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Bałwickiej-Szczyrby, A. Sylwestrzak, Lex/el. 2025, kom. do art. 125 k.c., pkt 3.

w stosunku do art. 118 k.c. o tyle, że inaczej niż w przypadku tego ostatniego przepisu termin przedawnienia trzeba liczyć przy uwzględnieniu reguł z art. 112 k.c., a tym samym koniec terminu przedawnienia nie przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego.

4. Przeciwno pogładowi Sądu Najwyższego wyrażonemu w uchwale w sprawie III CZP 21/25 przemawia argument wykładni językowej, bowiem art. 118 k.c. określa długość terminów przedawnienia, a art. 125 § 1 k.c. stanowi, że roszczenie stwierdzone określonymi tytułami egzekucyjnymi przedawnia się z upływem sześciu lat. Zatem przepis ten w sposób autonomiczny określa, że termin upływa po sześciu latach (liczonych zgodnie z art. 112 k.c.), a nie przypada na koniec roku kalendarzowego. Za przyjęciem poglądu, iż w takim przypadku nie ma zastosowania art. 112 k.c., nie przemawia także argument odnoszący się do tego, że miałby to być jedyny przypadek terminu przedawnienia roszczeń cywilnoprawnych, który byłby wyłączony z zastosowania reguły określonej w art. 118 zd. 2 k.c., nie na zasadzie wprost przewidzianego w tym przepisie wyjątku. Wystarczy wskazać przedawnienie roszczenia wekslowego przysługującego wierzycielowi wekslowemu przeciwko wystawcy weksla własnego bądź akceptantowi weksla trasowanego, choć odmiennie, i błędnie zdaniem autora niniejszego artykułu, rozstrzygnął w tej kwestii Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 września 2025 r., III CZP 7/25. Nie przemawia za nim także pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2024 r., III CZP 21/23²⁰, zgodnie z którym art. 115 k.c. nie ma zastosowania do upływu terminu przedawnienia, co oznacza, że termin przedawnienia może upłynąć w sobotę lub w niedzielę. Ten ostatni pogląd jest także chybiony, na co zwrócono już uwagę w nauce prawa²¹.

5. Za stanowiskiem zajętym przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu w sprawie III CZP 21/25 nie przemawia także argument części doktryny, zgodnie z którym wykładnia funkcjonalna ma prowadzić do wniosku, że wynikająca z art. 118 zd. 2 metoda liczenia terminów przedawnienia wynoszących dwa lata i więcej

²⁰ OSNC 2025/1/2.

²¹ G. Wolak, *O możliwości stosowania art. 115 k.c. do biegu przedawnienia*, M.Prawn. 2025, nr 3, s. 178–182; B. Wołodkiewicz, *Upływ terminu przedawnienia roszczenia w sobotę lub dzień wolny od pracy*, M.Prawn. 2025, nr 5, s. 299–301.

dotyczy nie tylko ogólnego sześcioletniego terminu przedawnienia oraz trzyletnich terminów przedawnienia roszczeń terminów o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, lecz także wszystkich terminów przedawnienia²². Wydaje się skądinąd, że formułując taką tezę, jej autorzy mieli na myśli to, iż irrelevantne jest źródło terminu przedawnienia wynoszącego dwa lata bądź więcej. Innymi słowy, także w przypadku, gdy przepisy szczególne (a nie tylko Kodeksu cywilnego) odmiennie kształtują długość terminu przedawnienia, będzie miała do nich zastosowanie ogólna zasada, że koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, z wyjątkiem terminów krótszych niż dwa lata. Takie rozwiązanie mogłoby się nawet wydawać atrakcyjne, cechuje się bowiem prostotą i klarownością rozwiązania. Oznaczałoby, że jeśli termin przedawnienia wynosi dwa lata bądź jest dłuższy, niezależnie od tego, czy jego długość wynika z przepisów Kodeksu cywilnego, czy ustaw szczególnych oraz w którym momencie termin ten rozpoczyna swój bieg, zakończy się on z końcem roku kalendarzowego, a nie końcem dnia, który odpowiada terminowi wymagalności roszczenia liczonemu zgodnie z art. 120 k.c. W konsekwencji, tylko do obliczania terminów krótszych niż dwa lata, niezależnie od tego, czy mają one źródło w przepisach k.c., czy też ustawach szczególnych, zastosowanie będą miały reguły z art. 112 k.c. Jest to akurat zrozumiałe, zważywszy że gdyby stosować zasadę upływu terminu przedawnienia z końcem roku kalendarzowego, to w szczególnych przypadkach krótkich terminów mogłyby one ulec nadmiernemu wydłużeniu²³. Nie należy jednak zapominać, że niektóre przepisy prawa cywilnego regulującego przedawnienie jako instytucję dawności w prawie cywilnym mogą zawierać normy stanowiące *lex specialis* względem ogólnej normy art. 118 k.c. Wówczas sama okoliczność, iż termin przedawnienia wynosi dwa lata bądź więcej, nie pozwoli stosować do oceny końca terminu przedawnienia regulacji ze zdania drugiego art. 118 k.c. Tak jest właśnie w obu omawianych przypadkach.

²² Tak np. M. Balwicka-Szczyrba [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Balwickiej-Szczyrby, A. Sylwestrzak, Lex/el. 2025, kom. do art. 118 k.c., pkt 3; P. Machnikowski, *Nowelizacja...*, op. cit., s. 9 i nast.

²³ M. Balwicka-Szczyrba [w:] *Kodeks...*, op. cit., kom. do art. 118 k.c., pkt 3.

6. Przeciwno stanowisku wyrażonemu w omawianej uchwale (wskazanej na początku niniejszego opracowania) przemawia też wzgląd na to, że to właśnie myśl o utrudnieniach związanych z liczeniem biegu przedawnienia od chwili wymagalności (a tym bardziej hipotetycznej wymagalności) roszczenia spowodowała, iż ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie rozwiązania z art. 118 *in fine* k.c. Tymczasem w sytuacji objętej zagadnieniem prawnym w sprawie III CZP 21/25 nie powstaje problem liczenia biegu przedawnienia od chwili wymagalności. W przypadku art. 125 k.c. data prawomocności orzeczenia sądu oraz sądu polubownego (albo innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju), data zawarcia ugody sądowej, w tym przed sądem polubownym oraz ugody przed mediatorem, która została zatwierdzona przez sąd, wyznacza tę wymagalność, na co wskazano również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 272/14²⁴.

4. Podsumowanie

Zakres zastosowania art. 118 zd. 2 k.c. określającego koniec biegu terminu przedawnienia może budzić wątpliwości. Tylko pozornie bowiem jego treść wydaje się jasna i klarowna. Zbyt daleko idzie przy tym pogląd uznający, że regulację tę stosuje się do wszystkich obowiązujących w prawie prywatnym terminów przedawnienia wynoszących dwa lata bądź więcej. Z tego właśnie względu dobrze się stało, że Sąd Najwyższy podjął uchwałę w sprawie III CZP 21/25. Przyjęto w niej – w ocenie autora niniejszego opracowania – nietrafnie, że do określenia końca terminów przedawnienia roszczeń wymienionych w art. 125 § 1 k.c. ma zastosowanie art. 118 zd. 2 k.c. Tymczasem sam fakt, że terminy przedawnienia przewidziane w tym przepisie są dłuższe niż dwa lata nie oznacza automatyzmu zastosowania do nich regulacji z art. 118 zd. 2 k.c. Należy uznać, że art. 125 § 1 k.c. stanowi *lex specialis* wobec art. 118 k.c., w tym także jego zdania drugiego (*lex specialis derogat legi generali*). Ponadto argumenty wykładni funkcjonalnej (celowościowej) również przemawiają przeciwko stanowisku wyrażonemu w głosowanej uchwale.

²⁴ Lex nr 1656513.

STRESZCZENIE O możliwości stosowania art. 118 zdanie drugie k.c. do roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu (art. 125 k.c.)

Bezpośrednim powodem powstania niniejszego opracowania była uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2025 r., III CZP 21/25. Orzeczenie to odnosi się do istotnego – zarówno z teoretycznego, jak i przede wszystkim praktycznego punktu widzenia – problemu zakresu zastosowania normy z art. 118 zd. 2 k.c. W ocenie autora Sąd Najwyższy nietrafnie uznał we wskazanej uchwale, że do określenia końca terminów przedawnienia roszczeń wymienionych w art. 125 § 1 k.c. ma zastosowanie art. 118 zd. 2 k.c. Tymczasem prawidłowe stanowisko jest takie, że sposób określenia końca biegu terminu przedawnienia, wskazany w art. 118 zd. 2 k.c. nie znajduje zastosowania do terminu przedawnienia z art. 125 § 1 k.c. W wypadkach objętych tym ostatnim przepisem należy stosować regułę ogólną wyrażoną w art. 112 k.c.

Słowa kluczowe: przedawnienie, koniec biegu terminu przedawnienia, roszczenie stwierdzone sądowym tytułem egzekucyjnym, zasada *lex specialis derogat legi generali*

ABSTRACT On the Possibility of Applying Article 118, Second Sentence, of the Civil Code to Claims Established by a Final Judgment of a Court or Other Body (Article 125 of the Civil Code)

dr hab. Grzegorz Wolak, professor at the WSPiA University of Rzeszów, Department of Civil Law and Civil Procedure, WSPiA University of Rzeszów; ORCID: 0000-0003-3636-8440

The direct reason for writing this article was the resolution of the Supreme Court of 23 October 2025, III CZP 21/25. This ruling addresses a significant problem, both from a theoretical and, above all, practical point of view, of the scope of application of the norm of Article 118, sentence 2 of the Civil Code. In the author's opinion, the Supreme Court incorrectly found that Article 118, sentence 2 of the Civil Code applies to determining the end of the limitation periods for claims listed in Article 125 § 1 of the Civil Code. Meanwhile, the correct position is that the method of determining the end of the limitation period indicated in the second sentence of Article 118 of the Civil Code does not apply to the limitation period under Article 125 § 1 of the Civil Code. In cases covered by the latter provision, the general rule expressed in Article 112 of the Civil Code should be applied.

Keywords: limitation period, end of the limitation period, claim established by a judicial enforcement order, principle of *lex specialis derogat legi generali*

Bibliografia/References

- Balwicka-Szczyrba M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Balwickiej-Szczyrby, A. Sylwestrzak, Lex/el. 2025.
- Bar Ch., Clive E., Schulte-Nölke H. (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Outline Edition. Study Group on the European Civil Code, Research Group on EC Private Law (Acquis Group), Munich 2009.
- Jantowski L. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Balwickiej-Szczyrby, A. Sylwestrzak, Lex/el. 2025.
- Kocot W., *Zmiana regulacji przedawnienia roszczeń w kodeksie cywilnym*, PiP 2019, nr 3.
- Kordasiewicz B. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 2. Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2008.
- Machnikowski P., *Nowelizacja przepisów Kodeksu cywilnego o przedawnieniu roszczeń*, PS 2018, nr 9.
- Pałdyna T., *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2010.
- Sobolewski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. W. Borysiaka, Warszawa 2024.
- Strugała R. [w:] *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2022.
- Wolak G., *O możliwości stosowania art. 115 k.c. do biegu przedawnienia*, M.Prawn. 2025, nr 3.
- Wołodkiewicz B., *Upływ terminu przedawnienia roszczenia w sobotę lub dzień wolny od pracy*, M.Prawn. 2025, nr 5.
- Zakrzewski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 117–125*, pod red. M. Frasa, M. Habdas, Lex/el. 2019.

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jako przewinienie dyscyplinarne

1. Wstęp

Możliwość ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej przez komorników, aplikantów i asesorów komorniczych jest konsekwencją ich przynależności do zawodów zaufania publicznego. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego wymaga nie tylko poszanowania prawa, ale i nienagannej postawy etyczno-moralnej, zwłaszcza w trakcie i zakresie wypełniania nałożonych obowiązków¹. Nienaganna postawa etyczno-moralna pozostaje w ścisłej korelacji z nałożonym na komorników w art. 25 ust. 1 u.k.s. obowiązkiem postępowania zgodnie z przepisami prawa, złożonym ślubowaniem i zasadami etyki zawodowej², a także obowiązkiem podnoszenia kwalifikacji zawodowych i z orzeczeniami sądu wydanymi w trybie nadzoru judykacyjnego, zarządzeniami lub zaleceniami uprawnionych organów nadzoru administracyjnego³.

¹ M. Grudecki [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. P. Drembkowskiego, Warszawa 2024, art. 222, nb 1, Legalis/el.

² Por. M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2021, art. 222, nb 6, Legalis/el.

³ M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych*, Sopot 2020, Czytelnia Currendy, rozdz. 1.1.6.2.; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, J. Studzińskiej, Sopot 2026, s. 764.

Ustawa o komornikach sądowych zobowiązuje komornika w ślubowaniu do kierowania się m.in. zasadami godności (art. 17 ust. 2 u.k.s.), a art. 11 ust. 1 pkt 3 u.k.s. przewiduje, że komornikiem może zostać wyłącznie ten, kto posiada nieskazitelną charakter, związany z obowiązkiem przestrzegania prawa i zasad moralno-etycznych panujących w społeczeństwie⁴. Nieskazitelny charakter łączy się zatem z godnością zawodu (urzędu) komornika sądowego, zaś uchybienie godności urzędu komornika sądowego, jak wskazuje art. 222 pkt 1 u.k.s., jest czynem, którym komornik daje wyraz temu, że utracił, przynajmniej czasowo, przymiot nieskazitelnego charakteru⁵.

Pojęcie godności urzędu nawiązuje do atrybutów komornika jako funkcjonariusza publicznego (art. 2 ust. 1 u.k.s. i § 6 Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego⁶) pełniącego służbę na rzecz wymiaru sprawiedliwości, a więc działającego także w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej⁷.

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jest – obok uchybienia powagi tego urzędu i innych uchybień zasadom etyki zawodowej – jednym z deliktów dyscyplinarnych określonych w katalogu przewinień dyscyplinarnych unormowanych w art. 222 pkt 1 u.k.s.⁸ Zakresy pojęć „powaga” i „godność” urzędu nie są ze sobą tożsame, ale w znacznej mierze się pokrywają⁹. Niektórzy z autorów uważają, że uchybienie godności jest pojęciem szerszym niż powaga urzędu¹⁰, inni – że w większości przypadków mogą mieć miejsce sytuacje, w których określony czyn naruszający godność urzędu komornika jednocześnie narusza powagę tegoż urzędu i odwrotnie¹¹. Niemniej, naruszenie

⁴ M. Grudecki [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 2.

⁵ Ibidem.

⁶ Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego z dnia 6 września 2016 r. (uchwała nr 1603/V Krajowej Rady Komorniczej z dnia 6 września 2016 r. ze zm./uchwała nr 2048/VI z dnia 15 stycznia 2019 r.).

⁷ J. Jagieła, *Przewinienia dyscyplinarne komorników*, PPIA 2012, vol. CXXVI, s. 212; M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6.

⁸ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2024 r., poz. 1458); dalej: u.k.s.

⁹ M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6.

¹⁰ M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa...*, op. cit., s. 764.

¹¹ M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6. M. Nawrocki uważa natomiast, że „naruszenie godności urzędu” jest pojęciem zakresowo szerszym niż „naruszenie powagi urzędu” – zob. M. Nawrocki, *Odpowiedzialność...*, op. cit., rozdz. 1.1.6.2.

powagi urzędu komornika będzie obejmowało naruszenia związane raczej z autorytetem komornika pełniącego służbę na rzecz wymiaru sprawiedliwości, natomiast naruszenie godności urzędu, naruszające dobre imię komornika w służbie i poza nią, w życiu społecznym, a nawet prywatnym¹².

Pojęcie godności urzędu komornika sądowego nie zostało jednak zdefiniowane w ustawie. Celem niniejszego opracowania jest analiza pojęcia godności urzędu komornika sądowego oraz jego uchybienia, wskazanie czynów wyczerpujących znamiona tego przewinienia dyscyplinarnego oraz określenie relacji uchybienia godności urzędu komornika sądowego do naruszenia zasad etyki zawodowej.

2. Pojęcie godności urzędu komornika sądowego

Godność urzędu komornika sądowego wywodzi się od godności człowieka, będącej fundamentalną kategorią prawną¹³. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹⁴ zasada przyrodzonej, niezbywalnej, nienaruszalnej godności człowieka, stanowiącej źródło wolności i praw człowieka i obywatela, jest wyrażona w art. 30, który odnosi się do osobowego ujęcia godności, traktując ją jako immanentną cechę każdej istoty ludzkiej¹⁵.

Przez godność w ogólności rozumie się poczucie własnej wartości i szacunek dla samego siebie¹⁶. „Godne to tyle co odpowiednie do statusu (modelowego i pożądanego), wyrażające się w niewykorzystywaniu swojej pozycji, niewynoszeniu się ponad otoczenie, niemanifestowaniu swych przewag, ale także w niepodjęmowaniu zachowań wyrażających się w okazywaniu swej uległości i podporządkowania”¹⁷.

¹² J. Jagieła, *Przewinienia dyscyplinarne...*, op. cit., s. 212.

¹³ R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 204; W. Dziedziak, *Godność człowieka jako podstawa sprawiedliwości*, Annales UMCS Sectio G 2019, vol. LXVI, nr 1, s. 91.

¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483); dalej: Konstytucja RP.

¹⁵ L. Garlicki, *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela. Zasady ogólne. Artykuł 30 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 2003, s. 2 – podaję za: W. Dziedziakiem, *Godność człowieka...*, op. cit., s. 91.

¹⁶ Słownik języka polskiego PWN [online:] <https://sjp.pwn.pl/sjp/godnosc;2462219.html> (dostęp: 12.03.2026).

¹⁷ G. Ławnikowicz, *Status deontologiczny komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego wykonującego zawód zaufania publicznego. Zagadnienia wybrane [w:] Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, Czytelnia Currendy, rozdz. 5.5.

M. Laskowski wskazuje, że godność człowieka (osoby ludzkiej) należy rozpatrywać w dwóch aspektach. Po pierwsze jako godność, która jest wartością pierwotną wobec innych praw i wolności człowieka. To godność osobowa, która jest przyrodzona i niezbywalna, nie można jej pozbawić ani utracić. Po drugie godność rozumie się jako jakość, która zrodziła się w działaniu moralnie wartościowym i utrwaliła w czyjejś osobowości (godność osobowościowa). Ten rodzaj godności nie jest wrodzony, ludzie osiągają ją w różnym stopniu i mogą ją utracić. Jest ona związana z poczuciem własnej wartości, z honorem, a także z szacunkiem dla danej osoby. W związku z nią M. Laskowski wyróżnia także godność społeczną niektórych osób z racji pełnionych przez nie ważnych społecznie funkcji¹⁸. Ten ostatni rodzaj godności dotyczy właśnie godności urzędu (zawodu) komornika sądowego. Przez urząd rozumie się sprawowanie stanowiska komornika sądowego zgodnie z normami prawnymi i etycznym wzorcem postępowania¹⁹.

W przypadku komornika sądowego można mówić zarówno o godności urzędu (tym pojęciem posłużono się w art. 222 pkt 1 u.k.s.), jak i zawodu. Pojęcie godności zawodu odnoszone jest bowiem przede wszystkim do zawodów zaufania publicznego (będąc pojęciem konstytucyjnym, którego dotyczy regulacja z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP)²⁰, którego przedstawicielem jest właśnie komornik sądowy (§ 6 Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego). M. Laskowski trafnie zauważa, że pojęcie godności zawodu jest zbliżone do pojęcia godności urzędu. Różnica dotyczy przede wszystkim tego, że godność zawodu odnosi się z reguły do przedstawicieli zawodów zaufania publicznego, wykonujących swój zawód w warunkach niepodlegania regułom hierarchii urzędniczej, skupionych w korporacji pod pieczę organów samorządu zawodowego. Natomiast godność urzędu dotyczy przedstawicieli władzy publicznej, reprezentujących państwo, odnosi się do ograniczonego kręgu

¹⁸ M. Laskowski, *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019, Lex/el., rozdz. I.1

¹⁹ D. Skoczylas, *Nadzór nad komornikami. Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika związana z naruszeniem powagi lub godności urzędu albo uchybieniem zasad etyki zawodowej* [w:] A. Monarcha-Matlak, D. Skoczylas, *Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywaniu zawodu komornika sądowego*, Sopot 2021, s. 132.

²⁰ M. Laskowski, *Uchybienie godności...*, op. cit., rozdz. I.2

podmiotów, osób pełniących wysokie funkcje publiczne, i jest ściśle związana z rolą społeczną wypełnianą przez te osoby. Powołany autor wskazuje, że różnicowanie godności zawodu i godności urzędu jest umowne i ma raczej charakter terminologiczny, chodzi bowiem o pojęcia tożsame²¹.

Z kolei zdaniem R. Giętowskiego godność zawodu należy rozpatrywać przede wszystkim z perspektywy zewnętrznej, jako świadomość wartości i szacunku dla zawodu (stanowiska) wyrażana przez członków społeczeństwa, lub w sposób zobiektywizowany, tzn. jako zespół cech, którym muszą odpowiadać przedstawiciele danej organizacji (grupy zawodowej), aby uchodziła ona za profesjonalną, rzetelną i budzącą zaufanie społeczne, a w konsekwencji cieszącą się szacunkiem w społeczeństwie. Jako źródło godności zawodowej osób podlegających odpowiedzialności dyscyplinarnej wskazuje się pełnienie przez nich funkcji publicznych, czy zaspokajanie przez nie ważnych potrzeb społecznych. Ta okoliczność nadaje znaczącą wartość działalności zawodowej tych osób, ale jednocześnie wymaga, by reprezentowały one wysokie standardy fachowe i etyczne, i aby w związku z tym darzono je zaufaniem społecznym²².

Pojęcie godności urzędu nie zostało zdefiniowane w Konstytucji RP ani w innych ustawach, choć jest pojęciem normatywnym, prawnym. Brak definicji oraz niesprecyzowanie tego pojęcia, Sąd Najwyższy uznaje za celowe i konieczne wobec niemożliwych do skodyfikowania wszystkich wymogów stawianych osobie pełniącej dany urząd²³. Wymogi te wynikają nie tylko ze specyficznych uregulowań ustawowych i z zasad etyki zawodowej, ale również z norm etycznych o charakterze ogólnym, z odniesienia sposobu pełnienia urzędu do wymogów wynikających z pojęć o charakterze niedookreślonym i niedefiniowalnym, jak przyzwoitość, honor, czy uczciwość. Wymogi te mają charakter dynamiczny, czasami zmieniają się wraz z innymi normami moralnymi i powinny być oceniane na tle konkretnych okoliczności²⁴.

²¹ Ibidem, rozdz. II.1.1.

²² R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, op. cit., s. 204.

²³ Postanowienie SN z dnia 27 lipca 2016 r., SDI 6/16, OSNKW 2016/11/73; M. Świeczkowska-Wójcikowska [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024, Lex/el., art. 222, nb 9.

²⁴ M. Laskowski, *Uchybienie godności...*, op. cit., rozdz. II.1.1.

Brak legalnej definicji godności urzędu komornika sądowego powoduje konieczność odwołania się do stanowiska orzecznictwa, które *ad casum* podejmowało próby zdefiniowania tego pojęcia. Bezsprzecznie „godność urzędu” to cecha zapewniająca autorytet i należyty szacunek, która wiąże się z nieskazitelnością charakteru zarówno na polu zawodowym, jak i prywatnym²⁵. Zdaniem Sądu Najwyższego sprawowanie urzędu z godnością oznacza sprawowanie go zgodnie z pewnym standardem zachowania, wynikającym z zawartych w przepisach zakazów i nakazów, które dla innych osób nie są obowiązujące, ale również z nieskodyfikowanych reguł, obyczajów, które łącznie formułują w odniesieniu do osoby pełniącej daną funkcję publiczną lub sprawującej urząd wymagania wyższe od wymagań stawianych przeciętnemu obywatelowi i tworzące rodzaj wzorca postępowania. Wzorcem takim powinna się kierować konkretna osoba pełniąca funkcję publiczną – ma być on podstawą autorytetu reprezentowanej przez tę osobę instytucji²⁶.

Na pojęcie godności zawodu (urzędu) składają się zatem z jednej strony poczucie godności konkretnego przedstawiciela tego zawodu, który może oczekiwać od innych szacunku ze względu na reprezentowane walory merytoryczne i moralne, z drugiej zaś oczekiwania społeczne co do postępowania zgodnego z funkcjonującym w społeczeństwie wzorcem godnego wykonywania zawodu. Dodatkowym aspektem godności zawodu jest wykonywanie go zgodnie z wewnętrznymi regułami postępowania w obrębie konkretnej korporacji, a więc godnego wykonywania zawodu w relacjach z innymi jego przedstawicielami²⁷.

Godność urzędu komornika sądowego oznacza więc, iż sprawowanie tego urzędu powinno odbywać się w poczuciu wysokiego autorytetu moralnego i profesjonalnego, a jednocześnie w oczekiwaniu szacunku społecznego²⁸.

²⁵ J. Bródka, *Analiza uprawnień i wzajemnej relacji organów nadzorczych nad komornikiem sądowym oraz charakter jego odpowiedzialności dyscyplinarnej – zarys problemu*, PPE 2023, nr 7, s. 37–68.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 27 lipca 2016 r., SDI 6/16, OSNKW 2016/11/73; postanowienie to odnosi się do urzędu prokuratora, ale znajduje pełne odzwierciedlenie również w stosunku do komornika – zob. M. Świczekowska-Wójcikowska [w:] *Komentarz...*, op. cit., art. 222, nb 10.

²⁷ M. Laskowski, *Uchybienie godności...*, op. cit., rozdz. I.2.

²⁸ A. Korzeniewska-Lasota, *Godność urzędu sędziego – uwagi na tle orzecznictwa sądów dyscyplinarnych*, Studia Elckie 2011, nr 13, s. 294–295.

Godność urzędu komornika sądowego powinna być więc rozumiana jako pewien standard zachowania w służbie i poza nią, stanowiący wzór dla innych osób uczestniczących w czynnościach służbowych, będąca również pewnym abstrakcyjnym wzorcem mającym na celu wzbudzenie szacunku społecznego dla komorników²⁹. Godność urzędu, a właściwie powinność sprawowania urzędu z godnością, stanowić może źródło różnego rodzaju ograniczeń i zakazów dotyczących działań komornika zarówno w służbie, jak i w sferze prywatnej³⁰.

3. Uchybienie godności urzędu jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej

Odpowiedzialność dyscyplinarna za uchybienie godności urzędu jest odpowiedzialnością prawną za naruszenie normy prawnej odsyłającej do norm moralnych (obyczajowych), które z mocy tego odesłania nabierają charakteru prawnego. Wyraża się to także w tym, że sankcja dyscyplinarna za tego typu naruszenia jest sankcją prawną, przewidzianą w dodatku przez podstawowy rodzaj aktu normatywnego, jakim jest ustawa³¹.

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jako przewinienie dyscyplinarne pojawiło się dopiero w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r.³² (art. 71 pkt 1 u.k.s.e.). Wcześniejsze regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników sądowych w bardzo ogólny sposób normowały kwestie deliktów dyscyplinarnych. Przykładem był Dekret Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w przedmiocie przepisów dla komorników z dnia 15 maja 1918 r.³³, który w art. 20 wskazywał, że „za wszelkie przekroczenia, uchybienia oraz przestępstwa komornicy odpowiadają na równi z urzędnikami wymiaru

²⁹ Tak R. Kmiecik w stosunku do prokuratorów – zob. R. Kmiecik, *Odpowiedzialność prokuratora na tle obowiązującego modelu odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Szczecin 2023, s. 261 (niepublikowana rozprawa doktorska); postanowienie SN z dnia 27 lipca 2016 r., SDI 6/16, OSNKW 2016/11/73.

³⁰ W odniesieniu do prokuratora – zob. postanowienie SN z dnia 27 lipca 2016 r., SDI 6/16, OSNKW 2016/11/73.

³¹ R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, op. cit., s. 194.

³² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882); dalej: u.k.s.e.

³³ Dekret Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w przedmiocie przepisów dla komorników z dnia 15 maja 1918 r. (Dziennik Praw nr 5, poz. 10).

sprawiedliwości, i stosuje się do nich Przepisy Tymczasowe o Urzędzeniu sądownictwa w Królestwie Polskim (art. 28–31 *Dzien. Urzęd. Dep. Spraw. Nr 1*)”.

W późniejszym okresie w stosunku do komorników stosowano przepisy ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej³⁴ (art. 66–88)³⁵, które dotyczyły również innych urzędników sądowych. Podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników mogło być naruszenie obowiązków służbowych zarówno w trakcie wykonywania czynności służbowych, jak i poza służbą³⁶. Zgodnie z art. 67 u.p.s.c. urzędników, którzy naruszali obowiązki swego stanowiska i urzędu w służbie lub poza służbą przez czyn, zaniechanie lub zaniechanie, pociągało się, niezależnie od ich sądowej odpowiedzialności karnej lub cywilnej, do odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej według przepisów tej ustawy. Wskazana ustawa rozróżniała odpowiedzialność dyscyplinarną od odpowiedzialności porządkowej. Zgodnie z art. 68 u.p.s.c. urzędnik ponosił odpowiedzialność dyscyplinarną za występki służbowe, a odpowiedzialność porządkową za wykroczenia służbowe. Występkiem służbowym było takie naruszenie obowiązków służbowych, które powodowało obrazę interesu publicznego lub narażało dobro publiczne na szkodę. Natomiast wykroczeniem służbowym było „każde naruszenie obowiązku służbowego, nieposiadające wyżej podanych znamion występków służbowych” (art. 69 u.p.s.c.).

Późniejsze rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach³⁷ nie regulowało kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników sądowych, lecz odsyłało do odpowiedniego stosowania ustawy o państwowej służbie cywilnej (§ 5 tego rozporządzenia).

Podobnie na mocy § 5 i § 44 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach³⁸ do odpowiedzialności służbowej

³⁴ Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (*Dz.U. z 1922 r. Nr 21, poz. 164 ze zm.*); dalej: u.p.s.c.

³⁵ P. Czarnecki, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, Legalis/el., rozdz. II, § 3, VI.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (*Dz.U. z 1932 r. Nr 107, poz. 886 ze zm.*).

³⁸ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach (*Dz.U. z 1961 r. Nr 13, poz. 65 i 66 ze zm.*).

komorników stosowano przepisy o odpowiedzialności służbowej pracowników państwowych, tj. ustawę o państwowej służbie cywilnej³⁹.

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. oraz obowiązująca ustawa o komornikach sądowych posługują się klauzulą generalną w postaci uchybienia godności urzędu⁴⁰. Powszechnie stosowana klauzula, określająca delikt dyscyplinarny jako zachowanie uchybiające godności urzędu, wyraża istotę odpowiedzialności dyscyplinarnej. Określenie przewinienia dyscyplinarnego jako zachowania uchybiającego godności urzędu jako ogólne musi być dookreślone poprzez wymagania stawiane konkretnej grupie zawodowej ze względu na jej prestiż społeczny i pełnione zadania⁴¹. Samo uchybienie godności urzędu jest bowiem określeniem nieostrym i bardzo szerokim. Przy jego interpretacji należy więc brać pod uwagę zarówno treść ślubowania komornika, ustawę regulującą status komornika sądowego oraz Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego⁴², jak i zachowania wykraczające poza zakres wskazanych aktów prawnych. Słuszne jest stanowisko J. Jagieły, że za przewinienie dyscyplinarne komornika w postaci uchybienia godności urzędu może być uznane także zachowanie, które nie zostało określone w Kodeksie Etyki Zawodowej Komornika Sądowego, lecz nie zasługuje na aprobatę ze względu na jednoznacznie naganny moralnie charakter. Komornika jako funkcjonariusza publicznego obowiązują bowiem wymagania stawiane zarówno wszystkim osobom w zakresie przestrzegania zasad uznanych za powszechnie obowiązujące (jak zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje, wykazywanie się rzetelnością i sumiennością, kierowanie się zasadami uczciwości oraz standardy wyższe), jak i wymagania wykraczające ponad minimum oczekiwane od ogółu (jak postawa godna i honorowa, postępowanie zgodne z własnym sumieniem oraz przestrzeganie obowiązków ściśle związanych z istotą wykonywanego zawodu, czyli postępowanie zgodne ze złożonym ślubowaniem, dochowanie tajemnicy prawnie chronionej, wykonywanie czynności zawodowych według najlepszej woli, wiedzy, w sposób

³⁹ P. Czarnecki, *Postępowanie dyscyplinarne...*, op. cit., rozdz. II, § 3, VI.

⁴⁰ K. Ceglarska-Piłat, *Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim*, *Studia Prawnicze* 2015, z. 2, s. 113–114.

⁴¹ M. Dziewulska, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, Czytelnia Currendy, art. 222, nb 2.

⁴² Uzasadnienie wyroku SA w Poznaniu z dnia 24 lutego 2022 r., II AKa 254/21, Lex nr 3322545.

bezzstronny, ze szczególnym poszanowaniem praw i godności innych osób). Podwyższone standardy obowiązują komornika w związku z pełnieniem służby, jak i poza nią, gdyż uchybienie godności urzędu stanowi zachowanie naganne nie tylko publiczne, ale także wewnątrz środowiska komorniczego⁴³.

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej „są czyny godzące w dobro danej służby, czy też godność związaną z wykonywaniem danej funkcji”, natomiast „klauzula określająca delikt dyscyplinarne jako zachowanie uchybiające godności zawodu [...] wyraża istotę odpowiedzialności dyscyplinarnej; stanowi jedynie możliwe ogólne określenie, które wypełnia się treścią adekwatną do wymagań i oczekiwań stawianych przedstawicielom danej profesji”⁴⁴. W każdym jednak przypadku materialną treść przewinienia dyscyplinarnego wypełniają pragmatyki zawodowe i kodeksy deontologii zawodowej, wskazując zakres obowiązków członka grupy społecznej oraz pojęcie godności zawodu⁴⁵.

W doktrynie pod pojęciem naruszenia godności urzędu rozumie się „działania naruszające jego dobre imię, co pośrednio oznaczać może naruszenie czci Państwa Polskiego, którego komornik jest przedstawicielem”⁴⁶.

W doktrynie pojęciu naruszenia godności urzędu przyporządkowano dwie kategorie czynów. Pierwsza grupa dotyczy „uchybień wzorcom etycznym” zarówno przy wykonywaniu czynności zawodowych, jak i w życiu prywatnym, czyli postępowania sprzecznego z normami dobrego wychowania, brakiem szacunku dla innych członków samorządu lub stron postępowania oraz złamaniem zasady uprzejmości, lojalności i koleżeństwa. Druga grupa dotyczy rażącego naruszenia przepisów prawa, które jednocześnie było naruszeniem powagi i godności sprawowanego urzędu⁴⁷. Uchybienie godności może zatem przybierać różne postacie, np. naruszenia prawa, ale może to być również naruszenie norm etycznych, norm

⁴³ J. Jagieła, *Przewinienia dyscyplinarne...*, op. cit., s. 214.

⁴⁴ Uzasadnienie wyroku TK z dnia 9 listopada 1993 r., K 11/93, OTK 1993/2/37; uzasadnienie wyroku TK z dnia 11 września 2001 r., SK 17/00, OTK ZU 2001/6/165.

⁴⁵ M. Dziewulska, *Odpowiedzialność...*, op. cit., art. 222, nb 1.

⁴⁶ M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6.

⁴⁷ M. Markowski, *Naruszenie zasad etyki zawodowej komornika sądowego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej w orzecznictwie Komisji Dyscyplinarnej* [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, Czytelnia Currendy; J. Sawicka-Iwaniuk, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych – aspekty praktyczne*, Nowa Currenda 2021, nr 2, s. 24.

zwyczajowych funkcjonujących w danej grupie zawodowej lub norm obyczajowych związanych z kulturą i dobrym wychowaniem⁴⁸, a także norm moralnych, na które składają się normy etyki zawodowej i zasady moralne, w tym normy etyki ogólnospołecznej⁴⁹.

Naruszenie godności urzędu komornika sądowego stanowią więc wszelkie zachowania komornika w służbie lub poza służbą, które z punktu widzenia kryteriów społeczno-etycznych należy ocenić jako nieetyczne, niemoralne, gorszące, czy nieodpowiednie, a zarazem przynoszące ujmę pełnionemu przez komornika urzędowi⁵⁰. Uchybieniem godności urzędu komornika sądowego jest zatem każde postępowanie, które może zmniejszyć społeczny szacunek dla osób wykonujących ten zawód (pełniących określone funkcje) lub podważyć do nich zaufanie. Co do zasady, nie da się z góry ustalić, jakie to będą zachowania. Każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie, biorąc pod uwagę towarzyszące mu okoliczności, a w szczególności oczekiwania społeczne wobec danej grupy zawodowej. Ocena, czy dany czyn uchybia godności zawodu, zawsze ma w sobie pewien element subiektywizmu związany z osobą dokonującą oceny, a ponadto oceny takie są zmienne w czasie, choćby ze względu na odmiennność społecznych oczekiwań⁵¹.

Należy podkreślić, że uchybienie godności urzędu nie jest tożsame z przewinieniem służbowym. Przewinienie służbowe od uchybienia godności urzędu odróżnia bowiem to, że jest ono z reguły następstwem naruszenia określonych obowiązków przewidzianych odpowiednimi przepisami. Przy uchybieniach godności urzędu chodzi zaś o wszelkie inne zachowania komornika sądowego w służbie i poza służbą, w życiu społecznym, a nawet prywatnym (nieetyczne, niemoralne, gorszące), które przyjmują ujmę stanowisku⁵². Jednocześnie uchybienie

⁴⁸ R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, op. cit., s. 205–206.

⁴⁹ R. Kmiecik, *Odpowiedzialność prokuratora...*, op. cit., s. 258.

⁵⁰ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., II Aka 195/20, Legalis nr 2562043.

⁵¹ R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, op. cit., s. 205; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność...*, op. cit., rozdz. 1.1.6.2; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa...*, op. cit., s. 765.

⁵² Wyrok SN z dnia 11 września 2007 r., SNO 50/07, Lex nr 471858; B. Falkowski [w:] B. Falkowski, A. Grajewski, J. Prasalek, M. Rączkowski, M. Simbierowicz, T. Skoczyła, M. Świtekowski, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Lex/el. 2025, art. 222, nb 3; M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6.

godności urzędu jest pojęciem szerszym niż przewinienie służbowe, gdyż może być popełnione nie tylko w służbie, ale i poza nią, czyli w życiu prywatnym, czy społecznym.

4. Uchybienie godności urzędu a naruszenie zasad etyki zawodowej komornika sądowego

W przypadku komorników sądowych przesłanki uchybienia godności urzędu wskazane zostały nie tylko w art. 222 u.k.s., ale i w Kodeksie Etyki Zawodowej Komornika Sądowego⁵³.

Zgodnie z przywołanym kodeksem oraz jego preambułą komornik – jako funkcjonariusz publiczny wykonujący zawód zaufania publicznego – zobowiązany jest do postępowania zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa i swoim sumieniem, złożonym ślubowaniem oraz przyrzeczeniem, zasadami współżycia społecznego, dobrymi obyczajami, do wykazywania się należyłą rzetelnością i sumiennością, do kierowania się zasadami uczciwości, godności, honoru oraz do dochowania tajemnicy prawnie chronionej. Komornik powinien wykonywać czynności zawodowe ze szczególnym poszanowaniem praw i godności stron, uczestników postępowania oraz podwładnych⁵⁴. Komornicy muszą podporządkować się tym zasadom i mieć wzgląd na to, aby ich zachowanie nie godziło w powagę i godność urzędu, jaki reprezentują⁵⁵.

Interpretując znamiona uchybienia zasadom etyki zawodowej, należy więc sięgnąć do Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego, którego postanowienia zgodnie z § 1 obowiązują komorników oraz odpowiednio asesorów i aplikantów komorniczych oraz emerytowanych komorników podczas działalności zawodowej, publicznej, a także w życiu prywatnym, w szczególności w doborze otoczenia i stosunków towarzyskich⁵⁶. Sam Kodeks Etyki Zawodowej

⁵³ J. Bródka, *Analiza...*, op. cit., s. 37–68; Kodeks etyki zawodowej komorników sądowych, uchwała nr 1603/V Krajowej Rady Komorniczej z dnia 6 września 2016 r. ze zm./uchwała nr 2048/VI z dnia 15 stycznia 2019 r.

⁵⁴ B. Falkowski [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych...*, op. cit., art. 222, nb 3.

⁵⁵ M. Borek, *Odpowiedzialność komornika sądowego* [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015, rozdz. 6.3., Czytelnia Currendy.

⁵⁶ M. Grudecki [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 2.

Komornika Sądowego w § 2 definiuje uchybienie zasadom etyki zawodowej jako postępowanie sprzeczne z dobrem wymiaru sprawiedliwości, naruszające powagę i godność urzędu komornika sądowego i stanowiące podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej, o której mowa w art. 222 u.k.s.⁵⁷ Z § 2 Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego wynika wprost, że zachowanie sprzeczne z zasadami etyki zawodowej jest z reguły tożsame z uchybieniem godności urzędu i stanowi jednocześnie przewinienie dyscyplinarne⁵⁸. Tezę tę potwierdza § 6 ust. 1 Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego, z którego wynika konieczność kierowania się przez komornika zasadami uczciwości, godności, honoru, które ściśle łączą się z pełnieniem przez komornika roli funkcjonariusza publicznego wykonującego zawód zaufania publicznego.

W związku z powyższym pojawia się pytanie, czy występuje również odwrotna zależność, a zatem czy uchybienie godności urzędu komornika sądowego jest naruszeniem zasad etyki zawodowej komornika? Odpowiedź powinna być twierdząca. Użyte w treści art. 222 pkt 1 u.k.s. sformułowanie „albo inne uchybienie zasadom etyki zawodowej” oznacza, że poprzedzające je „naruszenie powagi oraz godności urzędu” również traktowane jest jako uchybienie zasadom etyki zawodowej⁵⁹.

Podobnie – zdaniem R. Giętowskiego – zbliżonym do uchybienia godności zawodu zachowaniem ujmowanym w typach deliktu dyscyplinarnego jest postępowanie sprzeczne z zasadami etyki zawodowej. Bliskie pokrewieństwo obu tych rodzajów zachowań wyraża się w tym, że uzasadnieniem dla etyki zawodowej jest szczególna godność związana z wykonywaniem określonego zawodu. Stąd naruszenie zasad etyki zawodowej generalnie będzie stanowić jednocześnie uchybienie godności zawodu, a z drugiej strony uchybienie godności zawodu będzie czynem nieetycznym na gruncie etyki zawodowej⁶⁰.

⁵⁷ Uzasadnienie wyroku SA w Poznaniu z dnia 24 lutego 2022 r., II AKa 254/21, Lex nr 3322545; M. Grudecki [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 2; D. Skoczylas, *Normy moralne a normy prawne. Etyka zawodowa a standardy komornicze* [w:] A. Monarcha-Matlak, D. Skoczylas, *Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywaniu zawodu komornika sądowego*, Sopot 2021, s. 154–155.

⁵⁸ Por. M. Laskowski, *Uchybienie godności...*, op. cit., rozdz. IV.6. (podsumowanie).

⁵⁹ M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa...*, op. cit., s. 764; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność...*, op. cit., rozdz. 1.1.6.2.

⁶⁰ R. Giętowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, op. cit., s. 206.

5. Katalog czynów uchybiających godności urzędu komornika sądowego według doktryny i orzecznictwa

Ustawa o komornikach sądowych nie wskazuje czynów wyczerpujących znamiona uchybienia godności urzędu komornika sądowego. Nie jest też możliwe stworzenie pełnego, zamkniętego katalogu tych przewinień.

W orzecznictwie komisji dyscyplinarnych wnioski dyscyplinarne w zakresie naruszenia godności urzędu dzieli się na dwie grupy. Pierwsza grupa wniosków dotyczy naruszenia „uchybienia wzorcom etycznym” przez obwinionych, zarówno przy wykonywaniu czynności zawodowych, jak i w życiu prywatnym. Wnioskodawcy rozumieją przez to postępowanie sprzeczne z normami dobrego wychowania, brakiem szacunku dla innych członków samorządu lub stron postępowania oraz złamaniem zasady uprzejmości, lojalności i koleżeństwa. Druga grupa wniosków dyscyplinarnych dotyczy rażącego naruszenia przepisów prawa, które jednocześnie było naruszeniem powagi i godności sprawowanego urzędu⁶¹.

W judykaturze i doktrynie do obu grup czynów naruszających godność urzędu komornika zalicza się: rozmyślne wyznaczanie czynności egzekucyjnej z naruszeniem właściwości miejscowej i jednocześnie umyślne wydanie zarządzenia w tej kwestii na podstawie przepisu, który nie mógł być zastosowany po to, aby osiągnąć cel, któremu on nie służy⁶²; uchybienie przez obwinionego komornika obowiązкови przestrzegania prawa poprzez niepodjęcie czynności zmierzających do bezzwłocznego przekazania akt prowadzonego w sprawie postępowania egzekucyjnego właściwemu według treści art. 773¹ § 2 k.p.c. komornikowi sądowemu oraz rozmyślne wyznaczenie czynności w trybie art. 814 § 1 k.p.c. poza obszarem właściwości miejscowej obwinionego przy jednoczesnym braku merytorycznych przesłanek uzasadniających zastosowanie wskazanej normy prawnej⁶³; rejestracja i gromadzenie przez kuratora kancelarii komorniczej wniosków egzekucyjnych przesyłanych przez wierzycieli do byłego komornika kancelarii

⁶¹ M. Markowski, *Naruszenie zasad etyki zawodowej komornika sądowego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej w orzecznictwie Komisji Dyscyplinarnej [w:] Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, rozdz. 12.2, Czytelnia Currenty.

⁶² Wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., II AKa 195/20, Legalis nr 2562043.

⁶³ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 24 lutego 2022 r., II AKa 254/21, Lex nr 3322545.

z zamiarem dalszego ich przesyłania do kancelarii samowolnie wybranego przez siebie komornika sądowego; dopuszczanie się zaniechań w przekazywaniu akt egzekucyjnych właściwemu komornikowi oraz podejmowanie czynności polegających na dokonywaniu i uchylaniu zajęć egzekucyjnych w taki sposób, aby ich skutkiem było przekazanie do prowadzenia we własnej kancelarii postępowań egzekucyjnych prowadzonych w tym okresie w kancelarii komorniczej byłego komornika sądowego, gdzie pozostawał kuratorem; wszczynanie i prowadzenie egzekucji w sprawach mieszczących się w zakresie repertoriów KM, KMS oraz GKM, pomimo że adresatem wniosków egzekucyjnych inicjujących wszczęcia tych postępowań pozostawała inna kancelaria komornicza⁶⁴; zaniechanie udzielenia wierzycielom informacji o stanie prowadzonych postępowań⁶⁵; dopuszczenie się beczynności na szkodę wierzyciela⁶⁶; postępowanie niezgodne ze złożonym ślubowaniem i przyrzeczeniem oraz niedochowanie szczególnej rzetelności w sprawach finansowych⁶⁷; popełnienie przez komornika umyślnego przestępstwa, jak również zachowanie się w sposób realizujący znamiona niektórych wykroczeń, np. dopuszczenie się nieobyczajnego wybrzyku (art. 140 k.w.)⁶⁸; stosowanie nieuczciwej konkurencji i niedopuszczalnej reklamy; uchylanie się od obowiązku uczestnictwa w walnym zgromadzeniu izby komorniczej⁶⁹; łamanie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej; nieprzestrzeganie dni i godzin przyjęć interesantów; naruszenie zakazu podejmowania dodatkowego zatrudnienia, innego zajęcia bądź sposobu zarabkowania; nieopłacenie składek na potrzeby organów samorządu komorniczego⁷⁰;

⁶⁴ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy KRK z dnia 13 czerwca 2024 r., D 31/23, Czytelnia Currendy: <https://czytelnia.currenda.pl/okd?text=art.+222+pkt+1> (dostęp: 19.03.2026).

⁶⁵ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy KRK z dnia 8 maja 2024 r. D 8/24, Czytelnia Currendy: <https://czytelnia.currenda.pl/okd?text=art.+222+pkt+1> (dostęp: 19.03.2026).

⁶⁶ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy KRK z dnia 8 lutego 2023 r., D 67/22, Czytelnia Currendy: <https://czytelnia.currenda.pl/okd?text=art.+222+pkt+1> (dostęp: 19.03.2026).

⁶⁷ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy KRK z dnia 13 października 2022 r., D 117/20, Czytelnia Currendy: <https://czytelnia.currenda.pl/okd?text=art.+222+pkt+1> (dostęp: 19.03.2026).

⁶⁸ M. Grudecki [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 2.

⁶⁹ A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 349 – podaje za: M. Świeczkowską-Wójcikowską [w:] *Komentarz...*, op. cit., art. 222, nb 12.

⁷⁰ B. Falkowski [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych...*, op. cit., art. 222, nb 3; A. Pytel, „Czyj zysk, tego ryzyko” – czy istnieją określone granice odpowiedzialności komornika sądowego?, PPE 2017, nr 10 [online:] <https://czytelnia.currenda.pl/app-publicacja?id=57> (dostęp: 17.03.2026).

zachowanie odbiegające od norm zachowania przyjętych w społeczeństwie⁷¹; wprowadzanie się w stan nietrzeźwości; zażywanie narkotyków; skomplikowane relacje rodzinne; agresywna postawa⁷²; używanie w przestrzeni publicznej słów uznawanych powszechnie za obraźliwe⁷³; publiczne pokazywanie się w stanie widocznego upojenia alkoholowego; awantury wszczynane pod wpływem alkoholu; inne kontrowersyjne z punktu widzenia obyczajności zachowania (np. udział w rozbieranej sesji zdjęciowej, wykraczające poza uznane normy zachowania na serwisach społecznościowych); podjęcie dodatkowego zatrudnienia nieliczącego z zajmowanym stanowiskiem funkcjonariusza publicznego (co dotyczy zatrudnienia lub zajęć niedających się pogodzić z urzędowym charakterem działalności komorniczej, np. postrzeganych przez opinię publiczną jako ośmieszające lub niepoważne); nieregulowanie zobowiązań, co pozostaje w zasadniczej sprzeczności z misją zawodu komornika sądowego; udzielanie pożyczek na dużą skalę lub na lichwiarski procent, względnie działalność polegająca na obrocie wierzytelnościami, albowiem działalność taka może budzić w ocenie społecznej uzasadnione podejrzenie, że przy odzyskiwaniu należnych wierzytelności komornik może dopuścić się nadużycia posiadanej pozycji; niezłożenie przez komornika wniosku o wyłączenie z prowadzonego postępowania i podejmowania czynności w warunkach konfliktu interesów⁷⁴; mobbing i molestowanie seksualne⁷⁵; nieodpowiedni strój komornika podczas dokonywania czynności w kancelarii lub poza nią, zwłaszcza podczas czynności z udziałem sądu (np. podczas licytacji nieruchomości); nieadekwatny język stosowany przez komornika podczas dokonywanych czynności; publiczne spożywanie używek; nadmierna aktywność na portalach społecznościowych; używanie wulgaryzmów; jawne wyrażanie poglądów politycznych; kierowanie się uprzedzeniami, czy stosowanie

⁷¹ W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 183 – podaję za: B. Falkowskim [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych...*, op. cit., art. 222, nb 3.

⁷² D. Skoczyła, *Normy...*, op. cit., s. 152.

⁷³ J. Bródka, *Analiza uprawnień...*, op. cit., s. 37–68.

⁷⁴ M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 222, nb 6 i powołane tam judykaty.

⁷⁵ A. Łozowski, *Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego w praktyce* [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, Czytelnia Currendy, rozdz. 13.

praktyk dyskryminujących; udzielanie pożyczek; nieregulowanie zobowiązań; naruszenie lub obraza przepisów prawa, która nie cechuje się uporczywością bądź nie ma charakteru obrazy rażącej, ale może wywoływać negatywny odbiór w społeczeństwie⁷⁶; rozmyślne wyznaczanie czynności egzekucyjnej z naruszeniem właściwości miejscowej i jednocześnie umyślne wydanie zarządzenia w tej kwestii na podstawie przepisu, który nie mógł być zastosowany po to, aby osiągnąć cel, któremu on nie służy⁷⁷; naruszenie roty ślubowania; nieprzestrzeganie przepisów Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego; zachowanie odbiegające od norm zachowania przyjętych w społeczeństwie⁷⁸; nieprzestrzeganie zasad uczciwej konkurencji; nieterminowe przekazywanie należności; podejmowanie zajęć dodatkowych, które zostały zakazane przez ustawodawcę; niepłacenie składek na samorząd zawodowy i postępowanie sprzeczne z zasadami wynikającymi z Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego⁷⁹.

Wskazane przykłady deliktów dyscyplinarnych wyczerpujących znamiona uchybienia godności urzędu jedynie przybliżają do ostatecznej interpretacji pojęć nieostrych zawartych w art. 222 pkt 1 u.k.s. Obowiązkiem organów orzekających jest każdorazowe ustalenie, czy konkretne zachowanie komornika sądowego wypełnia znamiona naruszenia godności urzędu⁸⁰. To, czy godność urzędu została faktycznie naruszona, zależy od wielu czynników: postawy komornika, nienagannego wykonywania obowiązków, przestrzegania standardów zawodowych, szacunku do prawa i do stron postępowania egzekucyjnego, czy zabezpieczającego⁸¹. Uchybienie godności nie musi jednak nastąpić podczas i w związku z wykonywaniem czynności zawodowych, lecz może mieć miejsce również w pozazawodowej działalności społecznej komornika sądowego, a także w jego życiu prywatnym, choćby nawet ustawa nie przewidywała wprost obowiązku godnego zachowania poza pracą czy służbą,

⁷⁶ M. Nawrocki, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 42; M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa...*, op. cit., s. 765–766.

⁷⁷ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., II AKa 195/20, Lex nr 3164470.

⁷⁸ A. Pytel, „Czyj zysk, tego ryzyko”..., op. cit. [online].

⁷⁹ D. Skoczylas, *Normy...*, op. cit., s. 152.

⁸⁰ P. Rączka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego*, PPE 2006, nr 12 [online: <https://czytelnia.currenda.pl/app-publicacja?id=109> (dostęp: 17.03.2026)].

⁸¹ D. Skoczylas [w:] A. Monarcha-Matlak, D. Skoczylas, *Zasady postępowania...*, op. cit., s. 130.

poprzestając na ogólnym sformułowaniu tego obowiązku⁸². Na ocenę komorników sądowych wpływają bowiem również czyny, które odbiegają od pewnych ustalonych w społeczeństwie norm zachowania, naruszające dobre obyczaje, czy zasady współżycia społecznego.

6. Podsumowanie

Pojęcie uchybienia godności urzędu należy do „zwrotów niedookreślonych”, ocennych, które wymagają zdefiniowania⁸³. Godność urzędu to zdolność do dochowania wierności ślubowaniu, strzeżenia powagi stanowiska oraz unikania zachowań mogących przynieść ujemę wykonywanemu zawodowi albo narazić na szkodę interes państwa lub służby⁸⁴. Godność ta jest źródłem moralnych powinności i łączy się z zaufaniem do danego zawodu. Tak rozumiana godność nakłada raczej obowiązki niż daje uprawnienia. Każdy członek danej korporacji jest bowiem zobowiązany strzec godności i powstrzymać się od jej naruszania⁸⁵.

Nie ma wątpliwości, że na gruncie obowiązującej ustawy o komornikach sądowych podstawowym obowiązkiem komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego jest przestrzeganie przepisów prawa (art. 25 ust. 1 u.k.s.) i ślubowania oraz postępowanie zgodnie z zasadami współżycia społecznego, dobrymi obyczajami, wykazywanie się należyłą rzetelnością i sumiennością, kierowanie się zasadami uczciwości, godności, honoru (art. 17 ust. 2 u.k.s. i § 6 Kodeksu Etyki Zawodowej Komornika Sądowego)⁸⁶. To, czy godność urzędu została faktycznie naruszona, zależy od wielu czynników: postawy komornika, nienagannego wykonywania obowiązków, przestrzegania standardów zawodowych, szacunku zarówno do prawa, jak i do stron postępowania egzekucyjnego, czy zabezpieczającego⁸⁷.

⁸² M. Nawrocki, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 41.

⁸³ M. Nawrocki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa...*, op. cit., s. 761.

⁸⁴ G. Ławnikowicz, *Status deontologiczny...*, op. cit., rozdz. 5.5.

⁸⁵ M. Łaskowski, *Ustawowe pojęcie „nieskazitelność charakteru”*, PiP 2008, nr 6, s. 59.

⁸⁶ Uzasadnienie wyroku SA w Poznaniu z dnia 24 lutego 2022 r., II AKa 254/21, Lex nr 3322545.

⁸⁷ D. Skoczyła, *Nadzór...*, op. cit., s. 130.

Zarzute naruszenia godności urzędu odnosi się wprost do naruszeń określonego typu dobra, wzorcowych zasad postępowania, naruszenia nie tylko norm prawnych, ale również etycznych i moralnych, wynikający także z przesłanek określonych w Kodeksie Etyki Zawodowej Komornika Sądowego⁸⁸. Za przewinienie dyscyplinarne komornika polegające na uchybieniu godności urzędu uznaje się w piśmiennictwie również takie zachowanie, które wprawdzie nie zostało określone w Kodeksie Etyki Zawodowej Komornika Sądowego, lecz ze względu na wyraźnie i jednoznacznie naganny moralnie charakter zasługuje na społeczną dezaprobatę. „Komornika, jako funkcjonariusza pełniącego służbę o charakterze publicznym, obowiązują bowiem zarówno wymagania stawiane wszystkim członkom społeczeństwa w zakresie przestrzegania zasad uznanych za powszechnie obowiązujące (jak zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje, wykazywanie się rzetelnością i sumiennością, czy kierowanie się zasadami uczciwości), jak i wymagania wykraczające ponad oczekiwane od ogółu minimum (jak godna postawa, postępowanie zgodne z własnym sumieniem oraz przestrzeganie obowiązków ściśle związanych z istotą wykonywanego zawodu, czyli postępowanie zgodne ze złożonym ślubowaniem, dochowanie tajemnicy prawnie chronionej, a także wykonywanie czynności zawodowych według najlepszej woli, wiedzy, w sposób bezstronny, ze szczególnym poszanowaniem praw i godności innych osób). Owe podwyższone standardy zachowania obowiązują komornika zarówno w związku z pełnieniem służby, jak i poza nią, bowiem uchybienie powagi i godności urzędu stanowi zachowanie naganne nie tylko publiczne, lecz także wewnątrz środowiska komorniczego”⁸⁹. Naruszenie powagi lub godności urzędu jest zatem pojęciem szerszym niż uchybienie przepisom prawa i nie musi, lecz może mieścić się w jego literze⁹⁰.

W judykaturze podkreśla się, że naruszeniem godności urzędu komornika sądowego, o czym stanowi art. 222 pkt 1 u.k.s., są wszelkie zachowania komornika w służbie lub poza służbą, które z punktu widzenia kryteriów społeczno-etycznych należy ocenić jako nieetyczne, niemoralne, gorszące, czy

⁸⁸ Ibidem, s. 133–134.

⁸⁹ M. Świeczkowska-Wójcikowska [w:] *Komentarz...*, op. cit., art. 222, nb 14.

⁹⁰ Ibidem, art. 222, nb 33.

nieodpowiednie, a zarazem przynoszące ujmę pełnionemu przez komornika urzędowi⁹¹. Do uchybień godności może bowiem dojść zarówno podczas działalności publicznej, jak i w życiu prywatnym⁹².

M. Laskowski słusznie stwierdza, że nie jest możliwe stworzenie kompletnego modelu godnego wykonywania zawodu, czy inaczej – wzorca godności zawodu. Z tego względu konieczne jest analizowanie każdego przypadku uchybienia godności indywidualnie i różnicowanie tych zachowań, np. na takie, które jedynie podrywają zaufanie do zawodu, a więc mimo formalnej poprawności przeważnie nie są społecznie akceptowane, lub też takie, które są przykładami sprzeniewierzenia się podstawowym regułom zawodu, a jednocześnie pozostają w sprzeczności z ogólnie obowiązującymi normami moralnymi, budząc sprzeciw i oburzenie. Przykłady takich zachowań zawarte w kodeksach etyki – zdaniem powołanego autora – nigdy nie będą wyczerpywały wszystkich możliwości i kategorii, dlatego podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej muszą pozostawać niedookreślone. Zatem w kodeksach etyki dotyczących zawodów zaufania publicznego posługiwać się trzeba pojęciami nieostrymi. Takim niezdefiniowanym, nieostrym pojęciem pozostać musi także pojęcie godności zawodu. Dopiero ocena konkretnych działań lub zaniechań dokonywana w danej korporacji, przede wszystkim w ramach postępowań dyscyplinarnych, może doprowadzić do kategorycznego stwierdzenia, jakie konkretne zachowania naruszają godność danego zawodu⁹³.

STRESZCZENIE **Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jako przewinienie dyscyplinarne**

Uchybienie godności urzędu komornika sądowego jest – obok uchybienia powagi tego urzędu i innych uchybień zasadom etyki zawodowej – jednym z deliktów dyscyplinarnych określonych w katalogu przewinień dyscyplinarnych unormowanych w art. 222 pkt 1 u.k.s. Pojęcie godności urzędu komornika sądowego nie zostało jednak określone w ustawie o komornikach sądowych. Brak legalnej definicji godności urzędu komornika sądowego powoduje konieczność odwołania się do stanowiska orzecznictwa, które *ad casum* podejmowało próby

⁹¹ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., II AKa 195/20, Lex nr 3164470.

⁹² M. Laskowski, *Ustawowe pojęcie...*, op. cit., s. 59.

⁹³ M. Laskowski, *Uchybienie godności...*, op. cit., rozdz. I.2.

stworzenia takiej definicji. Celem opracowania jest analiza pojęcia godności urzędu komornika sądowego oraz jego uchybienia, wskazanie czynów wyczerpujących znamiona tego przewinienia dyscyplinarnego oraz określenia relacji uchybienia godności urzędu komornika sądowego do naruszenia zasad etyki zawodowej.

Słowa kluczowe: godność urzędu komornika sądowego, uchybienie godności urzędu, przewinienie dyscyplinarne, ustawa o komornikach sądowych, Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego

ABSTRACT **Breach of the Dignity of the Office of a Court Bailiff as a Disciplinary Offence**

dr hab. Joanna Bodio, professor at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Chair of Civil Procedure and International Commercial Law, Faculty of Law and Administration, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin; ORCID: 0000-0003-0428-7267

A breach of the dignity of the office of a court enforcement officer is – in addition to breach of the authority of that office and other breaches of professional ethics – one of the disciplinary offences listed in the catalogue of disciplinary offences set out in Article 222(1) of the Code of Court Enforcement Officers. However, the concept of the dignity of the office of a court enforcement officer has not been defined in the Act on Court Enforcement Officers. The absence of a legal definition of the dignity of the office of a court enforcement officer necessitates reference to case law, which has attempted to define it on a case-by-case basis. The aim of this article is to analyze the concept of the dignity of the office of a court bailiff and its breach, to identify acts constituting this disciplinary offence, and to define the relationship between a breach of the dignity of the office of a court bailiff and a breach of the rules of professional ethics.

Keywords: *dignity of the office of a court bailiff, breach of the dignity of the office, disciplinary offence, Act on Court Bailiffs, Code of Professional Ethics for Court Bailiffs*

Bibliografia/References

- Borek M., *Odpowiedzialność komornika sądowego* [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015, Czytelnia Currendy.
- Bródka J., *Analiza uprawnień i wzajemnej relacji organów nadzorczych nad komornikiem sądowym oraz charakter jego odpowiedzialności dyscyplinarnej – zarys problemu*, PPE 2023, nr 7.
- Ceglarska-Piłat K., *Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim*, Studia Prawnicze 2015, z. 2.
- Czarnecki P., *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, Legalis/el.

Dziedziak W., *Godność człowieka jako podstawa sprawiedliwości*, Annales UMCS Sectio G 2019, vol. LXVI, nr 1.

Dziewulska M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, Czytelnia Currendy.

Falkowski B. [w:] B. Falkowski, A. Grajewski, J. Prasalek, M. Rączkowski, M. Simbierowicz, T. Skoczylas, M. Świtkowski, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Lex/el. 2025.

Garlicki L., *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela. Zasady ogólne. Artykuł 30* [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 2003.

Giętowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013.

Grudecki M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. P. Drebnickiego, Warszawa 2024, Legalis/el.

Jagiela J., *Przewinienia dyscyplinarne komorników*, PPIA 2012, vol. CXXVI.

Klonowski M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2021, Legalis/el.

Kmiecik R., *Odpowiedzialność prokuratora na tle obowiązującego modelu odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Szczecin 2023, s. 261 (niepublikowana rozprawa doktorska).

Korzeniewska-Lasota A., *Godność urzędu sędziego – uwagi na tle orzecznictwa sądów dyscyplinarnych*, Studia Elckie 2011, nr 13.

Laskowski M., *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019.

Laskowski M., *Ustawowe pojęcie „nieskazitelność charakteru”*, PiP 2008, nr 6.

Ławnikowicz G., *Status deontologiczny komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego wykonującego zawód zaufania publicznego. Zagadnienia wybrane* [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, Czytelnia Currendy.

Łozowski A., *Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego w praktyce* [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016.

Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2012.

Markowski M., *Naruszenie zasad etyki zawodowej komornika sądowego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej w orzecznictwie Komisji Dyscyplinarnej* [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, Czytelnia Currendy.

Nawrocki M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych*, Sopot 2020.

Nawrocki M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, J. Studzińskiej, Sopot 2026.

Pytel A., „Czyj zysk, tego ryzyko” – czy istnieją określone granice odpowiedzialności komornika sądowego?, PPE 2017, nr 10.

Rączka P., Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego, PPE 2006, nr 12.

Sawicka-Iwaniuk J., Odpowiedzialność dyscyplinarna komorników sądowych – aspekty praktyczne, Nowa Currenda 2021, nr 2.

Skoczylas D., *Nadzór nad komornikami. Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika związana z naruszeniem powagi lub godności urzędu albo uchybieniem zasad etyki zawodowej* [w:] A. Monarcha-Matlak, D. Skoczylas, *Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywaniu zawodu komornika sądowego*, Sopot 2021.

Skoczylas D., *Normy moralne a normy prawne. Etyka zawodowa a standardy komornicze* [w:] A. Monarcha-Matlak, D. Skoczylas, *Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywaniu zawodu komornika sądowego*, Sopot 2021.

Świeczkowska-Wójcikowska M. [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024, Lex/el.

Tomalak W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.

Egzekucja sądowa z egzotycznych i niebezpiecznych zwierząt

Zwierzęta towarzyszyły ludziom od początków cywilizacji i przyczyniły się waleńie do rozwoju naszego gatunku. Wskazuje się, że konie zostały udomowione przynajmniej pięć i pół tysiąca lat temu¹, a psy nawet sto trzydzieści pięć tysięcy lat temu². Siłą rzeczy zatem musiały stać się one przedmiotem obrotu prawnego, co znajduje wyraz we współczesnym ustawodawstwie. Na wstępie trzeba podkreślić, że o ile przepisy o rzeczach tyczą się zwierząt w sposób odpowiedni, o tyle zwierzęta z całą pewnością nie są rzeczami³. Jako istotom zdolnym do odczuwania cierpienia należy jest im szacunek takim istotom przyrodzony. Znajduje to odzwierciedlenie w moralności właściwej człowiekowi, ale i w aspektach formalnych prawa, jak ustawodawstwo, orzecznictwo⁴ i literatura przedmiotowa⁵. Niemniej wskazuje się, że zwierzę jest jednak

¹ C. Gaunitz, *Ancient genomes revisit the ancestry of domestic and Przewalski's horses*, Science 2018, nr 2, s. 111 i nast.

² K. Plis, J. Stojak, *Proces domestykacji psa: próba rozwikłania zagadki udomowienia*, Kosmos 2019, t. 68, nr 1, s. 66 i nast.

³ Art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 1997 r. Nr 111, poz. 724 ze zm.); dalej: u.o.z.

⁴ Zob. m.in.: wyrok NSA z dnia 12 marca 2019 r., II OSK 1066/17, Lex nr 2657280; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 29 sierpnia 2018 r., IV SA/Po 332/18, Lex nr 2547468.

⁵ Zob. M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, rozdz. V.1.1, Lex/el. 2013.

raczej przedmiotem niż podmiotem prawa⁶, a jako taki podlegać może wszelkim stosunkom w nim występującym, w tym egzekucji sądowej.

Na szczególną uwagę w tym zakresie zasługują zwierzęta egzotyczne, które tradycyjnie nie kojarzą się z naszymi codziennymi realiami i których obecność w postępowaniu egzekucyjnym może zaskoczyć i stworzyć oczywisty problem, jak z nimi postąpić. Na wstępie należy wskazać, że egzotyczne zwierzęta cieszą się coraz większą popularnością, choćby jako zwierzęta domowe, a ich ceny rynkowe często są dość wysokie i mogą sięgać dziesiątek tysięcy złotych. Za przykład niech posłuży kocię karakala stepowego (*Caracal caracal*), ujętego pod nr 295 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia z dnia 3 sierpnia 2011 r. w sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi⁷, które oferowane jest na sprzedaż za dwadzieścia tysięcy złotych⁸.

Oprócz podmiotów zajmujących się zawodowo handlem takimi zwierzętami, polskie prawo przewiduje możliwość objęcia ich prawem własności przez osoby prywatne. Należy jednak zacząć od innego zagadnienia, a mianowicie określenia, z jakim typem zwierzęcia mamy do czynienia. Wśród „zwierząt egzotycznych i niebezpiecznych”, o których traktuje niniejsze opracowanie, wyróżnić należy trzy typy: zagrożone wyginięciem, niebezpieczne oraz obce gatunki inwazyjne. Jak już wspomniano, wszystkie mogą znajdować się w rękach podmiotów nie tylko profesjonalnych, ale i prywatnych. Pierwszą kategorią są zwierzęta zagrożone wyginięciem. Ich status określa Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem⁹ oraz implementującym je do porządku prawnego Unii Europejskiej rozporządzeniem Rady Wspólnoty Europejskiej nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi¹⁰. Są to oczywiście zwierzęta, których liczba na świecie jest

⁶ Ibidem.

⁷ Dz.U. z 2011 r. Nr 173, poz. 1037; dalej: r.g.n.

⁸ Oferta hodowli Lynx Paradise wchodzącej w skład stowarzyszenia TICA Poland Sp. z o.o., REGON: 388933521 [online:] <https://sprzedajemy.pl/karakal-stepowy-caracal-mlode-koty-lagodne-piekne-oswojone-paslek-4-2461c4-nr72234718> (dostęp: 30.01.2026).

⁹ Tak zwana CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), podpisana w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r.

¹⁰ Dz.U.UE.L.1997.61.1; dalej: rozporządzenie 338/97.

obecnie tak mała, że wymaga szerszej uwagi ze strony podmiotów publicznych, by zapewnić dalsze przeżycie tym zwierzętom¹¹. W Polsce posiadanie i hodowla zwierząt objętych powyższymi przepisami i zaliczonych do płazów, gadów, ptaków lub ssaków objęte jest obowiązkiem ich rejestracji¹². Może też zostać objęta zakazem względem konkretnych gatunków¹³. Rejestr jest prowadzony przez starostę właściwego ze względu na miejsce przetrzymywania zwierząt lub prowadzenia ich hodowli¹⁴ i określa m.in. imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę posiadacza lub prowadzącego hodowlę; adres miejsca przetrzymywania zwierząt lub prowadzenia hodowli; liczbę zwierząt posiadanych lub hodowanych oraz nazwę gatunku w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje; opis trwałego oznakowania zwierzęcia, jeżeli jest oznakowane¹⁵. Wskazano oczywiście jedynie te dane, które należy uznać za przydatne przy egzekucji sądowej. Podkreślenia wymaga, że obowiązkiem rejestracji nie są objęte owady i pajęczaki zaliczające się do gatunków zagrożonych wyginięciem. Wpis do rejestru jest obowiązkowy i powinien nastąpić w terminie czternastu dni od daty nabycia, zbycia, wejścia w posiadanie zwierzęcia, jego utraty lub śmierci¹⁶.

Drugi typ to zwierzęta niebezpieczne dla życia i zdrowia ludzi. Ich posiadanie, przetrzymywanie i obrót nimi są z reguły zabronione¹⁷. Ustawa jednak dzieli je na te najbardziej niebezpieczne, stanowiące poważne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi z przyczyn naturalnej agresywności lub właściwości biologicznych (kategorię I) oraz obejmujące pozostałe gatunki lub grupy gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi (kategorię II)¹⁸. Posiadanie zwierząt objętych kategorią I jest praktycznie zabronione, poza

¹¹ Więcej w art. 3 rozporządzenia 338/97: reglamentacji podlegają jedynie okazy wymienione w załącznikach A (najbardziej zagrożone wyginięciem) i B (nie są tak zagrożone jak te z grupy A, ale mogą stać się takimi, jeżeli ich obrót nie będzie kontrolowany).

¹² Art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 ze zm.); dalej: u.o.p.

¹³ Art. 52 ust. 1a u.o.p.

¹⁴ Art. 64 ust. 3 u.o.p.

¹⁵ Art. 64 ust. 4 u.o.p.

¹⁶ Art. 64 ust. 5 u.o.p.

¹⁷ Art. 73 ust. 1 u.o.p.

¹⁸ Art. 73 ust. 3 u.o.p.

placówkami badawczymi i ogrodami zoologicznymi¹⁹. Ustawa dopuszcza jednak możliwość posiadania i przetrzymywania gatunków objętych kategorią II, jeżeli zezwoli na to właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska²⁰. Wykaz zwierząt zaliczonych do poszczególnych kategorii zawierają załączniki do wspomnianego już rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi²¹. Zezwolenie zawiera imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy; nazwę gatunku w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje; liczbę osobników poszczególnych gatunków, których dotyczy zezwolenie; wskazanie miejsca przetrzymywania zwierząt, których dotyczy zezwolenie²². Poza zezwoleniem konieczne jest również dokonanie wpisu do rejestru na zasadach analogicznych jak w przypadku zwierząt zagrożonych wyginięciem²³. Nie jest przy tym jasne, czy wobec jedynie odpowiedniego stosowania art. 64 u.o.p. względem zwierząt niebezpiecznych, z obowiązku zgłoszenia do rejestru zwolnione pozostały pajęczaki i owady. Zdaje się, iż taki był zamysł ustawodawcy, choć natura tych zwierząt wskazywałaby jednak na wnioskowanie odmienne.

Ostatnia grupa to inwazyjne gatunki obce, które normuje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych²⁴, oraz dodatkowo precyzuje w naszym ustawodawstwie ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych²⁵. Gatunkiem obcym zwierzęcia jest żywy osobnik gatunku, podgatunku lub niższego taksonu²⁶ wprowadzonego poza jego naturalny zasięg²⁷, natomiast inwazyjnym gatunkiem obcym nazywamy gatunek obcy, którego wprowadzenie lub rozprzestrzenianie się

¹⁹ Art. 73 ust. 2 u.o.p.

²⁰ Art. 73 ust. 4 u.o.p.

²¹ Załączniki nr 1 i 2 odpowiednio dla kategorii I i II.

²² Art. 73 ust. 6 u.o.p.

²³ Art. 73 ust. 10 u.o.p.

²⁴ Dz.U.UE.L.2014.317.35; dalej: rozporządzenie 1143/2014.

²⁵ Dz.U. z 2021 r., poz. 1718 ze zm.; dalej: u.o.g.o.

²⁶ Jednostka systematyczna organizmów, np. odmiana, gatunek, rząd, gromada [online:] <https://sjp.pwn.pl/sjp/takson;2577483.html> (dostęp: 22.03.2026).

²⁷ Art. 3 pkt 1 rozporządzenia 1143/2014.

zagroza bioróżnorodności i powiązanim usługom ekosystemowym lub oddziałuje na nie w niepożądany sposób²⁸. Podkreślenia wymaga, że nie występuje tutaj rozróżnienie taksonomiczne jak w dwóch poprzednich przypadkach. O ile posiadanie zwierzęcia zaliczanego do gatunku obcego *per se* nie wiąże się ze specjalnymi dodatkowymi wymogami²⁹, to posiadanie gatunku inwazyjnego już tak³⁰. Trzeba wręcz wskazać, iż posiadanie zwierzęcia zaliczonego do inwazyjnych gatunków³¹ możliwe jest jedynie w wyjątkowych i ściśle określonych okolicznościach. Po umieszczeniu zwierzęcia w wykazie gatunków inwazyjnych nie jest dopuszczalne sprowadzenie go do Polski, jednak sytuacja wygląda inaczej, jeżeli umieszczenie w wykazie nastąpiło już po sprowadzeniu oraz w zależności, czy stworzenie miało służyć celom komercyjnym, czy niekomercyjnym. W pierwszym wypadku posiadacz ma prawo, w terminie dwóch lat od dnia umieszczenia gatunku na liście inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski lub Unii Europejskiej³², przetrzymywać lub przemieszczać je w celu sprzedaży lub przekazania odpowiednim podmiotom albo uśmiercić zwierzę³³. Możliwe jest także przekazanie lub sprzedaż gatunków inwazyjnych podmiotom, które je będą przetrzymywać w celach niekomercyjnych, w terminie roku od dnia umieszczenia gatunku na powyższej liście³⁴, jeżeli podmioty te będą posiadały odpowiednie zezwolenia³⁵.

Podobne obowiązki ustawa nakłada na podmioty, w dyspozycji których pozostaje zwierzę gatunku inwazyjnego, jednak przetrzymywane w celach niekomercyjnych – jako zwierzę domowe. Nadal może ono zostać przekazane

²⁸ Art. 3 pkt 2, 3 i 4 rozporządzenia 1143/2014.

²⁹ Art. 7 ust. 1 u.o.g.o. zabrania jedynie wprowadzania do środowiska oraz przemieszczania w środowisku gatunków obcych.

³⁰ Art. 7 ust. 2 u.o.g.o. oraz art. 7 ust. 1 rozporządzenia 1143/2014.

³¹ Listę inwazyjnych gatunków obcych zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz.U. z 2022 r., poz. 2649).

³² Art. 12 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 pkt 1 ppkt b tir. 2 u.o.g.o.; art. 12 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 pkt 2 ppkt c tir. 2 u.o.g.o.; art. 12 ust. 4 u.o.g.o. w zw. z art. 32 ust. 1 rozporządzenia 1143/2014.

³³ Art. 12 ust. 1 u.o.g.o.

³⁴ Art. 12 ust. 2 u.o.g.o.

³⁵ Art. 7 ust. 2 pkt 2 i 3 u.o.g.o.

odpowiednim podmiotom bądź uśmiercone³⁶, istnieje jednak również możliwość zatrzymania zwierzęcia do jego naturalnej śmierci, przy założeniu, że posiadacz uzyska na to zezwolenie³⁷.

Zezwolenia na posiadanie zwierzęcia zaliczanego do gatunku inwazyjnego wydaje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska albo regionalny dyrektor ochrony środowiska³⁸. Zezwolenie zawiera m.in. imię i nazwisko oraz adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy; nazwę naukową zwierzęcia, którego będą dotyczyły czynności objęte zezwoleniem, oraz nazwę polską, jeżeli nazwa polska istnieje; liczbę lub ilość okazów zwierzęcia, którego będą dotyczyły czynności objęte zezwoleniem³⁹.

Kwestie egzekucyjne należy zacząć oczywiście od zajęcia takiego zwierzęcia w toku postępowania egzekucyjnego, co komornik czyni zgodnie z art. 845 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁴⁰. Jednak by zapewnić prawidłowy przebieg dalszych czynności, należy najpierw ustalić, z jakim zwierzęciem mamy do czynienia. Jest ku temu kilka sposobów, jeśli dłużnik z jakiegokolwiek przyczyny nie będzie skory do udostępnienia takiej informacji (której oczywiście można żądać w trybie art. 761 § 1 w zw. z art. 762 § 1 k.p.c.), czy też nie będzie obecny przy czynnościach. Jak już wskazano, posiadanie wszystkich gatunków zwierząt objętych niniejszym opracowaniem wiąże się z wpisem do odpowiedniego rejestru, a gatunków niebezpiecznych i inwazyjnych – z uzyskaniem zezwolenia na ich przetrzymywanie. Z obowiązku wpisu do rejestru zwolnione są ogrody zoologiczne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami gatunków chronionych na podstawie przepisów rozporządzenia 338/97, ośrodków czasowego przetrzymywania zwierząt w celu leczenia i rehabilitacji i Centralny Azyl dla Zwierząt⁴¹. Przyjmuje się, że jest to katalog

³⁶ Art. 11 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.g.o.

³⁷ Art. 11 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 2 pkt 1 ppkt b tir. 1 u.o.g.o; art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 pkt 2 ppkt c tir. 1 u.o.g.o.

³⁸ Art. 8 ust. 1, 2 i 3 u.o.g.o.

³⁹ Art. 8 ust. 14 u.o.g.o, znów wskazano jedynie dane uznane za istotnie z punktu widzenia egzekucji sądowej.

⁴⁰ Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296 ze zm.; dalej: k.p.c.

⁴¹ Art. 64 ust. 2 u.o.p.

zamknięty⁴². Teoretycznie najprostszym sposobem byłoby zatem przeszukanie pomieszczeń dłużnika w trybie art. 814 § 1 k.p.c. celem znalezienia kopii zaświadczenia wpisu do odpowiedniego rejestru⁴³ bądź zezwolenia na przetrzymywanie⁴⁴. Takie rozwiązanie może jednak wiązać się z nadmierną inwestycją czasu i wysiłku po stronie organu egzekucyjnego. Można zatem zwrócić się do starosty w trybie art. 761 § 1¹ pkt 13 k.p.c. o udostępnienie danych rejestrowych zwierzęcia. W wypadku gatunków niebezpiecznych i inwazyjnych istnieje także sposobność zwrócenia się do podmiotu zezwalającego na ich przetrzymywanie, a więc do regionalnego dyrektora ochrony środowiska przy zwierzętach niebezpiecznych oraz generalnego albo regionalnego dyrektora ochrony środowiska – w zależności od klasyfikacji gatunku inwazyjnego. Możliwa jest również identyfikacja danego okazu po obowiązkowym oznakowaniu, które jednak następuje w większości przypadków w formie mikrochipa⁴⁵. Konieczne okaże się zatem przywołanie lekarza weterynarii, który będzie w stanie ten chip odnaleźć i czytać informacje na nim zapisane. Dodatkowo gatunek inwazyjny będzie obowiązkowo posiadał potwierdzenie znakowania. Ponadto w miejscu przetrzymywania zwierzęcia niebezpiecznego, przy ułatwionym dostępie, winna znajdować się informacja zawierająca nazwę gatunku w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje. Wskazać także należy, że mieszańce zwierząt, które w czterech poprzednich pokoleniach swojego rodowodu mają jeden lub więcej okazów omawianych gatunków, podlegają przywołanym rygorom prawa, tak jakby były czystymi gatunkami⁴⁶.

Wskazać też należy, że zajęciu podlegają ruchomości dłużnika znajdujące się w jego władaniu⁴⁷. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego w Łodzi

⁴² K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 64.

⁴³ Art. 64 ust. 8 u.o.p., także w zw. z art. 73 ust. 10 u.o.p.

⁴⁴ W przypadku gdy dłużnikiem jest osoba prawna zajmująca się handlem omawianymi gatunkami, tj. zwolniona od wpisu do rejestru, rodzaj zwierzęcia można ustalić na podstawie dokumentów zezwalających na wprowadzenie go do Wspólnoty zgodnie z art. 4 ust. 1 rozporządzenia 338/97.

⁴⁵ Zob. art. 66 rozporządzenia Komisji Wspólnoty Europejskiej nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiające przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi (Dz.U.UE.L.2006.166.1); dalej: rozporządzenie 865/2006; art. 14 u.o.g.o.; § 7 r.g.n.

⁴⁶ Ust. 11 zał. do rozporządzenia 338/97.

⁴⁷ Art. 845 § 2 k.p.c.

komornik, przystępując do zajęcia, nie jest zobowiązany ani nawet uprawniony do badania, w jakim stosunku prawnym dłużnik pozostaje do ruchomości, a więc czy jest jej właścicielem, użytkownikiem, czy też posiada rzecz w imieniu osoby trzeciej. Jeżeli rzecz znajduje się w mieszkaniu dłużnika lub w innym zajmowanym przez niego miejscu (piwnicy, komórce, magazynie, podwórzu przydomowym itp.), to znajduje się w jego dyspozycji, stąd stwierdzenie takiego miejsca położenia rzeczy wystarczy do uznania dłużnika jako władającego w drodze domniemania faktycznego. Na tym etapie postępowania egzekucyjnego kluczowe znaczenie ma stan władania, natomiast komornik nie ma obowiązku ustalania istnienia lub nieistnienia praw osób trzecich do rzeczy pozostających we władaniu dłużnika⁴⁸. Przyjąć należy zatem, że udowodnienie istnienia takich praw leży po stronie dłużnika i ewentualnych innych osób, które mają interes w odstąpieniu od zajęcia, zgodnie z art. 845 § 1 zd. 2 k.p.c. Z rejestrów normowanych w u.o.p. wynikać będzie wprost jedynie, czy dłużnikowi przysługuje prawo posiadania względem zajmowanych zwierząt, gdyż rejestr obejmuje imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę posiadacza lub prowadzącego hodowlę⁴⁹. Rejestr gatunków inwazyjnych z kolei zawiera imię i nazwisko albo nazwę oraz adres lub siedzibę podmiotu, któremu wydano zezwolenie, natomiast w samym zezwoleniu ujawnia się imię i nazwisko oraz adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy⁵⁰. Nawet w przypadku przetrzymywania takiego zwierzęcia już w chwili wpisania go do rejestru gatunków inwazyjnych mowa jest o „posiadaczu” zarówno względem zwierzęcia domowego, jak i przeznaczanego na użytek komercyjny – nie o jego właścicielu. Zgodnie jednak z definicją zawartą w u.o.z.⁵¹ przez „zwierzę domowe” rozumie się zwierzęta tradycyjnie przebywające wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza. Definicja nie zawiera słowa „właściciel”, mimo iż w ustawie wielokrotnie go użyto. Oczywiście z samej natury tego opracowania nie ma w nim mowy o zwierzętach „tradycyjnie przebywających z człowiekiem”. Pomimo to wskazać należy,

⁴⁸ Wyrok SA w Łodzi z dnia 9 grudnia 2015 r., I ACa 818/15, Lex nr 1971142.

⁴⁹ Art. 64 ust. 4 pkt 2 u.o.p.

⁵⁰ Art. 8 ust. 14 u.o.g.o.

⁵¹ Art. 4 pkt 17 u.o.z.

że u.o.g.o. także używa sformułowania „zwierzę domowe” odnośnie do okazu przetrzymywanego w charakterze niekomercyjnym. Wobec powyższego zasadne wydaje się przyjęcie, iż ustawodawca w istocie miał na myśli właściciela, jeżeli z okoliczności sprawy należy domniemywać, że faktyczna rola zwierzęcia sprowadza się do bycia „towarzyszem” dłużnika widniejącego jako posiadacz lub wnioskodawca zgodnie z przepisami przytoczonymi powyżej. Podobnie gdy zwierzę ma zostać użyte w celu komercyjnym, czynnikiem decydującym winna być klasyfikacja PKD⁵² działalności gospodarczej dłużnika, w ramach której cel ten będzie realizowany. Trudno bowiem zaprzeczyć, że zwierzę stanowi w istocie własność dłużnika wpisanego jako rejestrowy wnioskodawca, skoro prowadzi on działalność gospodarczą z zakresu „chowu i hodowli pozostałych zwierząt”, oznaczoną jako PKD 01.48.Z. Przypomnieć należy także, że podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami gatunków chronionych nie dotyczy obowiązek wpisu okazów do rejestru.

Zajęcie ruchomości wiąże się nieodzownie z ich dozorem. Zgodnie bowiem z art. 855 § 1 k.p.c. zajęte ruchomości komornik pozostawia pod dozorem osoby, u której je zajął. Osoba ta pełni obowiązki dozorczy⁵³. Jedynie z ważnych przyczyn komornik może, na każdym etapie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, nie wyłączając wierzyciela, choćby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Taką ważną przyczyną może być odmowa przyjęcia dozoru przez dłużnika⁵⁴, obawa udaremnienia lub utrudnienia przez niego egzekucji, a także jego zachowania w innych postępowaniach egzekucyjnych⁵⁵. Stosowną przyczyną może być też brak zaplecza koniecznego do zapewnienia prawidłowego przechowania ruchomości⁵⁶.

⁵² Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2024 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz.U. z 2024 r., poz. 1936 ze zm.).

⁵³ M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia...*, op. cit., rozdz. 2.1.2.: „Jako regułę (od której odstępstwa będą stosowane wyjątkowo) należy przyjąć pozostawienie zwierzęcia u osoby, u której dokonano jego zajęcia. Przemawia za tym w szczególności natura zajętego dobra”.

⁵⁴ Tak też: A. Adamczuk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022, art. 855.

⁵⁵ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, Warszawa 2025, art. 855.

⁵⁶ Zob. J. Wiśniewski, D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, art. 855.

– w omawianej kwestii przesłankę doprecyzować należy jako odpowiednie warunki przetrzymywania i właściwą opiekę⁵⁷. Podkreślenia wymaga, że przetrzymywanie zwierząt niebezpiecznych i zaliczanych do inwazyjnych wiąże się ze specjalnymi rygorami nałożonymi na ich posiadacza w postaci posiadania pomieszczeń przystosowanych do bytności takich zwierząt oraz zapobieżenia wydostania się ich na wolność⁵⁸. Należy również przyjąć, że skoro istnieje możliwość odmowy przyjęcia dozoru, to *a contrario* dozorca musi wyrazić zgodę na pełnienie tej funkcji⁵⁹. Zatem jeśli dłużnik jest nieobecny, istnieje możliwość powierzenia dozoru innej osobie, w szczególności pełniącej faktyczne władztwo nad rzeczą, która zgodę taką wyrazi. Wobec dodatkowych obostrzeń związanych z przetrzymywaniem omawianych gatunków zwierząt powierzenie dozoru osobie innej niż dłużnik może okazać się w praktyce problematyczne⁶⁰. Po pierwsze, jeżeli dozór nie jest powierzany podmiotowi, o którym mowa w art. 64 ust. 2 u.o.p., konieczne będzie pisemne zawiadomienie rejestru prowadzonego przez starostę o wejściu w posiadanie zwierzęcia. Zawiadomienie musi nastąpić nie później niż czternaście dni od dnia objęcia zwierzęcia w posiadanie⁶¹, pod rygorem kary aresztu albo grzywny⁶². Ponadto w przypadku gatunków zwierząt niebezpiecznych i inwazyjnych dozorca winien dysponować omawianymi już zezwoleniami, gdyż są one konieczne do posiadania i przetrzymywania tych zwierząt⁶³. Ze względu jednak na konstrukcję przepisów w zakresie przetrzymywania zwierzęcia niebezpiecznego byłby on zobowiązany do wystąpienia o wydanie takiego zezwolenia *post facto* przyznania dozoru, natomiast mogłoby to okazać się zupełnie niemożliwe wobec zwierzęcia z gatunku inwazyjnego. Zgodnie bowiem z art. 73 ust. 5 pkt 1 u.o.p. wniosek o wydanie zezwolenia zawiera imię i nazwisko wnioskodawcy, które również widnieje na samym

⁵⁷ M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia...*, op. cit., rozdz. 2.1.2.

⁵⁸ Szczegółowe regulacje w tym zakresie zawierają § 3 i nast. r.g.n. oraz art. 8 ust. 3 rozporządzenia 1143/2014.

⁵⁹ Tak też: K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit.

⁶⁰ M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia...*, op. cit., rozdz. 2.1.2.: „Komornik szczególnie powinien mieć na uwadze sytuację, gdy zwierzę zostaje oddane pod dozór innej niż dłużnik osoby”.

⁶¹ Art. 64 ust. 5 u.o.p.

⁶² Art. 127 pkt 3 u.o.p.

⁶³ Art. 73 ust. 1 pkt 1 u.o.p., art. 11 ust. 2 i art. 12 ust. 1 u.o.g.o.

zezwoleń. Nie ma zatem gwarancji, że dozorca posiadałby wszelkie niezbędne kwalifikacje i zaplecze, aby pełnić tę funkcję. Komornik nie jest organem uprawnionym, aby te fakty stwierdzić – właściwy jest tutaj regionalny dyrektor ochrony środowiska⁶⁴. Natomiast zezwolenie na przetrzymywanie zwierzęcia należącego do gatunku inwazyjnego może nastąpić jedynie wtedy, gdy zwierzę to było już przetrzymywane w celach niekomercyjnych w chwili wpisu na listę gatunków inwazyjnych i praktycznie nie jest możliwe wydanie takiego zezwolenia nieprofesjonalnemu podmiotowi prywatnemu⁶⁵ po tym fakcie. Przetrzymywanie z kolei, we wskazanym wyżej momencie, takiego zwierzęcia w celach komercyjnych nie wymaga dodatkowego zezwolenia, ale możliwe jest jedynie uśmiercenie zwierzęcia albo sprzedaż go podmiotom, które zezwolenie już posiadają⁶⁶. W takim przypadku zatem konieczne byłoby uzyskanie przez dozorcę zezwolenia na zasadach ogólnych⁶⁷, co jest wysoce nieprawdopodobne. Realnie więc, jeżeli z jakichkolwiek przyczyn dozór nie zostanie powierzony dłużnikowi, należy oddać go podmiotowi profesjonalnemu⁶⁸. Podmiot taki już w chwili przyznania dozoru dysponuje odpowiednim zapleczem, by uzyskać zezwolenia lub jest zwolniony z potrzeby ich posiadania⁶⁹. Bez wątplenia podmiotami odpowiednimi będą Centralny Azyl dla Zwierząt oraz azyle dla zwierząt. Centralny Azyl dla Zwierząt, mieszczący się w Warszawie, jest instytucją powołaną m.in. do czasowego przetrzymywania okazów inwazyjnych gatunków obcych, gatunków CITES⁷⁰, gatunków niebezpiecznych i gatunków chronionych, przekazanych przez organy administracji publicznej, organy celne, organy Policji i inne jednostki, po uzyskaniu zgody Dyrektora Centralnego Azylu⁷¹. Ze względu na

⁶⁴ Art. 73 ust. 7 u.o.p.

⁶⁵ Tutaj interpretowanemu, jako nieposiadającemu dostępu do obiektu izolowanego, zapewniającego warunki uniemożliwiające rozmnażanie się, ucieczkę lub rozprzestrzenianie się okazów – zgodnie z art. 8 ust. 7 u.o.g.o.

⁶⁶ Zgodnie z art. 12 ust. 1 i 4 u.o.g.o.

⁶⁷ Zob. przypis 36.

⁶⁸ § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 2016 r. w sprawie oddawania zajętych ruchomości do depozytu sądowego albo na przechowanie właściwym instytucjom (Dz.U. z 2016 r., poz. 1326).

⁶⁹ Art. 73 ust. 2 u.o.p.

⁷⁰ Zob. art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o Centralnym Azylu dla Zwierząt (Dz.U. z 2022 r., poz. 2375 ze zm.); dalej: u.c.a.z.

⁷¹ Art. 3 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 1 i 2 u.c.a.z.

położenie azylu transport zwierzęcia może nie być rozwiązaniem optymalnym, czy nawet ekonomicznie uzasadnionym, stąd też Centralny Azyl może delegować swoje zadania innym instytucjom na podstawie porozumień lub umów⁷², np. innym azylom dla zwierząt. Azyl dla zwierząt to ośrodek, w którym przetrzymuje się żywe zwierzęta gatunków obcych, gatunków podlegających ochronie na podstawie przepisów rozporządzenia 338/97 oraz gatunków niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi⁷³. Zapewnia on warunki utrzymywania zgodne z biologią danego gatunku zwierząt i ich stanem fizjologicznym, zapewniające swobodę ruchu i wypoczynek w czasie zgodnym z aktywnością życiową tych zwierząt oraz ma obowiązek przyjmować okazy zwierząt w szczególności te zatrzymane przez właściwe organy⁷⁴. W przypadku zwierząt egzotycznych i niebezpiecznych istnieje także możliwość powierzenia dozoru uprawnionym podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami gatunków chronionych, które mogłyby również pośredniczyć w ewentualnej sprzedaży okazów. Wszystkie powyższe instytucje dysponują odpowiednią infrastrukturą oraz wykwalifikowanym personelem, który zapewni bezpieczeństwo i warunki adekwatne dla danego okazu.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że transport zwierząt podlega ścisłym regulacjom⁷⁵, które nakładają pewne obostrzenia. Rozporządzenie 1/2005 wskazuje jednak, że nie stosuje się go do transportu zwierząt niemającego związku z działalnością gospodarczą⁷⁶. Jako że ustawa o komornikach sądowych⁷⁷ wskazuje wprost, iż komornik nie może prowadzić działalności gospodarczej⁷⁸, przyjąć należy, że nie obowiązuje ona w przypadku transportu

⁷² Art. 4a w zw. z art. 5 pkt 4 u.c.a.z.

⁷³ Art. 5 pkt 1e u.o.p.; M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia...*, op. cit., rozdz. 2.1.2.: „Jeżeli zaś w toku egzekucji zaistnieje konieczność transportu zwierzęcia, powinny być przestrzegane obowiązujące w tym zakresie przepisy”.

⁷⁴ Art. 76a ust. 7 pkt 1 oraz art. 76b ust. 1 pkt 1 u.o.p.

⁷⁵ Rozporządzenie Rady Wspólnoty Europejskiej nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz.U.U-E.L.2005.3.1); dalej: rozporządzenie 1/2005.

⁷⁶ Art. 1 ust. 5 rozporządzenia 1/2005.

⁷⁷ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.); dalej: u.k.s.

⁷⁸ Art. 33 ust. 2 u.k.s.

odbywającego się w ramach prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Nie oznacza to oczywiście, że organ egzekucyjny został zwolniony z zapewnienia odpowiednich warunków transportu w zakresie technicznym i bezpieczeństwa; oznacza jedynie, iż nie obowiązują tutaj normy w zakresie szczegółowej dokumentacji transportu i zezwoleń⁷⁹. Niemniej wydaje się właściwe zapewnienie obecności lekarza weterynarii jako osoby kwalifikowanej do orzekania w zakresie dobrostanu zwierzęcia.

Problematyczna może się okazać wycena okazu, głównie ze względu na ograniczoną dostępność rynkową omawianych zwierząt. Ustawa nakłada obowiązek dokonania oszacowania przez biegłego, jeżeli w ocenie organu egzekucyjnego wartość ruchomości przekracza dwadzieścia pięć tysięcy złotych, gdy komornik nie podejmuje się dokonania wyceny osobiście albo strony wniosą zastrzeżenia do wyceny dokonanej przez organ egzekucyjny⁸⁰. Wobec nietypowości przedmiotu wyceny ocena komornika, nawet mocno szacunkowa, może być utrudniona. Niemniej bezspeczne jest, że oszacowanie musi być dokonane przez biegłego, gdy nie czyni tego organ egzekucyjny. Ustawa nie nakłada żadnych specjalnych ograniczeń i obowiązków w zakresie wyboru biegłego, natomiast uregulowano klasyfikację dziedzin⁸¹. Warto zatem skorzystać z usług biegłego z zakresu nauk medycznych: weterynaria, łowiectwo lub ochrona środowiska. Wskazać również należy, że rzeczoznawcy wyznaczeni z listy powiatowego lekarza weterynarii⁸² nie są biegłymi zgodnie z k.p.c., jeżeli nie są wpisani na listę biegłych sądowych prowadzoną przez właściwy sąd okręgowy.

Kolejnym krokiem w egzekucji z ruchomości jest ich sprzedaż. Podstawowym trybem zbycia w postępowaniu egzekucyjnym jest licytacja, chyba że zastosowanie znajdą przepisy szczególne⁸³. Przepisy szczegółowe przewidują odmienne tryby, gdy przedmiotem egzekucji są:

⁷⁹ Art. 4 i nast. rozporządzenia 1/2005.

⁸⁰ Art. 853 § 4 k.p.c.

⁸¹ § 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. z 2005 r. Nr 15, poz. 133); zob. komunikat z dnia 19 października 1994 r. w sprawie wykazu biegłych sądowych (Dz.Urz.MS.1994.5.30) w zakresie sporadycznie lub rzadko występujących specjalności.

⁸² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie rzeczoznawców wyznaczonych przez powiatowego lekarza weterynarii do przeprowadzenia szacowania (Dz.U. z 2009 r. Nr 142, poz. 1161).

⁸³ Art. 867 § 1 k.p.c.

- ruchomości nieużywane, stanowiące przedmiot obrotu handlowego⁸⁴;
- ruchomości ulegające łatwo zepsuciu albo sprawowanie nad nimi dozoru lub ich przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty⁸⁵;
- inwentarz żywy, a dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór⁸⁶;
- ruchomości, których sprzedaż wymaga zezwolenia⁸⁷.

Wbrew pozorom pierwszy przypadek może mieć zastosowanie przy obrocie organizmami żywymi. Przyjmuje się bowiem, że rzecz nieużywana to nie tylko przypadki dosłownego rozumienia pojęcia „nieużywania”, ale także surowce i zwierzęta stanowiące przedmiot obrotu handlowego⁸⁸. Warunkiem możliwości zastosowania jest tutaj wniosek strony, jednak organ egzekucyjny nie jest tym wnioskiem związany. Wskazany tryb ma charakter fakultatywny, uzależniony od decyzji komornika, o czym świadczy użyte przez ustawodawcę słowo „może”⁸⁹. Sprzedaż następuje po udokumentowanych cenach hurtowych (co może być niemożliwe z przyczyn, które zostały omówione wcześniej), a gdy takie ceny nie zostaną udokumentowane, po cenach o 25% niższych od wartości szacunkowej ruchomości. Wyboru przedsiębiorcy dokonuje komornik⁹⁰, jednak ustalenie charakteru działalności gospodarczej przedsiębiorcy „nie powinno się opierać wyłącznie na oznaczeniu PKD działalności prowadzonej przez przedsiębiorcę, ale powinno mieć charakter obiektywny, rzeczywisty i aktualny, dokonany na podstawie analizy okoliczności faktycznych”⁹¹. Komornik powinien ustalić z przedsiębiorcą wszelkie warunki sprzedaży z wyprzedzeniem oraz umożliwić oględziny okazu, a wszelkie powyższe okoliczności organ egzekucyjny winien wciągnąć do sporządzanego protokołu, w tym ewentualną odmowę kupna przez przedsiębiorcę⁹².

⁸⁴ Art. 865 § 1 k.p.c.

⁸⁵ Art. 864 § 2 pkt 1 k.p.c.

⁸⁶ Art. 864 § 2 pkt 2 k.p.c.

⁸⁷ Art. 866¹ k.p.c.

⁸⁸ E. Wengerek [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. M. Romańskiej, Warszawa 2009, s. 392; tak też: I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasía, Warszawa 2025, art. 865.

⁸⁹ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 865.

⁹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Świeczkowskiego, Warszawa 2025, art. 865.

⁹¹ A. Hrycaj, *Egzekucja z ruchomości*, Warszawa 2022, s. 138.

⁹² Z. Merchel [w:] *Egzekucyjna sprzedaż zajętych ruchomości po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego obowiązujących od 8 września 2016 r.* [w:] *Cechą sprawiedliwości jest nie*

Drugi i trzeci przypadek uregulowany jest w art. 864 § 2 k.p.c. Przypadek drugi traktuje (w zakresie istotnym dla niniejszego opracowania) o sytuacji, w której sprawowanie dozoru nad zajętymi okazami powodowałoby nadmierne koszty, a więc można przyjąć, że będzie to większość przypadków. Trzeci natomiast przypadek znajduje zastosowanie, gdy zajęto inwentarz żywy, a dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór. Zasadnicza różnica w ich zastosowaniu polega na tym, że o ile odstąpienie od procedury związanej ze sprzedażą zajętych ruchomości w przypadkach przewidzianych w art. 864 § 2 pkt 1 uzależnione jest od oceny komornika, o tyle odstąpienie od tej procedury w przypadku wskazanym w art. 864 § 2 pkt 2 zależy od zachowania się dłużnika⁹³. W doktrynie wskazuje się, że normy te są ze sobą niejako sprzężone, mianowicie odmowa przez dłużnika przyjęcia pod dozór zajętego inwentarza żywego nie powoduje automatycznie powstania uprawnienia komornika do sprzedaży inwentarza bezpośrednio po zajęciu. Komornik powinien rozważyć w pierwszej kolejności, jakie będą koszty oddania pod dozór inwentarza innej osobie. Dopiero nadmierność kosztów dozoru lub przechowywania (w okolicznościach konkretnej sprawy) uzasadnia sprzedaż zajętego inwentarza bezpośrednio po zajęciu⁹⁴. Warto podkreślić, że ocena, czy zaistniała nadmierność kosztów, należy do komornika⁹⁵ i winna być konfrontowana z wartością zajętego okazu i wysokością świadczenia podlegającego egzekucji⁹⁶, jak też z trudnością w znalezieniu podmiotu, który byłby skory objąć zwierzę dozorem⁹⁷. Niemniej należy przyjąć, iż najpewniej dozór nie będzie rozwiązaniem optymalnym z punktu widzenia ekonomii postępowania.

krzywdzić ludzi. *Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 166; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 865; *Kodeks...*, pod red. J. Świeczkowskiego, op. cit., art. 865.

⁹³ H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025, art. 864.

⁹⁴ M. Michalska-Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, art. 864; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

⁹⁵ Z. Merchel [w:] *Egzekucyjna sprzedaż...*, op. cit., s. 159.

⁹⁶ Tak też: M. Michalska-Marciniak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

⁹⁷ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864; przypomnieć należy także, że przyjęcie zwierzęcia przez azyl może być uzależnione od zgody dyrektora jednostki.

W doktrynie zaprezentowano także stanowisko odmienne. Jak twierdzi H. Pietrzkowski: „Jeśli dłużnik odmawia przejęcia dozoru nad zajęтым inwentarzem żywym, komornik nie może oddać inwentarza pod dozór innej osoby, lecz ma obowiązek niezwłocznie go sprzedać”⁹⁸. Stanowiska tego nie należy podzielić, gdyż dyspozycja normy mówi wprost, iż „sprzedaż zajętych ruchomości może nastąpić bezpośrednio po zajęciu”. Zastosowanie przez ustawodawcę słowa „może” wskazuje na jego fakultatywny charakter⁹⁹. Na marginesie można zaznaczyć, że do zastosowania omawianych przepisów nie jest wymagany wniosek żadnej ze stron¹⁰⁰.

Warto zastanowić się również nad pojęciem „inwentarz żywy”. Jest to zasadnicza przesłanka sprzedaży ruchomości bezpośrednio po zajęciu, w przypadku gdy dłużnik odmówił objęcia nad nimi dozoru. Powstaje zatem pytanie, czy zwierzę egzotyczne będzie mieściło się w pojęciu „żywego inwentarza”? Odpowiedź nie jest jednoznaczna. Jak wskazuje I. Wolwiak, nie ma definicji ustawowej „inwentarza żywego”¹⁰¹. A. Adamczuk twierdzi natomiast, że „inwentarz żywy” to zwierzęta gospodarcze, jak bydło, trzoda chlewna, konie, owce, drób¹⁰². Słownik języka polskiego definiuje „inwentarz żywy” jako zwierzęta hodowlane znajdujące się w gospodarstwie rolnym¹⁰³. Ostatnim aktem prawnym zawierającym prawną definicję „inwentarza żywego” było rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 6 października 1966 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania publicznej licytacji ruchomości oraz trybu postępowania przy przechowywaniu i sprzedaży egzekucyjnej niektórych rodzajów ruchomości¹⁰⁴, które zostało uchylone dnia 25 lipca 1990 r. Zgodnie z przywołanym aktem prawnym „inwentarz żywy” stanowią zwierzęta hodowlane i zwierzęta rzeźne. Zwierzętami hodowanymi w rozumieniu powołanego rozporządzenia są

⁹⁸ H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

⁹⁹ Zob.: K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit., uwagi do art. 865; wyrok SA w Warszawie z dnia 26 lipca 2006 r., I ACa 254/06, Lex nr 1642509.

¹⁰⁰ O. Marcewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. A. Jakubeckiego, Lex/el. 2019, art. 864; H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

¹⁰¹ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

¹⁰² A. Adamczuk [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864.

¹⁰³ Zob. [online:] <https://sjp.pwn.pl/slowniki/inwentarz%20%C5%Bcywy.html> (dostęp: 30.01.2026).

¹⁰⁴ Dz.U. z 1966 r. Nr 44, poz. 265, § 11 ust. 1 i 2.

m.in. zwierzęta gospodarskie zaliczone do zwierząt hodowlanych (przykłady to krowy mleczne i cielęta, lochy reprodukcyjne, owce i jagnięta oraz konie zdadne do pracy i żrebięta), natomiast zwierzęta rzeźne to zwierzęta gospodarskie niezaliczone do zwierząt hodowlanych – w dużym uproszczeniu. Niemniej trzeba wziąć pod uwagę, że ustawodawca zrezygnował finalnie z ustawowego uregulowania, czym jest „inwentarz żywy”, co należy rozpatrywać przez pryzmat racjonalności ustawodawcy i uznać, że było to działanie celowe. Celowość zastosowania przepisów dyktuje z kolei, by prymat przyznać poszanowaniu praw zwierząt stanowiących przedmiot postępowania egzekucyjnego, a co za tym idzie – przeprowadzenie czynności egzekucyjnych w sposób zapewniający jak najmniejszy stres po ich stronie, a zatem jak najszybciej¹⁰⁵. Reasumując, należy uznać, iż zwierzę niebędące zwierzęciem gospodarskim, hodowanym ani rzeźnym może być uznane za „inwentarz żywy” na potrzeby jego sprzedaży zgodnie z omawianym przepisem, jeżeli przemawiają za tym okoliczności faktyczne, ekonomia postępowania, a przede wszystkim dobro samego okazu.

Jak wskazuje S. Cieślak¹⁰⁶, sprzedaż na podstawie art. 864 § 2 k.p.c. należy uznać aktualnie za inny sposób sprzedaży rzeczy ruchomych niż sprzedaż z wolnej ręki. W pierwotnym brzmieniu art. 864¹ k.p.c. zakładał sprzedaż ruchomości niewymienionych w art. 864 § 2 k.p.c. Przyjąć należało zatem, że ruchomości objęte dyspozycją art. 864 § 2 k.p.c. nie podlegały sprzedaży z wolnej ręki niezależnie od okoliczności i tryb ten nie miał względem nich zastosowania. Nowelizacja art. 864¹ k.p.c.¹⁰⁷ przywróciła możliwość sprzedaży z wolnej ręki względem ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c., co wynika wprost z nowelizowanego przepisu. Sprzedaż z wolnej ręki zwierzęcia jest możliwa, jednak wymaga, aby dłużnik wyraził na to zgodę i określił minimalną cenę zbycia. Sprzedaż może nastąpić, jeżeli żaden z wierzycieli prowadzących egzekucję nie sprzeciwił się jej w ustawowym terminie.

¹⁰⁵ M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia...*, op. cit., rozdz. 2.1.2: „Biorąc pod uwagę przewidziane w niej (u.o.z.) reguły postępowania ze zwierzętami, w doktrynie zwraca się uwagę, że w toku postępowania egzekucyjnego należy zapewnić zwierzętom odpowiednie warunki przetrzymywania i właściwą opiekę”.

¹⁰⁶ S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, art. 864.

¹⁰⁷ Art. 261 u.k.s.

Zgoda dłużnika może być wyrażona w dowolnej formie (ustnie lub pisemnie), ustawa nie wprowadza żadnych ograniczeń co do wysokości minimalnej ceny zbycia, jaką może określić dłużnik; przyjąć jednak należy, że nie powinna ona być wyższa od ceny oszacowania¹⁰⁸.

Ostatni przypadek to sprzedaż za pośrednictwem przedsiębiorstwa albo przedsiębiorstwu¹⁰⁹. Ten rodzaj sprzedaży znajduje zastosowanie przy ruchomościach, których sprzedaż wymaga zezwolenia. Rzeczne przedsiębiorstwo musi oczywiście takim zezwoleniem dysponować. Cena ustalana jest według identycznych zasad jak przy sprzedaży ruchomości nieużywanych. Wskazać należy, że jedynie w tym trybie możliwa jest sprzedaż zwierzęcia należącego do gatunku inwazyjnego oraz gatunków bezpośrednio zagrożonych wyginięciem. Jak wskazuje K. Flaga-Gieruszyńska, przedsiębiorca, który posiada wymagane zezwolenie na sprzedaż określonych ruchomości, musi wyrazić zgodę na pośrednictwo w sprzedaży zajętych ruchomości, ponieważ rozwiązanie przeciwne byłoby sprzeczne z zasadą wolności gospodarczej, gwarantującej przedsiębiorcy, w ramach obowiązujących przepisów prawa, swobodę podejmowania decyzji gospodarczych¹¹⁰. Przedsiębiorca ten może również dokonać nabycia okazji we własnym imieniu, w ramach prowadzonej działalności. K. Flaga-Gieruszyńska podnosi ponadto, iż w przypadku gdy komornik nie znajdzie przedsiębiorcy, który podjąłby się tego zadania, należy zastosować art. 867 k.p.c. dotyczący licytacji publicznej¹¹¹. Jest to pogląd odważny, choć niepozbawiony wartości merytorycznej. Dyspozycja art. 866¹ k.p.c. zawiera kategoryczny nakaz względem organu egzekucyjnego w postaci zwrotu „sprzeda”, który nakłada nań obowiązek sprzedaży ruchomości jedynie przedsiębiorcy, który posiada zezwolenie umożliwiające jej dalsze zbycie albo sprzedaż temu przedsiębiorcy. Istotne jest, że zezwolenie to tyczy się sprzedaży, a nie nabycia ruchomości – zwłaszcza w omawianym przypadku, gdyż mowa tutaj o dwóch zupełnie różnych zezwoleniach. Zezwolenia, o którym traktuje

¹⁰⁸ M. Michalska-Marciniak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 864¹.

¹⁰⁹ Ibidem, art. 866¹: „Różnica polega na tym, że w pierwszym wypadku przedsiębiorstwo pełni jedynie rolę pośrednika w poszukiwaniu nabywcy, w drugim jest nabywcą ruchomości”.

¹¹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 866¹.

¹¹¹ Ibidem.

art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców¹¹², mają na celu umożliwienie wykonywania określonej działalności gospodarczej doznającej reglamentacji na podstawie osobnych przepisów. Jak wskazuje S. Cieślak, przez określenie „sprzedaż wymaga zezwolenia” należy rozumieć wszelkiego rodzaju prawne ograniczenia w zakresie obrotu ruchomościami, które są przewidziane w przepisach administracyjnych reglamentujących działalność gospodarczą¹¹³. Zezwolenia omawiane dotychczas nie mają takiego charakteru, gdyż dynamika jest tutaj odwrócona – zezwolenie wymagane jest *de facto* na nabycie ruchomości, a nie na sprzedaż. Celem zezwoleń z u.o.p., w połączeniu z tamtejszymi rejestrami, jest zapewnienie bezpieczeństwa okazów oraz legalności obrotu egzotycznymi gatunkami zwierząt¹¹⁴, a nie zapobieganiu wprowadzania ich do obrotu, czemu służą zezwolenia na przywóz tychże zwierząt¹¹⁵. Z tego względu zezwolenia wymaga przetrzymywanie zwierzęcia, wydawane samemu posiadaczowi, a nie zbycie tego zwierzęcia. Do takiej interpretacji skłania także art. 73 ust. 1 pkt 3 u.o.p., który zabrania sprzedaży podmiotom nieuprawnionym do posiadania takich zwierząt, *a contrario* zatem sprzedaż podmiotom uprawnionym jest dozwolona i nie wymaga dalszych zezwoleń po stronie sprzedającego. Nie jest więc wymagane zezwolenie na samą sprzedaż okazów omawianych zwierząt, a reglamentacja odbywa się poprzez zezwolenia na ich przywóz na teren Wspólnoty Europejskiej¹¹⁶ i przetrzymywanie. Niemniej przy sprzedaży w toku postępowania egzekucyjnego konieczne jest przekazanie nabywcy dokumentów potwierdzających legalność nabycia okazu, które winny zostać odebrane dłużnikowi¹¹⁷. Dokumentami takimi będą zezwolenia na import zwierzęcia do kraju, zezwolenia na schwytanie zwierzęcia w środowisku, dokumenty wydane przez powiatowego lekarza weterynarii potwierdzające urodzenie zwierzęcia w hodowli albo inne

¹¹² Dz.U. z 2018 r., poz. 646 ze zm.

¹¹³ S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, op. cit., art. 866¹.

¹¹⁴ Wyrok WSA w Lublinie z dnia 17 kwietnia 2018 r., II SA/Lu 1175/17, Lex nr 2494197.

¹¹⁵ Art. 20 i nast. rozporządzenia 865/2006 przewiduje jedynie zezwolenia na przywóz i wywóz okazów; podobnie art. 5 rozporządzenia 338/97.

¹¹⁶ Art. 4 ust. 1 i rozporządzenia 338/97.

¹¹⁷ Organ egzekucyjny może posłużyć się tutaj art. 814 k.p.c. lub art. 761 § 1 w zw. z art. 762 § 1 k.p.c.

dokumenty stwierdzające legalność pochodzenia zwierzęcia¹¹⁸. W przypadku zwierzęcia podlegającego obowiązkowi wpisu do podanych wyżej rejestrów możliwe jest także uzyskanie kopii wskazanych dokumentów bezpośrednio z rejestru, który winien nimi dysponować¹¹⁹. Naruszenie tych standardów będzie o tyle dolegliwe, że następca prawny poprzedniego posiadacza w przypadku nieotrzymania dokumentów potwierdzających posiadanie zwierzęcia nie będzie mógł dokonać skutecznie zgłoszenia do rejestru, bowiem jego wnioski zawsze będzie obciążony brakami formalnymi¹²⁰. Ponadto osobniki, które nie posiadają dokumentacji poświadczającej legalność ich pozyskania, nie mogą stanowić przedmiotu obrotu handlowego¹²¹. Zaniechanie obowiązku rejestrowego podlega odpowiedzialności karnej zgodnie z art. 127 pkt 3 u.o.p. Należy mieć także na względzie, że prowadząc działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami gatunków podlegających ochronie, istnieje obowiązek posiadania i przekazania nabywcy odpowiedniej dokumentacji stwierdzającej legalność pochodzenia zwierzęcia. Obowiązek ten obwarowany jest odpowiedzialnością karną z art. 131 pkt 1 u.o.p. Nie dotyczy on oczywiście komornika, jednak wskazuje wprost, że przedsiębiorca winien dysponować tymi dokumentami i udostępnić je organowi egzekucyjnemu na jego wezwanie. Ponadto należy wskazać, że przywóz na teren Wspólnoty oraz handel zwierzętami wymienionymi w załączniku A rozporządzenia 338/97 podlega daleko idącym ograniczeniom i jest co do zasady zabroniony¹²². Dopuszczalność handlu możliwa jest na podstawie świadectwa potwierdzającego legalność pozyskania okazu i dopuszczenia go do obrotu handlowego, co normuje art. 48 ust. 1 rozporządzenia 865/2006, i wyklucza ich sprzedaż podmiotom innym niż placówki naukowe i badawcze, ogrody zoologiczne, czy hodowcy mający zapewnić przetrwanie gatunku. W każdym razie okaz nie może być przeznaczony do wykorzystania do celów głównie handlowych. Podkreślenia

¹¹⁸ Art. 64 ust. 4 pkt 11 u.o.p.

¹¹⁹ Art. 64 ust. 6 u.o.p. (potwierdzenie urodzenia zwierzęcia w hodowli można także uzyskać bezpośrednio od właściwego powiatowego lekarza weterynarii).

¹²⁰ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 20 września 2023 r., II SA/Gl 535/23, Lex nr 3616928.

¹²¹ Art. 8 ust. 3 i 5 rozporządzenia 338/97.

¹²² Zob. art. 8 ust. 3 rozporządzenia 338/97, także art. 8 ust. 6 rozporządzenia 338/97.

wymaga, że zbycie zwierzęcia niebezpiecznego może nastąpić jedynie na rzecz podmiotu uprawnionego, a więc posiadającego zezwolenie na przetrzymywanie takiego zwierzęcia już w chwili nabycia¹²³.

Podobne ograniczenia obowiązują przy sprzedaży gatunków inwazyjnych. Jako zwierzęta niosące ze sobą ryzyko dla stabilności rodzimego ekosystemu, ich zbycie musi odbywać się na rzecz podmiotów ściśle określonych w ustawie – już w trybie art. 866¹ k.p.c. W tym bowiem przypadku zezwolenie na przetrzymywanie zwierzęcia jest ściśle powiązane z uzyskaniem zezwolenia na prowadzenie działalności, która polega na uniemożliwieniu w skuteczny sposób rozmnażania się, ucieczki lub rozprzestrzeniania okazów. *Per analogiam* należy zastosować tutaj art. 12 ust. 1 pkt 1 u.o.g.o, który wskazuje podmioty władne do nabycia tych okazów, tj. prowadzące badania naukowe, prowadzące ochronę składników różnorodności biologicznej poza ich naturalnymi siedliskami albo wykorzystujące gatunki inwazyjne do celów medycznych, jeżeli podmioty te posiadają stosowne zezwolenia. W przypadku zwierzęcia domowego należy mieć jednak na uwadze, że zbycie takie nie może odbywać się z naruszeniem prawa tego zwierzęcia do życia w sytuacji, gdy zwierzę jest w pełni oswojone i nie zna zwyczajów ani codziennych nawyków swoich pobratymców, co jest skazaniem go na walkę o przetrwanie w stadzie, a być może na rychłą śmierć. To samo czeka je w placówce naukowej¹²⁴.

Jak wspomniano, przedmiotem obrotu handlowego mogą być jedynie zwierzęta pozyskane legalnie. W przypadku gdy dłużnik nie będzie w stanie przedstawić odpowiednich dokumentów poświadczających objęcie posiadania zgodnie z obowiązującymi przepisami, organ egzekucyjny winien zawiadomić odpowiednie organy ścigania o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 127a ust. 1, art. 128 *in abstracto*, art. 128a ust. 1 lub art. 131 pkt 14 u.o.p. Wobec natury opisywanych gatunków prawdopodobne jest orzeczenie przypadku okazów zgodnie z art. 129 pkt 1 u.o.p., co wyklucza ich sprzedaż w toku postępowania egzekucyjnego.

¹²³ Art. 73 ust. 1 pkt 3 u.o.p.

¹²⁴ Wyrok NSA z dnia 12 marca 2019 r., II OSK 1066/17, Lex nr 2657280.

Na zakończenie warto także wspomnieć, że za zwierzę niebezpieczne, którego hodowla wymaga zezwolenia, uważa się niektóre rasy psów¹²⁵. Prowadzenie takiej hodowli, czy nawet samo posiadanie psa danej rasy, wiąże się z uzyskaniem zezwolenia wydanego przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta właściwego ze względu na planowane miejsce prowadzenia hodowli lub utrzymywania psa na wniosek osoby zamierzającej prowadzić taką hodowlę lub utrzymywać takiego psa¹²⁶. Sprzedaż takiego zwierzęcia nie będzie musiała odbywać się w trybie art. 866¹ k.p.c., ale nabywca będzie zobowiązany do uzyskania nań zezwolenia. Wymóg uzyskania zezwoleń na prowadzenie hodowli i utrzymywanie psa rasy uznawanej za agresywną nie dotyczy zwierząt będących mieszańcami tych ras¹²⁷. Wskazać też należy, że zakazy, o których mowa w art. 10a ust. 1 u.o.z., nie obowiązują organu egzekucyjnego. Jak wskazuje G. Lubeńczuk¹²⁸, ich *ratio legis* stanowi przeciwdziałanie bezdomności zwierząt i cierpienia będącego następstwem funkcjonowania nielegalnych hodowli.

STRESZCZENIE **Egzekucja sądowa z egzotycznych i niebezpiecznych zwierząt**

W opracowaniu omówiono zagadnienie sprzedaży w toku egzekucji sądowej zwierząt uważanych za egzotyczne, podlegających ochronie gatunkowej, niebezpiecznych i zaliczanych do gatunków inwazyjnych. Podjęto temat identyfikacji okazów, ograniczeń w ich obrocie pod postacią zezwoleń i rejestrów, a także przebieg samej egzekucji i środków zastosowanych w jej toku. W szczególności omówiono kwestię dozoru i dopuszczalności poszczególnych trybów sprzedaży. Celem opracowania było wskazanie poprawnego trybu przeprowadzenia egzekucji, której przedmiot stanowią wskazane zwierzęta.

Słowa kluczowe: egzekucja sądowa, egzekucja z ruchomości, zajęcie, prawa zwierząt, zwierzęta niebezpieczne, zwierzęta egzotyczne

¹²⁵ Zob. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 kwietnia 2003 r. w sprawie wykazu ras psów uznawanych za agresywne (Dz.U. z 2003 r. Nr 77, poz. 687).

¹²⁶ Art. 10 ust. 1 u.o.z.

¹²⁷ G. Lubeńczuk [w:] *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, pod red. E. Kruka, Warszawa 2024, art. 10; tak też: K. Kuszlewicz, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 10.

¹²⁸ G. Lubeńczuk [w:] *Ustawa...*, op. cit., art. 10a i 10b.

ABSTRACT Judicial Enforcement Against Exotic and Dangerous Animals

dr Michał Dubiel, Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Economics,
Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz; ORCID: 0000-0003-1343-7028

The study addresses the issue of the sale, in the course of judicial enforcement proceedings, of animals regarded as exotic, subject to species protection, dangerous, or classified as invasive species. It examines the identification of specimens, restrictions on their trade in the form of permits and registration requirements, as well as the course of the enforcement proceedings themselves and the measures applied therein. Particular attention is devoted to issues of custody (supervision) and the admissibility of specific modes of sale. The purpose of the study is to indicate the proper procedure for conducting enforcement where such animals constitute the subject matter thereof.

Keywords: *judicial enforcement, enforcement against movable property, attachment, animal rights, dangerous animals, exotic animals*

Bibliografia/References

- Adamczuk A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022.
- Cieślak S. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024.
- Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, Warszawa 2025.
- Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Świeczkowskiego, Warszawa 2025.
- Gaunitz C., *Ancient genomes revisit the ancestry of domestic and Przewalski's horses*, Science 2018, nr 2.
- Goettel M., *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Lex/el. 2013.
- Gruszecki K., *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Hrycaj A., *Egzekucja z ruchomości*, Warszawa 2022.
- Kuszelewicz K., *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Lubeńczuk G. [w:] *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, pod red. E. Kruka, Warszawa 2024.
- Marcewicz O. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. A. Jakubeckiego, Lex/el. 2019.
- Merchel Z. [w:] *Egzekucyjna sprzedaż zajętych ruchomości po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego obowiązujących od 8 września 2016 r. [w:] Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017.

Pietrzkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025.

Plis K., Stojak J., *Proces domestykacji psa: próba rozwikłania zagadki udomowienia*, Kosmos 2019, t. 68, nr 1.

Wengerek E. [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. M. Romańskiej, Warszawa 2009.

Wiśniewski J., Zawistowski D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Wolwiak I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olas, Warszawa 2025.

Opłaty egzekucyjne w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy o kosztach komorniczych

1. Wprowadzenie

Egzekucja sądowa stanowi finalne ogniwo w systemie ochrony prawnej, w którym następuje urzeczywistnienie treści tytułów wykonawczych. Od jej sprawności i efektywności zależy realność konstytucyjnego prawa do sądu, rozumianego nie tylko jako prawo do uzyskania orzeczenia, lecz także do jego skutecznego wykonania. Skuteczność egzekucji nie jest jednak determinowana wyłącznie przez regulacje proceduralne, lecz w znacznym stopniu pozostaje uzależniona od stabilnego i racjonalnie ukształtowanego systemu jej finansowania.

W polskim porządku prawnym kancelarie komornicze funkcjonują w modelu samofinansującym się, o charakterze *quasi*-prywatnym. Komornicy są wprawdzie funkcjonariuszami publicznymi działającymi przy sądach rejonowych, jednak koszty działalności egzekucyjnej – poza wyjątkami wyraźnie wskazanymi w ustawie – nie są pokrywane z budżetu państwa. Podstawowym źródłem utrzymania kancelarii komorniczych są zatem opłaty egzekucyjne,

których wysokość i struktura mają zasadnicze znaczenie dla płynności finansowej kancelarii, a pośrednio również dla sprawności całego systemu egzekucji sądowej¹. Opłaty egzekucyjne stanowią dochód budżetu Państwa, a komornikowi sądowemu za pełnioną służbę przysługuje wynagrodzenie prowizyjne proporcjonalne do wysokości uzyskanych opłat egzekucyjnych. Mechanizm świadczonej przez Państwo pomocy odbywa się cudzym kosztem, w tym wypadku niejako kosztem komorników sądowych².

Utrzymująca się niska skuteczność egzekucji komorniczej nadaje szczególne znaczenie regulacjom dotyczącym kosztów postępowania egzekucyjnego w razie jego umorzenia. Dane statystyczne publikowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości wskazują, że skuteczność egzekucji sądowej – rozumiana jako relacja liczby spraw zakończonych skutecznie do ogółu prowadzonych postępowań – wyniosła w 2023 r. około 24,59%. Zbliżony wynik prezentuje Krajowa Rada Komornicza, która przy zastosowaniu odmiennej metodologii obliczeń określa ten wskaźnik na poziomie około 26,27%³. Oznacza to, że w większości spraw egzekucyjnych postępowanie nie prowadzi do skutecznego zaspokojenia wierzyciela.

Zjawisko to ma charakter trwały i potwierdzone jest również przez dane z lat wcześniejszych. W 2018 r. skuteczność egzekucji komorniczej kształtowała się na poziomie około 15,75%, natomiast w 2019 r. wzrosła do około 23,6%⁴. Pomimo zauważalnej poprawy dane te nadal wskazują na strukturalną dominację postępowań zakończonych bezskutecznie. W konsekwencji umorzenie postępowania egzekucyjnego, najczęściej z powodu braku majątku dłużnika, nie stanowi incydentalnego zakończenia sprawy, lecz typowy sposób jej finalizacji.

¹ Więcej na ten temat zob. M. Kalinowski, *System finansowania egzekucji sądowej w Polsce* [w:] *Aktualne problemy egzekucji sądowej w Polsce i na Ukrainie*, pod red. S. Fursy, A. Marciniaka, Sopot 2021, s. 55–72.

² T. Zembrzusi, *Sądowe obniżenie opłaty egzekucyjnej – nowa czy stara instytucja?* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022, s. 139–156.

³ Ministerstwo Sprawiedliwości, Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości, dane za 2023 r.; por. także: Krajowa Rada Komornicza, Raport o działalności komorników sądowych w 2023 r. utm_source=chatgpt.com (dostęp: 21.04.2026).

⁴ Ministerstwo Sprawiedliwości, Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości, dane za lata 2018–2019 [online:] https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sukces-reformy-komorniczej-minister-kaleta-standardy-znaczaco-sie-podwyzszyly-poprawily-sie-wyniki-egzekucji?utm_source=chatgpt.com (dostęp: 21.04.2026).

W tych realiach konstrukcja opłat należnych w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z uwagi na bezskuteczną egzekucję nabiera znaczenia systemowego. Od przyjętych w tym zakresie rozwiązań normatywnych zależy bowiem nie tylko alokacja kosztów pomiędzy uczestników postępowania, lecz także zachowanie równowagi finansowej organów egzekucyjnych w warunkach masowej niewypłacalności dłużników. Zastąpienie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁵ ustawą z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych⁶ oraz ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁷ spowodowało istotne zmiany w regulacjach dotyczących zagadnień związanych z opłatami egzekucyjnymi⁸. Kluczową rolę odgrywa w tym kontekście regulacja art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, wprowadzająca instytucję tzw. opłaty końcowej, pobieranej od wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k.

Wprowadzenie opłaty końcowej stanowiło istotne *novum* legislacyjne i wyraz odejścia od modelu ukształtowanego na gruncie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, w którym koszty postępowań bezskutecznych były w całości kompensowane wpływami z egzekucji skutecznych. Przepisy ustawy o kosztach komorniczych, co do zasady, znajdują zastosowanie do postępowań egzekucyjnych wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. Należy jednak podkreślić, że na mocy art. 51 u.k.k. zakres temporalny opłaty końcowej przewidzianej w art. 29 ust. 4 u.k.k. nie został ograniczony wyłącznie do spraw wszczętych po wejściu w życie tej ustawy. Opłata ta znajduje bowiem zastosowanie również w postępowaniach egzekucyjnych wszczętych przed dniem 31 grudnia 2018 r., jeżeli ich zakończenie następuje już w czasie obowiązywania nowej regulacji. W konsekwencji opłata końcowa ustalana jest w sprawach o świadczenia pieniężne niezależnie od daty wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

⁵ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309; dalej: u.k.s.e.

⁶ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2363; dalej: u.k.k.

⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121.

⁸ J. Nowak, *Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat de lege ferenda*, PPE 2020, nr 8, s. 12.

Zgodnie z art. 29 ust. 4 u.k.k. opłata końcowa została określona w stałej wysokości 150 zł, przy czym ustawodawca przewidział mechanizm jej redukcji. Opłata ta ulega bowiem zmniejszeniu o sumę opłat egzekucyjnych uprzednio ściągniętych i obciążających dłużnika, co oznacza, że jej funkcja kompensacyjna aktualizuje się wyłącznie w zakresie, w jakim koszty postępowania nie zostały pokryte z innych tytułów. Rozwiązanie to potwierdza pomocniczy charakter opłaty końcowej wobec opłat egzekucyjnych pobieranych w toku postępowania.

Zgodnie z art. 29 ust. 4 u.k.k., w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wnioski wierzyciela lub przesłanka określona w art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., od wierzyciela pobiera się opłatę w stałej wysokości 150 zł. Choć w praktyce opłata ta najczęściej wiąże się z bezskutecznością egzekucji, obejmuje ona również inne podstawy umorzenia, takie jak brak zdolności egzekucyjnej tytułu wykonawczego, czy śmierć dłużnika bez następstwa prawnego, które także generują koszty postępowania egzekucyjnego.

Znaczenie art. 29 ust. 4 u.k.k. nie może być jednak analizowane w oderwaniu od ust. 5 tego przepisu, w którym ustawodawca przewidział szeroki katalog zwolnień podmiotowych z obowiązku uiszczenia opłaty końcowej, ani od art. 30 u.k.k., statuującego opłatę stosunkową w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Rozbudowany katalog zwolnień, brak mechanizmu waloryzacji wysokości opłaty końcowej oraz niejednolita praktyka stosowania przepisów dotyczących alokacji kosztów postępowania prowadzą do powstania wątpliwości co do rzeczywistej zdolności obowiązującego modelu opłat do realizacji jego funkcji fiskalnej i stabilizacyjnej.

Tezę niniejszego opracowania jest twierdzenie, że przy utrzymującej się niskiej skuteczności egzekucji komorniczej oraz dominującym charakterze umorzeń postępowań egzekucyjnych obecny model opłat, oparty na opłacie końcowej z art. 29 ust. 4 u.k.k. i licznych wyjątkach od jej pobierania, nie zapewnia pełnej stabilności finansowej systemu egzekucji sądowej. Celem opracowania jest analiza wybranych zagadnień związanych z pobieraniem opłaty końcowej oraz wyjątkami od jej stosowania, ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcji fiskalnej, znaczenia systemowego oraz konsekwencji

praktycznych dla funkcjonowania kancelarii komorniczych i uczestników postępowania egzekucyjnego.

Dla oceny zasadności i skuteczności obowiązujących rozwiązań niezbędne jest w pierwszej kolejności odtworzenie założeń, na których opierał się wcześniejszy model finansowania egzekucji sądowej. Zrozumienie *ratio legis* art. 29 ust. 4 u.k.k. wymaga bowiem uwzględnienia ewolucji regulacji dotyczących opłat egzekucyjnych oraz zmiany podejścia ustawodawcy do rozkładu ryzyka finansowego między wierzyciela, dłużnika i organ egzekucyjny. W tym celu dalsza część opracowania zostanie poświęcona analizie modelu ukształtowanego na gruncie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji oraz przyczynom jego rewizji w 2018 r. Analiza art. 29 ust. 4 u.k.k. wymaga bowiem uwzględnienia wcześniejszego rozkładu ryzyka finansowego między uczestników postępowania egzekucyjnego a organ egzekucyjny, a także mechanizmów kompensowania kosztów postępowań bezskutecznych przyjętych na gruncie poprzedniego stanu prawnego. Dopiero na tym tle możliwe jest właściwe uchwycenie istoty zmiany dokonanej przez ustawodawcę oraz ocena, czy nowy model opłat rzeczywiście realizuje zakładane cele stabilizacyjne.

Z tego względu dalsze rozważania rozpoczynają się od rekonstrukcji założeń modelu finansowania egzekucji sądowej ukształtowanego na gruncie u.k.s.e., w szczególności w zakresie zasad ponoszenia kosztów postępowań umarzanych z powodu bezskuteczności egzekucji.

2. Od modelu z 1997 r. do regulacji z 2018 r.

– rekonstrukcja założeń finansowania egzekucji

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji ustanowiła model finansowania egzekucji sądowej, w którym zasadnicze ryzyko ekonomiczne prowadzenia kancelarii komorniczej zostało przerzucone na komornika jako organ egzekucyjny. Konstrukcja ta opierała się na założeniu, że działalność egzekucyjna – mimo jej publicznoprawnego charakteru – posiada istotny komponent *quasi*-rynkowy, a zatem wiąże się z koniecznością akceptacji ryzyka gospodarczego.

Wyrazem tego założenia był art. 49 ust. 5 u.k.s.e., zgodnie z którym w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wnioski wierzyciela albo jego bezczynność, komornik nie pobierał opłaty od niewyegzekwowanej części świadczenia. W konsekwencji postępowania bezskuteczne – dominujące w praktyce egzekucyjnej – nie generowały po stronie organu egzekucyjnego żadnego wynagrodzenia. Ustawodawca zakładał, że koszty takich spraw zostaną skompensowane wpływami uzyskiwanymi z egzekucji skutecznych.

Model ten, oparty na mechanizmie wewnętrznej kompensacji finansowej w ramach działalności kancelarii komorniczej, przez długi czas pozostawał akceptowany jako immanentny element konstrukcyjny systemu egzekucji sądowej. Przyjmowano bowiem, że koszty postępowań bezskutecznych mogą zostać zrównoważone wpływami uzyskiwanymi z egzekucji skutecznych. Z czasem jednak ujawniły się istotne mankamenty tego rozwiązania. W warunkach narastającej masowości egzekucji bezskutecznych mechanizm kompensacyjny przestał spełniać swoją funkcję, prowadząc do trwałego i systemowego obciążenia kancelarii komorniczych kosztami postępowań, które nie generowały żadnego przychodu.

Krytyka tak ukształtowanego modelu pojawiła się zarówno w piśmiennictwie⁹, jak i w utrwalonej linii orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 17 maja 2012 r.¹⁰ Trybunał wskazał, że konstrukcja opłat egzekucyjnych nie może prowadzić do przerzucenia na komornika nieograniczonego ryzyka ekonomicznego wykonywania zadań publicznych, gdyż narusza to zasadę proporcjonalności oraz zasadę sprawiedliwości społecznej wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. Podobne stanowisko zostało wyrażone w wyroku z dnia 26 czerwca 2013 r.¹¹, w którym podkreślono, że komornik, jako funkcjonariusz publiczny działający w ramach władztwa państwowego, nie może być traktowany jak podmiot ponoszący ryzyko typowe dla działalności *stricto* rynkowej.

⁹ E. Wajda-Fiema, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Komornicy sądowi wobec wyzwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, T. Szybalskiego, Sopot 2025, s. 93 i nast.

¹⁰ Wyrok TK z dnia 17 maja 2012 r., K 9/10, OTK-A 2012/5/52.

¹¹ Wyrok TK z dnia 26 czerwca 2013 r., SK 33/12, OTK-A 2013/5/63.

Trybunał akcentował również, że organ egzekucyjny nie posiada instrumentów pozwalających na realny wpływ na wypłacalność dłużnika ani na skuteczność prowadzonej egzekucji, a zatem obciążanie go wyłączną odpowiedzialnością ekonomiczną za brak rezultatów postępowania prowadzi do zachwiania konstytucyjnej równowagi między interesem publicznym a interesem jednostki wykonującej zadania Państwa¹².

Analogiczne wnioski formułowane są w doktrynie. Jak wskazuje M. Kalinowski, model finansowania egzekucji przyjęty na gruncie u.k.s.e. opierał się na „fikcyjnym założeniu trwałej zdolności kancelarii komorniczych do kompensowania kosztów masowej bezskuteczności egzekucji wpływami z nielicznych spraw skutecznych”¹³, co w warunkach strukturalnej niewypłacalności dłużników musiało prowadzić do jego erozji. T. Zembrzusi podnosi z kolei, że przerzucenie całego ryzyka ekonomicznego na komornika pozostawało w sprzeczności z publicznoprawnym charakterem jego statusu ustrojowego oraz z konstytucyjnymi standardami wykonywania władzy publicznej¹⁴.

Również A. Marciniak zauważa, że brak jakiegokolwiek minimalnego mechanizmu kompensacyjnego w sprawach bezskutecznych prowadził do sytuacji, w której komornik „finansował realizację konstytucyjnego prawa do sądu cudzym kosztem”, co w dłuższej perspektywie zagrażało stabilności całego systemu egzekucji sądowej¹⁵. Krytyczne stanowisko zajmuje także J. Studzińska, wskazując, że wcześniejszy model finansowania egzekucji był nie tylko ekonomicznie niewydolny, lecz również aksjologicznie niespójny z zasadą sprawiedliwego rozkładu ciężarów publicznych¹⁶.

Wskazane argumenty orzecznicze i doktrynalne stanowiły istotne tło aksjologiczne oraz normatywne dla reformy z 2018 r., w ramach której ustawodawca zdecydował się na odejście od modelu pełnej kompensacji wewnętrznej i wprowadzenie opłaty końcowej jako instrumentu częściowego rozłożenia

¹² Wyrok TK z dnia 4 listopada 2014 r., K 1/13, OTK-A 2014/10/102.

¹³ M. Kalinowski, *System finansowania...* [w:] *Aktualne problemy...*, op. cit., s. 55–72.

¹⁴ T. Zembrzusi, *Sądowe obniżenie opłaty...* [w:] *Koszty komornicze...*, op. cit., s. 139–156.

¹⁵ A. Marciniak, *Finansowanie działalności komorników sądowych a konstytucyjne standardy wykonywania władzy publicznej*, PiP 2015, nr 6, s. 32–45.

¹⁶ J. Studzińska, *Opłaty egzekucyjne w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2022, s. 107–123.

ryzyka finansowego postępowań bezskutecznych. Rewizja dotychczasowego modelu nastąpiła wraz z wejściem w życie w 2018 r. ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych. Nowe regulacje miały na celu przebudowę systemu finansowania egzekucji poprzez zwiększenie jego transparentności, przewidywalności oraz stabilności ekonomicznej kancelarii komorniczych. Kluczowym elementem tej reformy było wprowadzenie do ustawy o kosztach komorniczych art. 29 ust. 4, ustanawiającego stałą opłatę w wysokości 150 zł pobieraną od wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k.

Institucja ta, określana w literaturze przedmiotu mianem „opłaty końcowej”, stanowiła jakościowo nowe rozwiązanie w polskim systemie egzekucji sądowej. Jej *ratio legis* polegało na zapewnieniu komornikowi minimalnego przychodu z każdej prowadzonej sprawy, niezależnie od jej wyniku. Tym samym ustawodawca odstąpił od wcześniejszej zasady, zgodnie z którą postępowania bezskuteczne były finansowane wyłącznie z wpływów uzyskiwanych w sprawach zakończonych skutecznie.

W przeciwieństwie do mechanizmów obowiązujących na gruncie u.k.s.e., nowa regulacja nie przewiduje możliwości miarkowania opłaty końcowej przez sąd¹⁷. Opłata ma charakter sztywny i obligatoryjny, co świadczy o wyraźnej zmianie podejścia ustawodawcy do rozkładu ryzyka finansowego. Część tego ryzyka została przeniesiona na wierzyciela jako inicjatora postępowania egzekucyjnego, który – podejmując decyzję o wszczęciu egzekucji – powinien liczyć się z możliwością jej bezskuteczności.

Rozwiązanie to należy postrzegać jako realizację wielokrotnie formułowanego w doktrynie postulatu częściowego obciążenia wierzyciela kosztami postępowań bezskutecznych. Uzasadnieniem tej zmiany była nie tylko potrzeba zapewnienia ekonomicznej trwałości kancelarii komorniczych, lecz także dążenie do racjonalizacji decyzji wierzycieli w zakresie wszczynania egzekucji w sprawach oczywiście pozbawionych realnych perspektyw zaspokojenia roszczenia¹⁸.

¹⁷ Por.: uchwała SN z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 20/20, OSNC 2021/9/57; postanowienie SO w Warszawie z dnia 28 września 2022 r., XXIII Gz 140/22, Lex nr 3456789.

¹⁸ P. Drembkowski, *Komentarz do art. 29 ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2024, s. 265.

3. Zwolnienia podmiotowe a fiskalna funkcja opłaty końcowej

Regulacja art. 29 ust. 5 u.k.k. wprowadza rozbudowany katalog zwolnień podmiotowych z obowiązku uiszczenia opłaty końcowej przewidzianej w art. 29 ust. 4 u.k.k. Zgodnie z treścią tego przepisu opłata w stałej wysokości 150 zł nie jest pobierana m.in. od osób fizycznych dochodzących roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów nieprowadzących działalności finansowej i ubezpieczeniowej, a także od wierzycieli pierwotnych z sektora finansowego – pod warunkiem, że wierzytelność nie była przedmiotem obrotu, a postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte w terminie dwóch lat od powstania tytułu wykonawczego. Przepis jednoznacznie wyłącza ponadto możliwość obciążenia opłatą końcową Skarbu Państwa.

Z perspektywy funkcji fiskalnej opłaty końcowej każde z powyższych zwolnień stanowi realne ograniczenie jej stabilizacyjnego potencjału. Jak trafnie wskazuje się w literaturze przedmiotu¹⁹, opłata ta miała pełnić rolę minimalnego, gwarantowanego źródła przychodu kancelarii komorniczej w warunkach strukturalnej dominacji postępowań bezskutecznych. Zdaniem M. Klonowskiego opłata przewidziana w art. 29 ust. 4 u.k.k. „ma charakter opłaty uzupełniającej. Z jednej strony stanowi ona instrument pozwalający na zagwarantowanie komornikowi opłaty na poziomie opłaty minimalnej, nawet jeżeli wyegzekwowanie takiej opłaty w pełnej wysokości od dłużnika okaże się niemożliwe. Pozwala również uzyskać kwotę umożliwiającą pokrycie podstawowych kosztów własnych związanych z prowadzeniem przez komornika danej sprawy²⁰”. Powyższe stanowisko pozwala uznać, że opłata końcowa pełni przede wszystkim funkcję fiskalną, mającą istotne znaczenie dla funkcjonowania przyjętego modelu finansowania egzekucji sądowej. W doktrynie podkreśla się bowiem, że fiskalna funkcja kosztów postępowania egzekucyjnego polega na tym, iż obciążenie nimi uczestników postępowania kompensuje

¹⁹ R. Reiwer, *Komentarz do art. 29 ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2024, s. 198.

²⁰ M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 1015.

– w określonym zakresie – wydatki Skarbu Państwa oraz komorników sądowych ponoszone na utrzymanie i wykonywanie działalności egzekucyjnej²¹. W tym kontekście należy również odnotować utrwalone w piśmiennictwie rozróżnienie między kosztami działalności egzekucyjnej a kosztami egzekucji *sensu stricto*. Pierwsza kategoria obejmuje koszty całokształtu działalności komornika sądowego, niezwiązane bezpośrednio z konkretną sprawą, natomiast koszty egzekucji pozostają ściśle powiązane z określonym postępowaniem egzekucyjnym²². Tymczasem – przy utrzymującym się wysokim odsetku umorzeń sięgającym 70–80% wszystkich prowadzonych spraw – wyłączenie całych kategorii wierzycieli z obowiązku jej ponoszenia prowadzi do istotnych ubytków w przychodach kancelarii, podważając założenia reformy z 2018 r. W tym kontekście zasadnie podnosi się, że szeroki katalog zwolnień znacząco osłabił fiskalną i kompensacyjną funkcję opłaty końcowej, czyniąc ją instrumentem o ograniczonej skuteczności systemowej.

Zakres zwolnień podmiotowych stał się również przedmiotem istotnych rozstrzygnięć judykatury. W uchwale z dnia 26 lutego 2021 r. Sąd Najwyższy²³ przesądził, że Skarb Państwa korzysta ze zwolnienia z obowiązku uiszczenia opłaty końcowej także w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem 1 stycznia 2019 r., a więc przed wejściem w życie ustawy o kosztach komorniczych. Sąd przyjął tym samym wykładnię prokonstytucyjną, akcentując jednolitość statusu Skarbu Państwa jako wierzyciela publicznego niezależnie od ram czasowych postępowania. Z kolei w uchwale z dnia 15 stycznia 2025 r. Sąd Najwyższy²⁴ potwierdził brak obowiązku ponoszenia opłaty końcowej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, o ile działa on w granicach ustawowo określonych zadań publicznych. W uzasadnieniu podkreślono, że obciążenie ZUS opłatą końcową prowadziłoby do nieuzasadnionej redystrybucji środków publicznych i pozostawałoby w sprzeczności z *ratio legis* reformy kosztów komorniczych.

²¹ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 162

²² Por. Z. Knypl, Z. Merchel, *Finansowanie egzekucji sądowej prowadzonej przez komornika sądowego*, Sopot 2015, s. 38.

²³ Uchwała SN z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 20/20, OSNC 2021/9/56.

²⁴ Uchwała SN z dnia 15 stycznia 2025 r., III CZP 30/24, niepubl.

Z ekonomicznego punktu widzenia rozstrzygnięcia te – choć spójne aksjologicznie i systemowo – potęgują ryzyko finansowe po stronie kancelarii komorniczych, eliminując z kręgu podmiotów zobowiązanych do ponoszenia opłaty końcowej dwóch największych wierzycieli w Polsce. W efekcie ciężar finansowania znacznej części postępowań bezskutecznych zostaje przesunięty na wąską grupę wierzycieli nieobjętych zwolnieniem oraz na same kancelarie.

W doktrynie²⁵ wskazuje się, że ustawodawca, konstruując katalog zwolnień podmiotowych, kierował się dwiema zasadniczymi grupami motywów. Po pierwsze, względami społecznymi – ochroną słabszych uczestników obrotu, w szczególności pracowników dochodzących roszczeń alimentacyjnych lub odszkodowawczych. Po drugie, względami ekonomicznymi i politycznymi – ochroną interesów instytucjonalnych wierzycieli masowych oraz ograniczeniem zjawiska tzw. reegzekucji, polegającego na wielokrotnym kierowaniu do egzekucji tej samej wierzytelności, zwłaszcza przez wierzycieli wtórnych.

Zwolnienia podmiotowe należy zatem oceniać ambiwalentnie. Z jednej strony realizują one istotne cele społeczne i systemowe, chroniąc interes publiczny oraz podmioty słabsze ekonomicznie. Z drugiej jednak strony nadmierne rozbudowanie zwolnień podmiotowych prowadzi do istotnego osłabienia fiskalnej funkcji opłaty końcowej, powodując, że nie spełnia ona do końca zakładanej roli stabilizacyjnej. W konsekwencji ciężar finansowania postępowań bezskutecznych – zamiast zostać racjonalnie rozłożony pomiędzy uczestników postępowania – w dalszym ciągu w przeważającym zakresie obciąża kancelarie komornicze, co budzi poważne wątpliwości co do trwałości obecnego modelu finansowania egzekucji sądowej.

Analiza fiskalnej funkcji opłaty końcowej nie może abstrahować od art. 30 u.k.k., który w zamyśle ustawodawcy miał pełnić rolę instrumentu selekcyjnego w systemie finansowania egzekucji, pozwalając na obciążenie kosztami wierzycieli „oczywiście niecelowego” wszczęcia lub prowadzenia postępowania egzekucyjnego, stanowiąc wyjątek od generalnej zasady, zgodnie z którą ryzyko bezskuteczności egzekucji nie obciąża wierzyciela. W modelu przyjętym w 2018 r. przepis ten

²⁵ M. Klonowski, *Prawa i obowiązki komorników* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwersa, Warszawa 2019, s. 134–190.

mógł potencjalnie pełnić rolę instrumentu eliminującego najbardziej rażące przypadki nadużycia prawa do egzekucji, a tym samym ograniczającego liczbę postępowań generujących koszty bez jakiejkolwiek perspektywy realizacji celu egzekucji. W praktyce jednak art. 30 u.k.k. nie realizuje tej funkcji w sposób efektywny. Podstawowym problemem pozostaje niedookreśloność pojęcia „oczywistej niecelowości”, które ustawodawca pozostawił bez definicji legalnej oraz bez wskazania kryteriów jego oceny. Skutkiem tego jest znaczna niejednolitość praktyki stosowania, potwierdzona rozbieżnościami w orzecznictwie sądów powszechnych oraz w ewolucji stanowiska Sądu Najwyższego, widocznej m.in. między uchwałami z dnia 17 grudnia 2010 r.²⁶ i z dnia 21 stycznia 2022 r.²⁷

Z perspektywy tezy niniejszego artykułu zasadnicze znaczenie ma to, że nieostrość art. 30 u.k.k. niweczy jego potencjał fiskalno-stabilizacyjny. Przepis ten, zamiast pełnić funkcję realnego filtra eliminującego egzekucje ewidentnie bezzasadne, jest stosowany ostrożnie i niejednolicie, co prowadzi do utrzymania wysokiej liczby postępowań umarzanych bez jakiejkolwiek kompensacji kosztów. W efekcie ciężar finansowania takich spraw w dalszym ciągu spoczywa na kancelariach komorniczych mimo formalnego wprowadzenia instrumentów mających temu przeciwdziałać.

Brak normatywnego rozróżnienia między niecelowością istniejącą już w chwili wszczęcia egzekucji a niecelowością ujawniającą się dopiero *ex post* dodatkowo osłabia prewencyjny charakter art. 30 u.k.k. Sankcyjny mechanizm kosztowy bywa stosowany także w sytuacjach, w których brak skuteczności egzekucji stanowił przejaw obiektywnego ryzyka procesowego, a nie nadużycia prawa przez wierzyciela. Taki stan rzeczy potęguje niepewność kosztową po stronie wierzycieli i prowadzi do sporów zażaleniowych, nie wzmacniając wcale stabilności finansowej systemu.

Z punktu widzenia funkcji systemowej art. 30 u.k.k. jest instrumentem niewykorzystanym normatywnie. Doprecyzowanie przesłanek jego stosowania – poprzez wskazanie przykładowych sytuacji oczywistej niecelowości, powiązanie sankcji z brakiem należytej staranności wierzyciela oraz rozdzielenie

²⁶ Uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011/9/96.

²⁷ Uchwała SN z dnia 21 stycznia 2022 r., III CZP 37/22, niepubl.

niecelowości wszczęcia i prowadzenia egzekucji – stanowiłoby konieczne dopełnienie reformy z 2018 r. Bez takiej korekty art. 30 u.k.k. nie jest w stanie skutecznie wspierać art. 29 ust. 4 u.k.k. w realizacji celu stabilizacji finansowej egzekucji sądowej. Bez doprecyzowania art. 30 u.k.k. model finansowania egzekucji pozostaje wewnątrznie niespójny – pozbawiony zarówno efektywnego instrumentu kompensacyjnego, jak i skutecznego mechanizmu eliminacji egzekucji ewidentnie niecelowych.

4. Postulaty *de lege ferenda*

Przeprowadzona w niniejszym opracowaniu analiza prowadzi do jednoznacznego wniosku, że obowiązujący model finansowania egzekucji sądowej, oparty na opłacie końcowej z art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz szerokim katalogu zwolnień podmiotowych, nie realizuje w sposób wystarczający funkcji stabilizacyjnej, którą ustawodawca deklarował przy reformie z 2018 r. W warunkach utrzymującej się strukturalnej bezskuteczności egzekucji, masowości umorzeń oraz rosnących kosztów stałych kancelarii komorniczych opłata końcowa – w jej obecnym kształcie normatywnym – ma charakter jedynie symboliczny i nie zapewnia realnej kompensacji kosztów wykonywania zadań publicznych.

Z tej perspektywy postulaty *de lege ferenda* nie mają charakteru korekty marginalnej, lecz stanowią konieczne dopełnienie przyjętej tezy, zgodnie z którą ciężar finansowania egzekucji sądowej został w dalszym ciągu w sposób nieproporcjonalny przerzucony na kancelarie komornicze, mimo formalnego odejścia od modelu kompensacji wewnętrznej obowiązującego na gruncie ustawy z 1997 roku.

W świetle poczynionych tu rozważań oczywiste staje się, że opłata końcowa w stałej wysokości 150 zł nie jest w stanie pełnić funkcji minimalnego ekwiwalentu kosztów postępowania egzekucyjnego, jeżeli jej realna wartość ulega systematycznej erozji. Brak mechanizmu waloryzacyjnego powoduje, że nawet tam, gdzie opłata ta jest faktycznie pobierana, jej znaczenie fiskalne maleje z roku na rok. Waloryzacja opłaty końcowej nie jest zatem postulatem technicznym, lecz warunkiem *sine qua non* zachowania sensu normatywnego art. 29 ust. 4 u.k.k. Bez powiązania jej wysokości z obiektywnym wskaźnikiem

ekonomicznym (wynagrodzeniem przeciętnym lub inflacją) opłata końcowa nie spełnia ani funkcji kompensacyjnej, ani stabilizacyjnej, a jej dalsze utrzymywanie w niezmienionej kwocie prowadzi do faktycznego „wydrażenia” tej instytucji z treści.

Analiza relacji art. 29 ust. 4 i 5 u.k.k. potwierdza tezę, że to nie sama konstrukcja opłaty końcowej, lecz kumulatywny efekt zwolnień podmiotowych przesądza o jej ograniczonej skuteczności fiskalnej. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, które konsekwentnie potwierdza szeroki zakres tych zwolnień, w szczególności w odniesieniu do Skarbu Państwa i ZUS, prowadzi do sytuacji, w której znacząca część postępowań bezskutecznych w ogóle nie generuje jakiegokolwiek przychodu po stronie kancelarii. Oznacza to, że ryzyko finansowe egzekucji – mimo reformy z 2018 r. – w dalszym ciągu pozostaje skoncentrowane po stronie organu egzekucyjnego. Konieczne jest zatem ograniczenie zwolnień albo ich funkcjonalne warunkowanie, tak aby nie niweczyły one w całości fiskalnego sensu opłaty końcowej. W przeciwnym razie art. 29 ust. 4 u.k.k. pozostanie normą o charakterze deklaratywnym, niezdolną do realizacji zakładanych celów systemowych.

Wnioski płynące z analizy praktyki egzekucyjnej prowadzą do dalszego postulatu wprowadzenia zaliczek lub opłat wstępnych w sprawach masowych, w szczególności inicjowanych przez wierzycieli profesjonalnych i wtórnych. Jak wykazano, to właśnie te sprawy generują znaczną część kosztów kancelaryjnych przy jednoczesnym niskim prawdopodobieństwie skuteczności egzekucji. W tym kontekście zaliczka nie stanowiłaby bariery w dostępie do egzekucji, lecz mechanizm redystrybucji ryzyka, częściowo przywracający równowagę między inicjatorem postępowania a organem egzekucyjnym. Postulat ten pozostaje w pełnej zgodności z tezą niniejszego opracowania, zgodnie z którą obecny model nadmiernie chroni wierzycieli masowych kosztem ekonomicznej trwałości systemu egzekucji.

Najdalej idącym, ale zarazem najbardziej konsekwentnym wnioskiem *de lege ferenda* jest postulat wprowadzenia ryczałtowego mechanizmu finansowania kosztów stałych kancelarii komorniczych. Analiza wykazała bowiem, że koszty te mają charakter nieelastyczny i nie są w żaden sposób skorelowane z efektywnością egzekucji, podczas gdy przychody kancelarii pozostają

od tej efektywności całkowicie zależne. Wprowadzenie ryczału nie oznaczałoby odejścia od zasady odpłatności egzekucji, lecz uznanie, że wykonywanie władztwa publicznego nie może być finansowane wyłącznie w modelu *success fee*. Ryczałt należałoby traktować jako element infrastrukturalny finansowania wymiaru sprawiedliwości, a nie jako dodatkowe wynagrodzenie komornika.

Analiza art. 30 u.k.k. potwierdza, że nieostrość pojęcia „oczywista niecelowość” potęguje niepewność kosztową wierzycieli i osłabia funkcję prewencyjną przepisu. Zebrane wnioski wskazują na brak jednoznacznych kryteriów stosowania art. 30 u.k.k., co powoduje, że przepis ten nie spełnia roli selekcyjnej, jaką mógłby pełnić w systemie finansowania egzekucji. Doprecyzowanie art. 30 u.k.k. – poprzez wskazanie przykładowych przesłanek, powiązanie sankcji z brakiem należytej staranności wierzyciela oraz rozdzielenie niecelowości wszczęcia i prowadzenia egzekucji – stanowiłoby logiczne dopełnienie proponowanych zmian, wzmacniając racjonalność alokacji kosztów postępowań ewidentnie pozbawionych sensu egzekucyjnego.

W świetle przeprowadzonych rozważań należy stwierdzić, że art. 29 ust. 4 u.k.k. w obecnym kształcie nie jest w stanie samodzielnie zapewnić stabilności finansowej systemu egzekucji sądowej. Dopiero kompleksowa korekta obejmująca waloryzację opłaty końcowej, rewizję zwolnień, wprowadzenie instrumentów wstępnych oraz ryczałtowego finansowania kosztów stałych pozwalałaby na realizację celu, który ustawodawca deklarował w 2018 r., lecz którego nie osiągnięto w praktyce.

5. Podsumowanie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza konstrukcji tzw. opłaty końcowej, przewidzianej w art. 29 ust. 4 u.k.k., pobieranej od wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k. Punktem wyjścia była rekonstrukcja ewolucji modelu finansowania egzekucji sądowej – od rozwiązań przyjętych na gruncie ustawy z 1997 r., opartych na mechanizmie kompensacji kosztów spraw bezskutecznych wpływami ze spraw skutecznych, po reformę z 2018 r., która wprowadziła instrument minimalnej kompensacji przychodowej w postaci opłaty

końcowej. W tym kontekście zasadniczym celem opracowania było zbadanie, czy opłata końcowa – w świetle kilkuletniej praktyki stosowania oraz na tle katalogu zwolnień podmiotowych i regulacji art. 30 u.k.k. – realizuje funkcję fiskalną i stabilizacyjną, jaką przypisano jej w założeniach reformy.

Przeprowadzone rozważania prowadzą do potwierdzenia postawionej tezy, zgodnie z którą przy utrzymującej się niskiej skuteczności egzekucji komorniczej oraz dominującym charakterze umorzeń postępowań egzekucyjnych obecny model opłat – oparty na opłacie końcowej z art. 29 ust. 4 u.k.k. i licznych wyjątkach od jej pobierania – nie zapewnia pełnej stabilności finansowej systemu egzekucji sądowej. Należy bowiem odnotować, że instrument ten – choć stanowi jakościowo istotne *novum* na tle wcześniejszego stanu prawnego i odpowiada na konstytucyjne standardy wskazywane w judykaturze Trybunału Konstytucyjnego – w obecnym kształcie normatywnym wykazuje ograniczoną zdolność do kompensowania kosztów generowanych przez postępowania kończące się umorzeniem, które w praktyce nie mają charakteru incydentalnego, lecz typowy.

W szczególności, po pierwsze, stała wysokość opłaty końcowej (150 zł) – przy braku mechanizmu waloryzacji – prowadzi do stopniowej utraty jej realnej wartości w warunkach inflacji oraz wzrostu kosztów działalności kancelarii komorniczych, obejmujących w przeważającej mierze koszty stałe (organizacyjne, osobowe i infrastrukturalne). W konsekwencji opłata końcowa, która miała stanowić minimalny ekwiwalent kosztów sprawy, przestaje spełniać tę funkcję w sposób odpowiadający realiom ekonomicznym wykonywania zadań egzekucyjnych.

Po drugie, analiza relacji art. 29 ust. 4 i 5 u.k.k. wskazuje, że o ograniczonej efektywności fiskalnej opłaty końcowej w istotnym stopniu przesądza rozbudowany katalog zwolnień podmiotowych. Zwolnienia te – mimo iż w wielu przypadkach uzasadnione względami społecznymi oraz systemowymi – w praktyce prowadzą do znaczącego ograniczenia masowego poboru opłaty, w tym w segmencie egzekucji inicjowanych przez wierzycieli publicznych oraz instytucjonalnych. Skutkiem kumulatywnym jest osłabienie funkcji stabilizacyjnej opłaty końcowej i koncentracja ryzyka finansowego po stronie organu

egzekucyjnego, co pozostaje w napięciu z aksjologicznym uzasadnieniem reformy z 2018 r., ukierunkowanej na bardziej racjonalne rozłożenie kosztów egzekucji w warunkach masowej bezskuteczności.

Po trzecie, rozważania dotyczące art. 30 u.k.k. potwierdzają, że utrzymująca się nieostrość pojęcia „oczywista niecelowość” oraz niejednolitość jego stosowania utrudniają realizację funkcji prewencyjno-selekcyjnej tego przepisu. W konsekwencji art. 30 u.k.k. nie stanowi obecnie instrumentu, który w sposób dostatecznie przewidywalny mógłby ograniczać inicjowanie postępowań egzekucyjnych ewidentnie pozbawionych perspektywy realizacji celu egzekucji, a tym samym pełnić rolę uzupełniającą wobec opłaty końcowej w kształtowaniu racjonalnego modelu alokacji kosztów.

Powyższe ustalenia uzasadniają wniosek, że utrzymanie konstrukcji opłaty końcowej w niezmienionym kształcie normatywnym nie pozwala na osiągnięcie zakładanego kompromisu między dostępnością egzekucji dla wierzycieli a ekonomiczną trwałością funkcjonowania kancelarii komorniczych jako elementu infrastruktury wymiaru sprawiedliwości. Z tego względu postulaty *de lege ferenda* przedstawione w opracowaniu nie mają charakteru korekt marginalnych, lecz stanowią konsekwencję rozpoznanych dysfunkcji systemowych. W szczególności wskazane jest: wprowadzenie mechanizmu waloryzacji opłaty końcowej pozwalającego utrzymać jej realną wartość w czasie; rewizja i funkcjonalne zracjonalizowanie katalogu zwolnień podmiotowych, tak aby nie niweczył on kompensacyjnego sensu art. 29 ust. 4 u.k.k.; rozważenie mechanizmów opłat wstępnych (zaliczek) w sprawach masowych, zwłaszcza inicjowanych przez wierzycieli profesjonalnych i wtórnych; podjęcie dyskusji nad wariantami ryczałtowego finansowania kosztów stałych kancelarii jako instrumentu stabilizacyjnego niezależnego od skuteczności egzekucji; doprecyzowanie przesłanek stosowania art. 30 u.k.k. w celu zwiększenia przewidywalności i jednolitości praktyki.

Uzupełniając, z punktu widzenia racjonalizacji kosztów postępowania egzekucyjnego oraz ograniczenia zjawiska powtarzalnej bezskuteczności, zasadne pozostaje rozważenie rozwiązania ograniczającego reegzekucję po bezskutecznym umorzeniu, w szczególności poprzez krótką karencję, od której

odstępstwo byłoby uzależnione od wskazania przez wierzyciela nowych składników majątku dłużnika. Mechanizm ten mógłby wzmocnić prewencyjny wymiar systemu kosztów, nie naruszając istoty prawa wierzyciela do ponownego dochodzenia roszczenia w razie zmiany sytuacji majątkowej dłużnika.

Jednocześnie należy podkreślić, że ewentualne reformy powinny zostać poprzedzone szczegółową analizą ekonomiczną, uwzględniającą strukturę wpływu spraw, ich typologię, realne koszty jednostkowe obsługi oraz skutki projektowanych zmian dla stabilności finansowej wykonywania zadań egzekucyjnych. Dopiero takie podejście – łączące argumentację dogmatycznoprawną z rzetelną oceną skutków regulacji – pozwoli na ukształtowanie systemu, który będzie jednocześnie zgodny z konstytucyjnym standardem prawa do sądu (rozumianego także jako prawo do skutecznego wykonania orzeczenia) oraz zapewni organom egzekucyjnym minimalne, przewidywalne podstawy ekonomiczne wykonywania powierzonych im zadań publicznych.

STRESZCZENIE **Oplaty egzekucyjne w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy o kosztach komorniczych**

W opracowaniu podjęto analizę konstrukcji tzw. opłaty końcowej przewidzianej w art. 29 ust. 4 u.k.k. i pobieranej od wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z przyczyn innych niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k. Przedstawiono ewolucję modelu finansowania egzekucji sądowej, ze szczególnym uwzględnieniem odejścia od zasady kompensowania postępowań bezskutecznych wpływami ze spraw skutecznych. Następnie dokonano analizy funkcji fiskalnej opłaty końcowej, jej relacji do katalogu zwolnień podmiotowych oraz skutków finansowych dla kancelarii komorniczych. W opracowaniu uwzględniono aktualne orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz poglądy doktryny. W konkluzji sformułowano postulaty *de lege ferenda* zmierzające do zwiększenia stabilności systemu finansowania egzekucji przy zachowaniu konstytucyjnego prawa do sądu.

Słowa kluczowe: opłata egzekucyjna, umorzenie postępowania egzekucyjnego, finansowanie egzekucji, koszty egzekucyjne, komornik sądowy, zwolnienia podmiotowe, waloryzacja opłat, skuteczność egzekucji

ABSTRACT Enforcement Fees in the Event of Discontinuance of Enforcement Proceedings under Article 29(4) of the Act on Bailiffs' Costs

dr Anna Czarna, judicial officer

This study analyzes the structure of the so-called final fee provided for in Article 29(4) of the Act on Bailiffs' Costs, charged to the creditor in the event of discontinuance of enforcement proceedings for reasons other than those specified in Article 29(1) of the Act. The evolution of the model of financing judicial enforcement is presented, with particular emphasis on the departure from the principle of compensating ineffective proceedings with revenues derived from effective cases.

Subsequently, the fiscal function of the final fee is examined, along with its relationship to the catalogue of subjective exemptions and its financial implications for bailiffs' offices. Consideration is also given to the current case law of the Supreme Court as well as to doctrinal views. In conclusion, de lege ferenda proposals are formulated with a view to enhancing the stability of the enforcement financing system while preserving the constitutional right of access to a court.

Keywords: enforcement fee, discontinuance of enforcement proceedings, financing of enforcement, costs of enforcement, court bailiff, subjective exemptions, indexation of fees, effectiveness of enforcement

Bibliografia/References

Drembkowski P., *Komentarz do art. 29 ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2024.

Harla A.G. (red.), *Umorzenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, Sopot 2022.

Jagiela J., *Umorzenie postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych z mocy prawa*, PPE 2014, nr 1–2.

Kalinowski M., *System finansowania egzekucji sądowej w Polsce* [w:] *Aktualne problemy egzekucji sądowej w Polsce i na Ukrainie*, pod red. S. Fursy, A. Marciniaka, Sopot 2021.

Klonowski M., *Prawa i obowiązki komorników* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.

Klonowski M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.

Knypł Z., Merchel Z., *Finansowanie egzekucji sądowej prowadzonej przez komornika sądowego*, Sopot 2015.

Marciniak A., *Finansowanie działalności komorników sądowych a konstytucyjne standardy wykonywania władzy publicznej*, PiP 2015, nr 6.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.

Nowak J., *Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat de lege ferenda*, PPE 2020, nr 8.

Reiwer R., *Komentarz do art. 29 ustawy koszty egzekucyjne* [w:] *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2024.

Studzińska J., *Opłaty egzekucyjne w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2022.

Wajda-Fiema E., *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Komornicy sądowi wobec wyzwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, T. Szybalskiego, Sopot 2025.

Zembrzusi T., *Sądowe obniżenie opłaty egzekucyjnej – nowa czy stara instytucja?* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022.

Wpływ ogłoszenia upadłości na sądowe postępowanie egzekucyjne obejmujące egzekucję z nieruchomości

1. Wstęp

Z roku na rok rośnie liczba ogłoszonych upadłości¹. Niewątpliwie postępowanie upadłościowe może pomóc w uwolnieniu się ze spirali zadłużeń bądź spowodować, że dłużnik pozbędzie się „niechcianych zobowiązań”². Wdrożenie procedury upadłościowej może skutkować tym, że niektórzy wierzyciele zostaną pozbawieni ochrony zagwarantowanej przez państwo i norma indywidualno-konkretna określona w orzeczeniu sądowym nie zostanie zrealizowana, a zatem dojść może do ograniczenia, a niekiedy nawet do pozbawienia wierzycieli

¹ Zob. [online:] <https://www.prawo.pl/biznes/upadlosc-i-restrukturyzacja-w-polsce-statystyki-2024,530974.html> (dostęp: 4.05.2026).

² J. Świeczkowski, *Kilka uwag na temat spóźnionego zgłoszenia przez wierzyciela wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, M.Prawn. 2022, nr 23, s. 1177–1180.

prawa do sądu³. Zjawisko to może być konsekwencją faktu, że w razie spóźnionego zgłoszenia wierzytelności wierzyciele, wobec wysokości zryczałtowanych kosztów takiego zgłoszenia, rezygnują ze zgłaszania wierzytelności. Ponadto liczba podmiotów, wobec których ogłaszana jest upadłość i prowadzone jest sądowe postępowanie egzekucyjne, powoduje wiele problemów na styku postępowania upadłościowego i postępowania egzekucyjnego. Wpływa na to przede wszystkim brak precyzyjnych regulacji w tym zakresie. Dojść może nawet do sytuacji, kiedy wierzyciele, którzy skierowali egzekucję do składnika majątku dłużnika, nie zostaną zaspokojeni, a koszty, które ponieśli, nie zostaną pokryte.

Wobec powyższego zasadniczym celem niniejszego opracowania jest określenie wpływu upadłości na postępowanie egzekucyjne w zakresie egzekucji z nieruchomości, a w szczególności ogłoszenia upadłości po uprawomocnieniu się planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, ale przed jego wykonaniem, a także analiza spójności prawa. W związku z tym podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy w takim przypadku można uznać, że postępowanie egzekucyjne w zakresie egzekucji z nieruchomości uległo zawieszeniu, a następnie umorzeniu z mocy prawa. W rozważaniach posłużono się w szczególności metodą dogmatycznoprawną, uwzględniając wykładnię systemową, celowościową, językową oraz historyczną.

2. Ogólne zasady wynikające z art. 146 ust. 1 u.p.u.⁴

Zgodnie z art. 146 ust. 1 u.p.u.⁵ postępowanie egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości ulega zawieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości, jeśli wszczęte zostało przed dniem ogłoszenia upadłości. Skutki, o których mowa w art. 146 ust. 1 u.p.u., nie wymagają wydania przez komornika postanawiania w tym przedmiocie. Gdyby takie postanowienie zostało wydane, to będzie ono miało charakter jedynie deklaracyjny. Podwaliną zawieszenia postępowania *ex lege* jest postanowienie sądu, o którym zawiadomiony zostaje organ egzekucyjny (art. 53 ust. 5 u.p.u.).

³ Ibidem.

⁴ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 614 z późn. zm.); dalej: u.p.u.

⁵ Ibidem.

W pełni należy podzielić stanowisko K. Flagi-Gieruszyńskiej, że powiadomienie organu egzekucyjnego o ogłoszeniu upadłości dłużnika ma na celu stosowanie się organu do treści art. 146 u.p.u. i niepodejmowania dalszych czynności egzekucyjnych w postępowaniach, które ulegają zawieszeniu z mocy prawa w dniu ogłoszenia upadłości⁶. Uprawnoczenie się postanowienia o ogłoszeniu upadłości skutkuje umorzeniem postępowania z mocy prawa.

Jednakże zawieszenie postępowania egzekucyjnego w związku z ogłoszeniem upadłości dłużnika nie stoi na przeszkodzie przysądzeniu własności nieruchomości, jeżeli przybicia prawomocnie udzielono przed ogłoszeniem upadłości, a nabywca egzekucyjny wpłaci w terminie cenę nabycia (art. 146 ust. 3 zd. 1 u.p.u.)⁷, co stanowi wyjątek od reguły niepodejmowania czynności w zawieszonym postępowaniu.

Mając na względzie powyższe, do przesłanek zawieszenia postępowania należy zaliczyć: 1) wszczęcie postępowania egzekucyjnego przed dniem ogłoszenia upadłości, 2) skierowanie egzekucji do majątku wchodzącego w skład masy upadłości.

Jeśli jednak egzekucję skierowano do majątku, który nie wchodzi w skład masy upadłości, to postępowanie nie będzie ulegało zawieszeniu, a zatem będzie prowadzone dalej⁸. Ważne jest ustalenie, czy majątek, w stosunku do którego organ egzekucyjny prowadzi egzekucję, jest tożsamy z majątkiem, który wszedł w skład masy upadłości⁹. Kluczowym warunkiem zawieszenia postępowania *ex lege* jest to, że musi ono pozostawać „w toku” (czyli nie jest możliwe zawieszenie postępowania, które zostało zakończone).

⁶ K. Flaga-Gieruszyńska, *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 247.

⁷ Zob. S. Cieślak, *Przysądzenie własności nieruchomości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2021 roku (III CZP 77/20)*, PPE 2022, nr 6, s. 59 i nast.; G. Wolak, *Ogłoszenie upadłości dłużnika a możliwość przysądzenia własności nieruchomości (lub użytkowania wieczystego). Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2021 r., III CZP 77/20*, PPE 2022, nr 11, s. 83 i nast.

⁸ Tak m.in. A. Jakubecki [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2011, art. 146, nb 2.

⁹ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 2 grudnia 2021 r., I SA/Łd 777/21, Lex nr 3281608.

Następną regułą, *prima facie* niepowodującą kontrowersji, jest art. 146 ust. 2 u.p.u. Zgodnie z tym przepisem sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a jeszcze niewydane, przelewa się do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Obserwacje pokazują natomiast, że nie zawsze oczywiste jest określenie, czym są „sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym”, „sumy [...] jeszcze niewydane”. Celem niniejszego opracowania jest określenie granic pojęciowych zawieszonego postępowania egzekucyjnego, w tym analiza ogłoszenia upadłości po uprawomocnieniu się planu podziału, ale przed wypłatą (przełaniem) środków wierzycielom (przed jego wykonaniem).

Stosownie do art. 146 ust. 3 u.p.u. wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po dniu ogłoszenia upadłości jest niedopuszczalny. Złożenie takiego wniosku skutkować będzie umorzeniem postępowania egzekucyjnego¹⁰ na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.¹¹ Wszakże postępowanie egzekucyjne inicjowane jest wnioskiem wierzyciela o wszczęcie egzekucji. Skierowanie wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko dłużnikowi, w stosunku do którego ogłoszono upadłość, winno skutkować obciążeniem wierzyciela opłatą stosunkową w związku z oczywiście niecelowym wszczęciem egzekucji. Nie sposób bowiem pominąć faktu, że wierzyciel miał możliwość zweryfikowania, czy ogłoszono upadłość dłużnika, a jednak tego nie uczynił. Co prawda, ustawodawca nie przesądził, czy skutki ogłoszenia upadłości powstają z początkiem dnia, w którym ogłoszono upadłość, czy z końcem dnia, w którym wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości¹². Jednakże mając na uwadze skutki dla wierzyciela z tym związane, należy przychylić się do stanowiska, że skutki powstają

¹⁰ Taki pogląd prezentują m.in.: D. Chrapoński [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 2, pod red. A.J. Witosza, Warszawa 2021, art. 146, s. 474–475; H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, wyd. 6, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025, art. 824, s. 434.

¹¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

¹² Zob. P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2023, art. 146, s. 397. Stanowisko, że zawieszenie następuje z końcem dnia, w którym wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości, zaprezentował S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz* [w:] *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2020, komentarz do art. 146, nb 4.

z końcem dnia, co jest założeniem korzystniejszym. Sąd Najwyższy¹³ trafnie zwrócił uwagę na analogię z art. 111 § 2 k.c., wskazując, że o dacie ogłoszenia upadłości decyduje koniec dnia, w którym zostało wydane postanowienie o ogłoszeniu upadłości. Pozwala to uniknąć sytuacji, w których skuteczność postanowienia byłaby wcześniejsza od jego wydania. Nie jest to jednak stanowisko jednolite, bowiem w judykaturze¹⁴ przyjmuje się także, że orzeczenie o ogłoszeniu upadłości wywołuje skutki od godziny 0:00, a zatem wszystkie czynności upadłego podjęte od początku dnia, w którym ogłoszono upadłość, są pozbawione mocy w stosunku do masy, nawet jeśli zostały faktycznie dokonane przed wydaniem postanowienia o upadłości. Odnosząc się do tego stanowiska, należy podnieść, że w przypadku wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości w godzinach popołudniowych, w razie dokonywania czynności z upadłym w godzinach porannych druga strona stosunku prawnego nie ma jakiegokolwiek możliwości dowiedzenia się, że dopiero później (tego samego dnia) zostanie ogłoszona upadłość. Opowiedzenie się za taką interpretacją powodowałoby niebezpieczeństwo dokonywania jakichkolwiek czynności z osobą, wobec której zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości (art. 75–80 u.p.u.). Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że wniosek o ogłoszenie upadłości może zostać złożony także przez wierzyciela osobistego (art. 20 u.p.u.) i nie implikuje automatycznego ogłoszenia upadłości. Mogłoby to skutkować wyłączeniem tej osoby z dokonywania z nią czynności prawnych wobec obawy przed ewentualnym wydaniem przez sąd postanowienia po dokonaniu już czynności, lecz tego samego dnia. Kontrargumentem przeciwko drugiej koncepcji jest także treść art. 51 ust. 7 u.p.u. oraz art. 53 ust. 3 u.p.u.¹⁵ Zgodnie z art. 51 ust. 1 pkt 7 u.p.u. w razie uwzględnienia wniosku o ogłoszeniu upadłości sąd oznacza godzinę wydania postanowienia, jeżeli upadły jest uczestnikiem podlegającego prawu polskiemu lub prawu innego państwa członkowskiego systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych

¹³ Wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 18 czerwca 2004 r., II CK 364/03, Legalis nr 63690.

¹⁴ Wyrok SN – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 sierpnia 1998 r., I PKN 247/98, Legalis nr 43973; wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 6 listopada 2009 r., I CSK 154/09, Legalis nr 210594.

¹⁵ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz...*, op. cit., komentarz do art. 52, nb 1, Legalis.

w rozumieniu ustawy, o której mowa w art. 22 ust. 1 pkt 4 u.p.u.¹⁶, lub niebędącym uczestnikiem podmiotem prowadzącym system interoperacyjny. Natomiast zgodnie z art. 53 ust. 3 u.p.u., jeśli upadły jest uczestnikiem podlegającego prawu polskiemu lub prawu innego państwa członkowskiego systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami lub niebędącym uczestnikiem podmiotem prowadzącym system interoperacyjny, postanowienie o ogłoszeniu upadłości doręcza się także Prezesowi Narodowego Banku Polskiego, po uprzednim powiadomieniu go o godzinie wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Mając na względzie racjonalność ustawodawcy, przywołane przepisy nie wywoływałyby jakichkolwiek skutków przy założeniu, że skutki związane z ogłoszeniem upadłości powstają z początkiem dnia, w którym ogłoszono upadłość. Przyjęcie z kolei tezy, że skutki powstają z końcem dnia, w którym ogłoszono upadłość, pozostaje w zgodzie z celowościowym unormowaniem zawartym w art. 53 ust. 3 u.p.u. w zw. z art. 51 pkt 7 u.p.u.

Przyjmując pierwszy z prezentowanych poglądów, trzeba mieć na uwadze, że jeśli w dniu, w którym wierzyciel nadał w placówce pocztowej wniosek o wszczęcie egzekucji lub złożył go w kancelarii komorniczej ogłoszono postanowienie o upadłości dłużnika, należy uznać, że nie doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia egzekucji i nie znajdzie w tym przypadku zastosowania art. 30 u.k.k. Wierzyciel nie mógł bowiem w tym dniu powziąć wiedzy o wydaniu postanowienia w tym przedmiocie. Jeśli natomiast wniosek złożony zostanie po ogłoszeniu upadłości, wówczas wierzyciel powinien liczyć się z konsekwencjami swoich zaniedbań. Oczywiście ustawodawca nie nakłada na wierzyciela obowiązku weryfikacji, czy ogłoszono upadłość podmiotu, w stosunku do którego wierzyciel chce skierować egzekucję. Jednakże brak takiego sprawdzenia

¹⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 585).

implikuje obowiązek obciążenia wierzyciela opłatą w związku z koniecznością umorzenia postępowania egzekucyjnego z urzędu i stwierdzenia oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego¹⁷.

3. Ogólne założenia konstrukcji sądowego postępowania egzekucyjnego obejmującego egzekucję z nieruchomości

Powszechnie odróżnia się pojęcie „postępowanie egzekucyjne” od „egzekucji” – nie należy ich ze sobą utożsamiać. Postępowanie egzekucyjne jest pojęciem szerszym od egzekucji, a w skład postępowania egzekucyjnego może wchodzić egzekucja. Wszczęcie postępowania egzekucyjnego następuje z chwilą złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji przez wierzyciela lub inny uprawniony podmiot. Do wszczęcia egzekucji dochodzi w momencie dokonania przez organ egzekucyjny pierwszej czynności egzekucyjnej, przy której doręczane jest dłużnikowi zawiadomienie o wszczęciu egzekucji¹⁸. Zatem postępowanie egzekucyjne oprócz egzekucji w wąskim znaczeniu obejmuje także inne czynności, np. wezwanie do usunięcia braków formalnych. Gdyby braki nie zostały uzupełnione, wniosek zostałby zwrócony, a zatem nie doszłoby do wszczęcia egzekucji. Pojęcie egzekucji wchodzi w skład postępowania egzekucyjnego, co skutkuje tym, że egzekucja zawsze toczy się w ramach postępowania egzekucyjnego, natomiast postępowanie egzekucyjne może zakończyć się bez wszczęcia egzekucji (np. zwrotem wniosku). Ramy postępowania egzekucyjnego są szersze niż ramy egzekucji – postępowanie egzekucyjne rozpoczyna się wcześniej, a kończy później niż egzekucja¹⁹. Jako postępowanie egzekucyjne *sensu*

¹⁷ Zob.: M. Michalska-Marciniak, *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiste niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPE 2023, nr 7, s. 87–94; A. Żukowski, *Koszty oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PS 2024, nr 9, s. 44–61; J. Świeczkowski, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 r.*, III CZP 21/22, GSP 2023, nr 1, s. 210–217. Także: A. Sadza, *Opłata egzekucyjna w wypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPC 2025, nr 1, s. 86–101; J. Szachta, *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa określona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 stycznia 2022 r.*, III CZP 21/22, OSP 2023, nr 1, s. 21–31.

¹⁸ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011, s. 20–21; H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, wyd. 5, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, kom. do art. 796, Lex/el.

¹⁹ W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1988, nr 8, s. 39.

stricto określa się działania organów egzekucyjnych wyznaczone przez przepisy prawa, mające na celu urzeczywistnienie normy indywidualno-konkretnej wynikającej z tytułu wykonawczego lub egzekucyjnego, przy zastosowaniu środków przymusu w celu uzyskania przez wierzyciela świadczenia należnego mu od dłużnika²⁰. Egzekucję definiuje się jako zbiór środków przewidzianych przez ustawę, mających na celu zagwarantowanie zaspokojenia świadczenia, którego dochodzi wierzyciel na podstawie tytułu wykonawczego lub egzekucyjnego i wniosku o wszczęcie egzekucji, przy jednoczesnym poszanowaniu uprawnień dłużnika i ograniczeń przedmiotowych egzekucji²¹.

Ogólnym założeniem, chyba że wniosek o wszczęcie egzekucji stanowi inaczej, jest skierowanie egzekucji do wszystkich składników majątku dłużnika, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości (art. 799 § 1 k.p.c.). Egzekucja z nieruchomości określana jest jako egzekucja o charakterze wnioskowym z wyraźnie wyodrębnionymi etapami. Dla porządku rozważań poczynionych w niniejszym opracowaniu należy wskazać te etapy, co ma charakter jedynie systematyzujący. Do egzekucji z nieruchomości komornik przystępuje przez jej zajęcie na wniosek wierzyciela (art. 923 k.p.c.). Kolejną fazą egzekucji z nieruchomości jest jej opis i oszacowanie (art. 942 k.p.c.), które dokonywane są na żądanie wierzyciela. Trzecim stadium jest licytacja, która dokonywana jest w drodze licytacji²². Wątpliwości w literaturze przedmiotu budzi to, czy pierwsza licytacja dokonywana jest na wniosek wierzyciela²³, czy może inicjatywa wierzyciela nie jest potrzebna, w szczególności jeśli

²⁰ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978, s. 382.

²¹ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 5.

²² W aktualnym stanie prawnym, stosownie do art. 952 k.p.c., podstawową formą licytacji jest forma elektroniczna. Jednakże na mocy art. 2 ustawy z dnia 9 października 2025 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2025 r., poz. 1518) do egzekucji z nieruchomości wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe, a zatem w takich przypadkach podstawową formą licytacji będzie forma tradycyjna, chyba że wierzyciel złoży wniosek o przeprowadzenie licytacji *online*. Na marginesie należy zauważyć, że ustawodawca posługuje się wyrażeniem „do egzekucji z nieruchomości”, a zatem – jak wcześniej wskazywano w niniejszym opracowaniu – znaczenie ma odróżnienie pojęcia postępowania egzekucyjnego od egzekucji, a zatem w tym kontekście miarodajna jest data wszczęcia egzekucji z nieruchomości, która co do zasady jest późniejsza niż data wszczęcia postępowania egzekucyjnego, wszczynanego w dacie złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji.

²³ Nie jest to przedmiotem niniejszych rozważań, jednak zaakcentowania wymaga brak jednolitego stanowiska w doktrynie w tym przedmiocie, na co wskazują poglądy zaprezentowane chociażby przez: A.W. Bartz, *Czy komornik może z urzędu wyznaczyć pierwszą*

weźmie się pod uwagę, że w przypadku drugiej licytacji nieruchomości, czy ponownej licytacji, wniosek wierzyciela jest obligatoryjny, a także treść art. 952¹ k.p.c. Brak wniosku w tym przedmiocie skutkować będzie tym, że nie zostanie wyznaczona druga lub ponowna licytacja, a także licytacja nieruchomości określonych w art. 952¹ k.p.c. Kolejne fazy należą do sądu i są to: przybicie, a następnie przysądzenie własności, będące ostatnim stadium egzekucji z nieruchomości²⁴. Kończy się ona z momentem uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości, bowiem postanowienie o przysądzeniu własności przenosi własność na nabywcę. Jak wskazuje A. Marciniak²⁵, podział sumy uzyskanej z egzekucji nie jest egzekucją, jednak odbywa się w ramach postępowania egzekucyjnego, co oznacza, że podział sumy uzyskanej z egzekucji jest aktualny po zakończeniu egzekucji w następstwie uzyskania przez organ egzekucyjny egzekwowanego świadczenia w wyniku przeprowadzenia egzekucji (np. w wyniku egzekucyjnego zajęcia i sprzedaży zajętej nieruchomości).

4. Upadłość dłużnika a plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości

Może dojść do sytuacji, w której nieruchomość zostanie sprzedana w wyniku przeprowadzonego przetargu, następnie sąd przysądzi własność nieruchomości, a postanowienie uprawomocni się. Dopiero prawomocne postanowienie

licytację nieruchomości, jeżeli wierzyciel poprzestał na wnioskach o wszczęcie egzekucji z nieruchomości i o dokonanie jej opisu i oszacowania, a nie złożył wniosku o wyznaczenie licytacji?, PPC 1936, nr 12–13, s. 398–399; A.W. Bartz, Czy należy zawiesić lub umorzyć egzekucję z nieruchomości, jeżeli wierzyciel nie zgłosił wniosku o wyznaczenie licytacji?, PPC 1937, nr 5–6, s. 181; G. Julke, Licytacja w toku egzekucji sądowej z nieruchomości (część I), PPE 2007, nr 10–11, s. 44–45; G. Julke [w:] Egzekucja sądowa w prawie polskim, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015, s. 772; I. Kunicki, Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c., PPE 2020, nr 12, s. 8. R. Flejszar, Wyznaczenie terminu licytacji nieruchomości [w:] System Postępowania Cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 1201, podnosi, że w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 30 maja 2020 r., tj. przed dodaniem do k.p.c. art. 952¹, wniosek wierzyciela o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji był konieczny, ponieważ postępowanie egzekucyjne oparte jest na zasadzie rozporządzalności.

²⁴ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 419; T. Zyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, wyd. 1, pod red. A. Marciniaka, Legalis/el. 2020, komentarz do art. 998, nb 1.

²⁵ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 466.

o przysądzeniu własności przenosi własność nieruchomości na nabywcę (art. 999 k.p.c.) i jest tytułem do ujawnienia zmiany w prawie własności nieruchomości. Do dnia prawomocnego przysądzenia własności nieruchomości stanowi ona własność dłużnika (upadłego) i wchodzi w skład masy upadłości²⁶.

Komornik bez zbędnej zwłoki winien wówczas sporządzić plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości po uprawomocnieniu się postanowienia sądu o przysądzeniu własności i postanowienia, którym komornik ustalił koszty postępowania. Uczestnikom planu podziału służą zarzuty.

Gdy do ogłoszenia upadłości doszło po wydaniu postanowienia w przedmiocie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, wówczas postępowanie egzekucyjne ulega zawieszeniu. Do skutków zawieszenia odpowiednie zastosowanie na mocy art. 13 § 2 k.p.c. znajduje art. 179 k.p.c. Na mocy art. 13 § 2 k.p.c. przepisy o procesie znajdują odpowiednie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, co nie oznacza, że są one stosowane wprost, a – jak stanowi przepis – odpowiednio. W związku z zawieszeniem *ex lege* postanowienie w przedmiocie planu podziału nie uprawomocni się. W razie uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika postępowanie ulegnie umorzeniu, co oznacza, że plan podziału nie uprawomocnił się. Wówczas organ egzekucyjny – jak się wydaje – przeleje środki do masy upadłości, stanowiące niewydane wierzycielom sumy. Przyczyną tego jest okoliczność, iż plan podziału nie uprawomocnił się przed ogłoszeniem upadłości, a postępowanie egzekucyjne, w ramach którego sporządzono plan podziału, uległo zawieszeniu. Nie istnieje wówczas konstytucyjne orzeczenie (postanowienie organu egzekucyjnego) określające środki przypadające każdemu z wierzycieli i sumy podlegające wypłaceniu tymże podmiotom.

Na ten problem zwrócił uwagę S. Gurgul, który wskazał na rozbieżności w judykaturze: najpierw Sąd Rejonowy w Rzeszowie zajął stanowisko, że obowiązek przelania do masy upadłości dotyczy tylko sum „uzyskanych” w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego, tj. ściągniętych już po dniu ogłoszenia upadłości, natomiast Sąd Okręgowy w Rzeszowie uznał, że obowiązek

²⁶ P. Janda, *Prawo upadłościowe...*, op. cit., s. 398.

organu egzekucyjnego dotyczy sum uzyskanych przed datą zawieszenia, a jeszcze niewydanych wierzycielowi, na rzecz którego prowadzona jest egzekucja²⁷. Wskazany autor przyjął założenie, że uzyskane przed zawieszeniem sumy podlegają przelaniu do masy upadłości, powołując się przy tym na wykładnię historyczną, systemową i uznał, iż organ egzekucyjny wobec zawieszenia nie może uzyskiwać żadnych środków od dłużnika, więc wówczas przepis nie miałby praktycznego znaczenia. Trafnie zwrócono uwagę na brak większego zainteresowania doktryny i judykatury wskazaną tematyką. Nie jest jednak tak, że zawieszenie postępowania egzekucyjnego *ex lege* skutkuje nieuzyskaniem przez organ egzekucyjny środków. Wobec zawieszenia postępowania egzekucyjnego komornik nie dokonuje czynności egzekucyjnych (np. nie dokonuje zajęcia składnika majątku dłużnika), jednak czynności dokonane wcześniej pozostają w mocy. Jedynie bowiem umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie dokonanych czynności egzekucyjnych (art. 826 § 1 k.p.c.). Dlatego też jeśli komornik przed zawieszeniem postępowania egzekucyjnego dokonał zajęcia wierzytelności otrzymywanej przez dłużnika periodycznie, to zajęcie dokonane przez komornika nie zostaje w związku z zawieszeniem postępowania egzekucyjnego anulowane czy uchylone. Z tego też względu, jeśli zostaną przekazane przez dłużnika zajętej wierzytelności środki pieniężne na rachunek bankowy komornika, to komornik nie wyda ich wierzycielom, a przekaże do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

Literalne brzmienie przepisu art. 146 ust. 2 u.p.u. pozwala na zajęcie stanowiska, że chodzi wyłącznie o sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a zatem przekazane komornikowi po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Przepis w swoim ścisłym brzmieniu nie obejmuje natomiast kwot uzyskanych wcześniej, tj. przed zawieszeniem postępowania egzekucyjnego z mocy prawa. Nie jest to jednak rzecz oczywista, bowiem uznać także można, że określenie „zawieszonym” („sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym”) jest określeniem postępowania egzekucyjnego i nie oznacza

²⁷ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz...*, op. cit., komentarz do art. 146, nb 4.

okresu od zawieszenia, lecz postępowanie, którego aktualnym przymiotem jest zawieszenie. Nie wydaje się możliwe sięganie w tym zakresie do wykładni celowościowej czy funkcjonalnej, bowiem przepis reguluje postępowanie organu egzekucyjnego po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości (dokonanie określonych czynności). Z drugiej zaś strony cel i funkcja przepisu – w zależności od przyjętego stanowiska – mogą zostać odmienione przyjęte. Możliwe kierunki interpretacyjne przepisu świadczą zatem o tym, że istnieje potrzeba jego nowelizacji.

Spore wątpliwości budzi jednak sytuacja, gdy postanowienie w przedmiocie planu podziału uprawomocniło się, lecz plan nie został jeszcze zrealizowany (wypłacony). Rzecz, jak się wydaje, przedstawia się odmiennie niż w przypadku ogłoszenia upadłości po wydaniu postanowienia w przedmiocie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, lecz przed jego uprawomocnieniem. Plan podziału wykonywany jest przez komornika po uprawomocnieniu tegoż planu. Nie jest jednak tak, że uprawomocnienie się planu podziału jest tożsame z dniem wypłaty środków. Organ egzekucyjny w celu stwierdzenia prawomocności musi choćby uzyskać zwrotne potwierdzenia odbioru korespondencji, niekiedy może zaistnieć potrzeba złożenia reklamacji pocztowej, co wydłuży czas określenia przez organ, że postanowienie uprawomocniło się. Ponadto należy mieć na uwadze normalny czas obiegu korespondencji, ponieważ zarzuty mogą zostać nadane w placówce pocztowej w ostatnim dniu terminu na ich złożenie. Z tej przyczyny realny czas od uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie podziału środków uzyskanych ze sprzedaży nieruchomości do ich wypłaty (faktycznego przekazania wierzycielom) może ulec znacznemu wydłużeniu.

Jeśli w tym czasie, czyli po uprawomocnieniu się planu podziału, ogłoszona zostanie upadłość, środki te w ocenie autorki niniejszego artykułu nie powinny zostać zaliczone do „sum uzyskanych w zawieszonym postępowaniu”. Organ egzekucyjny nie jest uprawniony do przekazania do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości sum, które nie były należne dłużnikowi (środki te są bowiem należne wierzycielom określonym w planie podziału, chyba że część środków – z uwagi na różnicę między sumą uzyskaną

ze sprzedaży a roszczeniami wierzycieli – podlegać będzie wypłaceniu dłużnikowi). Po uprawomocnieniu się planu podziału środki uzyskane z egzekucji z nieruchomości powinny zostać wypłacone przez organ egzekucyjny zgodnie z tym planem, co oznacza ich wypłatę podmiotom wskazanym w treści postanowienia komornika. Prawomocny plan podziału określa między innymi, komu należą się środki, komu środki się wypłaca, czy pozostają na rachunku sum depozytowych. Plan podziału ma charakter konstytutywny. Jednocześnie autorka niniejszego artykułu w wątpliwość poddaje stwierdzenie, że w powyższym przypadku dojdzie do zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie egzekucji z nieruchomości. Egzekucja z nieruchomości została bowiem zakończona – doszło do sprzedaży nieruchomości w wyniku przetargu, a następnie (po uiszczeniu reszty ceny nabycia) sąd przysądził własność nieruchomości, a komornik sporządził plan podziału środków uzyskanych z tej egzekucji. W doktrynie – choć jest to wysoce dyskusyjne (bowiem zgodnie z art. 21 ust. 1 u.k.k. opłatę egzekucyjną ściąga się wraz z egzekwowanym roszczeniem) – zwrócono uwagę, że jeśli przysądzenie własności następuje po ogłoszeniu upadłości, czyli nie dochodzi do ściągnięcia kosztów komorniczych przed zawieszeniem postępowania egzekucyjnego, to do masy upadłości przelewa się całą kwotę uzyskaną²⁸. *A contrario*, nie powinien wywoływać takich obiekcji sposób postępowania ze środkami w razie przysądzenia własności nieruchomości przed zawieszeniem postępowania, a także w razie uprawomocnienia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości²⁹. Komornik nie jest uprawniony po uprawomocnieniu się planu podziału do wstrzymywania się z wypłatą, jakiegokolwiek „zabezpieczania środków” (w rozumieniu innym niż postępowanie zabezpieczające). Po uprawomocnieniu się planu podziału komornik dokonuje jedynie czynności technicznej – wypłaca środki zgodnie z prawomocnym postanowieniem. Ogłoszenie upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia komornika w przedmiocie planu podziału nie wpływa na sposób wypłaty środków, co oznacza, że środki te nie powinny zostać

²⁸ B. Sierakowski, *Koszty komornicze a obowiązek przelania do masy upadłości sum uzyskanych w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym*, PPC 2025, nr 1, s. 109.

²⁹ J. Szachta, M. Świeczkowska-Wójcikowska, *Upadłość dłużnika a koszty komornicze*, PPE 2025, nr 2, s. 150 i nast.

przelane do masy upadłości. Nie są to środki uzyskane od dłużnika, bowiem są one już należne wierzycielom na mocy prawomocnego postanowienia komornika i podlegają wypłacie, a tym bardziej nie są to środki uzyskane „w zawieszonym postępowaniu”. Do ewentualnego zawieszenia postępowania doszło bowiem po uprawomocnieniu się planu podziału. Należy także zauważyć, iż projektodawcy³⁰ zmian w art. 146 u.p.u. podnosili, że zaproponowane przez nich zmiany polegają na wyraźnym wskazaniu, iż zawieszeniu z mocy prawa podlegają postępowania egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, wszczęte przed ogłoszeniem upadłości. W ich ocenie zmiana miała na celu wyeliminowanie możliwości kontynuowania jakichkolwiek postępowań egzekucyjnych w toku postępowania upadłościowego. Założenia projektodawców nie zostały jednak zrealizowane, skoro zagrożenie zawieszenia postępowania egzekucyjnego w związku z ogłoszeniem upadłości i skutki z tym związane coraz częściej są przedmiotem zainteresowania doktryny i judykatury z uwagi na wielość problemów praktycznych.

Nie powinno budzić wątpliwości, że wierzyciele, z wniosku których prowadzone jest przeciwko dłużnikowi postępowanie z chwilą ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika, jako wierzyciele upadłego powinni szukać zaspokojenia swoich roszczeń w postępowaniu upadłościowym³¹. Jeśli plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości uprawomocnił się przed ogłoszeniem upadłości, to nie do przyjęcia byłaby sytuacja, w której wierzyciel poszukiwałby zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym, jeśli egzekwowane świadczenie w wyniku realizacji tego planu zostanie zaspokojone. Z tej przyczyny środki winny podlegać wydaniu wierzycielom, w razie gdy plan podziału uprawomocnił się przed ogłoszeniem upadłości, bowiem środki uzyskano przed zawieszeniem postępowania, jak również przed tym dniem postanowiono prawomocnie o rozdysponowaniu środków.

Mając na uwadze moment zakończenia egzekucji z nieruchomości (uprawomocnienie się postanowienia o przysądzeniu własności) oraz okoliczność,

³⁰ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, druk nr 2824, zob. [online:] <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2824> (dostęp: 1.02.2026).

³¹ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 15 grudnia 2016 r., I ACa 579/16, Lex nr 2250012.

iż podział sumy uzyskanej z egzekucji odbywa się w ramach postępowania egzekucyjnego, trzeba przyjąć, że nie jest wcale tak oczywiste określenie momentu, do którego możliwe jest zawieszenie postępowania egzekucyjnego *ex lege*. Wszakże niemożliwe jest zawieszenie postępowania egzekucyjnego, jeśli wcześniej doszło do jego zakończenia. Mając na uwadze, że ustawodawca często zamiennie używa pojęć „postępowanie egzekucyjne” i „egzekucja”, można mieć wątpliwości, czy chodzi o zakończenie postępowania egzekucyjnego, czy o zakończenie postępowania egzekucyjnego w zakresie egzekucji z nieruchomości. Prawomocne przysądzenie własności prowadzi do stwierdzenia, że składnik majątku dłużnika został spieniężony. Czynności dokonane przed zawieszeniem postępowania egzekucyjnego nie tracą natomiast swej mocy, stąd też prawomocne postanowienie o podziale środków nie zostaje uchylone w związku z późniejszym ogłoszeniem upadłości dłużnika. Środki winny zostać wypłacone wierzycielom zgodnie z planem, nawet wówczas gdy ogłoszono upadłość dłużnika, lecz postanowienie o wypłacie środków uprawomocniło się przed tym dniem lub w tym dniu (przyjmując, że skutki ogłoszenia upadłości powstają z końcem dnia, w którym ogłoszono upadłość). Środki te nie mogą wchodzić w skład masy upadłości wobec uprzedniego uprawomocnienia się postanowienia komornika. Przyjęcie innego stanowiska obarczałoby wierzycieli skutkami działań innych podmiotów (np. terminowości dostarczenia przez Poczty Polską zwrotnych potwierdzeń odbioru korespondencji i prawidłowości wypełnienia przez listonosza potwierdzenia). Prowadziłoby to do nieuzasadnionego dualizmu sprowadzającego się do tego, że jeśli organ egzekucyjny środki wypłacił wierzycielom na podstawie prawomocnego planu podziału, to nie wchodzi one do masy upadłości, a jeśli ich nie wypłacił, choć plan podziału się uprawomocnił (np. organ oczekiwał na ewentualny wpływ korespondencji, rozpatrzenie reklamacji przez Poczty Polską dotyczącą prawidłowości wypełnienia zwrotnego potwierdzenia odbioru), to środki te wchodziły w skład masy upadłości. Tak jednak nie jest – środki te zostały uzyskane w toku postępowania egzekucyjnego (lecz niezawieszonego postępowania egzekucyjnego wobec ogłoszenia upadłości) i podlegają wypłacie wierzycielom. Ogłoszenie upadłości nie niweczy bowiem dokonanych przez organ egzekucyjny czynności³².

³² Tak też: D. Chrapoński [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz...*, op. cit., s. 472.

Problemy praktyczne związane z przekazywaniem środków niewątpliwie będą coraz częstsze wobec rosnącej liczby upadłości. Powyższe dowodzi, że regulacja dotycząca przekazywania środków uzyskanych przez komornika budzi poważne wątpliwości w doktrynie i w praktyce (odmienne stanowiska sądów).

Należy także pamiętać, że egzekucja z nieruchomości wiąże się z pewnymi etapami, a ich przebieg nie jest zależny wyłącznie od komornika. Zależy także od sprawności działania sądu, wydającego m.in. postanowienie w przedmiocie przybicia, przysądzenia własności, a również od aktywności stron postępowania. Nie sposób wykluczyć, że dłużnik chcący złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości będzie „torpedował” postępowanie egzekucyjne, składając środki zaskarżenia, a jego celem nie będzie ochrona swoich praw, a jedynie zahamowanie egzekucji. Nie do przyjęcia byłoby, że czynności podejmowane przez dłużnika, mające za zadanie obstrukcję procesową, skutkowałyby dla wierzyciela egzekwującego pogorszeniem jego sytuacji, mimo że plan podziału sporządzony przez organ egzekucyjny uprawomocnił się, a zatem zadaniem organu egzekucyjnego jest jedynie przelanie środków podmiotom wskazanym w planie.

Należy także zwrócić uwagę na odmienne stanowisko przyjmowane w literaturze przedmiotu³³, choć niezawierające rozbudowanej argumentacji. W. Gewald prezentuje pogląd, że skutkiem zawieszenia postępowania egzekucyjnego jest to, iż środki wyegzekwowane przez organ, a nieprzekazane wierzycielom, pozostają w dyspozycji organu egzekucyjnego, nawet w razie uprawomocnienia się planu podziału, i zasadniczo zostają przekazane syndykowi. Wątpliwości budzi kwestia, czy w razie uprawomocnienia się planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji organ egzekucyjny ma w dyspozycji uzyskane środki. Co prawda, jest zobligowany do ich przekazania zgodnie ze sporządzonym prawomocnym planem, jednakże stanowi to czynność o charakterze technicznym, bowiem nie może przekazać środków w inny sposób niż określony w prawomocnym postanowieniu. Autorka niniejszego artykułu skłaniałaby się raczej ku stwierdzeniu, że dysponentem sumy określonej prawomocnym postanowieniem jest wierzyciel, który może zdecydować o losach tej sumy, w szczególności wskazując rachunek bankowy,

³³ W. Gewald [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 2, pod red. A.J. Witosza, Warszawa 2021, art. 39, s. 212.

na który środki mają zostać przekazane, wnosząc o przekazanie środków przekazem pocztowym.

W judykaturze³⁴ podnosi się, że od dnia ogłoszenia upadłości wierzyciel może dochodzić należnej mu sumy poprzez udział w postępowaniu upadłościowym. Jeśli wierzyciel zaspokoił swoją wierzytelność po ogłoszeniu upadłości w toku postępowania egzekucyjnego, które zostało zawieszone *ex lege* lub umorzone (w razie gdy postanowienie o ogłoszeniu upadłości uprawomocniło się), stał się bezpodstawnie wzbogacony kosztem masy upadłości i podstawą prawną roszczenia syndyka wobec takiego wierzyciela jest art. 405 k.c. Nie należy tracić z pola widzenia, na co zwraca uwagę D. Chrapoński, że przekazanie środków pieniężnych wierzycielowi prowadzi do wygaśnięcia wierzytelności do wysokości przekazanych sum³⁵.

W ocenie Sądu Najwyższego³⁶ argumenty celowościowe przemawiają za tym, aby organ egzekucyjny, podejmując decyzję o przekazaniu uzyskanych, a jeszcze niewydanych sum, uczynił to w określonej formie procesowej, wydając postanowienie. Należy zgodzić się, że taka forma sprzyja przejrzystości postępowania. W związku z ogłoszeniem upadłości zaspokojenie wierzycieli egzekwujących może nastąpić jedynie w postępowaniu upadłościowym, a organ egzekucyjny nie jest już dysponentem sum, które uzyskał (wyegzekwował) od dłużnika w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym. Ponadto SN dostrzegł, że nakaz określony w art. 146 ust. 2 u.p.u. może się zaktualizować na zaawansowanym etapie postępowania egzekucyjnego, w tym po sporządzeniu planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, a ustawa nie przewiduje informowania wierzycieli, iż doszło do umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa w związku z uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika. Umorzenie następuje bowiem z mocy samego prawa. Sąd Najwyższy nie odniósł się natomiast do omawianej w niniejszym opracowaniu kwestii związanej z uprawomocnieniem się planu podziału przed ogłoszeniem upadłości dłużnika, lecz przed wypłatą sum wierzycielom.

³⁴ Wyrok SO w Szczecinie z dnia 8 marca 2018 r., VIII GC 502/17, Lex nr 2484307.

³⁵ D. Chrapoński [w:] *Prawo upadłościowe...*, op. cit., art. 146, s. 473.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2017 r., III CZP 80/17, Lex nr 2422467.

Po uprawomocnieniu się planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości środki podlegają wypłacie wierzycielowi. Jedynie w części, w której plan podziału przewidywałby zwrot środków dłużnikowi, środki te podlegałyby przekazaniu do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

5. Podsumowanie

Zainicjowanie postępowania upadłościowego, co do zasady, nie ma wpływu na postępowanie egzekucyjne. Dopiero ogłoszenie upadłości powoduje zawieszenie postępowania egzekucyjnego z mocy samego prawa, a uprawomocnienie się postanowienia sądu skutkuje umorzeniem postępowania egzekucyjnego.

Jedynym przepisem, który reguluje szczególne relacje postępowania upadłościowego i postępowania egzekucyjnego, jest art. 146 u.p.u. – zawieszenie postępowania, umorzenie, a także przekazanie do masy upadłości środków pieniężnych. Artykuł 146 ust. 2 u.p.u. nie uległ istotnym zmianom na przestrzeni lat, mimo że z roku na rok zwiększa się liczba upadłości. Dodatkowo sytuacja ekonomiczno-gospodarcza dłużników zmieniała się na przestrzeni lat, stosuje się też inne sposoby egzekucji niż wcześniej (np. mniejszym zainteresowaniem cieszy się egzekucja z ruchomości, wierzyciele częściej decydują się na skierowanie egzekucji do nieruchomości dłużnika). Powyższe czynniki mogą być przyczyną tego, że stosowanie omawianej regulacji będzie prowadziło do konfliktów.

Jak zaprezentowano w niniejszym opracowaniu, omawiane zagadnienie jest wysoce dyskusyjne. Na uwagę zasługuje językowa warstwa art. 146 ust. 2 u.p.u., szczególnie w kontekście sprzedaży nieruchomości i sporządzenia planu podziału, który uprawomocnił się przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. Nie przesądzono, jakie sumy podlegają przelaniu do masy upadłości, poza tym, że mają to być sumy uzyskane „w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym”. Brzmienie przepisu wskazuje na czas, w którym środki powinny zostać uzyskane, co pozostaje w sprzeczności z wieloma wypowiedziami w doktrynie i judykaturze, gdzie rozszerzono ten moment na sumy uzyskane także przed zawieszeniem. Dodatkowo, w świetle zagadnienia uprawomocnienia się planu podziału przed ogłoszeniem upadłości (gdy środki nie zostały jeszcze wypłacone wierzycielom),

zwrócić należy uwagę na kwestię, czy można w ogóle mówić o uzyskaniu sum od dłużnika. Oczywiście, suma uzyskana ze sprzedaży nieruchomości dłużnika jest efektem spieniężenia składnika majątku dłużnika. Jednak jak długo można mówić o „uzyskaniu sum”? Skoro w dniu ogłoszenia upadłości plan podziału był prawomocny i winien podlegać realizacji, to powinien zostać zrealizowany w taki sposób, jak określono w planie.

W razie podjęcia przez komornika decyzji o przekazaniu sum do masy upadłości komornik powinien wydać postanowienie w tym przedmiocie i po jego uprawomocnieniu przekazać środki.

Optymalnym rozwiązaniem wątpliwości, które nasuwają się w związku z analizą przepisów na styku postępowania upadłościowego i postępowania egzekucyjnego, powinna być ingerencja ustawodawcy. Aktualna regulacja może powodować problemy na linii nie tylko komornik – syndyk, ale także wierzyciel – komornik, wierzyciel – syndyk. Obecne przepisy nie nadążają za rzeczywistością, w której liczba upadłości znacząco wzrosła. Brak precyzyjnych regulacji dotyczących skutków ogłoszenia upadłości po uprawomocnieniu się planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, ale przed przekazaniem środków wierzycielom, może budzić wątpliwości interpretacyjne. Konieczne jest przede wszystkim precyzyjne uregulowanie wzajemnego wpływu upadłości dłużnika na postępowanie egzekucyjne. W aktualnym stanie prawnym brakuje takich jednoznacznych przepisów.

STRESZCZENIE Wpływ ogłoszenia upadłości na sądowe postępowanie egzekucyjne obejmujące egzekucję z nieruchomości

Celem niniejszego opracowania jest omówienie problematyki związanej z ogłoszeniem upadłości dłużnika, ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku przelania do masy upadłości sum uzyskanych w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a jeszcze niewydanych. Rozważania przeprowadzono z punktu widzenia sporządzenia przez komornika sądowego planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości i jego uprawomocnienia. Poddano analizie kwestię, czy organ egzekucyjny po uprawomocnieniu się planu podziału przed ogłoszeniem upadłości może wypłacić środki zgodnie z tym planem, jeśli wypłata miałaby nastąpić po ogłoszeniu upadłości dłużnika, czy środki te także winny być przekazane do masy. Zwrócono

uwagę na zagadnienie, czy przelanie sum do masy upadłości dotyczyć powinno sum uzyskanych w trakcie zawieszenia postępowania, tj. po ogłoszeniu upadłości, czy także sum uzyskanych przed ogłoszeniem upadłości, które nie zostały wierzycielom wydane (np. pierwsze potrącenie z rachunku bankowego). Omawiana problematyka dotychczas nie była przedmiotem szerszej analizy w doktrynie oraz w judykaturze. Zagadnienie to ma istotne znaczenie dla praktyki w związku z rosnącą liczbą ogłaszanych upadłości.

Słowa kluczowe: postępowanie egzekucyjne, postępowanie upadłościowe, upadłość, masa upadłości, plan podziału, ogłoszenie upadłości, egzekucja z nieruchomości, zawieszenie postępowania

ABSTRACT **The Impact of a Bankruptcy Declaration on Judicial Enforcement Proceedings Involving the Enforcement Against Immovable Property**

dr Joanna Szachta, lawyer in a bailiff's office; ORCID: 0000-0002-8042-8212

The purpose of this study is to discuss issues arising from the declaration of a debtor's bankruptcy, with particular emphasis on the obligation to transfer to the bankruptcy estate funds obtained in suspended enforcement proceedings that have not yet been distributed. The analysis is conducted from the perspective of the preparation by a court bailiff of a distribution plan concerning sums obtained from enforcement against real property and the subsequent finality of such a plan. Consideration is given to whether, after the distribution plan has become final but prior to the declaration of bankruptcy, the enforcement authority may disburse the funds in accordance with that plan if the disbursement is to take place after the debtor has been declared bankrupt, or whether such funds should instead be transferred to the bankruptcy estate. Attention is also drawn to the issue of whether the transfer of funds to the bankruptcy estate should concern only sums obtained during the suspension of the proceedings, i.e. after the declaration of bankruptcy, or also sums obtained prior to the declaration of bankruptcy that have not yet been disbursed to creditors (e.g. the first attachment from a bank account). The issues discussed have thus far not been the subject of broader analysis in legal scholarship or case law. The matter is of considerable practical importance in view of the increasing number of bankruptcy cases.

Keywords: enforcement proceedings, bankruptcy proceedings, bankruptcy, bankruptcy estate, distribution plan, declaration of bankruptcy, enforcement against immovable property, stay of proceedings

Bibliografia/References

Bartz A.W., *Czy komornik może z urzędu wyznaczyć pierwszą licytację nieruchomości, jeżeli wierzyciel poprzestał na wnioskach o wszczęcie egzekucji z nieruchomości i o dokonanie jej opisu i oszacowania, a nie złożył wniosku o wyznaczenie licytacji?*, PPC 1936.

Bartz A.W., *Czy należy zawiesić lub umorzyć egzekucję z nieruchomości, jeżeli wierzyciel nie zgłosił wniosku o wyznaczenie licytacji?*, PPC 1937, nr 5–6.

Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978.

Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1988, nr 8.

Chrapoński D. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 2, pod red. A.J. Witosza, Warszawa 2021.

Cieślak S., *Przysądzenie własności nieruchomości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2021 roku (III CZP 77/20)*, PPE 2022, nr 6.

Flejszar R., *Wyznaczenie terminu licytacji nieruchomości* [w:] *System Postępowania Cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.

Flaga-Gieruszyńska K., *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.

Gewald W. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 2, pod red. A.J. Witosza, Warszawa 2021.

Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Komentarz* [w:] *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2020.

Jakubecki A. [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2011.

Janda P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2023.

Julke G., *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015.

Julke G., *Licytacja w toku egzekucji sądowej z nieruchomości (część I)*, PPE 2007, nr 10–11.

Kunicki I., *Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c.*, PPE 2020, nr 12.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2011.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.

Michalska-Marciniak M., *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPE 2023, nr 7.

Pietrkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, wyd. 5, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016.

Pietrkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–10951*, wyd. 6, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025.

Sadza A., *Oplata egzekucyjna w wypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPC 2025, nr 1.

Sierakowski B., *Koszty komornicze a obowiązek przelania do masy upadłości sum uzyskanych w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym*, PPC 2025, nr 1.

Szachta J., Świeczkowska-Wójcikowska M., *Upadłość dłużnika a koszty komornicze*, PPE 2025, nr 2.

Szachta J., *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa określona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, OSP 2023, nr 1.

Świeczkowski J., *Kilka uwag na temat spóźnionego zgłoszenia przez wierzyciela wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, M.Prawn. 2022, nr 23.

Świeczkowski J., *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, GSP 2023, nr 1.

Wengerek E., *Sądowe postępowanie w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978.

Wolak G., *Ogłoszenie upadłości dłużnika a możliwość przysądzenia własności nieruchomości (lub użytkowania wieczystego). Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2021 r., III CZP 77/20*, PPE 2022, nr 11.

Żukowski A., *Koszty oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PS 2024, nr 9.

Żyznowski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–10951*, wyd. 1, pod red. A. Marciniaka, Legalis/el. 2020.

Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej

1. Wprowadzenie

Własność intelektualna odgrywa coraz większą rolę w obrocie gospodarczym. W wielu przypadkach to właśnie ona decyduje o konkurencyjności podmiotu na rynku i daje możliwości zdobywania pozycji dominującej w obrocie gospodarczym¹. Konieczność jej ochrony na gruncie prawnym jest widoczna w prawie polskim, czego przejawem jest m.in. wprowadzenie w Kodeksie postępowania cywilnego nowego postępowania odrębnego w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁸⁹–479¹²⁹). W ramach tego postępowania odrębnego wyszczególniono postępowanie zabezpieczające², tj. postępowanie w sprawie

¹ H. Wnorowski, *Ochrona własności intelektualnej jako determinanta innowacyjności* [w:] *Institutionalne aspekty rozwoju sektora B+ R w Polsce. Od gospodarki imitacyjnej do innowacyjnej*, pod red. K. Meredyka, A. Wildowicz-Giegiel, Białystok 2011, s. 163–172.

² K. Duda, *Postępowanie odrębne w sprawach własności intelektualnej* [w:] *Nowelizacja KPC 2019 – pierwsze doświadczenia, refleksje i postulaty*, pod red. T. Zembruskiego, Warszawa 2021, s. 267–283.

zabezpieczenia środka dowodowego, wyjawienie lub wydanie środka dowodowego³ oraz wezwanie do udzielenia informacji. Odrębności odnoszące się do postępowania w sprawach własności intelektualnej, a w szczególności dotyczące wymienionych kwestii dowodowych oddziałują na sądowe postępowanie egzekucyjne. Z kolei egzekucja sądowa stanowi jeden z podstawowych przejawów skuteczności norm prawnych⁴. Brak możliwości wykonania zasądzonych roszczeń czyni ochronę prawną jedynie martwymi przepisami, nieodpowiadającymi realiom społecznym. Z drugiej strony nadmierne uprawnienia w zakresie przyznania dostępu do własności intelektualnej potencjalnemu naruszcycielowi może prowadzić do instrumentalizacji prawa i wykorzystywania go do celów jednostkowych. Pokazuje to, jak znaczące jest wyważenie interesu obu stron postępowania w sprawach dotyczących własności intelektualnej na każdym jego etapie.

Na wstępie należy wskazać, że sama egzekucja postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego nie będzie przybierała szczególnej postaci. Będzie ona dokonywana w tożsamy sposób, jak w przypadku wykonywania postanowienia o zabezpieczeniu w sprawach niebędących sprawami z zakresu własności intelektualnej. Wskazuje na to m.in. odesłanie w art. 479¹⁰³ k.p.c. do art. 743 k.p.c. Odmienności widoczne będą jednak w postępowaniu egzekucyjnym w wykonaniu omawianego postanowienia. Cel i skutek wykonania nie będą różnić się od wykonywania zabezpieczenia w innych postępowaniach, lecz różnice wystąpią co do sposobu osiągnięcia tego celu.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, w dalszej części opracowania przedstawiono odrębności postępowania egzekucyjnego w przedmiocie wykonania postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego, w szczególności w postaci wymagań co do treści tytułu wykonawczego, ograniczeń dla organu egzekucyjnego, modyfikacji przepisów ogólnych stosowanych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym oraz skutków prawnych w przypadku ich naruszenia.

³ R. Kulski, *Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego*, PPC 2026, nr 1, s. 174–185.

⁴ J. Niesiołowski, *Skuteczność prawa*, Almanach Prawa [Альманах права] 2025, nr 16, s. 24–31.

2. Możliwe roszczenia w sprawach z zakresu własności intelektualnej

Sprawami z zakresu własności intelektualnej są sprawy o ochronę praw autorskich i pokrewnych, o ochronę praw własności przemysłowej oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych, a także sprawy o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji; o ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług oraz o ochronę dóbr osobistych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą (art. 479⁸⁹ § 1 i 2 k.p.c.).

Roszczenia w sprawach własności intelektualnej można podzielić na majątkowe i niemajątkowe. Roszczeń majątkowych dochodzić można na zasadach ogólnych (art. 24 § 2 k.c.; art. 18 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁵) lub poprzez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej w zależności od rodzaju sprawy, równej wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁶) w przypadku naruszenia praw autorskich lub pokrewnych bądź w wysokości odpowiadającej opłacie licencyjnej albo innego stosownego wynagrodzenia, które w chwili ich dochodzenia byłyby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z wynalazku, dodatkowego prawa ochronnego, wzoru przemysłowego lub użytkowego lub topografii układów scalonych (art. 287 ust. 1 pkt 2 oraz art. 291¹, 292 i 293 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej⁷) albo w wysokości odpowiadającej opłacie licencyjnej lub innego stosownego wynagrodzenia, które w chwili ich dochodzenia byłyby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie ze znaku towarowego lub oznaczenia geograficznego (art. 296 ust. 1 pkt 2 i art. 302 p.w.p.), albo zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej

⁵ T.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1233; dalej: u.z.n.k.

⁶ T.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 24; dalej: pr.aut.

⁷ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1170; dalej: p.w.p.

lub ochroną dziedzictwa narodowego (art. 18 ust. 1 pkt 6 u.z.n.k.) lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny (art. 24 § 1 k.c.). Ponadto roszczenia majątkowe obejmują również żądania wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści (art. 79 ust. 1 pkt 4 pr.aut.; art. 287 ust. 1 p.w.p.; art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k.).

Roszczenia niemajątkowe w sprawach własności intelektualnej obejmują: żądanie zaniechania naruszania praw własności intelektualnej, usunięcia skutków naruszeń, złożenie oświadczenia odpowiedniej treści (art. 24 § 1 k.c.; art. 18 ust. 1 pkt 1–3 u.z.n.k.; art. 79 ust. 1–3 pr.aut.). Szczególne roszczenia przysługują w przypadku naruszenia praw ochronnych z rejestracji znaków towarowych (art. 296 ust. 1^{2–3} p.w.p.). Rozstrzygnięcia wydane w tego rodzaju sprawach mogą obejmować zakazanie: używania określonych oznaczeń, posługiwania się nimi w prowadzonej działalności gospodarczej, a także produkowania, oferowania, reklamowania, sprzedawania, wprowadzania do obrotu, magazynowania w tym celu oraz importowania lub eksportowania towarów naruszających własność intelektualną⁸.

Z uwagi na szczególne znaczenie własności intelektualnej w prowadzeniu działalności gospodarczej, jak również wieloaspektowość kwestii podlegających dowodzeniu w toku postępowania, sądy właściwe w sprawach własności intelektualnej mierzą się z problemem inicjowania spraw poprzez wnioski o zabezpieczenie roszczeń, w tym w szczególności wnioski w ramach wspomnianych odrębnych postępowań zabezpieczających o zabezpieczenia środka dowodowego, wyjawienia lub wydania środka dowodowego oraz wezwania do udzielenia informacji. Na kwestię tę zwrócono już uwagę w doktrynie⁹. O szczególnym znaczeniu postępowania zabezpieczającego świadczą również zmiany legislacyjne wprowadzające odrębności postępowania zabezpieczającego

⁸ Por.: postanowienie SO w Warszawie z dnia 20 czerwca 2024 r., XXII GWo 224/24, Legalis nr 3244714; wyrok SO w Warszawie z dnia 28 marca 2025 r., XXII GW 810/24, Legalis nr 3217627; postanowienie SO w Warszawie z dnia 6 lipca 2021 r., XXII GWo 73/21, Legalis nr 3000237; postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 listopada 2023 r., XXII GWo 382/23, Legalis nr 3068676.

⁹ J. Antoniuk, *Egzekucja zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych i środków pomocniczych w sprawach własności intelektualnej*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2024, nr 35(2), s. 125–151.

w sprawach własności intelektualnej. O powyższym świadczy uwzględnienie we wskazanych sprawach własności intelektualnej zasady proporcjonalności, zgodnie z którą stosując środki przewidziane we wskazanych postępowaniach szczególnych, sąd uwzględni interesy stron w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należytą ochronę prawną, a obowiązanego lub pozwanego nie obciążać ponad potrzebę, mając na uwadze obciążenia obowiązanego lub pozwanego, jakie wynikałyby z zastosowanych środków, oraz ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa (art. 479⁹⁵ k.p.c.). Inną odrębnością jest konieczność wysłuchania obowiązanego przed udzieleniem zabezpieczenia przez sąd, chyba że niezbędne jest natychmiastowe rozstrzygnięcie wniosku. Nie dotyczy to sposobów zabezpieczenia w całości podlegających wykonaniu przez komornika albo polegających na ustanowieniu zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego (art. 755 § 2² k.p.c.). Kolejną odrębnością jest obligatoryjne oddalenie przez sąd własności intelektualnej wniosku o zabezpieczenie, jeżeli został on złożony po upływie 6 miesięcy od dnia, w którym strona lub uczestnik postępowania powziął wiadomość o naruszeniu przysługującego mu prawa wyłącznego (art. 755 § 2³ k.p.c.). Inną jeszcze odrębnością w postępowaniu zabezpieczającym w sprawach własności intelektualnej jest zobowiązanie zarówno uczestników postępowania, jak i sądu do badania możliwości unieważnienia prawa wyłącznego (art. 736 k.p.c. § 5 k.p.c. i art. 730¹ §1¹ k.p.c.).

3. Postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego

Tytuł egzekucyjny w postaci postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego wraz z klauzulą wykonalności jest wydawany zgodnie z właściwością rzeczową przez sąd własności intelektualnej, będący zawsze sądem okręgowym¹⁰. Wniosek o zabezpieczenie środka dowodowego może być wniesiony przed wniesieniem powództwa lub w jego toku. Jest to zatem środek autonomiczny umożliwiający ustalenie przez uprawnionego, czy dochodzi do naruszenia jego

¹⁰ Art. 479⁹⁰ § 1 k.p.c. w zw. z art. 743 § 1 k.p.c.

własności intelektualnej¹¹. Sąd rozpoznaje wniosek bezzwłocznie, nie później niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu (art. 479⁹⁷ § 2 k.p.c.).

Postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego podlega wykonaniu z chwilą jego wydania. Przepis art. 743 k.p.c. stosuje się odpowiednio (art. 479¹⁰³ § 1 k.p.c.). Do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym, z tym jednak że sąd nadaje postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności z urzędu (por. art. 743 § 1). Jeżeli z uwagi na swoją treść postanowienie podlega wykonaniu w inny sposób, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące tego sposobu. Podstawą przeprowadzenia postępowania jest wówczas postanowienie zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności (por. art. 743 § 2). Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego sąd może uzależnić od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązanego lub pozwanego powstałych w wyniku wykonania tego postanowienia (art. 479¹⁰⁴ zd. pierwsze k.p.c.).

Dla postępowania wykonawczego kluczowa jest treść tytułu wykonawczego, która nie podlega badaniu jej zasadności ani wymagalności przez organ egzekucyjny (art. 804 § 1 k.p.c.). W zakresie istotnym dla organu egzekucyjnego sąd określa: środek dowodowy podlegający zabezpieczeniu oraz sposób zabezpieczenia, a także pouczenie o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 479¹⁰¹ § 1 i 2 k.p.c. sposobem zabezpieczenia będzie w szczególności: odebranie towarów, materiałów, narzędzi użytych do produkcji lub dystrybucji, dokumentów, jak również sporządzenie szczegółowego opisu tych przedmiotów połączone, w razie konieczności, z pobraniem ich próbek. W przypadku orzeczenia sposobu zabezpieczenia środka dowodowego w postaci sporządzenia szczegółowego opisu komornik sporządza protokół. Istotne jest także pouczenie o tajemnicy przedsiębiorstwa, które budzi kontrowersje od strony formalnoprawnej, gdyż z przepisu nie wynika, czy ma ono być ujęte

¹¹ A. Gołaszewska, *Postępowanie odrębne w sprawach własności intelektualnej w orzecznictwie sądów powszechnych* [w:] *Reforma prawa własności intelektualnej. Część III*, pod red. A. Adamczak, Kielce 2023, s. 92.

w treści postanowienia, czy w oddzielnym dokumencie. Jednakże analiza językowa art. 479¹⁰⁰ § 3 zd. 2 k.p.c. sugeruje, że pouczenie to powinno być zawarte w treści postanowienia, gdyż podmiot wykonujący postanowienie obowiązany jest jedynie do doręczenia obowiązanejmu tego postanowienia.

Mniej istotne są inne elementy obligatoryjne postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego, takie jak określenie zakresu wglądu uprawnionego do środka dowodowego oraz szczegółowe zasady korzystania ze środka dowodowego i zapoznawania się z nim. Sąd może ograniczyć lub wyłączyć kopiowanie środka dowodowego lub jego utrwalanie w inny sposób. Powyższe uwidacznia zamiar prawodawcy, aby uprawniony nie miał dostępu do zabezpieczonego środka dowodowego przed uprawomocnieniem się postanowienia. Zgodnie z art. 479¹⁰¹ § 2 k.p.c. *in fine* uprawniony uzyskuje dostęp do środka dowodowego wraz z uprawomocnieniem się postanowienia, co skutkuje m.in. koniecznością modyfikacji art. 812 k.p.c. w taki sposób, aby uprawniony nie zapoznał się z zabezpieczonym środkiem przed uprawomocnieniem się postanowienia.

Z punktu widzenia postępowania egzekucyjnego kluczowe jest również związanie sądu własności intelektualnej granicami wniosku (art. 738 k.p.c.). Mając na względzie szybkość przedmiotowego postępowania, a także fakt, że sąd nie posiada wiadomości specjalnych¹², sąd rozstrzygający wniosek opiera się jedynie na materiale dowodowym przedłożonym przez strony. Na etapie rozpoznawania wniosku nie powołuje on również biegłego¹³. Z uwagi na złożoność spraw i wymóg zasięgnięcia wiedzy specjalisty w celu ustalenia prawidłowości zabezpieczenia środka dowodowego może dojść do sytuacji, w której sąd wyda postanowienie niemożliwe do wykonania (np. poprzez odebranie obowiązanejmu przedmiotów i złożenie ich w siedzibie sądu, podczas gdy ich przechowywanie wymaga specjalnych warunków¹⁴ lub pozostają one trwale związane

¹² Wyrok SO w Warszawie z dnia 27 kwietnia 2022 r., XXVII Ca 2823/21, Legalis nr 2740224; wyrok SO w Łodzi z dnia 20 września 2019 r., III Ca 2094/18, Legalis nr 2334020.

¹³ Postanowienie SA w Łodzi z dnia 16 maja 2012 r., I ACa 642/12, niepubl.

¹⁴ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu własności intelektualnej*, Zakamycze, Kraków 2002, s. 227.

z gruntem¹⁵). Postępowanie organu egzekucyjnego oceniane będzie jednak jedynie w granicy dopuszczalnych środków zaskarżenia z uwagi na fakt, że organ ten jest związany treścią tytułu wykonawczego (art. 804 § 1 k.p.c.). W sytuacji egzekucji skutecznej, lecz nierealizującej celów zabezpieczenia, odpowiedzialność organu egzekucyjnego będzie ograniczona jedynie do rażących zaniedbań lub naruszeń. Innymi słowy, komornik wykonujący postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego powinien w razie wątpliwości zwrócić się do sądu o dokonanie wykładni tego postanowienia (art. 352 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c.).

4. Doręczenie odpisu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego

Przechodząc do przedstawienia odmienności postępowania w przedmiocie wykonania omawianego postanowienia należy wskazać na modyfikację art. 805 § 1 k.p.c., art. 812 k.p.c. oraz art. 813 k.p.c. W pierwszej kolejności podkreślenia wymaga, że organ egzekucyjny na podstawie art. 479¹⁰⁰ § 3 k.p.c. obowiązany jest doręczyć obowiązanemu lub pozwanemu wykonywane postanowienie. Stanowi to przełamanie ogólnej zasady zawartej w art. 805 k.p.c., zgodnie z którą przy pierwszej czynności egzekucyjnej doręcza się dłużnikowi zawiadomienie o wszczęciu egzekucji, z podaniem treści tytułu wykonawczego i wymienieniem sposobu egzekucji oraz z pouczeniem o możliwości, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, a także sporządzony przez organ egzekucyjny odpis tytułu wykonawczego albo zweryfikowanego przez komornika dokumentu, o którym mowa w art. 797 § 3 k.p.c. Tym samym, organ egzekucyjny przy wykonywaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego nie będzie sporządzał odpisu tytułu wykonawczego w celu doręczenia go pozwanemu/obowiązanemu, lecz na potrzeby własne, m.in. w celu włączenia go do akt sprawy. Podkreślenia wymaga też fakt, że w art. 479¹⁰⁰ § 3 k.p.c. nie precyzuje się chwili doręczenia, jak w art. 805 § 1 k.p.c.

¹⁵ T. Targosz, *Zabezpieczenie roszczeń w prawie własności intelektualnej: przesłanki udzielenia i specyfika postępowania*, Transformacje Prawa Prywatnego 2019, nr 1, s. 99–142.

Powstaje zatem wątpliwość w przedmiocie początku biegu terminu na wniesienie przez obowiązanego/pozwanego wniosku o uzasadnienie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego, w sytuacji gdy komornik nie dokona jego doręczenia w dniu dokonania czynności egzekucyjnych lub gdy dokona doręczenia przed dniem czynności lub też po niej. Stosownie do art. 394 § 2 k.p.c. termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, w tym także w przypadku, gdy doręczenie to nastąpiło z urzędu. Z kolei stosownie do art. 328 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c. pisemne uzasadnienie postanowienia sporządza się na wniosek strony o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, zgłoszony w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia postanowienia, a w przypadkach gdy postanowienie doręcza się z urzędu, termin ten liczy się od dnia doręczenia wyroku. Pokazuje to zatem uzależnienie decyzji sądu co do sporządzenia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem obowiązkanemu/pozwanemu od czynności organu egzekucyjnego. Innymi słowy, czynność komornika będzie miała wpływ na możliwość dopuszczenia kontroli instancyjnej postanowienia o zabezpieczeniu. Dojść może bowiem do sytuacji, w której obowiązany/pozwany wniesie do sądu wniosek o sporządzenie uzasadnienia i o doręczenie postanowienia wraz z uzasadnieniem przed doręczeniem mu postanowienia przez komornika. Będzie to prowadzić do zbędnego przedłużenia postępowania, gdyż zobliguje sąd do odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia niedoręczonego postanowienia. Co więcej, zdarzyć się może, że komornik w ogóle nie doręczy odpisu postanowienia obowiązkanemu/pozwanemu. Wówczas ani termin na wniesienie wniosku o sporządzenie uzasadnienia, ani tym samym na wniesienie zażalenia nie rozpocznie biegu¹⁶, co udaremni cel omawianego postępowania, gdyż uprawniony nie będzie mógł zapoznać się z zabezpieczonym środkiem dowodowym.

Ponadto komplikuje to dodatkowo możliwość zaskarżenia czynności komornika poprzez brak doręczenia postanowienia o zabezpieczeniu środka

¹⁶ R. Lewicka, *Kontrowersje na tle interpretacji pojęcia „daty wydania orzeczenia” określającego rozpoczęcie biegu terminu do złożenia wniosku o przyznanie świadczenia opiekuńczego za okres wsteczny (art. 24 ust. 2a ustawy o świadczeniach rodzinnych)*, *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica* (numer specjalny) 2023, s. 173–184.

dowodowego. Wówczas właściwy do rozpoznania środka zaskarżenia na czynność komornika będzie sąd rejonowy, przy którym działa komornik¹⁷. Budzi to kolejną wątpliwość, czy sąd własności intelektualnej może w takiej sytuacji doręczyć obowiązanemu/pozwanemu odpis postanowienia z urzędu lub uznać je za doręczone po dniu wykonania czynności egzekucyjnej, mając na względzie ekonomikę procesową oraz cel zabezpieczenia środka dowodowego. Żaden przepis nie nakłada na obowiązanego konieczności ubiegania się o doręczenie odpisu postanowienia. Tym samym, zaniedbanie ze strony organu egzekucyjnego skutkować będzie utratą celu zabezpieczenia oraz wydłużeniem postępowania.

5. Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa w toku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego

Kolejną odrębnością cechującą omawiane postępowanie jest uwzględnienie przez organ egzekucyjny ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa obowiązanego. Co prawda, sąd nie poucza komornika o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa, gdyż sam zobligowany jest do uwzględnienia jej przy wydawaniu tytułu egzekucyjnego, niemniej komornik jest zobowiązany uwzględnić ustalenia sądu w tym zakresie. Kodeks postępowania cywilnego nie definiuje tajemnicy przedsiębiorstwa. W doktrynie jednolicie wskazuje się, że jest to pojęcie tożsame z tym zawartym w art. 11 ust. 2 u.z.n.k., zgodnie z którym przez tajemnicę przedsiębiorstwa rozumie się informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa lub inne informacje mające wartość gospodarczą, które jako całość lub w szczególnym zestawieniu i zbiorze ich elementów nie są powszechnie znane osobom zwykle zajmującym się tym rodzajem informacji albo nie są łatwo dostępne dla takich osób, o ile uprawniony do korzystania z informacji lub rozporządzania nimi podjął, przy zachowaniu należytej staranności, działania w celu utrzymania ich w poufności¹⁸.

¹⁷ A. Gołaszewska, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach własności intelektualnej – wybrane aspekty*, Palestra 2022, nr 6, s. 54–66.

¹⁸ E. Tomczyk, *Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej*, Palestra 2024, nr 5, s. 111–127; K. Kurosz, *Zakres spraw objętych środkami pomocniczymi w orzecznictwie sądów własności intelektualnej – analiza krytyczna*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z Prawa Własności Intelektualnej 2024, nr 2, s. 122–124.

Analizę wątpliwości w przedmiocie skutków prawnych w przypadku braku pouczenia o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa, względnie braku jego doręczenia przez organ wykonujący postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego, należy rozpocząć od kwestii rozumienia wskazanego pouczenia. Zarówno w doktrynie¹⁹, jak i orzecznictwie²⁰ odmiennie interpretuje się konieczność pouczenia o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa przy wydawaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego. Niekiedy uznaje się je za obligatoryjną część sentencji postanowienia, częściej jednak za element niestanowiący części postanowienia. Z językowej wykładni art. 479¹⁰⁰ § 3 k.p.c. wynika, że komornik doręcza obowiązanemu jedynie postanowienie o zabezpieczeniu. Pouczenie niestanowiące części postanowienia²¹ nie podlega zatem doręczeniu przez komornika, lecz przez sąd.

Pouczenie to prawny obowiązek organu prowadzącego postępowanie, dokonywany w celu zapewnienia sprawiedliwego i świadomego udziału wszystkich uczestników w toku postępowania²². Brak obligatoryjnego pouczenia sądu może skutkować unieważnieniem postępowania²³, co jest szczególnie widoczne w sprawach własności intelektualnej. Ta gałąź prawa wciąż pozostaje mało popularna w obrocie gospodarczym i wielu przedsiębiorców nie jest świadomych, że opracowane przez nich rozwiązania mogą stanowić innowacje, do pozyskania których inni mogą instrumentalnie wykorzystać prawo²⁴. Stanowi to przejaw znaczenia instytucji pouczenia o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa

¹⁹ A. Tomaszek, J. Wojewódzka, *Sprawy własności intelektualnej – nowe postępowanie odrębne w polskiej procedurze cywilnej*, M.Prawn. 2020, nr 15, s. 785–788.

²⁰ Zob.: postanowienie SO w Warszawie z dnia 20 grudnia 2023 r., XXII GWO 318/23, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 23 listopada 2023 r., XXII GWO 529/23, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 listopada 2024 r., XXII GWO 688/24, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 6 lutego 2025 r., XXII GWO 575/24, niepubl.

²¹ A. Jakubecki, *Wezwanie do udzielenia informacji w postępowaniu odrębnym w sprawach własności intelektualnej*, PPC 2020, nr 3, s. 478–496.

²² M. Rejda, *Zabezpieczenie dowodów w sprawach o naruszenia praw własności intelektualnej*, Warszawa 2019, s. 140.

²³ A. Brzeziński, *Skutki prawne braku pouczenia przez sąd na podstawie art. 5 Kodeksu postępowania cywilnego. Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Sieradzu z 27 stycznia 2016 r., sygn. akt I Ca 460/15*, Kortowski Przegląd Prawniczy 2023, nr 2, s. 23–30.

²⁴ W. Ratajczak, *Rola i wyzwania prawa własności intelektualnej we wspieraniu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw*, Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie 2024, nr 2(39), s. 27–48.

dla obowiązanego/pozwanego. Od strony formalnej obowiązek pouczenia spoczywa na sędzie właściwości intelektualnej. Domniemywać jednak należy, że zamysł prawodawcy obejmował doręczenie przez komornika zarówno postanowienia, jak i pouczenia wydanych przez sąd. Niemniej brak doręczenia przez komornika pouczenia o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa nie powinien stanowić podstawy postępowania dyscyplinarnego wobec komornika.

6. Udział biegłego w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego

Kolejną odrębnością odnoszącą się do wykonania postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego jest udział biegłego w wykonaniu tego postanowienia. Zgodnie z art. 813 § 1 k.p.c. w wypadkach wymagających zasięgnięcia opinii biegłego komornik zwróci się o wydanie opinii do jednego lub kilku stałych biegłych sądowych. Jeżeli wśród stałych biegłych sądowych nie ma biegłego wymaganej specjalności, komornik zwróci się do sądu o wyznaczenie biegłego i odebranie od niego przyrzeczenia. Z kolei art. 479¹⁰¹ § 3 k.p.c. stanowi, że na wniosek uprawnionego, obowiązanego lub pozwanego sąd może wezwać biegłego, aby wziął udział w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego. Sąd obligatoryjnie poucza biegłego o tajemnicy ochrony przedsiębiorstwa. Tym samym, organ egzekucyjny zostaje pozbawiony możliwości domagania się udziału biegłego w postępowaniu z urzędu.

Kwestią sporną pozostaje również doręczenie odrębnego orzeczenia o wyznaczeniu biegłego do udziału w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu środków dowodowych, wydanego na wniosek uprawnionego, przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Stosownie do art. 357 § 2 k.p.c. w zw. z art. 362 k.p.c. zarządzenie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Po pierwsze, art. 479¹⁰¹ § 3 k.p.c. nie wskazuje, aby wezwanie biegłego miało następować w formie postanowienia, a tym samym wystarczające wydaje się tu wezwanie biegłego w formie zarządzenia²⁵. Po drugie, ze względów celowościowych

²⁵ Por. art. 272¹ i 292 k.p.c.

należy uznać za nieuzasadnione doręczanie obowiązanej/pozwanemu postanowienia o wezwaniu biegłego do udziału w postępowaniu egzekucyjnym wydanego przed jego wszczęciem, co jednak stanowi przełamanie art. 357 § 2 k.p.c. i ograniczenie praw obowiązanej²⁶. Z tym ostatnim wiąże się również uprawnienie obowiązanej do złożenia wniosku o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego z udziałem biegłego. Powoduje to wątpliwość, czy organ egzekucyjny w trakcie czynności egzekucyjnych obowiązany będzie do ich przerwania i zawieszenia postępowania do czasu rozpoznania wniosku przez sąd własności intelektualnej.

Podkreślenia wymaga, że organ egzekucyjny nie dysponuje inicjatywą w postaci wnioskowania o wezwanie biegłego do udziału w czynności. Kolejną wątpliwość budzi możliwość samodzielnego zasięgnięcia opinii biegłego przez organ egzekucyjny na podstawie art. 813 § 1 k.p.c. W doktrynie jednolicie wskazuje się, że udział biegłego w przedmiotowym postępowaniu jest możliwy jedynie po rozstrzygnięciu przez sąd²⁷. Powstaje zatem wątpliwość, czy komornik powołujący biegłego samodzielnie w toku postępowania podlega odpowiedzialności za naruszenie art. 479¹⁰¹ § 3 k.p.c. i czy czynność dokonana z udziałem biegłego jest skuteczna. Na skutek skargi czynność taka może zostać uchylona, co jednak pozostaje w sprzeczności z szybkością postępowania zabezpieczającego. W takim przypadku, jeśli strony nie wniosą o wezwanie biegłego, komornik zobowiązany będzie do ponownego przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego, lecz bez udziału biegłego. Inną wadą takiego postępowania komornika będzie brak pouczenia biegłego o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa przez sąd, co może przynieść omówione już wyżej skutki.

Na koniec ponownie należy wskazać na możliwe konsekwencje, w przypadku gdy sąd, wzywając biegłego do udziału w postępowaniu egzekucyjnym, nie pouczy go o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa (art. 479¹⁰⁰ § 3 k.p.c.). W takiej sytuacji biegły uczestniczący w czynności egzekucyjnej może

²⁶ M. Kulikowska, *Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku jako forma realizacji prawa do sądu*, SP 2014, nr 200(4), s. 159–172.

²⁷ M. Rejdak, *Zabezpieczenie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹⁶–479¹¹¹ KPC)* [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 2. Dowody w postępowaniu cywilnym*, pod red. Ł. Błaszczaka, Warszawa 2021, s. 912–962.

ujawnić informacje stanowiące tajemnice przedsiębiorstwa obowiązanego /pozwanego, za co odpowiedzialność poniesie Skarb Państwa (art. 417 k.c.).

7. Udział uprawnionego przy zajęciu środków dowodowych

Według art. 479¹⁰¹ § 4 k.p.c. komornik odbiera przedmioty oraz sporządza protokół bez udziału uprawnionego. Przepis art. 814 stosuje się odpowiednio. Odebrane przedmioty oraz protokół komornik składa w sądzie. Nie podlegają one włączeniu do akt do dnia uprawomocnienia się postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego. W świetle przytoczonego przepisu należy stwierdzić, że najistotniejszym odstępstwem w przedmiotowym postępowaniu jest pozbawienie uprawnionego możliwości udziału w czynności polegającej na zajęciu środków dowodowych. Wątpliwość powstaje w przypadku skutków prawnych przy dopuszczeniu przez komornika do udziału w czynności zajęcia środków dowodowych uprawnionego. Taka sytuacja miała miejsce w postępowaniu toczącym się w Sądzie Okręgowym w Warszawie pod sygn. XXII GW 323/22, w którym komornik wykonujący postanowienie o zabezpieczeniu środków dowodowych dopuścił do udziału w czynności ich zajęcia uprawnionego, który pozostawał w konflikcie z obowiązującym. Na skutek powyższego obowiązany wystąpił z roszczeniami wynikającymi z naruszenia tajemnicy jego przedsiębiorstwa oraz w związku z naruszeniem jego dóbr osobistych w postaci prawa do prywatności, intymności i bezpieczeństwa²⁸. Sąd rejonowy rozpoznający skargę na czynność komornika w postaci dokonania zajęcia przedmiotów z udziałem uprawnionego oddalił skargę. Podkreślenia wymaga, że skarżący zasadnie podnieśli, iż komornik naruszył art. 479¹⁰¹ § 4 k.p.c., dopuszczając do udziału w czynności zajęcia środków dowodowych uprawnionego, co było przedmiotem postępowania dyscyplinarnego wobec komornika, stosownie do art. 222 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych²⁹. Podkreślenia wymaga, że na skutek naruszenia przez komornika wskazanego przepisu k.p.c. doszło lub mogło dojść do ujawnienia na rzecz uprawnionego informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa obowiązanego.

²⁸ Postanowienie SO w Warszawie z dnia 20 marca 2025 r., XXII GWO 323/22, niepubl.

²⁹ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1458 z 2025 r., poz. 1018, 1172.

Z uwagi na porozumienie stron kwestią nierozstrzygniętą pozostała odpowiedzialność samego uprawnionego³⁰.

Przeprowadzona wyżej analiza ujawnia problematykę udziału uprawnionego w czynnościach egzekucyjnych w przedmiotowym postępowaniu. Po pierwsze, komornik zobowiązany jest do niedopuszczenia go do udziału w czynności. Jeżeli natomiast uprawniony weźmie udział w czynności mimo podjętych przez komornika przedsięwzięć mających to uniemożliwić, uprawniony może odpowiadać jedynie w zakresie zasadności podjętych działań oraz ustalenia, czy komornik mógł doprowadzić do pozbawienia uprawnionego udziału w czynności. Natomiast wtedy, gdy komornik świadomie zezwala na udział uprawnionego w czynności przeprowadzanej na podstawie art. 479¹⁰¹ § 4 k.p.c., abstrahując od odpowiedzialności komornika, powstaje wówczas wątpliwość co do odpowiedzialności uprawnionego. Kluczowe jest bowiem ustalenie bezprawności jego zachowania. Z jednej strony działa on za zgodą organu egzekucyjnego, a tym samym od strony subiektywnej pozostaje w błędzie co do wyłączenia bezprawności jego postępowania, z drugiej wie (*ignorantia iuris nocet*), że jego udział w postępowaniu jest niedopuszczalny. W doktrynie bezprawność dzieli się na dwie kategorie, biorąc wzgląd na to, czy dochodzi do naruszenia dobra prawnie chronionego (bezprawność materialna), czy też naruszenia przepisu, który to dobro chroni (bezprawność formalna)³¹. Kolejnym kryterium podziału jest konkretyzacja podstawy prawnej naruszenia. Biorąc pod uwagę to kryterium, można wskazać na bezprawność abstrakcyjną, czyli powodującą naruszenie jakichkolwiek norm prawnych, przy czym nie ma znaczenia, czy normy te wchodzą w skład prawa karnego, cywilnego, administracyjnego, zwyczajowego, czy też dotyczą zasad współżycia społecznego³², oraz bezprawność konkretną, odnoszącą się do naruszenia precyzyjnie wskazanego przepisu. Ostatni z omawianych podziałów dotyczy podziału bezprawności zachowania ze względu na jego następstwo. Biorąc pod uwagę to kryterium, można wskazać na bezprawność ze względu na skutek (*Erfolgsunrecht*) oraz ze

³⁰ J. Kruk, *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wykonaniem zabezpieczenia*, Kortowski Przegląd Prawniczy 2024, nr 2, s. 53–65.

³¹ T. Karaś, S. Żółtek, *Bezprawność w prawie cywilnym i karnym*, PiP 2006, nr 11, s. 122–123.

³² Ibidem, s. 123.

względem na sposób postępowania (*Handlungsunrecht*)³³. Jak zaznacza J. Wierciński, w polskim porządku prawnym w przypadku ochrony dóbr osobistych zastosowanie znajduje przyjęcie bezprawności ze względu na sposób postępowania, o czym świadczy wykładnia językowa przepisu (art. 24 k.c.)³⁴. Po pierwsze, ustawodawca nie wskazuje na konieczność wystąpienia skutku naruszenia, a jedynie na zagrożenie dobra. Po drugie, prawodawca wskazuje na działanie naruszające, a nie na jego skutek. Warto jednak podkreślić, że sam skutek może być różnie rozumiany, tj. zarówno jako wystąpienie naruszenia dobra, jak i jako wystąpienie stanu zagrożenia dobra. Przyjmując to drugie rozumienie, należy podzielić stanowisko B. Gawlika, że dyspozycja art. 24 k.c. sugeruje rozumienie bezprawności wyłącznie ze względu na skutek³⁵. Pamiętać jednak należy, że zachowanie powodujące skutek w postaci zagrożenia dobra nie zawsze będzie bezprawne, choć zawsze będzie korzystało z domniemania bezprawności³⁶.

Mając na względzie okoliczności, że prawo własności intelektualnej często bywa wykorzystywane instrumentalnie w rozliczeniach między podmiotami³⁷, a w szczególności podmiotami, między którymi wcześniej istniały relacje zawodowe, rola organu egzekucyjnego jest bardzo ważna dla zachowania istoty regulacji.

8. Szczególne znaczenie organu egzekucyjnego w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego

Postępowanie egzekucyjne determinuje zaufanie społeczeństwa do organów państwowych i ich znaczenia w dochodzeniu praw. Pozwala to unikać sytuacji, w których wierzyciele samodzielnie egzekwują swoje należności³⁸.

³³ J. Wierciński, *Niemajątkowa ochrona czci*, Warszawa 2002, s. 145.

³⁴ Ibidem.

³⁵ B. Gawlik, *Ochrona dóbr osobistych. Sens i nonsens koncepcji tzw. praw podmiotowych osobistych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 1985, nr 4, s. 133.

³⁶ Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 279/98, Lex nr 385601; wyrok SN z dnia 28 maja 1999 r., I CKN 16/98, OSNC 2000/2/25.

³⁷ Zob.: postanowienie SO w Warszawie z dnia 16 lutego 2024 r., XXII GWo 15/24, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 listopada 2024 r., XXII GWo 427/24, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 lipca 2024 r., XXII GWo 482/24, niepubl.

³⁸ M. Rejdak, *Poznanie faktów oraz gromadzenie dowodów przez powoda w polskim postępowaniu cywilnym ze szczególnym uwzględnieniem spraw z zakresu ochrony własności intelektualnej*, PPC2023, nr 2, s. 151–173.

Jednym z czynników wpływających na powyższe jest szybkość postępowania, co w przypadku postępowania egzekucyjnego jest szczególnie istotne³⁹. W omawianym postępowaniu odrębnym ustawodawca nie wprowadził szczegółowych wymogów co do podjęcia przez komornika czynności egzekucyjnych. Zastosowanie znajdują tutaj przepisy ogólne, tj. art. 22 ust. 5 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych⁴⁰, zgodnie z którym w razie uiszczenia opłaty komornik podejmuje niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia uiszczenia opłaty, działania niezbędne do skutecznego przeprowadzenia egzekucji, wykonania zabezpieczenia roszczenia, przeprowadzenia innego postępowania albo dokonania innej czynności. Szybkość każdego postępowania egzekucyjnego ma kluczowe znaczenie dla ochrony praw uprawnionego, jednak w sprawach z zakresu własności intelektualnej istota tej szybkości wynika ze szczególnego charakteru spraw. Przewlekłość wykonania postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego może bowiem wpływać na utratę znaczenia tego środka dla uprawnionego z uwagi na zmianę sytuacji rynkowej stron postępowania. Rozwój rozwiązań technologicznych sprzyja wzrostowi tempa tzw. życia produktów (usług) na rynku, co sprawia, że sprawność postępowania sądowego na każdym jego etapie decyduje o zaufaniu społecznym do organów państwowych⁴¹.

Jak już wskazano, własność intelektualna ma wpływ na innowacyjność przedsiębiorstwa⁴². Wyjątkowość materii spraw własności intelektualnej przejawia się m.in. koniecznością posiadania wiedzy specjalistycznej⁴³. Wejście w jej posiadanie przez nieuprawnionych może powodować spadek znaczenia na rynku podmiotów do niej uprawnionych. W omawianym postępowaniu determinuje to konieczność szczególnej ochrony danych przed instrumentalizacją prawa jako środka dostępu do takich danych. Samo przyznanie przez

³⁹ J. Derlatka, *Zasada sprawnej egzekucji sądowej jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości* [w:] Zeszyty Naukowe KUL 2020, nr 60(3), s. 119–138.

⁴⁰ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377; dalej: u.k.k.

⁴¹ A. Machnikowska, *Sprawność postępowania sądowego w kontekście etosu sędziowskiego*, Gdańskie Studia Prawnicze 2015, nr 33, s. 237–248.

⁴² E. Gwarda-Gruszczyńska, *Strategie przedsiębiorstw a ochrona własności intelektualnej* [w:] *Komercjalizacja wiedzy i technologii a własność intelektualna*, pod red. D. Trzmielaka, Łódź 2010, s. 145–168.

⁴³ A. Niewęglowski, *Pojęcie spraw własności intelektualnej. Wybrane zagadnienia*, Białostockie Studia Prawnicze 2022, nr 1(27), s. 11–23.

sąd zabezpieczenia nie narusza *per se* praw jednostek. Dopiero jego egzekucja daje jednostkom rzeczywiste rezultaty. Na etapie postępowania sądowego nie ma możliwości uzyskania przez sąd informacji specjalnych⁴⁴. Organ ten musi polegać na dokumentach przedłożonych przez strony, w tym m.in. na prywatnych opiniach biegłych⁴⁵. Ustawodawca zwrócił na to uwagę, dopuszczając osoby posiadającej wiadomości specjalne do udziału w toku zabezpieczenia środka dowodowego na etapie postępowania egzekucyjnego, lecz jedynie na wnioski strony. Powstaje pytanie, czy komornikowi przysługuje uprawnienie do wystąpienia do sądu z wnioskiem o wezwanie do udziału w czynności egzekucyjnej biegłego, względnie do wystąpienia do strony z takim żądaniem, m.in. w formie zarządzania wzywającego do uzupełnienia braków formalnych wniosku, na które nie przysługuje skarga (art. 767 § 1¹ k.p.c.).

Za szczególnym znaczeniem organu egzekucyjnego przy zabezpieczaniu środka dowodowego przemawia również niska świadomość społeczna co do materii regulacji⁴⁶. Polski ustawodawca dostrzegł ten problem, wprowadzając obowiązek informowania przez sąd stron postępowania, a także biegłych. Co jednak znamienne, takich pouczeń nie kieruje do organów egzekucyjnych, z czego wynika, że prawodawca traktuje je jako świadome znaczenia istoty spraw własności intelektualnej, w szczególności znaczenia zabezpieczanych środków dowodowych dla pozycji rynkowej stron postępowania. Powyższe pośrednio nakłada na komorników obowiązek posiadania wiedzy i kompetencji z zakresu własności intelektualnej, co jednak nie zostało wyrażone wprost ani w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji komorniczej⁴⁷, ani w harmonogramie zajęć seminaryjnych aplikacji komorniczej prowadzonej przez izbę komorniczą w Warszawie⁴⁸.

⁴⁴ Postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 kwietnia 2022 r., XXII GWo 150/21, niepubl.

⁴⁵ D. Jagiełło, *Dowód z „opinii prywatnej” w świetle procedury cywilnej oraz karnej*, Themis Polska Nova 2015, nr 2(9), s. 153–164.

⁴⁶ A. Wiktorska, *Inicjatywy podnoszące świadomość ochrony praw własności intelektualnej w Polsce*, Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media 2017, nr 26(3), s. 53–68.

⁴⁷ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 442.

⁴⁸ Zob. [online:] <https://www.izba.warszawska.komornik.pl/aplikacja-komornicza/program-zajec-seminaryjnych>, (dostęp: 25.09.2025).

Szczególne znaczenie organu egzekucyjnego przy zabezpieczaniu środka dowodowego determinuje wrażliwość danych, które mogą zostać ujawnione w toku egzekucji⁴⁹. Często są to informacje, co do których ani sąd, ani organ egzekucyjny nie są w stanie określić ram niezbędnych dla ochrony praw uprawnionego/powoda. Interpretacja komornika co do zakresu przedmiotowego zabezpieczanego środka oraz przebiegu etapu zabezpieczenia jest szczególnie istotna. Wrażliwość danych stanowiących środki dowodowe w sprawach własności intelektualnej przejawia się również utrudnieniem wykazania ich wykorzystania przez inny podmiot. Podmiot chroniony, podnosząc, że doszło do wykorzystania jego własności intelektualnej i dochodząc majątkowych roszczeń odszkodowawczych, musi bowiem wykazać związek przyczynowo-skutkowy między wykorzystaniem konkretnej własności intelektualnej a powstaniem szkody, co w praktyce jest niemal niemożliwe⁵⁰.

W sprawach własności intelektualnej szczególne znaczenie ma również nieodwracalność czynności w postępowaniu egzekucyjnym. Powstanie stanu, w którym uprawniony wejdzie w posiadanie danych determinujących pozycję rynkową obowiązanego, może pociągać za sobą nieodwracalne skutki. Jednym z nich może być utrata znaczenia obowiązanego w obrocie gospodarczym przy jednoczesnej poprawie pozycji uprawnionego. Kreowanie wizerunku przedsiębiorstwa, w szczególności innowacji dających przewagę rynkową, jest procesem długotrwałym⁵¹, który jednak w stosunkowo krótkim czasie może ulec degeneracji na skutek nieprawidłowego funkcjonowania organów państwowych⁵².

⁴⁹ D. Bochańczyk-Kupka, *Państwo a ochrona własności intelektualnej*, Studia Ekonomiczne 2017, nr 311, s. 156–166.

⁵⁰ Por.: postanowienie SO w Warszawie z dnia 12 lutego 2024 r., XXII GWo 663/23, niepubl.; wyrok SO w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2024 r., XXII GW 703/21, niepubl.

⁵¹ M. Hofman-Kohlmeyer, *Budowanie trwałej lojalności klienta w branży e-commerce – przegląd literatury*, HUMANITAS Zarządzanie 2016, nr 17(4), s. 297–308.

⁵² G. Bell, V. Chapuis-Thuault, A. Gorius, V. De Leon, P. Ollivier, *Why Business Secrets Are or Should Be a Concern for Companies?* [w:] *Business Secrets Management. Strategies to Protect, Extract and Maximize Value*, pod red. P. Ollivier, G. Bell, V. De Leon, S. Roy, Springer 2025, s. 17–29.

9. Podsumowanie

Zabezpieczenie środka dowodowego można porównać do instytucji o antagonistycznym charakterze: z jednej strony sprzyja ochronie praw własności intelektualnej, zaś z drugiej stwarza możliwość instrumentalnego wykorzystywania go do osiągnięcia celów jednostkowych. Jego egzekucja wymaga szczególnego podejścia ze strony organu egzekucyjnego. Komornik jest w omawianym postępowaniu zabezpieczającym nie tylko podmiotem wykonującym orzeczenie sądowe, lecz ma także realny wpływ na przebieg tego postępowania, a tym samym ochronę praw stron. Obecna regulacja jest niedopracowana w wielu aspektach, co stwarza możliwość wystąpienia sytuacji niweczających istotę zabezpieczenia środka dowodowego. Organ egzekucyjny musi wykonywać czynności niejako intuicyjnie, domyślając się, jaki zamysł miał ustawodawca. Nie wiadomo, czy sądowe pouczenie o ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa stanowić ma element obligatoryjny tytułu wykonawczego, czy też ma być oddzielnym pismem sądowym, oraz czy w tym drugim przypadku podlega ono doręczeniu przez komornika? Nie wiadomo też, czy komornik w postępowaniu może zwracać się do sądu, względnie żądać od stron, aby wyśtosowały do sądu wnioski o wezwanie biegłego do udziału w egzekucji.

Bacząc na powyższe postulować jedynie można *de lege ferenda* doprecyzowanie przez ustawodawcę przepisów statuujących ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa w omawianym postępowaniu, jak również uszczegółowienia procedury doręczenia obowiązkanemu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego. Aby podkreślić szczególne znaczenie organu egzekucyjnego w zabezpieczeniu środka dowodowego w postępowaniu z zakresu własności intelektualnej opowiedzieć można się również za wprowadzeniem szczególnej odpowiedzialności tego organu w przypadku naruszenia własności intelektualnej obowiązkanego.

Znajomość specyfiki spraw z zakresu własności intelektualnej oraz świadomość społeczna co do jej znaczenia w obrocie gospodarczym wciąż pozostają na niskim poziomie. Nakłada to na organy państwowe ciężar ochrony praw w tym zakresie przed potencjalnym wykorzystywaniem omawianej regulacji prawnej do wchodzenia w posiadanie własności intelektualnej innych

podmiotów. Ciężar ten wydaje się na tyle duży, że prawodawca rozdzielił go między sąd własności intelektualnej i organ egzekucyjny. Sąd zobligowany jest do określenia środka dowodowego oraz sposobu jego zabezpieczenia, jak również w razie potrzeby do wezwania biegłego do udziału w czynnościach egzekucyjnych. Komornik z kolei ma czuwać nad wykonaniem orzeczenia w taki sposób, aby uprawniony nie uzyskał dostępu do zabezpieczanych środków dowodowych oraz tak, aby zagwarantować ochronę praw obowiązane.

STRESZCZENIE **Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej**

Postępowanie odrębne w sprawach własności intelektualnej zostało unormowane w Kodeksie postępowania cywilnego od 1 lipca 2020 r. Obejmuje ono postępowania szczególne, w tym m.in. postępowanie o zabezpieczenie środka dowodowego lub wezwanie do udzielenia informacji. Egzekucja rozstrzygnięć zapadłych w sprawach własności intelektualnej następuje na zasadach ogólnych, jednak z uwagi na specyfikę materii oraz zagrożenia mogące wyniknąć dla stron postępowania wprowadzono odrębności obowiązujące organy egzekucyjne. Celem opracowania jest wskazanie różnic pomiędzy sądowym postępowaniem egzekucyjnym a wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego oraz wskazanie ich uzasadnienia, a także potencjalnych skutków prawnych ich niezastosowania.

Słowa kluczowe: własność intelektualna, egzekucja, zabezpieczenie dowodu, odpowiednie stosowanie, postępowanie w sprawach własności intelektualnej, postanowienie o zabezpieczeniu

ABSTRACT **The Enforcement of the Order to Preserve Evidence in the Proceedings in Intellectual Property Matters**

dr Michał Najman, Faculty of Law, Administration and Economics,
Mazovian Academy in Płock; ORCID: 0000-0001-8207-8458

As of July 1, 2020, in the Polish law was introduced separate intellectual property proceedings. Those cases encompass a number of special proceedings, including proceedings to secure evidence or requests for information. Enforcement of decisions made in such a cases generally follows general principles. However, due to the specific nature of the matter and the potential risks to the parties involved, specific differences have been introduced for enforcement entities. The aim of the article is to outline the differences between standard enforcement proceedings and enforcement proceedings in securing evidence, as well as the justification for these differences and the potential legal consequences of failing to comply with them.

Keywords: intellectual property, enforcement, preservation of evidence, apply mutatis mutandis, proceedings in intellectual property matters, order granting security

Bibliografia/References

- Antoniuk J., *Egzekucja zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych i środków pomocniczych w sprawach własności intelektualnej*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2024, nr 35(2).
- Bell G., Chapuis-Thuault V., Gorius A., De Leon V., Ollivier P., *Why Business Secrets Are or Should Be a Concern for Companies?* [w:] *Business Secrets Management. Strategies to Protect, Extract and Maximize Value*, pod red. P. Ollivier, G. Bell, V. De Leon, S. Roy, Springer 2025.
- Bochańczyk-Kupka D., *Państwo a ochrona własności intelektualnej*, Studia Ekonomiczne 2017, nr 311.
- Brzeziński A., *Skutki prawne braku pouczenia przez sąd na podstawie art. 5 Kodeksu postępowania cywilnego. Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Sieradzu z 27 stycznia 2016 r., sygn. akt I Ca 460/15*, Kortowski Przegląd Prawniczy 2023, nr 2.
- Derlatka J., *Zasada sprawnej egzekucji sądowej jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości*, Zeszyty Naukowe KUL 2020, nr 60(3).
- Duda K., *Postępowanie odrębne w sprawach własności intelektualnej* [w:] *Nowelizacja KPC 2019 – pierwsze doświadczenia, refleksje i postulaty*, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2021.
- Gawlik B., *Ochrona dóbr osobistych. Sens i nonsens koncepcji tzw. praw podmiotowych osobistych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 1985, nr 4.
- Gołaszewska A., *Postępowanie odrębne w sprawach własności intelektualnej w orzecznictwie sądów powszechnych* [w:] *Reforma prawa własności intelektualnej. Część III*, pod red. A. Adamczak, Kielce 2023.
- Gołaszewska A., *Postępowanie zabezpieczające w sprawach własności intelektualnej – wybrane aspekty*, Palestra 2022, nr 6.
- Gwarda-Gruszczynska E., *Strategie przedsiębiorstw a ochrona własności intelektualnej* [w:] *Komercjalizacja wiedzy i technologii a własność intelektualna*, pod red. D. Trzmielaka, Łódź 2010.
- Hofman-Kohlmeyer M., *Budowanie trwałej lojalności klienta w branży e-commerce – przegląd literatury*, HUMANITAS Zarządzanie 2016, nr 17(4).
- Jagiello D., *Dowód z „opinii prywatnej” w świetle procedury cywilnej oraz karnej*, Themis Polska Nova 2015, nr 2(9).
- Jakubecki A., *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu własności intelektualnej*, Zakamycze, Kraków 2002.
- Jakubecki A., *Wezwanie do udzielenia informacji w postępowaniu odrębnym w sprawach własności intelektualnej*, PPC 2020, nr 3.
- Karaś T., Żółtek S., *Bezprawność w prawie cywilnym i karnym*, PiP 2006, nr 11.
- Kruk J., *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wykonaniem zabezpieczenia*, Kortowski Przegląd Prawniczy 2024, nr 2.

Kuros K., *Zakres spraw objętych środkami pomocniczymi w orzecznictwie sądów własności intelektualnej – analiza krytyczna*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z Prawa Własności Intelektualnej 2024, nr 2.

Kulikowska M., *Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku jako forma realizacji prawa do sądu*, Studia Prawnicze 2014, nr 200(4).

Kulski R., *Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego*, PPC 2026, nr 1.

Lewicka R., *Kontrowersje na tle interpretacji pojęcia „daty wydania orzeczenia” określającego rozpoczęcie biegu terminu do złożenia wniosku o przyznanie świadczenia opiekuńczego za okres wsteczny (art. 24 ust. 2a ustawy o świadczeniach rodzinnych)*, Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica (numer specjalny) 2023.

Machnikowska A., *Sprawność postępowania sądowego w kontekście etosu sędziowskiego*, Gdańskie Studia Prawnicze 2015, nr 33.

Niesiołowski J., *Skuteczność prawa* [w:] Almanach Prawa [Альманах права] 2025, nr 16.

Niewęgłowski A., *Pojęcie spraw własności intelektualnej. Wybrane zagadnienia*, Białostockie Studia Prawnicze 2022, nr 1(27).

Ratajczak W., *Rola i wyzwania prawa własności intelektualnej we wspieraniu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw. Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarcie i Biznesie* 2024, nr 2(39).

Rejda M., *Poznanie faktów oraz gromadzenie dowodów przez powoda w polskim postępowaniu cywilnym ze szczególnym uwzględnieniem spraw z zakresu ochrony własności intelektualnej*, PPC 2013, nr 2.

Rejda M., *Zabezpieczenie dowodów w sprawach o naruszenia praw własności intelektualnej*, Warszawa 2019.

Rejda M., *Zabezpieczenie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹⁶–479¹¹¹ KPC)* [w:] System Postępowania Cywilnego. Tom 2. Dowody w postępowaniu cywilnym, pod red. Ł. Błaszczaka, Warszawa 2021.

Targosz T., *Zabezpieczenie roszczeń w prawie własności intelektualnej: przesłanki udzielenia i specyfika postępowania*, Transformacje Prawa Prywatnego 2019, nr 1.

Tomaszek A., Wojewódzka J., *Sprawy własności intelektualnej – nowe postępowanie odrębne w polskiej procedurze cywilnej*, M.Prawn. 2020, nr 15.

Tomczyk E., *Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej*, Palestra 2024, nr 5.

Wierciński J., *Niemajątkowa ochrona czci*, Warszawa 2002.

Wiktorska A., *Inicjatywy podnoszące świadomość ochrony praw własności intelektualnej w Polsce*, Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media 2017, nr 26(3).

Wnorowski H., *Ochrona własności intelektualnej jako determinanta innowacyjności* [w:] Instytucjonalne aspekty rozwoju sektora B+ R w Polsce. Od gospodarki imitacyjnej do innowacyjnej, pod red. K. Meredyka, A. Wildowicz-Giegiel, Białystok 2011.

Andrzej Antkiewicz

sędzia Sądu Rejonowego w Grudziądzu

Dominik Bednarski

sędzia Sądu Rejonowego w Grudziądzu

delegowany do Sądu Okręgowego w Toruniu

<https://doi.org/10.62627/PPE.2026.017>

Pojęcie stanu nieruchomości w postępowaniach sądowych i egzekucyjnych – część I

1. Wprowadzenie

Zagadnienia dotyczące stanów nieruchomości (prawnych i faktycznych) mają istotne znaczenie dla praktyki, w tym zwłaszcza przy planowaniu zakupu, sprzedaży, czy też inwestycji w nieruchomości. Stan prawny pozwala na weryfikację, czy nieruchomość jest wolna od obciążeń i praw osób trzecich, a także czy można nią swobodnie dysponować. Pojęcie to ma także istotne znaczenie dla postępowań administracyjnych i sądowych, w których przedmiotem są nieruchomości, przede wszystkim jeśli zachodzi potrzeba ich wyceny. W aktach prawnych regulujących postępowania sądowe nie zdefiniowano tego pojęcia.

Celem opracowania jest analiza pojęcia stanu nieruchomości zdefiniowanego w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹ w kontekście cywilnych spraw sądowych i egzekucyjnych oraz próba odpowiedzi na pytanie, jak ten stan jest definiowany i postrzegany na gruncie poszczególnych spraw oraz czy definicja zawarta w powołanej ustawie ma

¹ Dz.U. z 2024 r., poz. 1145; dalej: u.g.n.

charakter uniwersalny i odnosi się do tych postępowań². Postrzeganie stanu nieruchomości w sprawach sądowych i egzekucyjnych jest problematyczne dla rzeczoznawców majątkowych wykonujących opinie dla potrzeb różnych spraw sądowych, komorników sądowych, a nawet sędziów i profesjonalnych pełnomocników, stąd próba usystematyzowania problemu i potrzeba udzielenia wyraźnej odpowiedzi, co konkretnie (jakie cechy) obejmuje stan nieruchomości w poszczególnych sprawach sądowych, a zwłaszcza czy obejmuje ustalenia planistyczne oraz z jakiej daty należy ustalać stan nieruchomości w poszczególnych sprawach i według jakich cen określać wartość nieruchomości. Analiza stanu nieruchomości na gruncie poszczególnych postępowań sądowych i egzekucyjnych oraz usystematyzowanie problemu powinno przyczynić się w praktyce do lepszego stosowania przepisów przez sądy i komorników oraz biegłych wykonujących czynności szacowania nieruchomości na ich zlecenie.

2. Stan nieruchomości na gruncie ustawy o gospodarce nieruchomościami i postępowań sądowych

Na użytek ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami wprowadzono legalną definicję stanu nieruchomości. Zgodnie z art. 4 pkt 17 u.g.n. przez stan nieruchomości należy rozumieć „stan zagospodarowania, stan prawny, stan techniczno-użytkowy, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, a także stan otoczenia nieruchomości, w tym wielkość, charakter i stopień zurbanizowania miejscowości, w której nieruchomość jest położona”. Łatwo zauważyć, że w art. 4 pkt 17 u.g.n. wyliczono cechy stanu nieruchomości, a także cechy dotyczące czynników występujących poza samą nieruchomością, które mają bezpośredni wpływ na szacowanie wartości nieruchomości³. Podkreśla się, że pojęcie „stan nieruchomości”, podobnie jak i zdefiniowane w art. 4 pkt 16 u.g.n. pojęcie „nieruchomość podobna”, związane

² W części pierwszej tego opracowania omówione zostaną sprawy spadkowe, których różnorodność wymaga szczegółowego podejścia, natomiast w części drugiej – postrzeganie stanu nieruchomości w innych sprawach sądowych, w tym działowych, i w sprawach egzekucyjnych.

³ P. Czechowski [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. P. Czechowskiego, Warszawa 2015, art. 4, nb 24.

jest ściśle z problematyką wyceny nieruchomości⁴, gdyż wartość nieruchomości najczęściej zależy od jej stanu⁵. Pojęcie to jest niezbędne dla dokonania wyboru przez rzeczoznawcę majątkowego metody, podejścia i techniki szacowania nieruchomości. Użyto go zresztą wprost w treści art. 154 ust. 1 powołanej ustawy, w którym określono zasady wyboru sposobu szacowania nieruchomości i okoliczności, które mają na to wpływ. Analiza pojęcia zdefiniowanego w art. 4 pkt 17 u.g.n. prowadzi do wniosku, że stan nieruchomości obejmuje zarówno stan faktyczny (stan zagospodarowania, stan techniczno-użytkowy, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, stan otoczenia nieruchomości), jak i stan prawny. Podkreślono w literaturze przedmiotu, że wymieniony w treści przywołanego przepisu stan prawny nieruchomości oznacza nie tylko obciążenia prawa własności i różne ograniczenia niebędące obciążeniami (np. prawo pierwokupu), lecz również przeznaczenie nieruchomości w planie miejscowym⁶. Stan nieruchomości zgodnie z u.g.n. dotyczy m.in. stanu zagospodarowania, np. w sensie urbanistycznym, lecz również i planistycznym, który wpływa na wartość nieruchomości. Stan prawny może dotyczyć stanu własności nieruchomości, a także stanu przeznaczenia na określone cele nieruchomości w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, podziału geodezyjnego nieruchomości, np. na działki budowlane, lub jego braku⁷. Rzecz ma się jednak nieco odmiennie według doktryny i orzecznictwa, jeśli chodzi o określanie wartości nieruchomości. Wówczas składowa definicji ustawowej, tj. „stan prawny” nie obejmuje ustaleń planistycznych w zakresie przeznaczenia nieruchomości, ponieważ ten element został odrębnie wymieniony w art. 154 ust. 1 u.g.n. obok stanu nieruchomości⁸.

⁴ Zob. G. Matusik [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. S. Kalus, Warszawa 2012, s. 49–50.

⁵ E. Bończak-Kucharczyk, *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 4, nb 20.

⁶ Tak: M. Wolanin [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 39; G. Matusik [w:] *Ustawa o gospodarce...*, op. cit., s. 50.

⁷ P. Czechowski [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami...*, op. cit., art. 4, nb 24.

⁸ Zob. np.: J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 4, nb 18; por. też wyrok SN z dnia 15 maja 2019 r., II CSK 297/18, Legalis nr 1921343.

W wyroku z dnia 30 czerwca 2016 r., I OSK 2431/14⁹ Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że przepis art. 154 ust. 1–3 u.g.n. jest jedyną normą zawartą w u.g.n., która wskazuje rzeczoznawcy majątkowemu sposób ustalenia przeznaczenia nieruchomości. Z jego treści wynika kolejność działań, do jakich zobowiązany jest rzeczoznawca majątkowy, ustalając przeznaczenie nieruchomości. Najpierw rzeczoznawca majątkowy bierze pod uwagę planistyczne przeznaczenie nieruchomości, a następnie jej stan, którego definicja znajduje się w art. 4 pkt 17 u.g.n. Przepis art. 154 ust. 1–3 u.g.n. nie zawiera odesłania do innych regulacji prawnych, nie zawiera zastrzeżenia „chyba że ustawa stanowi inaczej” lub „chyba że przepis szczególny stanowi inaczej”, co mogłoby ewentualnie być podstawą do odstąpienia od określonej w nim procedury ustalania przeznaczenia nieruchomości.

W orzecznictwie administracyjnym można jednak znaleźć poglądy odmienne, np. w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 19 marca 2014 r., II SA/Gl 1673/13¹⁰ stwierdzono, że pod pojęciem „stan prawny nieruchomości” należy rozumieć m.in. jej przeznaczenie określone w planie miejscowym stanowiącym akt prawny powszechnie obowiązujący.

Stan techniczno-użytkowy związany jest zazwyczaj z budynkiem lub budowlą posadowioną na nieruchomości, stopniem zaawansowania budowy lub – w przypadku budynków istniejących – np. ze stanem dekapitalizacji budynku. Natomiast stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej może dotyczyć wielu elementów infrastruktury technicznej, np. drogowej, komunikacyjnej, energetycznej, łączności, sieci ciepłowniczej, wodociągowej, kanalizacyjnej. Stan otoczenia nieruchomości jest pojęciem pojemnym i może dotyczyć wielkości, charakteru, stopnia zurbanizowania oraz dostępności do publicznej komunikacji, walorów środowiskowych lub też uciążliwej emisji podmiotów występujących w otoczeniu nieruchomości¹¹.

Pojęcie stanu nieruchomości użyte zostało także w art. 139 u.g.n., gdzie jest mowa o tym, że nieruchomość wywłaszczona podlega zwrotowi w stanie,

⁹ Lex nr 2106452.

¹⁰ Lex nr 1733986.

¹¹ Tak: P. Czechowski [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami...*, op. cit., art. 4, nb 24.

w jakim znajduje się w dniu zwrotu, w wyniku czego poprzedni właściciele nie mogą żądać dokonania jakichkolwiek zmian tego stanu, w tym przywrócenia stanu poprzedniego. Przepis ten nie ma zastosowania do cywilnych postępowań sądowych, gdyż dotyczy jedynie zwrotu nieruchomości wywłaszczonej.

Pojęcie stanu nieruchomości jest często używane w sprawach sądowych, zwłaszcza cywilnych, w tym w postanowieniach o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego w celu określenia wartości nieruchomości. Ustawa o gospodarce nieruchomościami nie odnosi się oczywiście wprost do postępowań sądowych, których przebieg i zasady regulują przepisy właściwych kodeksów postępowań, jak i rozporządzeń wydanych na ich podstawie. Niemniej w konkretnych sprawach sądy często się na tę ustawę powołują, zwłaszcza gdy istnieje potrzeba wyceny nieruchomości przez rzeczoznawcę majątkowego. Zastanowić się zatem wypada, czy pojęcie „stan nieruchomości” zdefiniowane w u.g.n. na użytek tej ustawy jest uniwersalne i może być stosowane również w poszczególnych sprawach sądowych. Wskazać tu od razu należy, że mnogość rodzajów postępowań sądowych i ich specyfika może sprawiać, że to samo pojęcie w jednym postępowaniu nie będzie tożsamo rozumiane w innym. Dla potrzeb wyjaśnienia problemu wystarczy skupić się na postępowaniach cywilnych, w tym egzekucyjnych, bowiem wielość przykładów z praktyki na tym gruncie wystarczy do oceny zarysowanego wyżej problemu.

W praktyce sądowej najczęściej problematyczna jest wycena nieruchomości¹² odnosząca się do jej wartości i stanu w określonej dacie. Szacowanie pojedynczej nieruchomości to oszacowanie wartości konkretnej nieruchomości (o określonych cechach) w danym czasie¹³. Przez określanie wartości nieruchomości należy zgodnie z art. 4 pkt 6a u.g.n. rozumieć określanie wartości nieruchomości jako przedmiotu prawa własności i innych praw do nieruchomości (użytkowania wieczystego, praw rzeczowych ograniczonych ustanowionych lub związanych

¹² Pojęciem wyceny nieruchomości posłużono się w art. 4 pkt 6 u.g.n., co należy rozumieć jako postępowanie dotyczące określenia wartości nieruchomości. Problematykę wyceny nieruchomości uregulowano w dziale IV u.g.n., jednakże procedura związana z wyceną nieruchomości obejmuje określenie wartości nieruchomości (art. 149–159), powszechną taksację nieruchomości (art. 160–173) oraz badanie rynku nieruchomości (art. 173a–173c).

¹³ Zob. Z. Marmaj [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. G. Bieńka, Warszawa 2010, art. 4, nb 14.

z nieruchomością¹⁴). Zwłaszcza ten drugi z wymienionych terminów – „stan nieruchomości” – bywa przez sądy i rzeczoznawców majątkowych rozmaicie pojmowany, co stwarza pewne problemy przy pozyskiwaniu i ocenie operatów szacunkowych sporządzanych dla potrzeb sądowych. Aby lepiej to zrozumieć, warto przyjrzeć się poszczególnym postępowaniom sądowym i egzekucyjnym, w których szacowanie nieruchomości odgrywa ważką rolę. Analiza problemu pozwoli następnie na poczynienie pewnych konkluzji w odniesieniu do tych postępowania w kontekście autonomicznego postrzegania w nich pojęcia stanu nieruchomości.

3. Stan nieruchomości w postępowaniach spadkowych

W sprawach o zachówek, dział spadku, stwierdzenie nabycia spadku, czy spis inwentarza sąd zobowiązuje biegłego do wyceny nieruchomości według określonego stanu. Nie zawsze jednak sąd ma na myśli pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. Wynika to ze specyfiki wymienionych postępowania, którą należy krótko zarysować. Sprawy spadkowe dotyczą określonej masy majątkowej, nie zaś pojedynczej rzeczy. W doktrynie wyróżnia się pojęcie majątku spadkowego, stwierdzając, że nie obejmuje on długów, a zatem jest kategorią węższą od spadku, którego definicja wynika z art. 922 k.c. – jest to ogół praw i obowiązków należących do spadkodawcy na dzień jego śmierci¹⁵. Można obrazowo powiedzieć, że majątek spadkowy jest tą częścią spadku, która następnie przez okres do momentu jego działu funkcjonuje w obrocie¹⁶. Majątek spadkowy nie jest zaopatrzony w specjalną zdolność prawną ani w osobowość prawną, dlatego niekiedy odmawia mu się charakteru majątku odrębnego w takim znaczeniu, w jakim pojęcie to funkcjonuje w prawie rodzinnym¹⁷.

¹⁴ Zob. P. Czechowski [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami...*, pod red. P. Czechowskiego, op. cit., art. 4, nb 10.

¹⁵ Co do rozróżnienia obu pojęć zob. np. M. Kłos, *Wspólność majątku spadkowego*, Warszawa 2004, s. 36–43. Co do pojęcia spadku zob. zamiast wielu: W. Borysiak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2019, s. 30 i nast.; A. Doliwa, *Pojęcie spadku i długów spadkowych* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023, s. 11 i nast.

¹⁶ M. Kłos, *Wspólność majątku...*, op. cit., s. 41.

¹⁷ Zob. B. Walaszek, *Krytyczny przegląd teorii dotyczących stanowiska prawnego wykonawcy testamentu*, ZNUJ. *Prace Prawnicze* 1959, nr 27, s. 186. Poglądy autorów na temat odrębności majątku spadkowego w Polsce i za granicą zestawia M. Kłos, *Wspólność majątku...*, op., cit., s. 43–47.

Przyjąć jednak należy, że majątek spadkowy, gdy stanowi przedmiot współuprawnienia kilku osób z tytułu spadkobrania, jest majątkiem odrębnym od momentu otwarcia spadku do momentu jego działu w odniesieniu do majątków osobistych spadkobierców. Przyjęcie spadku nie prowadzi do likwidacji masy majątkowej. Spadkobiercy jedynie uzyskują w niej udział (udział w spadku). Udział taki łączy się z majątkiem osobistym spadkobiercy, jednakże zachowuje dużą autonomię. Spadek, do chwili działu spadku, to zatem samodzielna masa majątkowa, do której współuprawnieni są spadkobiercy¹⁸. Charakter prawny wspólności majątku spadkowego budzi wątpliwości, ponieważ można wskazać zarówno argumenty na rzecz tezy, że jest to wspólność udziałowa (w częściach ułamkowych), jak i bezudziałowa (łączna). Należy ona zatem do tego typu wspólności (współuprawnienia), który wymyka się jednoznacznej kwalifikacji¹⁹. Gdy spadek przysługuje jednemu spadkobiercy, odrębność masa ta zachowuje do daty złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku²⁰.

Słusznie zwraca się uwagę na to, że majątek spadkowy w okresie między otwarciem spadku a jego działem, który to okres może być i jest niejednokrotnie bardzo długi, funkcjonuje w pewnym otoczeniu gospodarczym i podlega określonym zmianom, które mają dwojakiego rodzaju przyczyny. Po pierwsze, spadkobiercy w ramach zarządu masą spadkową dokonują różnorodnych czynności faktycznych i prawnych: czynią na spadek nakłady, osiągają z poszczególnych jego elementów pożyczki, spłacają ciężące na majątku spadkowym długi itd. Mogą pojawić się tu też zachowania przybierające znamiona deliktów, które powodują odpowiedzialność odszkodowawczą (np. celowe albo nieumyślne zniszczenie rzeczy przez jednego ze spadkobierców). Zmiany, które zachodzą w masie spadkowej w wyniku tych zachowań, tworzą klasyczny katalog podstaw materialnoprawnych dla roszczeń tzw. ubocznych, o jakich mowa w art. 686 k.p.c., rozliczanych w postępowaniach spadkowych. Po drugie, składniki majątku spadkowego, funkcjonując w obrocie gospodarczym, mogą przynosić zyski albo straty, amortyzują się, doznają nieraz daleko

¹⁸ Zob. K. Osajda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2019, s. 1277.

¹⁹ Ibidem, s. 1278–1279.

²⁰ Tak słusznie M. Kłos, *Wspólność majątku...*, op. cit., s. 47.

idących przekształceń organizacyjnych i prawnych. Spadkowe przedsiębiorstwo może zostać zlikwidowane albo ogłosić upadłość. Zjawiska te z prawnego punktu widzenia budzą wiele problemów interpretacyjnych, a jedynie częściowo mogą być rozstrzygane na gruncie przepisów o współwłasności ułamkowej²¹, do których odsyłają przepisy regulujące poszczególne postępowania spadkowe.

Wyceniana w postępowaniach spadkowych nieruchomość zazwyczaj wchodzi w skład określonego majątku spadkowego, dlatego to do majątku, a nie rzeczy (jaką jest nieruchomość), odnoszą się wprost przepisy prawa i reguły postępowania w poszczególnych sprawach spadkowych wypracowane przez orzecznictwo. Odrębna regulacja majątku spadkowego dotyczy przede wszystkim statusu prawnego jego składników i przejawia się w tym, że prawa podmiotowe należące do tego majątku przysługują wszystkim spadkobiercom. W tej sytuacji istnieje możliwość czynności prawnych między majątkiem ogólnym spadkobiercy i majątkiem spadkowym, np. najmu rzeczy należącej do spadku, przeniesienia udziałów w rzeczy należącej do spadku na rzecz jednego ze spadkobierców. Ponadto odrębność majątku spadkowego wyraża się w odmiennie ukształtowanych: odpowiedzialności za długi (art. 1030 k.c. – do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku) i możliwości prowadzenia egzekucji (art. 779 § 1 k.p.c.). Odrębność ta ponadto przejawia się w szczególnym reżimie zarządu majątkiem (art. 199 i nast. w zw. z art. 1035 k.c.) i podziału majątku spadkowego (art. 210 i nast. w zw. z art. 1035 k.c.)²².

Wobec takiego postrzegania i uregulowania majątku spadkowego pojawia się pytanie: czy przez „stan nieruchomości” na gruncie postępowań spadkowych należy rozumieć wyłącznie lub przede wszystkim przynależność nieruchomości do danej masy majątkowej, czy też (także) właściwości (cechy) tej nieruchomości, tj. stan techniczny, prawny, otoczenie,

²¹ Ibidem, s. 42–43. Co do konsekwencji stosowania do wspólności majątku spadkowego przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych w częściach zarządu spadkiem, korzystania ze spadku i z rzeczy oraz praw wchodzących do spadku, a także działu spadku zob. K. Osajda [w:] *Kodeks cywilny...*, op. cit., s. 1279–1288.

²² M. Kłos, *Wspólność majątku...*, op. cit., s. 47.

przeznaczenie planistyczne?²³ Z pierwszego zagadnienia wypływa kolejne. A mianowicie: czy jeśli już zaliczymy do pojęcia stanu nieruchomości jej właściwości (cechy), to czy wszystkie, czy tylko niektóre z wymienionych powyżej? Co do ustaleń planistycznych w zakresie przeznaczenia nieruchomości sprawa może być wyjątkowo zawiła.

3.1. Sprawy o zachówek

W postępowaniach o zachówek występują dwie, najbardziej typowe sytuacje, w których zajdzie konieczność określenia wartości nieruchomości: albo trzeba wycenić nieruchomość wchodzącą w skład spadku po spadkodawcy (gdy roszczenie o zachówek przysługuje spadkobiercy koniecznemu przeciwko spadkobiercy testamentowemu), albo też nieruchomość podarowaną przez spadkodawcę przed otwarciem spadku (śmiercią) innej osobie – w przypadku doliczania do spadku darowizn na potrzeby ustalenia zachowku (art. 993 i nast. k.c.) oraz dochodzenia zachowku od bezpośrednio obdarowanego (art. 1000 k.c.)²⁴.

W pierwszym przypadku dla potrzeb wyceny należy przyjąć stan nieruchomości (stan faktyczny i prawny oraz stan otoczenia) na dzień otwarcia spadku (dzień śmierci spadkodawcy). Wynika to z treści art. 922 § 1 k.c., według którego prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi czwartej, a także z art. 924 k.c., zgodnie z którym spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Zgodnie z art. 925 k.c. spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku. Wszelkie zmiany w zakresie stanu nieruchomości nabytej w wyniku spadkobrania, jakie zachodzą między otwarciem spadku a złożeniem pozwu o zachówek oraz wydaniem wyroku sądowego w tym zakresie, nie mają tu znaczenia, co wynika z faktu, że spadkobierca może przedmiotem spadku rozporządzać, dokonywać na

²³ Na to rozróżnienie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 23 lutego 2018 r., III CZP 103/17, Legalis z glosą J. Biernat, OSP 2018/12/120.

²⁴ Dla jasności wyводу pominięto zdecydowanie rzadsze przypadki zaliczania na zachówek przedmiotu zapisu windykacyjnego, funduszu założycielskiego fundacji rodzinnej oraz mienia w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej (art. 993 § 1 *in fine*, § 2 i 3 k.c.). Przedmiotem zapisu windykacyjnego, składnikiem funduszu założycielskiego fundacji rodzinnej oraz mienia w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej może być przecież nieruchomość, którą będzie trzeba wycenić przy ustalaniu zachowku.

nim nakładów, zbierać z niego pożytki, jednakże pozostaje to bez wpływu na wartość otrzymanego przez niego spadku na dzień jego otwarcia. Jeżeli zatem w chwili otwarcia spadku do jego stanu czynnego należały np. dom i młody, nieowocujący sad, to w takim stanie należy je przyjąć do obliczenia zachowku, chociażby w chwili ustalania zachowku dom już nie istniał wskutek pożaru od pioruna, a drzewa w sadzie owocowały²⁵.

Co istotne, w tym przypadku w zakres pojęcia „stan nieruchomości” do właściwości (cech) tej nieruchomości zalicza się jej przeznaczenie (ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości), tzn. sądy, co do zasady, nakazują je ustalać według daty otwarcia spadku, a nie według daty orzekania o zachowku²⁶. Jest to pogląd słuszny, bowiem skoro spadkobierca nabywa spadek w stanie z dnia otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy), w tym również w zakresie przeznaczenia nieruchomości, to wszelkie zmiany w tym zakresie – często niezależne od spadkobiercy – po tym dniu nie powinny rzutować *in minus* lub *in plus* na wysokość zachowku na rzecz osoby, która nie ma żadnego wpływu na zmianę sposobu przeznaczenia nieruchomości.

Należy jednak odnotować pogląd odmienny, nakazujący ustalać przeznaczenie nieruchomości według daty orzekania o zachowku, a więc – jak się wydaje – odnoszący ten parametr do wartości nieruchomości, a nie jej stanu. Pogląd ten występuje jednak rzadziej²⁷ i nie wydaje się słuszny z przyczyn wyżej wskazanych.

W drugim przypadku – przy doliczaniu do spadku darowizn na potrzeby ustalenia zachowku oraz dochodzeniu zachowku od bezpośrednio obdarowanego – należy brać pod uwagę stan nieruchomości na dzień dokonania darowizny²⁸.

²⁵ Przykład podany przez R. Moszyńskiego i J. Policzkiewicza, *Działy spadkowe*, Warszawa 1961, s. 65 dla objaśnienia, dlaczego w zestawieniu obejmującym wszystkie należące do spadku prawa dla potrzeb obliczania zachowku należy je uwzględniać według ich stanu w chwili otwarcia spadku.

²⁶ Zob.: wyrok SA w Poznaniu z dnia 28 listopada 2012 r., I ACa 890/12, Legalis nr 741156; wyrok SN z dnia 6 marca 2014 r., V CSK 209/13, Legalis nr 994641; wyrok SA w Krakowie z dnia 28 września 2016 r., I ACa 430/16, Legalis nr 1591799; wyrok SN z dnia 4 listopada 2016 r., I CSK 696/15, Legalis nr 2944823.

²⁷ Zob. wyrok SA we Wrocławiu z dnia 22 sierpnia 2013 r., I ACa 674/13, Legalis nr 999413.

²⁸ Tudzież innego bezpłatnego przysporzenia, np. umownego rozszerzenia wspólności majątkowej małżeńskiej obejmującej nieruchomości. Kwestia, co jest darowizną w rozumieniu przepisów o zachowku, to temat kontrowersyjny. Doliczeniu przy ustalaniu zachowku

Taka zasada wynika obecnie z art. 995 § 1 k.c., zgodnie z którym wartość przedmiotu darowizny przy ustalaniu zachowku oblicza się według stanu z chwili jej dokonania oraz według cen z chwili ustalania zachowku. Pomimo że odesłanie w cytowanym przepisie do cen nawiązuje wyraźnie do ustalania wartości nieruchomości, a przeznaczenie planistyczne nieruchomości wpływa oczywiście na tę wartość, należy przyjąć, że przy doliczaniu do spadku darowizn na potrzeby ustalenia zachowku w zakres pojęcia „stan nieruchomości” wchodzi również jej przeznaczenie (ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości), tzn. należy je ustalać według daty dokonania darowizny, a nie z dnia ustalania zachowku (orzekania).

Co do zasady, stronami umowy darowizny zgodnie z art. 888 § 1 k.c. jest darczyńca i obdarowany, który jest beneficjentem bezpłatnego świadczenia darczyńcy kosztem jego majątku. W istocie, w praktyce obrotu występuje niekiedy łączenie umowy darowizny z umową o świadczenie na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.) i na tej podstawie osoba trzecia staje się wierzycielem obdarowanego. W nauce prawa konstrukcja ta określana jest mianem darowizny obciążliwej. Jednocześnie podkreśla się, że zadaniem wykładni jest ustalenie,

mogą podlegać także darowizny ukryte pod formą czynności prawnych obciążliwych (np. dożywocie). Sam fakt ich ukrycia przez spadkodawcę pod formą obciążliwą nie stanowi przeszkody do właściwego ich zakwalifikowania przez sąd orzekający o zachowku. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 17 czerwca 1953 r., II C 534/53, OSN 1954/2/60, jeżeli istnieje spór co do tego, czy czynność prawna określona inaczej jest w istocie darowizną, to musi o tym rozstrzygnąć sąd rozpoznający sprawę o zachówek w uzasadnieniu wyroku, jako o przesłance decydującej o tym, czy i ewentualnie w jakiej wysokości powinno nastąpić jej doliczenie. Osobne powództwo o ustalenie w tym zakresie należy uznać za niedopuszczalne dla braku interesu prawnego. Stanowiący podstawę doliczenia darowizny przepis art. 993 k.c., nie wprowadza w tym zakresie żadnych szczególnych przesłanek. W szczególności nie decyduje o doliczeniu ani przedmiot świadczenia spadkodawcy, ani też jego cel. Istotne jest natomiast, aby przybrało ono postać właściwą darowiźnie (por. postanowienie SN z dnia 30 marca 2011 r., III CZP 136/10, Lex nr 844761). Charakteru darmowego nie odbiera umowie zastrzeżenie również pewnych korzyści na rzecz obdarowanego, jeśli bezpłatność jest w istocie jedyną ustaloną między stronami przyczyną przysporzenia (por. wyrok SN z dnia 1 kwietnia 2011 r., III CSK 206/10, OSNC 2012/2/25). Z reguły obciążenia, które mają znikomą majątkową wartość w relacji do świadczenia darczyńcy i nie stanowią wyrazu częściowej nawet ekwiwalentności, nie budzą wątpliwości co do oceny czynności jako darowizny. Obciążenia o obiektywnie istotnej wartości, zwłaszcza równoważnej wartości przysporzenia, nadają już jednak sens pytaniu o rzeczywisty cel i zamiar stron umowy. Wymaga przy tym zaznaczenia, że ekwiwalentność może się wyrażać w różny sposób i wystąpić także w związku ze zwolnieniem darczyńcy z długu (por. wyrok SN z dnia 16 lutego 1998 r., II CKN 599/97, OSNC 1998/10/160). Zob. też w tym zakresie R. Moszyński, J. Polickiewicz, *Działy spadkowe...*, op. cit., s. 68.

czy w konkretnym przypadku mamy do czynienia z poleceniem, czy z *pactum in favorem tertii*. Trafnie przyjmuje się w judykaturze, iż beneficjent umowy uregulowanej w art. 393 k.c. musi zostać w niej wskazany, a przynajmniej muszą zostać zawarte takie postanowienia, które pozwolą go zidentyfikować (zob. wyrok SN z dnia 28 listopada 2003 r., IV CK 206/02, Legalis nr 64145). Z uwagi na to, że tzw. darowizna obciążliwa jest wyjątkiem od klasycznej umowy darowizny, skonkretyzowanie osoby trzeciej, która staje się wierzycielem obdarowanego, jest warunkiem *sine qua non* powołania tej konstrukcji do życia²⁹. Zastrzeżenie w umowie darowizny świadczenia na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.) jest czasem mylone z poleceniem w rozumieniu art. 893 k.c., które jest dodatkowym postanowieniem umownym (*accidentalalia negotii*), z którego treści powinno jednoznacznie wynikać, jakiego zachowania (działania lub zaniechania) oczekuje darczyńca od obdarowanego. Charakterystyczną cechą polecenia jest brak wierzyciela, ale jednocześnie art. 893 k.c. wprost wskazuje, że darczyńca nakłada na obdarowanego oznaczony obowiązek. Odpowiednia kwalifikacja umowy i interpretacja jej treści wpływa oczywiście nie tylko na to, czy daną umowę należy zakwalifikować jako darowiznę uwzględnianą przy realizacji roszczenia o zachówek, ale też na oszacowanie przedmiotu darowizny dla potrzeb sprawy o zapłatę zachowku. Uprawniony do kwalifikacji i interpretacji umowy, jak i obowiązany, jest sąd orzekający w tej sprawie, a nie rzeczoznawca majątkowy dokonujący wyceny nieruchomości na zlecenie sądu.

Po ustaleniu stanu nieruchomości (zarówno w pierwszym, jak i drugim przypadku) należy ją wycenić według aktualnych cen (według cen z chwili ustalania zachowku, a więc orzekania)³⁰. Jest to obecnie stanowisko dominujące w orzecznictwie, choć i w tym zakresie należy odnotować odmienne stanowisko, np. wedle uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 1984 r., III CZP

²⁹ Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 26 marca 2025 r., II CSKP 510/22, Legalis nr 320124.

³⁰ Zob. uchwała SN(7) z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNCP 1985/10/147 – zasada prawna. Zob. też głosy A. Oleszko do uchwały SN(7) z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, Palestra 1985, nr 10, s. 100. Tak też m.in.: B. Kordasiewicz [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 10. Prawo spadkowe*, pod red. B. Kordasiewicza, Warszawa 2009, s. 875; E. Niezbecka, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki*, Warszawa 2012, s. 233; E. Skowrońska-Bocian, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*, Warszawa 2011, s. 210; zob. także wyroki SN: z dnia 25 maja 2005 r., I CK 765/04, Lex nr 180835; z dnia 14 marca 2008 r., IV CSK 509/07, Lex nr 445279.

1/84,³¹ przy obliczaniu zachowku wartość spadku ustala się według cen z chwili jego otwarcia. Stanowisko to uzasadniano tym, że o zakresie odpowiedzialności spadkobiercy wobec uprawnionego do zachowku powinna decydować taka wartość spadku, jaką spadkobierca odziedziczył. Wszelkie okoliczności, które nastąpiły po otwarciu spadku, w szczególności zmienna koniunktura gospodarcza i wahania cen poszczególnych dóbr majątkowych, nie powinny mieć wpływu na wysokość zachowku, który związany jest immanentnie z istnieniem stanu czynnego spadku w chwili śmierci spadkodawcy. Argumentowano, że przyjęcie cen z chwili orzekania, poprzez uwzględnienie czynnika czasu, w mniejszym lub większym stopniu abstrahuje od rzeczywistej wartości spadku i przyczynia się do niesprawiedliwych rezultatów³².

W judykaturze po wydaniu uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84³³, Sąd Najwyższy podtrzymał jednak stanowisko, że obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu ze względu na treść art. 316 § 1 k.p.c., według którego sąd bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy³⁴.

Zatem konkludując, trzeba dojść do wniosku, że przez stan nieruchomości na gruncie postępowania o zachówek należy – co do zasady – rozumieć pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. oraz ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Stan ten ustala się albo na datę otwarcia spadku (przy dochodzeniu zachowku od spadkobiercy testamentowego), albo na datę dokonania darowizny (w przypadku doliczania do spadku darowizn na potrzeby ustalenia

³¹ Z głosem B. Kordasiewicza, *Glosa do uchwały SN z dnia 8 lutego 1984 r., III CZP 1/84*, OSP 1985/4/75. Przed wydaniem uchwały SN(7) z dnia 26 marca 1985 r. dominował pogląd, że obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według stanu i cen z chwili otwarcia spadku (zob. uchwałę SN z dnia 18 października 1974 r., III CZP 55/74, OSNC 1975/12/163; C. Tabęcki, *Zachówek według kodeksu cywilnego*, NP 1965, nr 10, s. 1127; C. Tabęcki, *Zachówek według projektu kodeksu cywilnego z 1962 r.*, Palestra 1963, nr 1, s. 38; J. Pietrzykowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom 3. Księga 4. Spadki. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny*, pod red. J. Pietrzykowskiego, Warszawa 1972, s. 1912.

³² Tak K. Smoter, *Zasady obliczania wysokości zachowku. Glosa do wyroku SN z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 599/11*, PiP 2014, nr 3, s. 135–140.

³³ OSNCP 1985/10/147 – zasada prawna.

³⁴ Oprócz judykatów powołanych w przypisie 30 zob. także np. wyroki SN z dnia 15 grudnia 1999 r., I CKN 248/98, Lex nr 898244 oraz z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 599/11, Lex nr 1218157.

zachowku oraz dochodzenia zachowku od bezpośrednio obdarowanego). Nieruchomość według takiego stanu wycenia się według aktualnych cen na dzień orzekania (sporządzania operatu szacunkowego przez biegłego).

W art. 995 § 2 k.c. wprowadzono wprost regulacje dotyczące uwzględniania zapisu windykacyjnego przy obliczaniu zachowku. Wartość przedmiotu zapisu windykacyjnego (a więc również nieruchomości) oblicza się według stanu z chwili otwarcia spadku³⁵ oraz według cen z chwili ustalania zachowku.

3.2. Sprawy o stwierdzenie nabycia spadku

Skład spadku w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku z reguły³⁶ sądu nie interesuje. Celem postępowania jest ustalenie kręgu spadkobierców oraz ich udziałów w spadku. Problem pojawia się przy dziedziczeniu testamentowym. Nierzadko spadkodawca, zamiast powołać określone osoby do całości lub części spadku, przeznacza im określone przedmioty. Takie osoby stają się wówczas zapisobiercami zwykłymi (art. 968 k.c.). Czasem jednak przeznaczone im rzeczy wyczerpują prawie cały spadek. Wówczas taka osoba (osoby), w razie wątpliwości, jest (są) uważane za spadkobiercę (spadkobierców) powołanego (powołanych) odpowiednio: do całego spadku lub do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów (art. 961 k.c.). Opisane rozrządzenie często dotyczy nieruchomości albo spółdzielczych praw do lokali. Istnieje wówczas potrzeba fachowej wyceny, aby ustalić, czy nieruchomość (prawo spółdzielcze) wyczerpuje cały lub prawie cały spadek.

W opisanej sytuacji, dla potrzeb określenia, czy ma zastosowanie przepis art. 961 k.c., a więc czy dana nieruchomość wyczerpuje prawie cały spadek, oraz ustalenia wysokości udziałów spadkobierców w spadku, nieruchomość wymienioną w testamencie należy oszacować według jej stanu i wartości

³⁵ Co wynika z faktu, że z tą chwilą następuje nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego (art. 981¹ § 1 k.c.).

³⁶ Poza dwoma wyjątkami: przedsiębiorstwem w spadku objętym zarządem sukcesyjnym (art. 670 § 2 k.p.c.) i gospodarstwem rolnym – w tym drugim przypadku co do spadków otwartych do dnia 13 lutego 2001 r. (zob. wyrok TK z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99, OTK 2001/1/5).

z chwili sporządzenia testamentu. Orzecznictwo jest w tym wypadku jednolite³⁷. Jest to konsekwencja naczelnej zasady interpretacyjnej, którą unormowano w art. 948 § 1 k.c. Zgodnie z nią testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy. Jak wskazał Sąd Najwyższy: „Tylko stan rzeczy z chwili sporządzenia testamentu, który oceniał i uwzględniał sam testator, jest miarodajny dla wykładni jego oświadczenia na podstawie art. 961 k.c. i tylko w ten sposób można zapewnić możliwe najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy (art. 948 k.c.)”. Innymi słowy, „przy przyjęciu każdej innej – poza chwilą sporządzenia testamentu – późniejszej chwili (...), mogłoby dojść do zupełnie innego ukształtowania udziałów w spadku, sprzecznego z zamierzoną wolą spadkodawcy”³⁸.

Przy określaniu stosunku wartości przedmiotów (praw) przeznaczonych poszczególnym spadkobiercom w testamencie – co rzutuje na wysokość ich udziałów w spadku – można przyjąć trzy rozwiązania:

- wartość z chwili sporządzenia testamentu,
- wartość z dnia śmierci spadkodawcy,
- wartość z chwili sądowego stwierdzenia nabycia spadku albo notarialnego poświadczenia dziedziczenia.

Konsekwencje przyjęcia jednego z tych wariantów mogą dać krańcowo różne rezultaty w zakresie wysokości udziałów spadkobierców³⁹. Opowiedzieć się jednak należy za pierwszym wariantem⁴⁰. Wola spadkodawcy powinna być bowiem podstawową wytyczną w interpretacji testamentu. Jeśli wolą spadkodawcy jest określone rozporządzenie majątkowe, to oceniać je należy na dzień sporządzenia testamentu. Spadkodawca dokonuje bowiem rozdzysponowania przedmiotów ze swojego majątku przy uwzględnieniu ich wartości z chwili

³⁷ Zob.: postanowienia SN: z dnia 10 stycznia 1997 r., II CKN 50/96, Legalis nr 63702; z dnia 23 stycznia 2008 r., V CSK 378/07, Legalis nr 140221; z dnia 26 kwietnia 2018 r. IV CSK 571/17, Legalis nr 1781386.

³⁸ Zob. powołane wyżej postanowienie z dnia 23 stycznia 2008 r. oraz postanowienie SN z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CSK 685/10, Legalis nr 411310.

³⁹ Widać to na przykładzie podanym przez J. Bieluka, *Rozliczenia związane ze spadkiem. Powołanie do spadku, zachówek, odpowiedzialność za długi spadkowe, dział spadku. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2024, s. 69.

⁴⁰ Przegląd doktryny i orzecznictwa w tym zakresie zob. J. Bieluk, *Rozliczenia związane ze spadkiem...*, op. cit., s. 71–74.

testowania i taką też wartość powinno się przyjmować dla ustalenia udziałów spadkobierców. Uznanie, że decyduje o tym inny moment niż sporządzenia testamentu, miałyby trudne do zaakceptowania konsekwencje. Na przykład przyjmując za decydującą chwilę śmierci spadkodawcy, w sytuacji gdy spadkodawca zginął w wypadku samochodowym, niszcząc przy okazji własny samochód, należałoby badać, czy na chwilę śmierci spadkodawcy samochód wymieniony w testamencie był zniszczony, czy też istniał. Jeżeli otwarcie spadku nastąpiłoby w wyniku wypadku po zniszczeniu samochodu w czasie tego zdarzenia, fakt ten znacząco wpływałby na ustalenie ułamków dla celów spadkobrania⁴¹. Nie można też przy tym pomijać spadku wartości niektórych składników majątkowych (np. auta) albo wzrostu wartości (np. akcji, nieruchomości) w okresie między sporządzeniem testamentu a otwarciem spadku, niezależnych od woli i działania spadkodawcy. Okoliczności zaistniałe w tym okresie nie powinny rzutować zarówno na ocenę, czy istnieją przesłanki do zastosowania art. 961 k.c., tj. czy przedmioty, którymi spadkodawca rozrządził, należą do spadkodawcy i czy wyczerpują prawie cały spadek⁴², jak i na wyznaczenie przez sąd spadku wysokości udziałów poszczególnych spadkobierców.

Przez stan nieruchomości, na gruncie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, należy zatem zawsze rozumieć pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. oraz ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Stan ten ustala się i wycenia na chwilę sporządzenia testamentu.

3.3. Sprawy o sporządzenie spisu inwentarza spadku

Trzecią grupą postępowań spadkowych, w których istnieje potrzeba wyceny nieruchomości, a więc i odwołania się do jej stanu, są sprawy o sporządzenie spisu inwentarza spadkodawcy. W tym wypadku istnieje wyraźna regulacja zawarta w Kodeksie postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 638⁸ § 1 k.p.c. w spisie inwentarza komornik zamieszcza przedmioty należące do spadku i przedmioty zapisów windykacyjnych, z zaznaczeniem wartości

⁴¹ Przykład podany przez J. Bieluka, *Rozliczenia związane ze spadkiem...*, op. cit., s. 70.

⁴² Zob. w tym zakresie np. uchwałę SN z dnia 16 września 1993 r., III CZP 122/93, OSP 1994/10/177 oraz postanowienie SN z dnia 29 marca 2007 r., I CSK 3/07, Legalis nr 123606.

każdego z tych przedmiotów, oraz długi spadkowe ze wskazaniem wysokości każdego z nich. Pojęcie „spis inwentarza” jest używane w przepisach prawa materialnego i procesowego w trzech różnych znaczeniach. Po pierwsze, stanowi ono nazwę autonomicznego (samodzielnego) postępowania sądowego, czyli rodzaju sprawy podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym. Po drugie, jest czynnością komornika, której celem jest sporządzenie spisu (chodzi tu o „spisanie inwentarza”). Po trzecie, spis inwentarza to dokument będący rezultatem czynności komornika, który ma wpływ na inne postępowania, czyli jest wynikiem fazy wykonawczej znajdującym swój wyraz w sporządzonym protokole⁴³. Powołany art. 638⁸ k.p.c. odnosi się do spisu w ostatnim znaczeniu.

Zgodnie z § 2 art. 638⁸ k.p.c. wartość przedmiotów należących do spadku i przedmiotów zapisów windykacyjnych komornik ustala według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, a wysokość długów spadkowych – według stanu z chwili otwarcia spadku. Wydaje się to oczywiste, zważywszy że podstawowym założeniem spisu inwentarza jest materialnoprawne ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe⁴⁴. Zgodnie z art. 1031 § 2 k.c. przy przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza odpowiedzialność spadkobiercy za długi spadkowe ograniczona jest do wartości stanu czynnego spadku ustalonego w spisie inwentarza lub w wykazie inwentarza, a ustalenie wartości stanu czynnego spadku wymaga określenia wartości każdego przedmiotu (prawa) wchodzącego do spadku. Wartość stanu czynnego spadku to jednak różnica między wartością strony czynnej spadku (czyli aktywów) i strony biernej

⁴³ Zob.: A. Stempniak, *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1, M.Prawn. 2012, nr 5, s. 250; M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016, s. 137. Co do konieczności wprowadzenia rozróżnienia terminologicznego dla określenia postępowania sądowego o sporządzenie spisu inwentarza (postępowania rozpoznawczego) i postępowania mającego na celu wykonanie postanowienia sądowego o sporządzenie spisu inwentarza (postępowania wykonawczego – komorniczego) zob. G. Julke, *Sporządzenie spisu inwentarza* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023, s. 119.

⁴⁴ Zob. J. Szachta, *Ustalenie wartości aktywów i pasywów w spisie inwentarza – wybrane zagadnienia* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023, s. 131.

spadku (czyli długów)⁴⁵. Ze względu na konieczność ustalenia wartości stanu czynnego spadku, w protokole spisu inwentarza komornik powinien podać kwotowo łączną wartość aktywów i pasywów⁴⁶. Skoro spadkobierca odpowiada tylko za długi spadkowe istniejące w dniu śmierci spadkodawcy, dla potrzeb odpowiedzialności za te długi należy uwzględnić stan aktywów, w tym nieruchomości, na ten sam dzień.

Wobec powyższego przez stan nieruchomości na gruncie postępowania o sporządzenie spisu inwentarza należy rozumieć pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. oraz ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Stan ten ustala się oraz wycenia na datę otwarcia spadku (według cen z tej daty), a data ta może być niejednokrotnie odległa od faktycznego spisania inwentarza spadku⁴⁷. Może powodować to określone problemy, włącznie z tym, jak określić przeznaczenie nieruchomości, kiedy nie można dotrzeć do dokumentów z czasów historycznych, albo w jakiej walucie określić wartość nieruchomości, jeśli otwarcie spadku nastąpiło przed II wojną światową, ewentualnie czy uwzględniać przy wycenie nieruchomości spadek wartości pieniądza i wprowadzoną denominację złotego.

Sporządzenie spisu inwentarza, a więc i określenie wartości nieruchomości wchodzącej do spadku należy do komornika, a nie sądu, który w postępowaniu o sporządzenie spisu inwentarza w fazie wykonawczej ma jedynie funkcję nadzorczą i kontrolującą. To komornik z urzędu ustala i zamieszcza w spisie inwentarza przedmioty należące do spadku, przedmioty zapisów windykacyjnych oraz długi spadkowe. W spisie inwentarza komornik wskazuje też wartość stanu czynnego spadku z uwzględnieniem wartości rzeczy i praw spornych (art. 638⁸ § 3 i 4 k.p.c.). Po wykonaniu postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza komornik przesyła akta sprawy, w których sporządził spis inwentarza sądowi spadku, a w przypadku, o którym mowa w art. 638⁹ k.p.c. – sądowi wezwanemu.

⁴⁵ J. Szachta, *Ustalenie wartości...*, op. cit., s. 133.

⁴⁶ Tak słusznie G. Julke, *Sporządzenie spisu inwentarza...*, op. cit. s. 129.

⁴⁷ W praktyce spotyka się nawet spisy inwentarza po spadkodawcach zmarłych przed II wojną światową, w szczególności gdy na podstawie ustawodawstwa obowiązującego w II Rzeczypospolitej spadek nabył Skarb Państwa.

Sporządzenie spisu inwentarza wymaga ustaleń w zakresie stanu faktycznego przedmiotów podlegających zamieszczeniu w spisie. Jest to istotne zwłaszcza wtedy, gdy spis inwentarza jest sporządzany po upływie dłuższego okresu po otwarciu spadku. W takim przypadku komornik nie może ograniczyć się do ustaleń związanych z aktualnym stanem faktycznym, ale musi też badać stan przedmiotów spadkowych według chwili z dnia otwarcia spadku. Pomiędzy otwarciem spadku a sporządzeniem spisu inwentarza mogły nastąpić zmiany w zakresie składu spadku (np. wskutek zbycia przedmiotu) albo właściwości składników spadkowych (np. przerobienie rzeczy, przebudowa, remont). W spisie inwentarza należy wymienić przedmioty należące do spadku w chwili śmierci spadkodawcy, a jeżeli nie wchodzi one już w skład spadku albo ich stan uległ zmianie, konieczne jest zaznaczenie tych okoliczności w spisie. Informacje te są istotne z punktu widzenia oszacowania wartości tych przedmiotów, które odbywa się „według stanu i cen z chwili otwarcia spadku” (art. 638⁸ § 2 k.p.c.)⁴⁸. Dla potrzeb wyceny tych przedmiotów istotne jest więc określenie ich stanu faktycznego i prawnego (np. w zakresie istnienia praw obciążających nieruchomości i wpływających na jej wartość) z dnia śmierci spadkodawcy, co może być niejednokrotnie trudne z przyczyn dowodowych. Komornik i rzeczoznawca majątkowy dla potrzeb oszacowania nieruchomości nie przesłuchują świadków. Mogą natomiast odwoływać się do starych map, zdjęć, czy protokołów z oględzin nieruchomości.

Przy sporządzaniu spisu inwentarza spadku stosuje się odpowiednio przepisy art. 947–949 k.p.c., co oznacza m.in. że wartość przedmiotów podlegających zamieszczeniu w spisie inwentarza ustala się na podstawie opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, który zobowiązany jest stosować u.g.n. oraz rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie wyceny nieruchomości z dnia 5 września 2023 r.⁴⁹ Przepisy tych aktów prawnych nie zawierają jednak odrębnej regulacji dotyczącej szacowania nieruchomości dla potrzeb spisu inwentarza. Spis ten jest sporządzany w formie protokołu, którego treść określają przepisy art. 947 k.p.c. – do którego odsyła art. 638⁸

⁴⁸ Tak słusznie M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku...*, op. cit., s. 217–218.

⁴⁹ Dz.U. z 2023 r., poz. 1832.

§ 5 k.p.c. – oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie niektórych czynności dokonywanych w ramach zabezpieczenia spadku z dnia 15 października 2015 r.⁵⁰ Z art. 947 § 1 pkt 2, 3, 5, 6 i 8 k.p.c. wynika, że w protokole opisu i oszacowania nieruchomości komornik wymienia m.in. budowle i inne urządzenia ze wskazaniem ich przeznaczenia gospodarczego oraz przynależności nieruchomości, jak również zapasy objęte zajęciem, stwierdzone prawa i obciążenia, osoby, w których posiadaniu znajduje się nieruchomość, jej przynależności i pożytki, sposób korzystania z nieruchomości i zgłoszone do niej prawa. Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie do protokołu spisu inwentarza, co oznacza, że w spisie tym powinny znaleźć się elementy protokołu opisu i oszacowania nieruchomości określone w tym przepisie, choć w przypadku sporządzenia spisu inwentarza nie sporządza się protokołu opisu i oszacowania, o którym mowa w art. 947 § 1 k.p.c.⁵¹ Przedmiotem postępowania jest sporządzenie spisu inwentarza, do czego potrzebne może okazać się oszacowanie aktywów spadkowych, w tym nieruchomości, ale nie ma potrzeby sporządzenia protokołu opisu i oszacowania według przepisów o egzekucji z nieruchomości⁵².

Treść protokołu opisu i oszacowania nieruchomości dla potrzeb egzekucji z nieruchomości doprecyzowuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia opisu i oszacowania nieruchomości z dnia 5 sierpnia 2016 r.⁵³, wydane na podstawie art. 947 § 2 k.p.c., do którego odsyła art. 638⁸ § 5 k.p.c. Wydaje się jednak, że rozporządzenie to nie będzie miało zastosowania do spisu inwentarza spadku, gdyż cel tej instytucji jest inny niż oszacowanie nieruchomości dla potrzeb egzekucji. Przy spisie inwentarza nie ma potrzeby szczegółowego formułowania protokołu zgodnie z wytycznymi tego rozporządzenia. Słusznie wskazuje się w doktrynie, że przy sporządzaniu spisu inwentarza nie dokonuje się czynności opisu

⁵⁰ Dz.U. z 2015 r., poz. 1643.

⁵¹ Tak J. Szachta, *Ustalenie wartości...*, op. cit., s. 145. Zob. też J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniak, Warszawa 2020, art. 638⁸, nb 5.

⁵² Zob. G. Julke, *Sporządzenie spisu inwentarza...*, op. cit., s. 129.

⁵³ Dz.U. z 2016 r., poz. 1263 ze zm.

i oszacowania nieruchomości oraz nie sporządza protokołu opisu i oszacowania nieruchomości⁵⁴, a wskazane rozporządzenie, jak sama nazwa wskazuje, dotyczy właśnie czynności opisu i oszacowania nieruchomości.

Powołane tu rozporządzenie z dnia 5 sierpnia 2016 r. stanowi, że w celu sporządzenia opisu i oszacowania nieruchomości komornik przeprowadza oględziny nieruchomości (§ 1 ust. 1 zd. 1). W doktrynie wyrażono stanowisko, że ustalenie okoliczności związanych ze stanem faktycznym i prawnym nieruchomości nie może się odbyć w sposób pośredni, tzn. niedopuszczalne jest w tym zakresie odesłanie jedynie do opinii biegłego. Wynika to stąd, że czynności wymagane w przepisach dotyczących sporządzenia spisu inwentarza wykonuje komornik, a nie biegły⁵⁵. Wyrażono też stanowisko przeciwnie, że komornik nie jest zobligowany przy czynności nieegzekucyjnej do przeprowadzania oględzin nieruchomości, bowiem odpowiednie stosowanie art. 947–949 k.p.c. dotyczy samego oszacowania, z wyłączeniem opisu – koniecznego przy egzekucji z nieruchomości – a tym samym oględzin dokonywanych przez komornika⁵⁶. Należy zająć pośrednie stanowisko, że chociaż przepisy w tym przypadku nie wymagają wyraźnie od komornika przeprowadzenia oględzin nieruchomości, to niejednokrotnie będzie to wskazane dla lepszego oglądu stanu nieruchomości i porównania go ze stanem, który istniał na dzień otwarcia spadku. Oględziny nieruchomości mogą przy tym zostać przeprowadzone przy użyciu urządzeń technicznych pozwalających zdalnie utrwalić obraz, o ile gwarantuje to rzetelne określenie stanu nieruchomości oraz umożliwia następcze zapoznanie się z treścią utrwalonego w ten sposób zapisu obrazu (§ 1 ust. 1 zd. 2 przywołanego rozporządzenia z dnia 15 października 2015 r.).

Wycena nieruchomości na potrzeby spisu inwentarza jest zadaniem szczególnie wymagającym, gdy data śmierci spadkodawcy jest odległa w czasie – przypada kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt lat przed datą sporządzania wyceny. Rzeczoznawca staje wówczas przed podwójnym wyzwaniem o charakterze retrospektywnym, bowiem powinien dokładnie zrekonstruować

⁵⁴ Tak słusznie J. Szachta, *Ustalenie wartości...*, op. cit., s. 143 oraz G. Julke, *Sporządzenie spisu inwentarza...*, op. cit., s. 129.

⁵⁵ Zob. M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku...*, op. cit., s. 220.

⁵⁶ J. Szachta, *Ustalenie wartości...*, op. cit., s. 144.

stan nieruchomości, jaki istniał w dniu śmierci spadkodawcy (stan prawny: własność, obciążenia, prawa osób trzecich, jak i stan faktyczny), a nadto ustalić wartość rynkową nieruchomości na tę samą datę wsteczną (dzień śmierci). Wymaga to oparcia się na historycznych danych rynkowych – cenach transakcyjnych nieruchomości podobnych, ewentualnie stawkach czynszów – oraz uwzględnienia realiów ekonomicznych, prawnych i społecznych panujących na rynku nieruchomości w analizowanym okresie historycznym. Trafnie zatem w piśmiennictwie wskazano, że konieczność cofnięcia się w czasie jednocześnie pod względem stanu nieruchomości i warunków rynkowych stanowi rdzeń problemu i odróżnia ten typ wyceny od standardowych operatów szacunkowych sporządzanych na datę bieżącą lub nawet innych wycen retrospektywnych (np. dla opłat adiacenckich), gdzie często stan nieruchomości jest znany lub łatwiejszy do ustalenia. Ta „podwójna retrospekcja” znacząco zwiększa złożoność zadania i liczbę potencjalnych źródeł błędów, wymagając od rzeczoznawcy szczególnej staranności i biegłości metodycznej⁵⁷.

Nota Interpretacyjna Polskiej Federacji Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych dotycząca podejścia porównawczego zaleca, aby do porównań przy wycenie wykorzystywać transakcje z okresu najbliższego dacie wyceny, ale nie dłuższego niż 2 lata wstecz od tej daty. Wynika to zresztą również z art. 156 ust. 3 i 4 u.g.n. Jednak przy wycenach na daty odległe o kilkanaście czy kilkadziesiąt lat znalezienie wystarczającej liczby transakcji w tak wąskim oknie czasowym może być niemożliwe. W takich sytuacjach dopuszczalne jest poszerzenie okresu badania, ale wymaga to szczegółowego uzasadnienia w operacie szacunkowym. Przy braku transakcji nieruchomości porównawczych w wymienionym okresie niezbędna jest korekta cen historycznych ze względu na upływ czasu (trend czasowy). Przepisy prawa (art. 153 ust. 1 u.g.n. i § 3 ust. 3 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 5 września 2023 r. w sprawie wyceny nieruchomości) wymagają uwzględnienia zmian poziomu cen wskutek upływu czasu i aktualizacji cen nieruchomości

⁵⁷ Tak A. Gorycka, M. Mazur, *Wycena nieruchomości na datę wsteczną na potrzeby spisu inwentarza. Przewodnik dla rzeczoznawców majątkowych*, Rzeczoznawca Majątkowy 2025, nr 3, s. 67.

porównawczych na dzień określenia wartości (w tym przypadku datę śmierci). W tym celu rzeczoznawca musi przeprowadzić analizę trendu cenowego na badanym rynku historycznym⁵⁸.

Przy zastosowaniu podejścia porównawczego nieruchomości przyjmowane do porównania muszą być podobne do nieruchomości wycenianej pod względem kluczowych cech wpływających na wartość w okresie historycznym. Obejmuje to położenie, stan prawny, przeznaczenie (obowiązujące na datę śmierci), sposób korzystania oraz stan techniczno-użytkowy (na datę transakcji porównawczej). Rzeczoznawca musi zidentyfikować cechy rynkowe, które w danym okresie historycznym faktycznie różnicowały ceny na lokalnym rynku, i ocenić siłę ich wpływu (wagi cech). Słusznie zauważono, że istnieje tu ryzyko anachronizmu – przenoszenia dzisiejszych preferencji rynkowych i wag cech na przeszłość⁵⁹.

Upływ czasu od momentu otwarcia spadku do dnia oszacowania nieruchomości jest istotny w przypadku nieruchomości rolnych podlegających uprawie. Jeśli w dniu otwarcia spadku na nieruchomości istniały zasiewy, które zostały później zebrane, należy stosować § 57 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie wyceny nieruchomości z dnia 5 września 2023 r. Zgodnie z tym przepisem, gdy na nieruchomości rolnej znajdują się uprawy i zasiewy, wartość tej nieruchomości określa się jako sumę wartości gruntu oraz wartości tych upraw i zasiewów. Przy wycenie upraw i zasiewów określa się wartość spodziewanych pożytków, a jeżeli określenie tych pożytków jest niemożliwe, określa się koszty poniesionych nakładów. Przy określaniu wartości nieruchomości rolnych, które są ugorowane lub odłogowane, stosuje się podejście porównawcze. Jeżeli na rynku nieruchomości, właściwym ze względu na położenie wycenianej nieruchomości, brak jest transakcji sprzedaży nieruchomości podobnych, przy określaniu wartości nieruchomości rolnych, które są ugorowane lub odłogowane, stosuje się podejście mieszane – metodę pozostałościową, określając różnicę między wartością gruntu o podobnych cechach pozostającego w uprawie a kosztami przywrócenia wycenianego gruntu do stanu rolniczego wykorzystania. W przypadku braku

⁵⁸ Co do szczegółów w tym zakresie zob. M. Gorycka, M. Mazur, *Wycena nieruchomości...*, op. cit., s. 70.

⁵⁹ Ibidem.

możliwości określenia wartości w sposób, o którym mowa wyżej, do określania wartości nieruchomości rolnych ugorowanych lub odłogowanych stosuje się przepisy § 19, czyli wartość nieruchomości określa się metodą kosztów likwidacji.

Ze względu na konieczność ustalenia wartości spadku na dzień śmierci spadkodawcy, jeżeli data, na którą należy określić wartość nieruchomości (data śmierci), jest wcześniejsza niż 1 stycznia 1995 r., powstaje zagadnienie, czy w spisie inwentarza i operacie szacunkowym wartość nieruchomości należy podać w starych czy w nowych złotych (po denominacji). Reforma walutowa, która weszła w życie dnia 1 stycznia 1995 r. na mocy ustawy o denominacji złotego, wprowadziła nową jednostkę pieniężną – złoty (PLN), która zastąpiła dotychczasowego złotego (PLZ). Ze względu na brzmienie art. 638⁸ § 2 k.p.c., nakazującego ustalać wartość przedmiotów spadkowych według cen z chwili otwarcia spadku, oraz z uwagi na główny cel sporządzania spisów inwentarza, którym jest ustalenie granic odpowiedzialności za długi spadkowe, przyjąć należy stanowisko, że jeśli analiza rynku nieruchomości przeprowadzona przez rzeczoznawcę majątkowego opierała się na cenach transakcyjnych wyrażonych w PLZ, to końcowy wynik wyceny przedstawiony w operacie szacunkowym, a tym samym i spisie inwentarza, powinien być wyrażony zarówno w PLZ, jak i w PLN (po denominacji)⁶⁰.

3.4. Sprawy dotyczące wykazu inwentarza

Wykaz inwentarza i spis inwentarza łączy tożsamy cel leżący u podstaw powołania tych instytucji spadkowych. Celem tym jest ustalenie składu majątku spadkodawcy, a więc spadku oraz rozdysponowanych przez zmarłego przedmiotów tytułem zapisów windykacyjnych. Zarówno spis inwentarza, jak i wykaz inwentarza obejmują tę samą treść, na którą składają się przedmioty należące do spadku i przedmioty zapisów windykacyjnych oraz długi spadkowe (art. 638⁸ § 1 k.p.c. i art. 1031¹ § 3 k.c.)⁶¹. Podstawowa różnica między tymi instytucjami

⁶⁰ Ibidem, s. 74 – autorzy opowiadają się za tym, aby był to wynik w PLN.

⁶¹ Co do podobieństw i różnic obu instytucji zob. A. Stempniak [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa spadkowego i pozostałe postępowania kodeksowe*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, t. IV, cz. 3, Warszawa 2024, s. 205–208.

jest taka, że spis inwentarza sporządzany przez komornika ma charakter dokumentu urzędowego (art. 244 § 1 k.p.c.)⁶², a wykaz inwentarza stanowi dokument prywatny (art. 245 k.p.c.), zawierający oświadczenie wiedzy osoby uprawnionej, która go sporządziła i złożyła, co ma określone konsekwencje w zakresie „ważności” tych dokumentów odnoszonej do hierarchii ich znaczenia⁶³. Kolizję obu dokumentów rozwiązuje art. 1031³ § 2 k.c. na korzyść spisu inwentarza.

Zgodnie z art. 1031¹ § 3 k.c. w wykazie inwentarza z należytą starannością ujawnia się przedmioty należące do spadku oraz przedmioty zapisów windykacyjnych, z podaniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, a także długi spadkowe i ich wysokość według stanu z chwili otwarcia spadku. Z uwagi na to uregulowanie wzór wykazu inwentarza stanowiący załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie określenia wzoru inwentarza oraz sposobu udostępniania druków tego wzoru⁶⁴ zawiera rubrykę: dane dotyczące przedmiotów należących do spadku oraz przedmiotów zapisów windykacyjnych, z podaniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku. Przepisy nie precyzują zasad ustalania stanu i wartości składników spadku w wykazie inwentarza, jednakże ze względu na podobieństwo brzmienia art. 638⁸ § 1 k.p.c. i art. 1031¹ § 3 k.c. trzeba przyjąć, że przez stan nieruchomości w wykazie inwentarza należy rozumieć pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. oraz ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Stan ten ustala się oraz wycenia na datę otwarcia spadku (według cen z tej daty). Jeśli data ta będzie odległa od faktycznego sporządzenia wykazu inwentarza, może to powodować określone problemy zarówno w zakresie ustalenia składu spadku, jego stanu i wartości. Są to jednak tożsame problemy, tak jak przy sporządzaniu spisu inwentarza przez komornika. Różnica jest taka, że komornik dokonuje oszacowania aktywów spadku przy pomocy rzeczoznawcy

⁶² Nie może jednak ulegać wątpliwości, że domniemanie zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy wynikające z treści spisu inwentarza, nie tylko co do składu masy spadkowej, lecz również w części dotyczącej określenia wartości poszczególnych praw majątkowych, może zostać obalone przy zastosowaniu reguł obowiązujących w postępowaniu dowodowym. Tak w szczególności A. Hrycaj, *Postępowanie egzekucyjne a postępowanie o spis inwentarza*, PPE 2025, nr 3, Legalis/el.

⁶³ Zamiast wielu zob. A. Stempniak, *System prawa procesowego cywilnego...*, op. cit., s. 205–208.

⁶⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 1537.

majątkowego, a ponadto posiada określone narzędzia w zakresie ustalania stanu faktycznego, tymczasem osoby uprawnione do złożenia wykazu inwentarza nie posiadają takich narzędzi, a dodatkowo same muszą oszacować wartość przedmiotów majątkowych wchodzących do spadku. Mogą oczywiście posilkować się prywatnymi opiniami rzeczoznawców majątkowych, w tym w zakresie wyceny nieruchomości. Przy skomplikowanym stanie faktycznym korzystniejsze dla nich będzie jednak zlecenie komornikowi sporządzenia spisu inwentarza spadku, a nie samodzielne sporządzenie wykazu inwentarza, który łatwo można podważyć.

Wykaz inwentarza może być złożony także przed notariuszem i wówczas zostaje objęty protokołem (art. 1031¹ § 1 k.c. i art. 636³ § 2 k.p.c.). Przed notariuszem nie obowiązuje wzór wykazu inwentarza określony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie określenia wzoru inwentarza oraz sposobu udostępniania druków tego wzoru. Notariusz musi jednak również spełnić wymogi art. 1031¹ § 3 k.c. i określić w wykazie inwentarza podane przez uprawnionego do jego złożenia przedmioty należące do spadku oraz przedmioty zapisów windykacyjnych, z podaniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, a także długi spadkowe i ich wysokość według stanu z chwili otwarcia spadku. W doktrynie podkreśla się, że nie można wykluczyć podania w akcie notarialnym obejmującym wykaz inwentarza łącznej wartości aktywów i pasywów spadku, aby właściwie zobrazować relację zachodzącą między prawami majątkowymi i obowiązkami majątkowymi zasilającymi spadek i wypływające z tego finalnego zestawienia ograniczenie odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe⁶⁵. Można też wskazać, które z przedmiotów i długów spadkowych mają charakter sporny⁶⁶.

⁶⁵ Zob. J. Bieluk, *Rozliczenia związane ze spadkiem. Powołanie do spadku, zachówek, odpowiedzialność za długi spadkowe, dział spadku. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2020, s. 266 oraz A. Stempniak, *System prawa procesowego cywilnego...*, op. cit., s. 218.

⁶⁶ Por. J. Biernat, *Złożenie wykazu inwentarza przed notariuszem* [w:] *Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016, s. 217; P. Borkowski, *Notarialny wykaz inwentarza – uwagi na tle stosowania instytucji i wnioski de lege ferenda*, cz. 2, Rejent 2017, nr 1, s. 28; M. Pieszko, *Wykaz inwentarza*, Rejent 2018, nr 7, s. 85 i nast. Co do notarialnego wykazu inwentarza zob. też zamiast wielu K. Szpyt [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2024, kom. do art. 1031¹–1031⁴, Legalis/el.

3.5. Sprawy o dział spadku

Kolejną grupą postępowań są sprawy o dział spadku. Wobec braku przepisu stanowiącego, jakie kryteria należy stosować przy działu spadku do szacunku poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład spadku, już w stanie prawnym powojennym postawiono pytania: czy za podstawę szacunku należy wziąć stan rzeczy w chwili otwarcia spadku, czy też w chwili działu (ściśle – w chwili szacunku, który z zasady nie jest zbyt odległy od daty końcowego postanowienia działowego); czy wartość rzeczy należy ustalić według cen z chwili otwarcia spadku, czy też z chwili zgłoszenia wniosku o dział lub w chwili dokonywania szacunku (działu), czy też w ogóle data, według której określamy stan rzeczy, i data szacunku nie muszą być zgodne ze sobą⁶⁷. Wskazywano przy tym, że za przyjęciem do szacunku stanu w chwili otwarcia spadku przemawia to, iż z tą chwilą własność rzeczy przeszła na spadkobierców i wszelkie ryzyko związane z polepszeniem lub pogorszeniem rzeczy ponoszą oni sami. Odmienny pogląd, według którego należy przyjąć za decydujący dla szacunku stan rzeczy w chwili dokonywania działu, opierał się na założeniu, że spadkobiercy dzielą się tym, co w tym czasie i w danym stanie rzeczy należącej do spadku istnieje, wszystko zaś to, co zaszło w okresie wspólności poprzedzającej dział, uregulowane będzie w drodze wzajemnych obliczeń. W takim wypadku uwzględnia się naturalne zmiany rzeczy powstałe bez przyczynienia się spadkobierców, jak i zmiany powstałe na skutek ich działalności. W doktrynie drugi pogląd uważano za słuszniejszy, zważywszy że wspólność przed działem i związany z nią stan należących do spadku rzeczy może trwać dłuższy czas, dlatego stan ten z chwili otwarcia spadku może ulec zmianie właśnie z woli spadkobierców, którzy nie żądali działu, chociaż musieli się liczyć ze zmianą w stanie tych rzeczy na skutek upływu czasu i korzystania z nich⁶⁸. Zwracano przy tym uwagę, że za stanowiskiem, iż wartość rzeczy należy przyjąć według stanu i cen z chwili szacunku, przemawia również i to, że w pewnych wypadkach w postępowaniu działowym przewidziana jest sprzedaż rzeczy na licytacji i wtedy dzieli się między spadkobierców rzeczywiście otrzymaną cenę za rzecz sprzedaną

⁶⁷ R. Moszyński, J. Polickiewicz, *Działy spadkowe...*, op. cit. s. 56.

⁶⁸ Ibidem, s. 57–58.

według jej stanu w chwili sprzedaży z licytacji lub niekiedy z wolnej ręki. Wzajemne obrachunki wyrównują mogące zachodzić pokrzywdzenie w związku z korzystaniem z rzeczy i z poczynionymi nakładami⁶⁹. Dodawano również, że rzeczy pozostałe w spadku, a zabrane przez spadkobiercę, u którego zaginęły, należy szacować według stanu w chwili ich zabrania i wartości w chwili dokonywania szacunku, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że dany spadkobierca pobrał te rzeczy na poczet swojego udziału w spadku lub za zgodą wszystkich spadkobierców, bądź nawet samowolnie⁷⁰.

Zasygnalizowane problemy nie zniknęły z chwilą uchwalenia Kodeksu cywilnego. Nadal zwraca się bowiem uwagę na to, że przyjęcie momentu dokonywania działu spadku jako kryterium ustalenia wartości przedmiotów spadkowych nie rozwiązuje jeszcze problemu ustalania wartości tych przedmiotów w zależności od ich stanu (stopnia zużycia bądź stopnia rozwoju w przypadku zwierząt). Do szacowania może być przyjęty ich stan z chwili otwarcia spadku albo z chwili działu spadku. Nie budzi wątpliwości, że zachodzi istotna różnica między stanem przedmiotów z chwili otwarcia spadku, a stanem tych przedmiotów w chwili działu spadku dokonywanego często kilka lat później⁷¹.

Przechodząc do obecnego stanu prawnego, rozważania należy rozpocząć od stwierdzenia, że podobnie jak przy zachowku, przy dziale spadku występują dwie, najbardziej typowe sytuacje: albo istnieje potrzeba ustalenia wartości spadku, w tym wyceny nieruchomości wchodzącej w jego skład (sytuacja najczęściej spotykana), albo też należy oszacować wartość nieruchomości подарowanej przez spadkodawcę przed otwarciem spadku (śmiercią) innej osobie lub przekazanej w ramach zapisu windykacyjnego. Tą inną osobą jest uczestnik postępowania o dział spadku – co do zasady zstępny spadkodawcy lub małżonek spadkodawcy (instytucja zaliczania darowizn i zapisów windykacyjnych na schedę spadkową – art. 1039 k.c.)⁷².

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem, s. 59.

⁷¹ Zob. A. Stempniak, *Postępowanie o dział spadku*, Warszawa 2010, s. 195–196; A. Stempniak [w:] *System prawa procesowego...*, op. cit., s. 751.

⁷² Dla jasności wyводу w dalszej części opracowania pominięto zdecydowanie rzadsze przypadki zaliczania na schedę spadkową przedmiotu zapisu windykacyjnego, co zostało uregulowane w art. 1042 § 2¹ k.c.

Ogólna zasada w postępowaniach o dział spadku wynika z treści art. 684 k.p.c. Skład i wartość spadku ustala sąd. Pod pojęciem spadku, jakim posługuje się art. 684 k.c., należy rozumieć majątek spadkowy, czyli aktywa, bowiem sądowy dział spadku nie obejmuje pasywów⁷³. Pojęcie „majątek spadkowy” jest węższe od pojęcia „spadek”, które obejmuje prawa i obowiązki majątkowe spadkodawcy⁷⁴. Zarówno przepisy k.p.c. normujące postępowanie o dział spadku, jak i przepisy k.c. normujące dział spadku nie wskazują chwili, według której należy dokonywać szacunku spadku. Orzecznictwo w pewien sposób konkretyzuje, że sąd ustala skład i stan spadku według chwili jego otwarcia (art. 924 k.c.), natomiast wartość – według cen w chwili dokonywania działu⁷⁵. W postępowaniu o dział spadku akcentuje się zasadę aktualności orzeczenia (art. 316 § 1 k.p.c.)⁷⁶ Zgodnie z tym przepisem po zamknięciu rozprawy sąd wydaje orzeczenie, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Innymi słowy, istotny jest czas dokonywania działu, a jest nim chwila orzekania, co w praktyce jest równoznaczne z zamknięciem rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Co do pierwszej z omawianych sytuacji, kiedy istnieje potrzeba wyceny nieruchomości należącej do spadku, należałoby *prima facie* przyjąć stan nieruchomości z chwili otwarcia spadku. Zgodnie z powołanym orzecznictwem stan spadku należy ustalać według chwili jego otwarcia. Jednakże pojęcie „stan” odnosić trzeba do masy majątkowej, jaką jest spadek, a nie do

⁷³ Zob. A. Stempniak, *Postępowanie o dział spadku...*, op. cit., s. 29 i 179; A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach o dział spadku. Komentarz oraz wzory pism procesowych i orzeczeń sądowych*, Warszawa 2012, s. 26–27 i 163; A. Stempniak [w:] *System prawa procesowego...*, s. 741.

⁷⁴ Zob. A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach...*, op. cit., s. 26–27.

⁷⁵ Zob.: orzeczenie SN z dnia 16 maja 1950 r., C. 72/50, OSN 1951/1/12; uchwała SN z dnia 27 września 1974 r., III CZP 58/74, OSNCP 1975/6/90, Legalis nr 18298; postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2006 r., III CZ 88/06, Legalis nr 163806; postanowienie SN z dnia 11 marca 2010 r., IV CSK 429/09, Legalis nr 358172; postanowienie SN z dnia 6 maja 2010 r., II CZ 38/10, Legalis nr 381547; postanowienie SN z dnia 26 maja 2021 r., V CSKP 26/21, Legalis nr 2586635; A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach...*, op. cit., s. 177–179; A. Stempniak, *Ustalenie wartości przedmiotów majątkowych w postępowaniach działowych*, Iustitia 2011, nr 4, s. 193 i nast.

⁷⁶ Zob.: A. Stempniak, *Postępowanie o dział spadku...*, op. cit., s. 195; A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach...*, op. cit., s. 165; A. Stempniak [w:] *System prawa procesowego...*, op. cit., s. 745.

poszczególnych jego składników. W rzeczy samej chodzi tu o „stan” rozumiany jako skład spadku, a nie stan nieruchomości. Potwierdza to chociażby postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2021 r. w sprawie V CSKP 26/21⁷⁷. W dniu otwarcia spadku przeznaczenie planistyczne nieruchomości było rolne. Jednak biegły, dokonując wyceny, ostatecznie oparł się na aktualnym i właściwym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Biegły przyjął, że działka w całości przeznaczona jest na cele mieszkaniowe. Tak też nieruchomość wycenił. Sądy obu instancji zaaprobowaly przyjętą metodykę. Orzeczenie zostało zaskarżone do Sądu Najwyższego. Jednym z zarzutów było twierdzenie, że przez stan nieruchomości należy rozumieć również jej stan prawny, a więc m.in. przeznaczenie określone w planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego. Innymi słowy, zdaniem skarżącego, przy wycenie nieruchomości należało uwzględnić przeznaczenie rolne, tak jak to miało miejsce w chwili otwarcia spadku. Sąd Najwyższy nie podzielił jednak takiej argumentacji. Podkreślił, że „sądy obu instancji używały pojęcia «stan nieruchomości» nie w kontekście znaczenia wynikającego z art. 4 pkt 17 ustawy o gospodarce nieruchomościami, ale art. 684 k.p.c., jako elementu wchodzącego w skład spadku, i jego «stanu», jako sytuacji nieruchomości na datę otwarcia spadku. Tak rozumiany stan składu spadku (...), prawidłowo ustalono na datę otwarcia spadku, uwzględniając jego obecną wartość i przeznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego, co ma wpływ na wycenę”.

Analizując rozumowanie Sądu Najwyższego, należy dojść do wniosku, że skoro obecne przeznaczenie nieruchomości „ma wpływ na wycenę”, to nie jest ono – jak się wydaje – elementem stanu spadku (czy też stanu nieruchomości w rozumieniu przyjętym przez SN). Jednocześnie pojęciu stanu nieruchomości zawartym w u.g.n. Sąd Najwyższy przeciwstawił własną definicję wywiedzioną z art. 684 k.p.c. Do definicji tej również nie zaliczył ustaleń planistycznych w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Otwarte pozostaje zatem pytanie: czy w takim razie, *a contrario*, przynajmniej według Sądu Najwyższego w składzie rozpatrującym omawianą sprawę, ustalenia planistyczne w zakresie

⁷⁷ Legalis nr 2586635.

przeznaczenia nieruchomości, przy jej wycenie, wchodzi w zakres definicji stanu nieruchomości unormowanej w u.g.n.? Byłby to pogląd sprzeczny z zasygnalizowanym na początku stanowiskiem doktryny oraz wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2019 r., II CSK 297/18. W każdym razie kwestia ta nie jest do końca jasna.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2018 r., III CZP 103/17⁷⁸, ujęła problem bardziej przejrzyście. Jej teza literalnie dotyczy wprowadzie spraw o podział majątku wspólnego, w praktyce – wobec identyczności przyjętych zasad – wszelkich spraw działowych, a więc także tych o zniesienie współwłasności i dział spadku. W powołanej uchwale Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami skład majątku wspólnego ustala się według chwili ustania wspólności majątkowej, a jego wartość według stanu tego majątku oraz cen w chwili dokonywania podziału. W uzasadnieniu SN podkreślił, że przez stan majątku wspólnego (znoszonej współwłasności czy spadku) należy rozumieć przynależność określonych rzeczy i praw do tego majątku, a nie ich właściwości (cechy, stan techniczny, prawny). Wszelkie zmiany majątkowe, do których doszło między chwilą ustania wspólności (otwarcia spadku) a chwilą działu – samoistne, przypadkowe oraz celowe, jak np. naturalne lub fizyczne zużycie składników majątkowych, a nawet ich utrata, wzrost wartości na skutek dokonanych nakładów, obciążenia rzeczowe, sytuacja rynkowa – podlegają rozliczeniu, a następnie wyrównaniu w postaci spłat lub dopłat. Zatem wyceniając nieruchomość wchodzącą w skład spadku, na potrzeby postępowania o dział spadku, biegły powinien przyjąć i wyceniać jej aktualny stan w rozumieniu art. 4 pkt 17 u.g.n., a także aktualne ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia takiej nieruchomości. Zmiana przeznaczenia, która może wpływać na wartość nieruchomości, powinna odnosić identyczny skutek wobec wszystkich spadkobierców. Dokonane nakłady podlegają natomiast rozliczeniu w postępowaniu działowym na wniosek spadkobiercy, który ich dokonał (art. 686 k.p.c.).

⁷⁸ OSNC 2019/2/13.

Druga, najbardziej typowa sytuacja w sprawach o dział spadku występuje wtedy, gdy należy oszacować nieruchomość podarowaną przez spadkodawcę przed otwarciem spadku (śmiercią) innej osobie (instytucja zaliczania darowizn na schedę spadkową). Szczegółowo kwestię tę unormowano w art. 1042 § 2 k.c., zgodnie z którym wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania i według cen z chwili działu spadku. Charakterystyczne jest tu rozróżnienie dwóch elementów: stanu przedmiotu darowizny i cen bezpośrednio decydujących o jego wartości. O ile oszacowanie powinno *de lege lata* uwzględniać ceny aktualne na chwilę dokonania działu, co zmierza do możliwie najpełniejszego uwzględnienia wahań wartości pieniądza⁷⁹, o tyle gdy chodzi o stan przedmiotu darowizny, to ustawodawca opowiada się konsekwentnie za rozwiązaniem, zgodnie z którym rozstrzygający jest stan z chwili jej dokonania. Przepis art. 1042 § 2 k.c. nakazuje więc oceniać wszystkie elementy przedmiotu darowizny na chwilę jej dokonania, uznając ich następne zmiany (takie jak zużycie, zniszczenie albo ulepszenie) za nieistotne z punktu widzenia sposobu określania wartości darowizny podlegającej zaliczeniu.

Reguła jest zatem analogiczna jak w przypadku doliczania do spadku darowizn na potrzeby ustalenia zachowku/dochodzenia zachowku od bezpośrednio obdarowanego. Należy brać tu pod uwagę stan nieruchomości na dzień dokonania darowizny, a do zakresu pojęcia „stan nieruchomości” należy również zaliczyć jej przeznaczenie (ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości), tzn. ustalać je według daty dokonania darowizny. Potwierdził to Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 lutego 2024 r., II CSKP 903/22⁸⁰. Darowana w tej sprawie przed otwarciem spadku nieruchomość w momencie dokonania darowizny miała charakter rolny. Wedle Sądu Najwyższego „taki też stan przedmiotu darowizny powinien stanowić podłoże ustalenia jej wartości, z uwzględnieniem jednak cen obowiązujących w chwili działu”. Słusznie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że przy szacowaniu wartości darowizny nie mają znaczenia następne zmiany jej przedmiotu, takie jak

⁷⁹ Zob. np. uzasadnienie uchwały SN(7) z dnia 26 marca 1985 r. (zasada prawna), III CZP 75/84, OSNCP 1985/10/147.

⁸⁰ OSNC 2024/6/64.

zużycie, zniszczenie albo ulepszenie, a spoczywające na właścicielu ryzyko takich zmian nie oddziałuje na jego sytuację w dziale spadku. Rozwiązanie to wpisuje się w ten aspekt rozważanej instytucji, którym jest uwzględnienie domniemanej intencji spadkodawcy. Darczyńca, dokonując darowizny, liczy się bowiem z takim stanem jej przedmiotu, jaki istnieje w chwili dokonania darowizny, a jego przyszłe zmiany obciążają obdarowanego jako właściciela. Jednocześnie uwalnia ono pozostałych spadkobierców od ryzyka zmian stanu darowizny, które mogłyby oddziaływać niekorzystnie na ich sytuację, a leżą poza sferą ich wpływu. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w której zużycie albo zniszczenie przedmiotu darowizny przez obdarowanego stawiałoby go w korzystniejszej pozycji wobec innych spadkobierców przez umniejszenie wartości darowizny podlegającej zaliczeniu na schedę albo zwolnienie od obowiązku zaliczenia w ogólności. Z drugiej strony, przyjęte rozwiązanie zapobiega temu, aby ulepszenie darowizny nierzadko własnym wysiłkiem obdarowanego pociągało za sobą wzrost jej wartości z niekorzystnym skutkiem dla obdarowanego, a obdarowany, czyniąc takie ulepszenia, często racjonalne ze społecznego punktu widzenia, postępował ze świadomością, że mogą one oddziaływać na jego niekorzyść przy rozliczeniu z innymi spadkobiercami⁸¹.

W uzasadnieniu powołanego postanowienia z dnia 9 lutego 2024 r., II CSKP 903/22, Sąd Najwyższy trafnie skonstatował, co należy rozumieć przez stan darowizny na gruncie art. 1042 k.c., stwierdzając, że są to nie tylko elementy fizyczne i geodezyjne, takie jak – w przypadku nieruchomości gruntowej – powierzchnia, sposób zagospodarowania, w tym zabudowy, położenie, ukształtowanie terenu, jakość gleby, sąsiednie otoczenie, lecz także czynniki prawne, takie jak obciążenia nieruchomości lub przeznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego. Przeznaczenie planistyczne, podobnie jak inne czynniki prawne, wpływa na sposób wykonywania prawa własności; determinuje ono bowiem to, jak właściciel może korzystać z nieruchomości, w szczególności zaś może rzucać na możliwość i cel dopuszczalnej zabudowy (por. art. 6 ust. 1 i 2 ustawy

⁸¹ Pogląd SN zaaprobowali A. Ciepla, W. Burek, *Ustalanie wartości darowizny przy ich zaliczeniu na schedę spadkową*, Legalis.

z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁸² oraz art. 35 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane⁸³). Pogląd ten koresponduje z dotychczasowym stanowiskiem Sądu Najwyższego, w którym za jeden z elementów decydujących o stanie spadku, którego częścią jest nieruchomość, uważa się przeznaczenie „gospodarczo-społeczne” nieruchomości gruntowej⁸⁴.

Słusznie SN zauważył w uzasadnieniu postanowienia z dnia 9 lutego 2024 r., II CSKP 903/22, w kontekście przeznaczenia planistycznego nieruchomości, że zmiany wartości nieruchomości w wyniku uchwalenia lub zmiany planu miejscowego są, co do zasady, związane z obowiązkiem rozliczeń między gminą a właścicielem, przy czym w razie wzrostu wartości nieruchomości właściciel może zostać obciążony rentą planistyczną (art. 36 ust. 4 u.z.p.), a z kolei uniemożliwienie lub istotne ograniczenie korzystania z nieruchomości w dotychczasowy sposób lub zgodnie z dotychczasowym przeznaczeniem w związku ze zmianami planistycznymi, względnie obniżenie wartości nieruchomości na skutek takich zmian, uprawnia do żądania naprawienia szkody (art. 36 ust. 1 i 3 u.z.p.). W razie dokonania darowizny uprawnionym lub zobowiązanym w ramach tych rozliczeń jest obdarowany (właściciel), co stanowi dodatkowy argument, aby zmiany te pozostawały neutralne z punktu widzenia oceny wartości darowizny podlegającej zaliczeniu na schedę spadkową.

Na trafność tego zapatrywania według SN nie rzutuje definicja stanu nieruchomości wskazana w art. 4 pkt 17 u.g.n. Zawarte w tym przepisie wyliczenie, pomijające przeznaczenie planistyczne nieruchomości, zostało bowiem skonstruowane dla potrzeb tej ustawy i nie może być prosto przenoszone do Kodeksu cywilnego, którego przepisy operują pojęciem „stan” rzeczy, nie wyodrębniając – w odniesieniu do nieruchomości – osobnej kategorii w postaci jej przeznaczenia (por. np. art. 40 § 2, art. 554, art. 995, art. 1031¹ § 3 k.c.). Na okoliczność tę Sąd Najwyższy zwracał już uwagę zarówno w kontekście

⁸² Dz.U. z 2023 r., poz. 997; dalej: u.z.p.

⁸³ Dz.U. z 2023 r., poz. 682.

⁸⁴ Por. wyroki SN z dnia: 6 marca 2014 r., V CSK 209/13, Legalis nr 994641; 2 lutego 2017 r., I CSK 260/16, Legalis nr 1587480.

prawa spadkowego⁸⁵, jak i w kontekście roszczeń odszkodowawczych związanych z utratą prawa własności nieruchomości⁸⁶. Trafnie Sąd Najwyższy wskazał, że do innych wniosków nie prowadziło spostrzeżenie, iż przeznaczenie planistyczne może stanowić istotny czynnik cenotwórczy, a w konsekwencji jego zmiana może pociągać za sobą zasadniczą korektę wartości nieruchomości. Istotny wpływ na cenę mogą mieć wszystkie elementy składające się na stan nieruchomości⁸⁷, bez względu na to, czy ich ewentualna zmiana jest następstwem działania obdarowanego, czy niezależnych od obdarowanego okoliczności. Przepis art. 1042 § 2 k.c. nakazuje jednak oceniać wszystkie te elementy na chwilę dokonania darowizny, uznając ich następne zmiany za nieistotne z punktu widzenia sposobu określenia wartości darowizny podlegającej zaliczeniu.

Tak więc wartość nieruchomości będącej przedmiotem darowizny podlegającej zaliczeniu na schedę spadkową oblicza się z uwzględnieniem przeznaczenia nieruchomości w chwili dokonania darowizny. Oszacowanie nieruchomości przez biegłego w kontekście zaliczenia darowizny na schedę spadkową powinno zatem uwzględniać jej przeznaczenie w chwili dokonania darowizny, nie zaś przeznaczenie, które darowana nieruchomość uzyskała na skutek następnych zmian planistycznych.

Tym samym, przez stan nieruchomości na gruncie postępowania o dział spadku należy również – co do zasady – rozumieć pojęcie zdefiniowane w art. 4 pkt 17 u.g.n. oraz ustalenia planistyczne w zakresie przeznaczenia nieruchomości. Stan ten ustala się na datę orzekania o dziale spadku albo na datę dokonania darowizny (zaliczanej na schedę spadkową), której przedmiotem jest nieruchomość, a w przypadku zaliczania na schedę spadkową przedmiotu zapisu windykacyjnego – na datę otwarcia spadku (art. 1042 § 2¹ k.c.). Nieruchomość, według takiego stanu, wycenia się zgodnie z aktualnymi cenami na dzień orzekania (*verba legis*: „z chwili działu spadku”). Jest to skrót myślowy, gdyż wartość nieruchomości

⁸⁵ Por. wyrok SN z dnia 4 listopada 2016 r., I CSK 696/15, Legalis nr 294482.

⁸⁶ Zob. wyroki SN z dnia 24 marca 2017 r., I CSK 416/16, Legalis nr 1612218 i z dnia 6 września 2017 r., I CSK 15/17, Legalis nr 1692557 oraz postanowienie SN z dnia 30 maja 2018 r., IV CSK 11/18, Legalis nr 1828489.

⁸⁷ Por. postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2000 r., II CKN 892/98, Legalis nr 123598.

określona przez sąd opiera się najczęściej na przygotowanym przez rzeczoznawcę majątkowego operacie szacunkowym, który jest sporządzany dla potrzeb sprawy jakiś czas przed orzekaniem (zazwyczaj kilka miesięcy). Zakłada się jednak, że operat szacunkowy jest co do zasady aktualny i może być wykorzystywany do celu, dla którego został sporządzony, przez okres 12 miesięcy od daty jego sporządzenia, a nawet 24 miesięcy – w przypadku potwierdzenia jego aktualności przez rzeczoznawcę majątkowego, chyba że wystąpiły zmiany uwarunkowań prawnych lub istotne zmiany czynników wpływających na wycenę, o których mowa w art. 154 u.g.n. (zob. art. 156 ust. 3 i 4 u.g.n.). Zauważyć też należy, że np. przy stosowaniu podejścia porównawczego do określenia wartości szacowanej nieruchomości przyjmuje się nieruchomości podobne do nieruchomości wycenianej, które były przedmiotem obrotu rynkowego w okresie możliwie najbliższym poprzedzającym datę, na którą określa się wartość nieruchomości, co do zasady nie dłuższym jednak niż dwa lata. Przyjęcie dłuższego niż dwuletni okresu badania cen jest również możliwe, ale wymaga uzasadnienia w operacie szacunkowym (§ 4 i 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 5 września 2023 r. w sprawie wyceny nieruchomości). Możliwa jest zatem wycena nieruchomości na podstawie cen nieruchomości podobnych już nieaktualnych. Problem ten rozwiązuje jednak § 5 ust. 3 wskazanego wyżej rozporządzenia, stanowiący, że w przypadku zmian poziomu cen wskutek upływu czasu na analizowanym rynku nieruchomości, ceny nieruchomości podobnych aktualizuje się na dzień określenia wartości nieruchomości. Przyjęty poziom zmian cen lub stwierdzenie braku zmian cen wymaga uzasadnienia w operacie szacunkowym. Przepisy te zapewniają zatem zachowanie aktualności wyceny nieruchomości na dzień orzekania przez sąd.

Jeżeli do spadku należy gospodarstwo rolne, wtedy sąd zgodnie z art. 688 w zw. z art 619 § 1 k.p.c. ustala jego skład i wartość, a w szczególności obszar i rodzaj nieruchomości wchodzących w skład tego gospodarstwa. Dla ustalenia w postępowaniu działowym, czy nieruchomość będąca przedmiotem działu wchodzi w skład spadkowego gospodarstwa rolnego, decydujące znaczenie ma charakter tej nieruchomości według jej stanu z daty działu, oceniany

zgodnie z przepisami obowiązującymi w tej dacie. Jeżeli nieruchomość była w dniu otwarcia spadku nieruchomością rolną, a następnie charakter taki utraciła, nie należy jej uważać w postępowaniu o dział spadku obejmującego gospodarstwo rolne, w skład którego wchodzi taka nieruchomość, za nieruchomość rolną⁸⁸.

STRESZCZENIE **Pojęcie stanu nieruchomości w postępowaniach sądowych i egzekucyjnych – część I**

W opracowaniu dokonano analizy pojęcia stanu nieruchomości zdefiniowanego w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w kontekście cywilnych spraw sądowych i egzekucyjnych oraz podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jak ten stan jest definiowany i postrzegany na gruncie poszczególnych spraw oraz czy definicja zawarta w powołanej ustawie ma charakter uniwersalny i odnosi się do tych postępowań. Postrzeganie stanu nieruchomości w sprawach sądowych i egzekucyjnych jest problematyczne dla rzeczoznawców majątkowych wykonujących opinie dla potrzeb różnych spraw sądowych, komorników sądowych, a nawet sędziów i profesjonalnych pełnomocników, stąd próba usystematyzowania problemu i potrzeba udzielenia wyraźnej odpowiedzi, co konkretnie (jakie cechy) obejmuje stan nieruchomości w poszczególnych sprawach sądowych, w szczególności czy obejmuje ustalenia planistyczne oraz z jakiej daty należy ustalać stan nieruchomości w poszczególnych sprawach i według jakich cen określać wartość nieruchomości. W części pierwszej omówiono sprawy spadkowe, których różnorodność wymaga szczegółowego do nich podejścia. W części drugiej zaprezentowano postrzeganie stanu nieruchomości w innych sprawach sądowych i sprawach egzekucyjnych. Opracowanie, jako całość, powinno dać lepszy ogłęd sytuacji i przyczynić się w praktyce do lepszego stosowania przepisów przez sądy i komorników oraz biegłych wykonujących czynności szacowania nieruchomości na ich zlecenie.

Słowa kluczowe: stan nieruchomości, stan prawny, stan faktyczny nieruchomości, stan techniczno-użytkowy, przeznaczenie nieruchomości, cechy stanu nieruchomości, wycena nieruchomości, wartość nieruchomości, sprawa spadkowa, dział spadku, stwierdzenie nabycia spadku, zaliczanie darowizn na schedę spadkową, spis inwentarza spadku, wspólność majątku spadkowego, zapis windykacyjny, zachówek, wykaz inwentarza, majątek spadkowy, testament

⁸⁸ Tak słusznie: A. Stempniak, *Postępowanie o dział spadku...*, op. cit., s. 186; A. Stempniak [w:] *System prawa procesowego...*, op. cit., s. 744–745. Zob. też A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach...*, op. cit., s. 170.

ABSTRACT The Concept of the Condition of Real Property in Judicial and Enforcement Proceedings – Part I

Andrzej Antkiewicz, judge of the District Court in Grudziądz

Dominik Bednarski, judge of the District Court in Grudziądz

delegated to the Regional Court in Toruń

This study analyzes the concept of the condition of real property as defined in the Act of 21 August 1997 on Real Property Management in the context of civil judicial and enforcement proceedings and attempts to answer the question of how such condition is defined and perceived within particular types of proceedings, as well as whether the definition contained in the aforementioned Act is of a universal nature and applicable to those proceedings. The perception of the condition of real property in judicial and enforcement matters presents practical difficulties for property valuers preparing expert opinions for the purposes of various court proceedings, for court bailiffs, and even for judges and professional legal representatives. Hence, an attempt has been made to systematize the issue and provide a clear answer as to what precisely (i.e. which characteristics) are encompassed by the condition of real property in particular judicial proceedings, especially whether it includes planning-related determinations, as well as the date as of which the condition of the property should be assessed in individual proceedings and according to which prices the value of the property should be determined. Part I discusses inheritance matters, the diversity of which requires a detailed and individualized approach. Part II examines the perception of the condition of real property in other judicial and enforcement proceedings. Taken as a whole, the study is intended to provide a clearer understanding of the issue and, in practice, contribute to a more consistent application of the relevant legal provisions by courts, court bailiffs, and experts performing property valuation activities at their request.

Keywords: condition of real property, legal status, factual condition of real property, technical and functional condition, designated use of real property, characteristics of the condition of real property, real property valuation, value of real property, inheritance matters, division of inheritance, declaration of acquisition of inheritance, inclusion of gifts in the inheritance share, inventory of the estate, co-ownership of inherited property, vindicatory legacy, reserved portion, inventory list, estate assets, will

Bibliografia/References

Bieluk J., *Rozliczenia związane ze spadkiem. Powołanie do spadku, zachówek, odpowiedzialność za długi spadkowe, dział spadku. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2024.

Bieluk J., *Rozliczenia związane ze spadkiem. Powołanie do spadku, zachówek, odpowiedzialność za długi spadkowe, dział spadku. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2020.

- Biernat J., *Złożenie wykazu inwentarza przed notariuszem* [w:] *Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016.
- Bończak-Kucharczyk E., *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Borkowski P., *Notarialny wykaz inwentarza – uwagi na tle stosowania instytucji i wnioski de lege ferenda*, cz. 2, Rejent 2017, nr 1.
- Borysiak W. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2019.
- Ciepla A., Burek W., *Ustalanie wartości darowizn przy ich zaliczaniu na schedę spadkową*, Legalis.
- Czechowicz P. [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. P. Czechowskiego, Warszawa 2015.
- Doliwa A., *Pojęcie spadku i długów spadkowych* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023.
- Gorycka A., Mazur M., *Wycena nieruchomości na datę wsteczną na potrzeby spisu inwentarza. Przewodnik dla rzeczoznawców majątkowych*, Rzeczoznawca Majątkowy 2025, nr 3.
- Hrycaj A., *Postępowanie egzekucyjne a postępowanie o spis inwentarza*, PPE 2025, nr 3.
- Jaworski J., Prusaczyk A., Tułodziecki A., Wolanin M., *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Julke G., *Sporządzenie spisu inwentarza* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023.
- Kłos M., *Wspólność majątku spadkowego*, Warszawa 2004.
- Kordasiewicz B. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 10. Prawo spadkowe*, pod red. B. Kordasiewicza, Warszawa 2009.
- Kordasiewicz B., *Glosa do uchwały SN z dnia 8 lutego 1984 r., III CZP 1/84, OSP 1985/4/75*.
- Marmaj Z. [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. G. Bieńka, Warszawa 2010.
- Matusik G. [w:] *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, pod red. S. Kalus, Warszawa 2012.
- Niezbecka E., *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki*, Warszawa 2012.
- Oleszko A., *Glosa do uchwały SN(7) z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, Palestra 1985, nr 10*.
- Osajda K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2019.
- Pieszko M., *Wykaz inwentarza*, Rejent 2018, nr 7.
- Pietrzykowski J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom 3. Księga 4. Spadki. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny*, pod red. J. Pietrzykowskiego, Warszawa 1972.

Pietrzykowski J., Pietrzykowski K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniak, Warszawa 2020.

Skowrońska-Bocian E., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*, Warszawa 2011.

Smoter K., *Zasady obliczania wysokości zachowku. Glosa do wyroku SN z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 599/11*, PiP 2014, nr 3.

Stempniak A. [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa spadkowego i pozostałe postępowania kodeksowe*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, t. IV, cz. 3, Warszawa 2024.

Stempniak A., *Postępowanie o dział spadku*, Warszawa 2010.

Stempniak A., *Postępowanie w sprawach o dział spadku. Komentarz oraz wzory pism procesowych i orzeczeń sądowych*, Warszawa 2012.

Stempniak A., *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1, M.Prawn. 2012, nr 5.

Stempniak A., *Ustalenie wartości przedmiotów majątkowych w postępowaniach działowych*, Iustitia 2011, nr 4.

Szachta J., *Ustalenie wartości aktywów i pasywów w spisie inwentarza – wybrane zagadnienia* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023.

Szpyt K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2024.

Tabęcki C., *Zachowek według kodeksu cywilnego*, NP 1965, nr 10.

Tabęcki C., *Zachowek według projektu kodeksu cywilnego z 1962 r.*, Palestra 1963, nr 1.

Uliasz M., *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016.

Walaszek B., *Krytyczny przegląd teorii dotyczących stanowiska prawnego wykonawcy testamentu*, ZNUJ. Prace Prawnicze 1959, nr 27.

Wolanin M. [w:] J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin, *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2011.

dr hab. Agnieszka Laskowska-Hulisz, prof. UMK

Katedra Prawa Handlowego, Morskiego i Postępowania
Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu; ORCID: 0000-0002-2834-9306

dr Arnold Pustkowski

Katedra Prawa Handlowego, Morskiego i Postępowania
Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu; ORCID: 0009-0007-2780-3048

<https://doi.org/10.62627/PPE.2026.018>

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego za 2025 rok z zakresu sądowego postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych

Zagadnienia ogólne

1. Właściwość Sądu Najwyższego w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, nawiązującym do treści art. 781 k.p.c., Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd Najwyższy nie jest sądem właściwym w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności ani wyrokowi sądu drugiej instancji, ani wyrokowi wydanemu przez Sąd Najwyższy

(zob. postanowienia SN z dnia: 6 grudnia 2023 r., III CO 912/23, niepubl.; 8 maja 2023 r., III CO 464/24, niepubl.; 10 lipca 2024 r., III CO 713/24, niepubl.; 25 sierpnia 2025 r., III CO 1029/25, niepubl.; 31 stycznia 2025 r., III CO 24/25, niepubl.). Tak też stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 września 2025 r., III CO 1101/25, niepubl.

2. Zakres kognicji sądu w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności

Jakkolwiek zaprzeczenie zdarzeniom, na których oparto nadanie klauzuli wykonalności, a w szczególności kwestionowanie istnienia obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym, stanowi przesłankę powództwa przeciw-egzekucyjnego dłużnika obowiązku stwierdzonego w tytule wykonawczym, będącym aktem notarialnym zawierającym oświadczenie o poddaniu się egzekucji, to jednak „zdarzenia”, których dotyczy ta regulacja, trzeba odróżnić od okoliczności podlegających badaniu w postępowaniu klauzulowym, gdyż stanowią one formalną podstawę nadania klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu z oświadczeniem o poddaniu się egzekucji. Takimi okolicznościami, w świetle art. 786 § 1 k.p.c., są zdarzenia, od wystąpienia których zależeć ma wykonanie tytułu egzekucyjnego. Tak przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 maja 2025 r., I CSK 3046/24, niepubl.

W uzasadnieniu powołanego postanowienia Sąd Najwyższy trafnie dodał, że jakkolwiek zaprzeczenie zdarzeniom, na których oparto nadanie klauzuli wykonalności, a w szczególności kwestionowanie istnienia obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym, stanowi przesłankę powództwa przeciw-egzekucyjnego dłużnika obowiązku stwierdzonego w tytule wykonawczym, będącym aktem notarialnym zawierającym oświadczenie o poddaniu się egzekucji, to jednak „zdarzenia”, których dotyczy ten przepis, trzeba odróżnić od okoliczności podlegających badaniu w postępowaniu klauzulowym, gdyż stanowią one formalną podstawę nadania klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu z oświadczeniem o poddaniu się egzekucji. Takimi okolicznościami, w świetle art. 786 § 1 k.p.c., są zdarzenia, od wystąpienia których zależeć ma wykonanie tytułu egzekucyjnego.

3. Zakres informacji zamieszczonych w tytule egzekucyjnym

W wyroku z dnia 7 lutego 2025 r., I CSKP 669/23 (niepubl.). Sąd Najwyższy szerzej wypowiedział się na temat ograniczenia odpowiedzialności majątkowej, w tym w zakresie treści tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko osobie, która ponosi ograniczoną odpowiedzialność majątkową za długi. Otóż odpowiedzialność osobista majątkiem za dług jest w zasadzie nieograniczona, ale w niektórych przypadkach może wystąpić ograniczenie polegające na tym, że odpowiedzialność dotyczy tylko pewnej wyodrębnionej masy majątkowej dłużnika, stanowiącej w jego majątku osobną całość, i wówczas wierzytelność może być zaspokojona tylko ze składników tej masy majątkowej (np. art. 41 § 2 k.r.o., art. 1030 k.c.). Ograniczenie odpowiedzialności osobistej dłużnika może też sprowadzać się do odpowiedzialności całym majątkiem, bez ograniczenia jego składników, ale do pewnej wysokości ograniczonej ilościowo (kwotowo), bez względu na wysokość długu (np. art. 1031 § 2 k.c., art. 544 zd. 2 k.c.). Tytuł egzekucyjny powinien określać w sposób definitywny i szczegółowy wszystkie elementy uprawnień wierzyciela i obowiązków dłużnika, które będą miały znaczenie w postępowaniu egzekucyjnym, w celu wykonania tytułu wykonawczego (art. 837 k.p.c.). Tak też przyjął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 października 2019 r., V CSK 287/18 (niepubl.).

4. Powództwo opozycyjne a zażalenie

Ponadto w postanowieniu z dnia 18 grudnia 2025 r., I CSK 3909/24 (niepubl.), Sąd Najwyższy orzekł, że powództwo opozycyjne umożliwia dłużnikowi merytoryczną obronę przed egzekucją, a uchybienia formalne popełnione w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności należy zwalczać w drodze zażalenia na podstawie art. 795 § 1 k.p.c. Badanie, czy dokument formalnie stwierdza przejście wierzytelności na nabywcę, należy przede wszystkim do właściwości sądu orzekającego w postępowaniu o nadanie tytułowi wykonawczemu klauzuli wykonalności, podczas gdy w procesie opozycyjnym kontroli podlega materialna skuteczność dokonanej czynności (zob. też uchwałę SN z dnia 17 kwietnia 1985 r., III CZP 14/85, OSNCP 1985/12/192).

5. Prekluzja dowodowa w postępowaniu wszczętym powództwem przeciwegzekucyjnym

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 2 lipca 2025 r., I CSK 3011/24 (niepubl.), wypowiedział się na temat prekluzji dowodowej w postępowaniu wszczętym powództwem przeciwegzekucyjnym. Sąd stanął na stanowisku, że art. 843 § 3 k.p.c. jest źródłem prekluzji dowodowej w postępowaniu wszczętym konkretnym powództwem przeciwegzekucyjnym, w którym powód wskazuje określoną podstawę faktyczną swego żądania. Obowiązkiem powoda jest przytoczenie w pozwie wszelkich zarzutów, które mógł już zgłosić w czasie wytaczania tego konkretnego powództwa, a uchybienie temu obowiązko- wi pozbawia powoda uprawnienia do korzystania w dalszym postępowaniu z zarzutów, których nie przytoczył w pozwie mimo istnienia takiej możliwości. System prekluzji dowodowej polega na nałożeniu na strony określonego postępowania ciężaru przedstawienia sądowi wszystkich znanych mu faktów, dowodów i zarzutów w określonym terminie, pod rygorem utraty możliwości późniejszego ich przytaczania lub powoływania.

Na uzasadnienie swojej tezy Sąd Najwyższy odwołał się do stanowiska prezentowanego w orzecznictwie, w tym do wyroku SN z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 102/06 (niepubl.), w którym sąd ten postawił taką samą tezę, oraz do uchwały SN z dnia 17 lutego 2004 r., III CZP 115/03 (OSNC 2005/5/77).

6. Niedopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w postępowaniu klauzulowym

W nawiązaniu do treści art. 767⁴ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 maja 2025 r., III CZ 55/25 (niepubl.), stwierdził, że istnieje przepis szczególny wprost wyłączający możliwość wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia od rozstrzygnięcia zapadłego w postępowaniu egzekucyjnym. Przepisem tym jest art. 7674 § 3 k.p.c., zgodnie z którym w sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje. Unormowanie powyższe obejmuje także postępowanie w przedmiocie nadania klau-

zuli wykonalności. Wynika to z systematyki Kodeksu postępowania cywilnego – omawiane unormowanie należy do Działu I (Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności) Tytułu I (Przepisy ogólne) Części trzeciej (Postępowanie egzekucyjne) k.p.c., a problematyka tytułów egzekucyjnych i klauzuli wykonalności unormowana jest w dziale kolejnym. Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności jest zatem – na gruncie systematyki Kodeksu – postępowaniem egzekucyjnym.

7. Przewlekłość postępowania o nadanie klauzuli wykonalności

Ustawodawca nie zdecydował się na określenie terminu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. Dotyczy to każdego rodzaju postępowania, w tym postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności. Nie zmienia tego fakt, że w tym przypadku określono instrukcyjny termin na rozpoznanie wniosku przez właściwy sąd (art. 7811 k.p.c.). Przyjmuje się, że wielomiesięczną bezczynność sądu, polegającą na niewyznaczeniu rozprawy bądź niepodejmowaniu czynności, należy utożsamiać z przewlekłością sądu. Tak też stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 stycznia 2025 r., I NSP 476/24 (niepubl.).

Zagadnienia szczegółowe

8. Dopuszczalność skargi kasacyjnej od wpisu (wykreślenia) wzmianki o przyłączeniu się kolejnego wierzyciela na podstawie art. 927 k.p.c. do toczącej się egzekucji z nieruchomości

Od wpisu (wykreślenia) wzmianki o przyłączeniu się kolejnego wierzyciela na podstawie art. 927 k.p.c. do toczącej się egzekucji z nieruchomości skarga kasacyjna nie przysługuje. Wpis o przyłączeniu się do egzekucji powoduje, że skutki wpisu ostrzeżenia o jej wszczęciu obejmują kolejnego wierzyciela, wpis ten ma charakter zabezpieczający i jako taki nie może być uznany za kończący postępowanie w sprawie w postępowaniu wieczystoksięgowym (tak SN w postanowieniu z dnia 3 grudnia 2025 r., III CZ 154/25, niepubl.).

W uzasadnieniu omawianego postanowienia Sąd Najwyższy podkreślił, że w orzecznictwie SN wyjaśniono, iż za orzeczenia kończące postępowanie w sprawie w postępowaniu wieczystoksięgowym należy uznać postanowienia, które prowadzą do zmian w zakresie ujawnionych praw podmiotowych, nie zaś do rozstrzygnięcia zagadnień o charakterze wypadkowym lub ubocznym. Do kategorii takiej nie mogą być zaliczane wpisy ostrzeżeń i wzmianek o charakterze wypadkowym, które mają jedynie na celu zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania wieczystoksięgowego lub innego albo zabezpieczenie skuteczności ewentualnego orzeczenia. Również ich wykreślenie nie stanowi rozstrzygnięcia o tym charakterze (zob. postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2012 r., IV CSK 207/12, niepubl.). Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że od wpisu (wykreślenia) wzmianki o przyłączeniu się kolejnego wierzyciela na podstawie art. 927 k.p.c. do toczącej się egzekucji z nieruchomości skarga kasacyjna nie przysługuje (zob. postanowienie SN z dnia 17 czerwca 2020 r., V CZ 98/19, niepubl.). Wpis o przyłączeniu się do egzekucji powoduje, że skutki wpisu ostrzeżenia o jej wszczęciu obejmują kolejnego wierzyciela, wpis ten ma charakter zabezpieczający i jako taki nie może być uznany za kończący postępowanie w sprawie w postępowaniu wieczystoksięgowym.

9. Obciążenie nieruchomości po zajęciu (art. 930 § 3 k.p.c.)

W postanowieniu z dnia 30 czerwca 2025 r., I CSK 759/24 (niepubl.), Sąd Najwyższy postawił tezę, że pod pojęciem obciążenia przez dłużnika nieruchomości należy rozumieć ustanowienie prawa, które ogranicza prawo własności lub prawo użytkowania wieczystego, wskutek których mogłyby zostać uszczuplone szanse zaspokojenia wierzycieli prowadzących egzekucję z nieruchomości. Należy odróżnić czynność prawną, jaką jest zawarcie umowy dzierżawy, od czynności polegającej na ujawnieniu, na wniosek uprawnionego podmiotu, prawa dzierżawy nieruchomości w księdze wieczystej – tylko ta druga czynność mogłaby być traktowana jako czynność prowadząca do obciążenia nieruchomości (por. art. 16 ust. 2 pkt 1 u.k.w.h.).

Sąd Najwyższy w powołanym postanowieniu odwołał się do innych orzeczeń SN, w których Sąd ten wyraził podobny pogląd, tj. do uchwały z dnia 26 kwietnia 2008 r., III CZP 15/08 (OSNC 2009/6/81), w której SN wyjaśnił na tle art. 930 § 3 k.p.c., że pod pojęciem obciążenia przez dłużnika nieruchomości należy rozumieć ustanowienie prawa, które ogranicza prawo własności lub prawo użytkowania wieczystego, wskutek których mogłyby zostać uszczuplone szanse zaspokojenia wierzycieli prowadzących egzekucję z nieruchomości, a także do uchwały z dnia 16 września 2010 r., III CP 50/10 (OSNC 2011/4/39), w której SN przyjął taki sam pogląd jak w powołanym postanowieniu. Podobne stanowisko zostało wyrażone przez SN w postanowieniach z dnia: 18 kwietnia 2014 r., V CSK 441/13 (niepubl.) oraz 27 kwietnia 2012 r., V CSK 194/11 (niepubl.).

10. Charakter prawny prawomocnego postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości (art. 999 § 1 k.p.c.). Badanie prawomocności postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości

W przedmiocie charakteru prawnego prawomocnego postanowienia o przysądzeniu własności wypowiedział się ponownie Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 sierpnia 2025 r., I CSK 2583/24 (niepubl.), wskazując, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności ma charakter kształtujący, powoduje pierwotne nabycie własności przez nabywcę, utratę własności przez dotychczasowego właściciela i jest tytułem do ujawnienia prawa nabywcy w księdze wieczystej (art. 999 § 1 zd. 1 k.p.c.). Wobec pierwotnego charakteru nabycia własności jego skuteczność nie jest uzależniona od tego, kto był uprzednio właścicielem.

W uzasadnieniu komentowanego postanowienia odwołano się do następujących tez. Po pierwsze do tezy, zgodnie z którą powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nie służy do ukształtowania stanu prawnego nieruchomości, lecz jest instrumentem służącym uzgodnieniu księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Może to nastąpić w sytuacji, gdy miały miejsce zdarzenia, które ukształtowały stan prawny zgodnie z żądaniem powoda (zob. m.in. wyroki SN z dnia: 7 czerwca

2019 r., I CSK 440/18, niepubl.; 18 czerwca 2015 r., III CSK 372/14, niepubl.; z dnia 16 lutego 2011 r., I CSK 305/10, OSN-ZD 2012/A/7).

Ponadto przytoczono taką samą tezę Sądu Najwyższego, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności ma charakter kształtujący, powoduje pierwotne nabycie własności przez nabywcę, utratę własności przez dotychczasowego właściciela i jest tytułem do ujawnienia prawa nabywcy w księdze wieczystej (art. 999 § 1 zd. 1 k.p.c.). Wobec pierwotnego charakteru nabycia własności jego skuteczność nie jest uzależniona od tego, kto był uprzednio właścicielem (zob. m.in. uzasadnienie uchwał SN: z dnia 20 stycznia 2010 r., III CZP 121/09, OSNC 2010/9/117; z dnia 22 listopada 2013 r., III CZP 69/13, OSNC 2014/7–8/74 oraz postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2013 r., IV CSK 666/12, niepubl.).

Ponadto Sąd Najwyższy przypomniał, że postanowienie o przysądzeniu własności nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym może być wzruszone wyłącznie na skutek rozpoznania przysługującego od niego zażalenia (art. 998 § 2 k.p.c.). W postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nie może dojść do wzruszenia postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości, tak samo jak nie mogą być w nim pominięte skutki, które z tego postanowienia wynikają dla prawa własności nieruchomości (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 6 maja 2020 r., II CSK 614/19, niepubl.).

W kolejnym postanowieniu Sądu Najwyższego wydanym dnia 23 kwietnia 2025 r., I CSK 3619/24 (niepubl.), postawiono tezę, zgodnie z którą art. 999 § 1 k.c. wymaga jedynie, aby postanowienie o przysądzeniu własności było prawomocne, i nie określa szczególnych wymogów potwierdzających formalnie prawomocność postanowienia o przysądzeniu własności, tak jak to ma miejsce w odniesieniu do tytułów wykonawczych (art. 776 k.p.c. i art. 781 k.p.c.). W konsekwencji sąd wieczystoksięgowy w ramach swej kognicji może, na podstawie dowodów z dokumentów, badać i ustalić, czy postanowienie o przysądzeniu własności jest prawomocne.

11. Opłata egzekucyjna od ZUS w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2025 r., III CSP 30/24 (OSNC 2025/7–8/71), postawiono tezę, że od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie pobiera się opłaty, o której mowa w art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, jeżeli dochodzenie danej wierzytelności mieści się w zakresie działalności ZUS, określonej w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a koszty postępowania egzekucyjnego obciążają dłużnika; opłaty tej nie pobiera się także w każdym wypadku, w którym postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte przed upływem dwóch lat od powstania tytułu egzekucyjnego obejmującego daną wierzytelność. Sąd Najwyższy bardzo szeroko uzasadnił postawioną tezę, odwołując się m.in. do argumentu, zgodnie z którym założenie, że art. 29 ust. 5 pkt 3 lit. a ustawy o kosztach komorniczych odnosi się wyłącznie do przedsiębiorców, nie wynika więc ani z treści przepisu, ani z odesłania do PKD. Na rzecz reprezentowanego tu poglądu przemawiają także racje funkcjonalne. Nie sposób bowiem przyjąć, że intencją ustawodawcy było to, by z uiszczenia spornej opłaty nie był zwolniony Zakład Ubezpieczeń Społecznych w sytuacji, w której ze zwolnienia takiego korzystają – pod warunkiem dochowania dwuletniego terminu na wystąpienie z wnioskiem egzekucyjnym – niemal wszyscy przedsiębiorcy, a także podmioty, takie jak kościoły, związki zawodowe, stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich, partie polityczne, samorządy zawodowe, czy koła łowieckie.

Zobacz głosę do przywołanej uchwały autorstwa J. Szachty (OSP 2026, nr 1, s. 3 i nast.).

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

ISSN 1731-030X

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel. +48 664 962 310

e-mail: ppe@currenda.pl

www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl